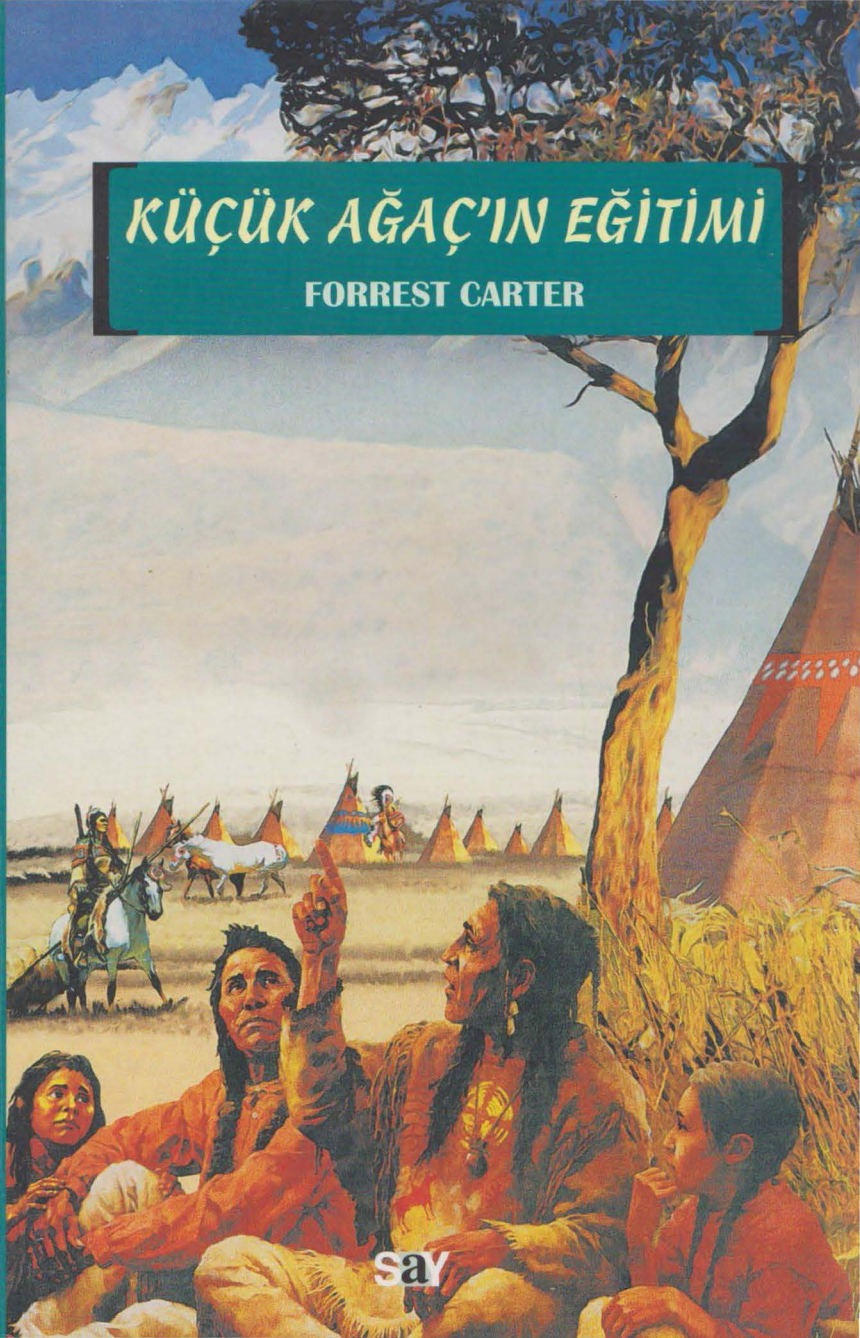
KÜÇÜK AĞAÇ'IN EĞİTİMİ

FORREST CARTER

say

KÜÇÜK AĞAÇ'IN EĞİTİMİ

Forrest Carter
d. 1927 - ö. 1979
Küçük yaşta anne-babasız kalan Kızılderili yazar. Forrest Carter, otobiyografik kitabı *Küçük Ağaç'ın Eğitimi*'nde anlatıldığı gibi büyükanne ve büyükbabasının yanında yetişir. On yaşındayken büyükanne ve büyükbabası ölür. Düzensiz hayatı yüzünden belirli bir 'okul eğitimi' olmaz. Yetişkinlik yıllarında kovboy, çiftçi, sığırtmaç ve mevsimlik işçi olarak çalışır.

İlkgençlik rüyası olan yazarlığa adım attığında 45 yaşındadır. Bu kısa ama mucizelerle dolu edebi hayatında günyüzüne çıkan ilk ürünü, maliyetini kendinin üstlendiği *The Rebel Outlaw Josey Wales*'dir (Josey Wales'in Kader Dönemeci). Kitap, bir süre sonra New York'taki yayıncı kuruluş Delacorte / Eleanor Friede tarafından *Gone to Texas* (Teksas'a Gitti) adıyla yayımlanır. 'İyi' de satar. Bunda menajeri Rhoda Weyr'in inkâr edilmez katkıları vardır. Carter, söz konusu ilgiyi sıcak ve sürekli tutabilmek için seri röportajlar yapar. Kitabın kopyalarını çeşitli yazar, yönetmen, oyuncu ve yapımcılara gönderir. Bu kişilerden biri de Clint Eastwood'dur. Eastwood, kitabı öyle beğenir ki hemen film haklarını alır, yönetir ve filmde küçük bir rol üstlenir. *Gone to Texas*, 1976 yılında *Batı Barut Kokuyor* adıyla gösterime girer. Film, gişelerde kâr yapan ilk 'western filmi'dir. Bu, aynı zamanda Carter'ın yazar olarak başarısının perçinlenmesi anlamına gelmektedir.

Sık sık gittiği kütüphanelerde yaptığı araştırmalar sonucu keşfettiği Josey Wales karakteri, dayandığı tarihsel ve mitsel gelenekten midir bilinmez, müthiş ilgi görür. Bunun üzerine *The Vengeance Trail of Josey Wales* (Josey Wales'in Üç Günlüğü), *The Rebel Outlaw Josey Wales*'nin (Josey Wales'in Kader Dönemeci) devamı niteliğinde yayımlanır.

1860-1890 yılları arasında Amerika'da yaşanan Kızılderili soykırımının anlatıldığı *Dağlardan Sorun Beni*, Apaçiler'in direniş destanı, başkaldırı romanı olarak algılanır/ yorumlanır. 1976'da ise otobiyografik kitabı *The Education of Little Tree* (Küçük Ağaç'ın Eğitimi) okurla

buluşur. Hiçbir kitabının görmediği kadar ilgiyle karşılanır. Ödül üzerine ödül alır. Yılın kitabı seçilir. Hemen hemen bütün dünya dillerine çevrilir. Kitap, 1999'da aynı adla sinemaya uyarlanır. 117 dakikalık dramayı Richard Friedenberg yönetir. Başlıca rolleri James Cromwell, Tantoo Cardinal, Graham Green (S) ve Joseph Ashton üstlenir.

Carter, artık kusursuz bir 'anlatıcı'dır. Ne ki ün, söylentileri de beraberinde getirir. Adının Forrest Carter değil, Asa Earl Carter olduğu ileri sürülür. Benzer şekilde beş yaşında yetim kalmadığı, hiçbir zaman kovboy olmadığı, büyükbabası tarafından yetiştirilmediği iddia edilir. Hatta George Wallace (Alabama Valisi - 1968, Ku Klux Klan karşıtı, insan hakları savunucusu) hesabına çalıştığı, içkiye aşırı düşkünlüğü yüzünden öldüğü gibi çelişkili söylentiler dolaşır ağızdan ağıza... Gel gör ki hiçbiri kanıtlanamaz.

Amerikalı eğitim psikolojisti Prof. Jim O'Connor'un 29 Mayıs 2001'de verdiği demeç, Forrest Carter adı çevresinde dönen dedikodu, söylenti, kıskançlık ya da övgülere yanıt niteliğindedir: "Bu kitabın sıkıcı olduğunu yazanlar, aslında bu kitabı *okuyamayan* kişilerdir. Sıkıntının sebebi kitap değil, olsa olsa kendileridir. *Küçük Ağaç'ın Eğitimi* okuduğum kitaplar arasında en harikası... 53 yaşındaki bir kolej profesörü olarak, birçok yönden etkilendiğimi itiraf etmek zorundayım. Bilgelikle dolu... Hem ağlattı hem de güldürdü. Bu kitabı düşünmeden edemiyorum. Onu sıkıcı bulanlara da acıyorum."

Forrest Carter'ın Say Yayınları'ndaki diğer yapıtları:
Dağlardan Sorun Beni
Öç Günlüğü (Kan Yerde Kalmaz)
Kader Dönemeci (Batı Barut Kokuyor)

Küçük Ağaç'ın Eğitimi

Forrest Carter

İngilizceden çeviren:
Şen Süer Kaya

say

Say Yayınları
Say Klasikleri 1

Küçük Ağaç'ın Eğitimi / Forrest Carter
Özgün adı: *The Education of Little Tree*

© 1976 Forrest Carter / Bu kitabın Türkçe basım hakları Onk Ajans aracılığıyla Eleanor Friede Books, Inc.'den alınmıştır.

Türkçe yayın hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-975-468-094-2
Sertifika no: 10962

İngilizceden çeviren: Şen Süer Kaya

Ön kapak resmi: © *Mustafa Kalemci (Atlas dergisinin "Kızılderililer / Bir Zamanlar Amerika" adlı harita ekinden ayrıntı)*

Baskı: Gülmat Matbaacılık
Topkapı / İstanbul
Tel.: (0212) 577 79 77
Matbaa sertifika no: 18005

1. baskı: Say Yayınları, 2001
5. baskı: Say Yayınları, 2007
7. baskı: Say Yayınları, 2010
8. baskı: Say Yayınları, 2012
9. baskı: Say Yayınları, 2014

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Küçük Ağaç 7
Gidişat 13
Kulübe Duvarındaki Gölgeler 21
Tilkiler ve Av Köpekleri 31
"Sen Kandaşımsın, Bonnie Bee" 45
Geçmişi Bilmek 55
Çam Billy 63
Gizli Yer 73
Büyükbaba'nın İşi 83
Bir Hıristiyanla İş Yapmak 97
Dörtyol Ağzındaki Dükkânda 113
Tehlikeli Bir Serüven 125
Meydandaki Çiftlik 143
Dağda Bir Gece 153
Söğüt John 171
Kiliseye Gidiş 187
Bay Şarap 197
Dağdan İniş 209
Köpek Yıldızı 225
Yeniden Ev 245
Ölüm Şarkısı 253

Çerokiler İçin...

Bu eseri yayınevimize öneren Şebnem Süer'e teşekkür ederiz.

Küçük Ağaç

BABA öldükten sonra Anne bir yıl yaşadı. Beş yaşındayken Büyükanne ve Büyükbaba'mla yaşamaya başlamam böyle oldu.

Büyükbaba'ya göre kabile mensupları, Anne'nin cenazesinden sonra biraz kargaşa yarattılar.

Tepedeki derme çatma kulübemizin çukurlu avlusunda toplaştılar ve gönderileceğim yeri tartışarak çözmeye çalıştılar, bu arada boyalı yatakla, masa ve iskemleleri de kırdılar.

Büyükbaba hiçbir şey söylemedi. Avlunun kıyısında, kalabalığın dışında durdu. Büyükanne onun ardındaydı. Büyükbaba yarı Çeroki olmasına karşın, Büyükanne safkandı.

Büyükbaba adamların tepesinden bakıyordu. Uzun boyluydu. Büyük siyah şapkası, yalnızca kilise ve cenazelere giderken giyilen parlak siyah takım elbisesiyle bir seksenlikti. Büyükanne gözlerini yere dikmişti ama Büyükbaba bana bakıyordu. Bu nedenle avlunun kıyısından adım adım yaklaşarak onun yanına gittim ve bacağına tutundum. Beni çekmeye çalıştıkları zaman bile ellerimi gevşetmeyecektim.

Büyükanne benim hiç ağlayıp sızlanmadığımı söyledi; yalnızca tutunmuşum. Tutunmakta direndiğimi gören Büyükbaba, uzun bir süreden sonra uzandı ve kocaman elini başıma koydu.

"Bırakın onu!" dedi. Onlar da beni bıraktılar. Büyükbaba kalabalıkta ender konuşurdu ama Büyükanne'nin söylediğine göre konuştuğu zaman insanlar onu dinlermiş.

Karanlık bir kış gününün öğleden sonrasıydı. Tepeden aşağı inerek kasabaya giden yola doğru yürüdük. Büyükbaba önümüzden giderek bize yol gösteriyordu. Giysilerim kıtıktan yapılmış bir çıkınla omzuma atılmıştı. Büyükbaba'nın ardından yürürken tırıs gidilmesi gerektiğini hemen öğrendim; benim arkamdaki Büyükanne de bize yetişmek için ara sıra eteğini topluyordu.

Otobüs durağına gelene dek aynı şekilde yürüdük. Büyükbaba öndeydi. Otobüs durağında uzun süre durduk. Büyükanne gelip geçen otobüslerin önündeki harfleri okuyordu. Büyükbaba, Büyükanne'nin herkes kadar okuyabildiğini söyledi. Büyükanne, alacakaranlık inerken burnumuzun dibine gelen otobüsümüzü seçti.

Herkes otobüse binene dek bekledik. İyi de yaptık çünkü ayağımızı kapıdan attığımız anda sorun çıktı. Büyükbaba önde, ben ortadaydım. Büyükanne de alt basamakta, kapının hemen yanındaydı. Büyükbaba pantolonunun ön cebinden çıtçıtlı cüzdanını çıkardı ve para ödemeye hazır bekledi.

Otobüs sürücüsü, "Biletleriniz?" diye sordu yüksek sesle ve otobüsteki herkes dikkatle bize bakmaya başladı. Bu durum Büyükbaba'yı zerre kadar etkilemedi. Otobüs sürücüsüne para ödemeye hazır olduğumuzu söyledi ve

Büyükanne benim arkamdan ona gideceğimiz yeri söylemesini fısıldadı. Büyükbaba gideceğimiz yeri söyledi.

Otobüs sürücüsü, Büyükbaba'ya, biletlerin ne kadar tuttuğunu söyledi ve Büyükbaba parayı büyük bir dikkatle –çünkü ışık para saymak için yeterli değildi– sayarken, otobüs sürücüsü kalabalığa dönerek sağ elini kaldırıp, "Nasıl!" deyince herkes güldü. İnsanların dost olduklarını ve biletimiz olmadığı için bize tavır almadıklarını görünce kendimi daha iyi hissettim.

Sonra otobüsün arkasına doğru yürüdük ve ben hasta bir kadını fark ettim. Gözlerinin etrafında doğal olmayan bir morluk vardı ve ağzı kan içindeydi. Yanından geçerken elini ağzına götürerek kustu ve büyük bir gürültüyle, "Wa... Hooo!" diye bağırdı. Ama ağrısının hemen geçmiş olması gerektiğini tahmin ettim çünkü kadın gülüyordu. Kadının yanında oturan erkek de gülüyor ve bacağına vuruyordu. Kravatında büyük ve parlak bir iğne vardı, bu nedenle zengin olduğunu ve gereksinim duyulduğunda doktor çağırabileceğini anladım.

Büyükanne ile Büyükbaba'nın arasına oturdum. Büyükanne uzanıp Büyükbaba'nın eline vurdu; o da Büyükanne'nin elini benim göğsümün hizasında tuttu. Kendimi iyi hissettim ve uykuya daldım.

Çakıllı bir yolun kıyısında otobüsten indiğimizde gece yarısını çoktan geçmişti. Büyükbaba yürümeye başladı; biz de ardından yürüdük... İnsanın içine işleyen bir soğuk vardı. Tombul bir karpuzun yarısı şeklinde ay çıkmıştı; kıvrılıp görünmez olan yere kadar önümüzdeki yolu aydınlatıyordu.

Ortasını otlar bürümüş olan tren raylarına doğru sapana dek dağları fark etmedim. Bakmak için başınızı iyice kaldırmanız gerekecek kadar yükseltilmiş bir bayırın tam üstünde, yarım ayın aydınlattığı karanlık ve gölgeli dağları...

Büyükanne ardımdan seslendi, "Wales, çocuk yoruluyor!" Büyükbaba durup geriye döndü. Bana baktı, büyük şapkası yüzünü gölgeliyordu.

"Bir şey yitirdiğin zaman yorulmak iyi gelir," dedi. Yeniden dönüp yola koyuldu ama artık ona yetişmek daha kolaydı. Büyükbaba yavaşlamıştı, bu nedenle onun da yorulmuş olduğunu tahmin ettim.

Uzun bir süre sonra; tren raylarından ayrılıp bir patikaya saptık ve dağlara doğru ilerledik. Bir dağın tam karşısına çıkacakmışız gibi görünüyordu ama yürüdükçe dağlar açılmaya ve bizi dört bir yandan kuşatmaya başladı.

Ayak seslerimiz yankılandığında çevremizden gürültüler geldi. Sanki her şey canlanmış gibi ağaçlardan fısıltılar ve iç çekişler uçuşmaya başladı. Manzara heyecan vericiydi. Her tarafta çıngırtı ve hışırtı vardı. Kayaların üzerinde yer yer gölcükler oluşturan sıradağlar görünüyordu.

Yarım ay, bayırın ardında gözden kayboldu ve gökyüzünde gümüş rengi bir ışık bıraktı. Bu ışık, çukuru, üzerimizde yansıyan gri bir kubbe gibi aydınlattı.

Büyükanne ardımda bir şarkı mırıldanmaya başladı. Bu şarkının yerli dilinde olduğunu biliyordum; anlamını kavramak içinse hiçbir sözcüğe gereksinimim yoktu. Bu şarkı kendimi güvenli hissetmemi sağladı.

Bir av köpeği o kadar ani havladı ki sıçradım. Uzun ve yaslı, uzaklara, dağlara doğru yankılanan iç çekişlere bölünmüş bir havlama...

Büyükbaba kıkırdadı, "Bu Yaşlı Maud olmalı. Kulaklarına güveniyor. Diğer köpeklerin koku alma duyusu onda bulunmaz."

Bir dakika içinde yanımız yöremiz av köpekleriyle doldu; Büyükbaba'nın etrafında havlıyor ve yeni kokuyu almak için beni kokluyorlardı. Yaşlı Maud bu kez tam yanımızda yeniden havladı ve Büyükbaba, "Kes sesini Maud!" dedi. O zaman Maud onun kim olduğunu anladı ve koşarak gelip üstümüze atladı.

Bir su kaynağının üzerindeki kütüğü geçince, büyük ağaçların altına kurulmuş tahta bir kulübeye geldik. Kulübenin ardında dağ, önündeki açıklıkta bir sundurma vardı.

Kulübenin, odaları birbirinden ayıran geniş bir holü vardı. Holün iki ucu açıktı. Bazı insanlar buna "galeri" derler ama dağlılar "köpek geçidi" demeyi yeğlerler çünkü av köpekleri buradan geçer. Holün bir yanında yemek pişirmek, yiyip oturmak için yapılmış büyük bir oda, diğer yanındaysa iki yatak odası bulunuyordu. Odalardan biri Büyükbaba'yla Büyükanne içindi. Diğeri ise benim olacaktı.

Ceviz ağacından direklerin arasına serilmiş geyik derisi postun üzerine oturdum. Açık pencereden, yarı karanlıktaki su kaynağının yakınında bulunan ağaçları görebiliyordum. Birden Anne'yi ve bulunduğum yerin yabancılığını düşünmeye başladım.

Bir el başımı okşadı. Yanıma, yere oturan Büyükanne'ydi bu; etekleri etrafına yayılmıştı, örgülü saçları yumuşak bir kıvrımla omuzlarına ve kucağına iniyordu. Pencereden dışarıya baktı; yavaş, yumuşak bir sesle şarkı söylemeye başladı:

"Artık onun geldiğini hissettiler
Orman ve koru rüzgârı
Dağ Baba Şarkısıyla ona 'hoşgeldin' diyor
Küçük Ağaç'tan korkmuyorlar
Onun çok duygulu olduğunu biliyorlar
Ve Şarkı söylüyorlar: 'Küçük Ağaç yalnız değil'

Küçük aptal Lay-nah bile
Çağıldayan, konuşan sularıyla
Dağların arasında dans ediyor neşeyle
'Oh Şarkımı dinle
Bize gelen kardeşim hakkında
Küçük Ağaç bizim kardeşimizdir
Ve Küçük Ağaç buradadır

Awi usdi, küçük geyik
Ve Min-e-lee, dağtavuğu
Kagu, karga bile şarkıya katılıyor:
'Küçük Ağaç yüreklidir.
Ve onun gücü inceliğindendir
Ve Küçük Ağaç asla yalnız kalmayacak'"

Büyükanne şarkı söyledi ve yavaşça ileri geri sallandı. Rüzgârın konuşmasını, benim için şarkı söyleyen ve bütün bunları kardeşlerime anlatan *Lay-nah*'ı, su kaynağını duyabiliyordum.

Küçük Ağaç'ın ben olduğumu biliyordum ve onların beni sevip istemelerinden dolayı mutluydum. Böylece uyudum ve ağlamadım.

Gidişat

ÇALIŞIRKEN mırıldanan ve hafif ağırlığı altında gıcırdayarak sallanan iskemlesinde oturan Büyükanne'nin bana mokasen yapması bir hafta sürdü. Bu arada çam kütükleri ocakta çıtırdıyordu. Büyükanne, kancalı bir bıçakla geyik derisini kesti ve kenarlarını şeritler halinde dikti. Bitirdiği zaman mokasenleri suya soktu. Ben de onları ıslak ıslak ayağıma giydim. Kuruyuncaya, hava kadar hafif, yumuşak ve esnek oluncaya dek döşemede bir aşağı bir yukarı yürüdüm.

Bu sabah, tulumumu giyip ceketimi ilikledikten sonra kalıptaki mokasenlerimi giydim. Hava soğuk ve karanlıktı; sabahın, ağaçları hareketlendirmek için rüzgâr fısıldamasına daha çok vardı.

Büyükbaba, kalkabilirsem onunla yüksekteki patikaya gidebileceğimi ama asla beni uyandırmayacağını söyledi.

"Bir erkek sabahları kendi kendine kalkar," dedi bana, gülümsemiyordu. Sabahleyin Büyükbaba kalkarken bir dolu gürültü yaptı, odanın duvarına çarptı ve Büyükanne'yle hiç de alışkın olmadığım kadar sesini yükselterek konuştu. Dolayısıyla onu işittim ve dışarı çıkan ilk kişi ben oldum. Karanlıkta av köpeklerinin yanında bekledim...

Büyükbaba şaşırarak, "Demek buradasın!" dedi.

"Evet, efendim!" dedim ve sesimdeki gururu saklamaya çalıştım.

Büyükbaba, çevremizde atlayıp zıplayan av köpeklerini parmağıyla gösterdi. "Siz kalacaksınız!" diye emretti. Onlar da kuyruklarını sıkıştırıp sızlandılar, yalvardılar. Yaşlı Maud bir ulumadır tutturdu. Yine de bizi izlemediler. Hep birlikte, umarsız küçük bir yığın halinde orada durdular ve alandan ayrılana dek bizi gözlediler.

Büyükbaba'nın ahırının bulunduğu ve katırıyla ineğini koyduğu bir otlağa, kıvrımlar çizen su kaynağının kıyısını izleyen alt yoldan gitmiştik hep. Bu kez çukur boyunca her zaman yukarı doğru tırmanan ve sağa çatallanarak dağın eteğini izleyen üst yola gidiyordu. Büyükbaba'nın ardında tırıs gidiyor ve yolun eğimini hissedebiliyordum.

Daha fazlasını da hissedebilirdim çünkü Büyükbaba hissedeceğimi söylemişti. *Mon-o-lah* (Toprak Ana), mokasenlerim aracılığıyla bana geldi. Şurada onun itişini ve yükselişini, burada salınış ve gerilişini hissedebiliyordum... Bedenini damarlarla kaplayan kökleri ve derinliklerindeki su-kanın yaşamını. Sıcak ve bahar gibiydi. Beni göğsünde hoplattı ki Büyükanne de öyle yapacağını söylemişti.

Soğuk hava soluğumdan buhar çıkartıyordu ve su kaynağı hayli aşağımızda kalmıştı. Çıplak ağaç dalları, kenarlarından sarkan buz saçaklarından su damlatıyordu. Yükseğe çıktıkça yolda buzlar gördük. Gri ışık, karanlığı yumuşattı.

Büyükbaba durup yolun bir yanını gösterdi. "İşte orada –hindi sürüsü– gördün mü?" Dizlerimin üzerine çök-

tüm ve izlere baktım: Ortadaki bir noktadan çıkan küçük sopaya benzer izler.

"Şimdi..." dedi Büyükbaba, "Tuzak kuracağız!" Kütük dolu bir çukur bulana dek yolu araştırdı.

Çukurun yapraklarını temizledik; sonra Büyükbaba uzun bıçağını çekip sünger gibi yumuşak zemini kesti. Çıkanları yaprakların arasına atarak orayı boşalttık. Çukur, dışarıyı göremeyeceğim kadar derin olunca, Büyükbaba beni çıkardı. Üstünü kaplamak için ağaç dallarını çukurun yanına getirip bunların üzerine de kucak dolusu yaprak koyduk. Sonra, Büyükbaba uzun bıçağıyla bir ucu çukura doğru meyillenen, diğer ucu da hindi sürüsüne giden bir yol kazdı. Cebinden kırmızı, yerli mısır taneleri çıkardı ve yola serpiştirdi; çukurun içine de bir avuç attı.

"Şimdi gideceğiz," dedi ve yeniden yüksek yolda yürümeye başladık. Topraktan krema gibi fışkıran buz, ayaklarımızın altında çatırdıyordu. Çok aşağıdaki çukur, su kaynağının dibine batmış çelik bir bıçağın sırtı gibi dar bir yarık haline geldikçe karşımızdaki dağ da yakınlaşıyordu.

Güneşin ilk ışınları çukur boyunca dağın doruklarına değdiğinde, yolun ötesindeki yaprakların üzerine oturduk. Büyükbaba cebinden ekşi bisküvi ve geyik eti çıkararak bana verdi; bir yandan yerken bir yandan da dağı izlemeye koyulduk.

Güneş, havaya parıltılar saçarak bir patlama gibi tepeye çarptı. Ağaçlardaki buz parıltısına bakmak gözü incitiyor ve güneş, gecenin gölgesini aşağıya çektikçe dağı bir dalga gibi hareket ettiriyordu. Bir gözcü karga, orada olduğumuz konusunda uyarıda bulunarak üç sert çağrıda bulundu.

Patlayan dağ, havaya küçük buhar üfürükleri saçan iç çekişler yolladı. Güneş, buzun ölüm zırhından ağaçları kurtardıkça dağ da sesler çıkardı ve mırıldandı. Büyükbaba gözledi ve ağaçlarda hafif bir ıslık öttüren sabah rüzgârıyla birlikte büyüyen sesleri aynı benim gibi dinledi.

"Canlanıyor..." dedi yumuşak ve hafif bir sesle, gözünü dağdan ayırmaksızın.

"Evet, efendim!" dedim, "Canlanıyor." Büyükbaba'yla aramda, birçok insanın bilmediği bir dil olduğunu hemencecik orada öğrendim.

Gecenin gölgesi, ot kaplı ve güneşte parlayan küçük bir otlak boyunca geri çekildi. Otlak dağın yanına yerleşti. Büyükbaba, tohumları yiyerek otların üzerinde zıplayan ve kanatlarını çırpan bir bıldırcınla, buz mavisi gökyüzünü gösterdi.

Hiç bulut yoktu ama ilk başta kıyıdan gelmekte olan lekeyi fark etmedim. Leke büyüdü. Güneşin karşısında olduğu için gölgesi önüne düşmeyen bir kuş, dağın yamacına doğru uçtu: Ağaç doruklarında bir kayakçı, kanatları yana açık... Kahverengi bir mermi gibi... Daha hızlı, daha hızlı... Bıldırcına doğru...

Büyükbaba kıkırdadı: "Bu Yaşlı *Tal-con* (şahin)!" Bıldırcın aceleyle havalandı ve ağaçlara doğru seğirtti ama yavaştı: Şahin ona çarptı. Tüyler havaya dağıldı ve sonra kuşlar yere düştü. Şahinin kafası yükseliyor ve ölümcül darbelerle iniyordu. Bir anda pençelerindeki ölü bıldırcınla birlikte havalandı, dağın yamacına doğru gitti.

Ağlamadım ama üzgün göründüğümü biliyordum çünkü Büyükbaba dedi ki "Üzülme, Küçük Ağaç! Gidişat böyle. *Tal-con* yavaş olanı yakaladı. Böylece yavaş olan, gene yavaş olan çocuklar yetiştiremeyecek. Bıldırcın

yumurtalarını en az bin fare yer. Hem hızlı hem de yavaş bıldırcın yumurtalarını... Yani *Tal-con*, Gidişat sayesinde yaşar. Bıldırcına yardım eder."

Büyükbaba bıçağıyla topraktan tatlı bir kök çıkararak kabuğunu soydu, kökten yaşamın sulu kış hazinesi damladı. Büyükbaba kökü ikiye böldü ve büyük parçayı bana verdi.

Yumuşak bir şekilde, "Gidişat böyle," dedi. "Yalnızca gereksinim duyduklarını al. Geyik alıyorsan, en iyisini alma. En küçük ve en yavaş olanını seç, o zaman geyik daha güçlü olur ve her zaman sana et verir. *Pa-koh* (panter) bunu bilir. Sen de bilmelisin!"

Güldü; "Yalnızca *Ti-bi*, yani arı, kullanabileceğinden daha fazlasını depolar... Bu yüzden ayı tarafından soyulur. Rakun ve Çerokiler tarafından da... Paylarından fazlasını depolayan ve kendilerini besleyen insanlar için de bu böyledir. Ellerindekini kaptırırlar. Bu konuda savaşlar olur... Uzun konuşmalar yaparak paylarından fazlasını ellerinde tutmaya çalışırlar. Bir bayrağın onlara bunu yapma hakkını verdiğini söylerler... Erkekler, sözler ve bıçaklar yüzünden ölürler ama Gidişat'ın kurallarını değiştiremezler."

Yola geri döndük. Hindi tuzağına geldiğimizde güneş tam tepemizdeydi. Tuzağı görmeden önce hindilerin sesini duyabiliyorduk. Oradaydılar, taneleri çabuk çabuk yutuyor ve yüksek sesle imdat çığlıkları atıyorlardı.

"Çukurun üstü kapalı değil, Büyükbaba!" dedim. "Neden başlarını eğip dışarı çıkmıyorlar?"

Büyükbaba çukura uzandı ve büyükçe, acı acı bağıran bir hindi çıkararak ayaklarını iple bağladıktan sonra bana sırıttı.

"Yaşlı *Tel-qui* bazı insanlara benzer. Her şeyi bildiğinden, çevresinde ne olduğunu görmek için asla bakınmaz. Başı bir şey öğrenemeyecek kadar yüksektedir."

"Otobüs sürücüsü gibi mi?" diye sordum. Büyükbaba ile alay eden otobüs sürücüsünü unutamıyordum.

"Otobüs sürücüsü mü?" Büyükbaba şaşırmış görünüyordu. Güldü. Başka bir hindi çıkarmak için başını çukura yeniden sokarken de gülmeye devam etti.

"Sanırım..." diye kıkırdadı, "Otobüs sürücüsü gibi. Hindi gibi sesler çıkarıyordu, bunu bir düşün. Ama bu onun için taşınacak bir yük, Küçük Ağaç. Bizim kafamızı yoracak hiçbir yük yok."

Büyükbaba hindileri ayakları bağlı halde yere uzattı. Altı hindi vardı ve Büyükbaba onları gösterdi. "Hepsi de aynı yaştalar... Sorguçlarının kalınlığından bunu bilebilirsin. Yalnızca üç hindiye gereksinmemiz var, sen seç bakalım, Küçük Ağaç."

Yerde çırpınan hindilerin arasında yürüdüm. Çömelerek inceledim, sonra yeniden aralarında gezindim. Dikkatli olmak zorundaydım. Dizlerimin üzerine çökerek aralarında emekledim, ta ki bulabildiğim en küçük üç tanesini seçene dek.

Büyükbaba hiçbir şey söylemedi. Diğerlerinin bağlarını çözdü, onlar da kanatlarını çırparak yamaca doğru gittiler. Hindilerden ikisini omzuna attı.

"Diğerini sen taşıyabilir misin?" diye sordu.

"Evet, efendim!" dedim ama doğru yapıp yapmadığımdan emin değildim. Büyükbaba'nın kemikli yüzünden hafif bir gülümseme geçti. "Küçük Ağaç olmasaydın sana Küçük Şahin derdim," dedi.

Büyükbaba'yı yokuş aşağı inerken takip ettim. Hindi ağırdı ama omuzlarımın üzerinde onu hissetmek bana iyi geldi. Güneş daha uzaktaki dağa doğru eğilmişti ve yürüdüğümüz yerde yanmış altın ışıklar oluşturarak yolun kenarındaki ağaçların dalları arasında dolaşıyordu. Rüzgâr, bu kış akşamında esmiyordu. Önümde yürüyen Büyükbaba'nın bir ezgi mırıldandığını işittim. Bu ânı sonsuza dek yaşamak isterdim çünkü Büyükbaba'yı hoşnut ettiğimi biliyordum. Gidişat'ı öğrenmiştim.

Kışın akşam güneşinde dağlarda gezinmek
Yoldaki taşlara basa basa yürümek
Kulübeye doğru inmek, hindi yuvasına gitmek
Çerokiler'in çok iyi bildiği bir cennettir bu

Dağ yamacına bak ve sabahın doğuşunu gör
Ağaçlardaki rüzgârın şarkısını dinle
Mon-o-lah, topraktan yaşamın fışkırışını hisset
İşte o zaman öğreneceksin tüm Çerokiler'in
Gidişat'ını

Öğren yaşamdaki ölümün günle birlikte olduğunu
Birinin diğeri olmadan olamayacağını
Mon-o-lah'ın bilgeliğini öğren, o zaman
Gidişat'ı öğreneceksin
Ve bütün Çerokiler'in ruhuna ereceksin

Kulübe Duvarındaki Gölgeler

KIŞIN akşamüstleri, taş şöminenin önünde otururduk. Çürümüş kütüklerin arasından çıkan kabuklar, kalın ve kırmızı reçinede parıldar, duvardaki gölgelere yansır, sonra yeniden sıçrayarak duvarlarda bir görünüp bir kaybolan, büyüyüp küçülen fantastik resimler yaratırdı. Alevleri ve dans eden gölgeleri izlerken uzun sessizlikler olurdu. Sonra Büyükbaba "okuma" üzerine yorumlar yaparak sessizliği bozardı.

Haftada iki kez, cumartesi ve pazar akşamları Büyükanne lambayı yakar ve bize kitap okurdu. Lamba yakmak lükstü ve bunun benim için yapıldığından emindim. Lambanın içindeki yakıt konusunda dikkatli davranmak zorundaydık. Ayda bir kez Büyükbaba ile ben yerleşim yerine kadar yürürdük. Ben, yolda dökülmesin, diye ucu bitki kökleriyle tıkanmış bir yakıt tenekesi taşırdım. Tenekeyi doldurmak epey pahalıydı; böyle olduğu halde Büyükbaba kulübeye dönüş yolunda tenekeyi taşıtarak bana duyduğu büyük güveni gösterirdi.

Yerleşim yerine gittiğimiz zaman yanımızda hep Büyükanne'nin verdiği bir kitap listesi olurdu. Büyükbaba lis-

teyi kütüphaneciye götürür ve Büyükanne'nin geri gönderdiği kitapları verirdi. Büyükanne çağdaş yazarları tanımıyordu sanırım çünkü listede her zaman Bay Shakespeare olurdu. Ancak Büyükanne kitap adlarını bilmediği için listede herhangi bir kitabının adı bulunmazdı. Bu durum bazen Büyükbaba'nın kütüphaneciye çok sorun çıkarmasına neden olurdu. Kütüphaneci gidip Bay Shakespeare'in farklı kitaplarını çıkarır ve adlarını söylerdi. Büyükbaba kitabın adını hâlâ anımsamıyorsa, kütüphaneci kitaptan bir sayfa okumak zorunda kalırdı. Bazen Büyükbaba ona okumaya devam etmesini söyler, kütüphaneci de birkaç sayfa daha okurdu. Bazen de Büyükbaba'dan önce ben kitabı tanır, onun pantolonunu çekiştirerek baş işaretleriyle bu kitabı okuduğumuzu anlatırdım ama bu bir tür yarışa dönüşürdü. Büyükbaba benden önce konuşmaya çalışır, sonra fikrini değiştirir, bu da kütüphanecinin kafasını iyice karıştırırdı.

Kütüphaneci başta biraz sinirlenmiş ve Büyükbaba'ya okumayı *bilmiyorsa* kitaplarla ne yapacağını sormuştu. Büyükbaba da ona Büyükanne'nin bize kitap okuduğunu anlatmıştı. Bundan sonra da kütüphaneci, okuduğumuz kitapların listesini tutmaya başlamıştı. Artık kapıdan içeri girdiğimiz zaman bize sıcak davranıyor ve gülümsüyordu. Bir keresinde bana, dışarı çıkana dek sakladığım kırmızı şeritli şekerleme vermişti. Dışarıda şekerlemeyi ikiye bölüp Büyükbaba ile paylaşmıştım. Eşit bölemediğim için küçük olan parçayı o almıştı.

Her zaman sözlüğe bakardık, çünkü haftada beş sözcük öğrenmem gerekiyordu. Bu da benim için hayli

zordu. Hafta boyunca öğrendiğim sözcükleri konuşmalarımda kullanarak cümleler yapmaya çalışıyordum çünkü. O hafta için öğrenmem gereken sözcüklerin A ile (ya da B'deysem B ile) başlaması gerekiyordu.

Başka kitaplar da vardı: *Roma İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Düşüşü* gibi... Büyükanne'nin tanımadığı ama kütüphanecinin verdiği Shelley ve Byron'ın kitapları gibi...

Büyükanne, uzun saç örgülerini yerlere kadar uzatıp kitaba eğilerek tane tane okurdu. Büyükbaba iskemlede hafif bir gıcırtıyla ileri geri sallanırdı. Heyecanlı bir yere geldiğimizde Büyükbaba sallanmaktan vazgeçerdi.

Büyükanne *Macbeth*'i okuduğu zaman, gölgelerde şekillenen, kulübe duvarlarında canlanan şatoyu ve cadıları görür, Büyükbaba'nın iskemlesine yaklaşırdım. Büyükanne, bıçaklama ve kan dolu sayfalara geldiği zaman Büyükbaba sallanmaktan vazgeçerdi. Büyükbaba, Lady Macbeth adlı kadının yapması gereken şeyleri yapıp Bay Macbeth tarafından yapılacak işlere burnunu sokmasa bütün bunların olmayacağını söylemişti. Kaldı ki Lady Macbeth, hiç de bir Lady'ye benzemiyordu. Büyükbaba ona neden "Lady" denildiğini anlamıyordu. Büyükbaba tüm bunları ilk okumanın sıcaklığında söylemiş, bunları kafasında evirip çevirdikten sonra, kesinlikle kadında (ona Lady demeyi reddediyordu) bir sorun olduğuna karar vermişti. Bir keresinde kızışınca erkek geyik bulamayan, deli gibi ağaçların arasında koşup sonunda kendisini çayda boğan dişi bir geyik gördüğünü anlattı. Gerçi bunu bilmeye olanak yok ama dedi (çünkü Bay Shakespeare bunu anlatmamıştı), adam bir şey yapmaya cesaret edemediğinden her şey Bay Macbeth'in suçuydu.

Bu konuda çok düşündü ama sonunda suçun büyük kısmının Bayan Macbeth'te olduğuna karar verdi çünkü kızışmasını insanları öldürmek yerine, başka yol yoksa, örneğin başını duvara vurarak ya da tilkileri öldürerek dışarı vurabilirdi.

Büyükbaba, Julius Caesar'ın öldürülmesinde ondan yana tavır aldı. Bay Caesar'ın yaptığı her şeyi onaylamadığını, aslında yaptığı her şeyi bilmenin yolu yoktu ama Brutus ve diğerlerinin onun üstüne çullanmasının, sayıca çok fazla olmalarının ve onu bıçaklayarak öldürmelerinin şimdiye dek duyduğu en aşağılık iş olduğunu söyledi. Bay Caesar'la bir sorunları varsa, kendilerini öne çıkarmaları ve toplantı yaparak çözmeleri gerektiğini söyledi. O kadar ateşli konuşuyordu ki Büyükanne onu sakinleştirmek zorunda kaldı. Orada bulunan herkesin Bay Caesar' ın öldürülmesine karşı olduğunu, dolayısıyla ortada tartışılacak bir şey bulunmadığını, ayrıca bu olayın çok uzun yıllar önce gerçekleştiğini, artık bu konuda yapılacak hiçbir şey kalmadığını söyledi.

Ama George Washington konusunda büyük bir sorun yaşadık. Bunun Büyükbaba için ne anlama geldiğini kavramak için onun geçmişini bilmek gerekiyordu.

Büyükbaba, bir dağ adamının bütün doğal düşmanlarına sahipti. Ayrıca yoksuldu ve yerliydi. Sanırım bugün düşmana "düzen" deniliyor ama ister şerif, ister devlet ya da federal gelir memuru, isterse politikacı olsun, Büyükbaba onların hepsine, insanların nasıl yaşayıp geçinebileceklerine aldırmayan güçlü canavarlar anlamında "yasa" diyordu.

Büyükbaba için George Washington, "yapılı ve viski yasasını çıkaran adam"dı. Bu konuda hiçbir şey bilmeyen

ve bilmeden de mezara giden bir kuzeni olduğunu anlattı. Kuzeni, yasanın ona karşı kin beslediğinden her zaman kuşku duymuştu çünkü "doğru" oy vermemişti nasıl tam olarak doğru oy verileciğini de bilmiyordu. Büyükbaba, kuzeninin seçim zamanlarında nasıl oy vermesi gerektiği konusunda kendisini yıpratarak mezara erken girdiğine inanıyordu. Bu konuda o kadar gergindi ki çok içmeye başlamış, bu da onu öldürmüştü. Büyükbaba onun ölümünün suçunu politikacılara yüklüyordu. "Politikacılar..." dedi, "Araştırırsanız tarihteki bütün cinayetlerden onlar sorumludur."

Daha sonraki yıllarda, eski tarih kitabını okurken, Büyükanne'nin, George Washington'ın yerlilerle savaşmalarıyla ilgili bölümleri atladığını ve Büyükbaba'ya hayran olunacak bir şeyler vermek üzere George Washington'ın hep iyi yanlarını okuduğunu keşfettim. Büyükbaba'nın Andrew Jackson dahil, diyebilirim ki aklıma gelen hiçbir politikacıya karşı saygısı yoktu.

Büyükanne'nin okuması bittikten sonra Büyükbaba, yorumlarının büyük bir kısmında George Washington'a değinmeye başlar, onu politikada iyi bir adamın da *olabileceği* umudunun simgesi olarak görürdü.

Ta ki Büyükanne yanılarak viski vergisini okuyana kadar...

Büyükanne, George Washington'ın viski yapımcılarına vergi getirmek üzere olduğu ve viskiyi kimin yapıp kimin yapamayacağına karar verdiği yeri okudu. Bay Thomas Jefferson'ın, George Washington'a, bunun yanlış olacağını; yoksul dağ çiftçilerinin küçük tarlacıklardan başka bir şeylerinin olmadığını ve büyük toprak sahipleri kadar çok mısır yetiştiremediğini söylediği yeri de

okudu. Bay Jefferson'ın, dağ adamının mısırdan kâr etmesinin tek yolunun viski yapmak olduğunu ve bunun İrlanda ve İskoçya'da sorunlara neden olduğunu söylediği yeri okudu (Aslında İskoç viskisinin yanık tadı da buradan geliyordu: Kral'ın adamlarından kaçmak için tarlalarını ateşe vermelerinden). Ama George Washington onu dinlemedi ve viski vergisini çıkardı.

Bu, Büyükbaba'yı derinden etkiledi. Sallanmayı bıraktı ama hiçbir şey söylemedi, yalnızca gözlerinde uzak bir bakışla ateşe dalıp kaldı. Büyükanne o bölümü okuduğu için çok üzüldü, Büyükbaba'nın omzuna vurdu ve yatmaya giderlerken kolunu beline doladı. Ben de kendimi neredeyse Büyükbaba kadar kötü hissediyordum.

Bir ay sonra, Büyükbaba ile yerleşim yerine giderken, ne kadar etkilenmiş olduğunu kavradım. Patikada yürüyorduk. Büyükbaba önde, kulübelerin yanından geçerek yola çıktık. Arada bir yanımızdan araba geçiyor ama Büyükbaba başını çevirip de bakmıyordu bile. Arabaya binmeyi kabul etmezdi çünkü. Birdenbire bir araba önümüzde durdu. Açık, pencereleri olmayan bir arabaydı bu ve tepesi çadır bezindendi. Arabanın içindeki adam politikacı gibi giyinmişti. Büyükbaba'nın arabaya binmeyeceğini biliyordum ama bir sürprizle karşılaştım.

Adam eğilip, "Binmek ister misiniz?" diye sordu.

Büyükbaba bir an durup, "Teşekkür!" diyerek arabaya bindi; bana da arkaya binmem için el işareti yaptı. Yokuş aşağıya iniyorduk ve yolu ne kadar hızlı geçtiğimizi görmek çok heyecan vericiydi.

Büyükbaba her zaman ok gibi dimdik otururdu. Arabanın içinde şapkasıyla hayli uzun boylu görünüyordu.

Gevşeyerek oturmayı kabul etmedi, dolayısıyla sırtı dimdik şekilde ön cama doğru eğilmek zorunda kaldı. Bu ona hem yolu hem de direksiyondaki politikacının arabayı kullanma şeklini incelermiş gibi bir görüntü verdi. Sanırım bu durum politikacıyı sinirlendirdi ama Büyükbaba ona hiç aldırmıyordu. Politikacı sonunda, "Kasabaya mı gidiyorsunuz?" diye sordu.

Büyükbaba, "Evet!" dedi. Biraz daha gittik.

"Çiftçi misin?"

Büyükbaba, "Sayılır..." dedi.

Adam, "Ben Eyalet Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik yapıyorum," dedi. Politikacı olmamasına şaşırdım ve sevindim. Büyükbaba hiçbir şey söylemedi.

Öğretmen, "Yerli misin?" diye sordu.

Büyükbaba, "Evet!" dedi.

Öğretmen, "Oh!" dedi, bu karşılık beni ve Büyükbaba'yı tam olarak açıklarmış gibi...

Büyükbaba birdenbire başını öğretmene çevirip, "George Washington'ın viski vergisi getirdiğini biliyor musunuz?" diye sordu. Büyükbaba'nın halini gören uzanıp öğretmene tokat atacağını düşünürdü.

Öğretmen çok yüksek bir sesle, "Viski vergisi mi?" diye bağırdı.

Büyükbaba, "Evet!" dedi, "Viski vergisi..."

Öğretmen bir anda kıpkırmızı oldu ve sinirlendi. Viski vergisiyle kişisel bir ilgisi olabileceğini düşündüm. "Bilmiyorum," dedi. "General George Washington'ını mı kastediyorsun?"

Büyükbaba şaşırarak, "Başka George Washington var mı?" diye sordu. Ben de şaşırdım.

Öğretmen, "Hayır!" dedi "Ama bu konuda hiçbir şey bilmiyorum." Bu bana kuşkulu geldi. Büyükbaba'nın da tatmin olduğunu sanmıyordum. Öğretmen önüne baktı ve sanki arabayı daha da hızlı sürüyormuş gibi geldi bana. Büyükbaba ön camdan yolu izliyordu, o an neden arabaya binmeyi kabul ettiğini anladım.

Büyükbaba yeniden konuştu ama bu kez sesinin tonu fazla umutlu değildi. "General Washington'ın kafasından bir sorunu olup olmadığını biliyor musunuz? Yani savaşlarda belki başına bir mermi isabet etmiştir..." Öğretmen Büyükbaba'ya bakmadı, daha da sinirli görünüyordu.

"Ben... Ya.. Yani..." diye kekeledi, "Ben İngilizce öğretmeniyim. George Washington hakkında da *hiçbir şey* bilmiyorum."

Yerleşim yerinin dış mahallelerine varınca, Büyükbaba inebileceğimizi söyledi. Gideceğimiz yere yakın bir yerde değildik. Arabanın yol tarafından inince, Büyükbaba öğretmene teşekkür etmek için şapkasını çıkardı ama öğretmen inmemizi zar zor bekleyerek büyük bir toz bulutuyla hemen arabasını çalıştırdı. Büyükbaba, bunun, böyle insanlardan beklenen bir tavır olduğunu söyledi. Öğretmenin kuşku uyandıracak şekilde davrandığını ve aynı zamanda bir politikacı olabileceğinden bahsetti. Birçok politikacının dürüst insanlar arasında politikacı olmadığını iddia ederek dolaştıklarını söyledi. "Öğretmen olduğu için onu küçümsememek gerekir çünkü onların çoğunun çılgın olduğunu duymuştum," diye ekledi.

Büyükbaba, George Washington'ın savaşlardan birinde başından yara aldığını tahmin ediyormuş, bu da viski vergisi gibi bir hareketi açıklıyormuş. Bir eşeğin tepti-

ği ve ondan sonra hiç düzgün davranmayan bir amcası olduğunu söyledi. Amcasının bunu bazı durumlarda kullandığını düşünüyordu (Bunu açıkça söylememişti hiç); örneğin bir adam kulübesine gelmiş ve karısını yatakta amcasıyla yakalamıştı. Büyükbaba, amcasının dört ayak üstünde avluda koştuğunu, köpek gibi havladığını ve pislik yediğini söyledi. "Ama..." dedi, "Kimse onun numara yapıp yapmadığını anlayamıyordu... Koca bile bunu anlayamadı." Büyükbaba, amcasının uzun yıllar yaşadığını ve yatağında huzurlu bir şekilde öldüğünü söyledi. Onu yargılayacak olan kendisi değildi. George Washington'ın durumu bana mantıklı geliyordu ve olumsuz tutumunu da açıklayabilirdi.

Tilkiler ve Av Köpekleri

BİR kış gününün öğleden sonrasında Büyükbaba, Yaşlı Maud ile Ringer'ı kulübeye aldı. Diğer köpeklerin önünde onları utandırmak istemiyordu çünkü. Bir şeyler olacağını tahmin ettim. Büyükanne'yse neler olacağını biliyordu. Gözlerini siyah ışıklar gibi kırpıştırıyordu ve üzerime bir geyik gömleği giydirdi, Büyükbaba'nınki gibi... Ona yaptığı gibi elini omzuma koydu. Kendimi yetişkin biri gibi hissettim.

Hiçbir şey sormadım ama ortalıkta dolandım. Büyükanne bana bisküvi ve et dolu bir torba verdi. "Bu gece sundurmaya oturup dinleyeceğim; seni duyarım," dedi.

Avluya gittik. Büyükbaba köpekleri ıslıkla çağırdı ve su kaynağının yanından yola çıktık. Köpekler ileri geri koşuyor; bizi hızlandırıyorlardı.

Büyükbaba av köpeklerini yalnızca iki nedenle tutuyordu. Birinci neden, her bahar ve yaz mevsiminde mısır tarlasıydı. Büyükbaba, Yaşlı Maud ve Ringer'a mısıra musallat olan geyik, rakun, domuz ve kargalara karşı tarlayı koruma görevini vermişti.

Büyükbaba'nın söylediği gibi Yaşlı Maud'un koku duyusu hiç mi hiç gelişmemişti. Tilki avında tamamen

yararsızdı ama işitsel ve görsel duyuları keskindi; bu da ona, değerli olduğunu bildiği için onur duyabileceği bir şey sağlıyordu. Büyükbaba av köpeği ya da başka bir şeyin değer duygusunu yitirmesinin çok kötü olacağını söylüyordu.

Ringer, iyi bir av köpeğiydi ama yaşlıydı. Kuyruğu kesikti, bu da onun cesaretsiz görünmesine neden oluyordu. Ne çok iyi duyuyor ne de iyi işitiyordu. Büyükbaba, Yaşlı Maud'un yaşlılığında ona yardımcı olması ve değerli olduğunu hissetmesini sağlaması için Ringer'ı onun yanına koyduğunu söyledi. Bu bir tür onurlandırmaydı çünkü Ringer, özellikle mısır tarlasında çalıştığı dönemlerde, dimdik bacaklarla ve gururlu bir şekilde dolaşıyordu.

Mısır yetiştirme döneminde Büyükbaba, Yaşlı Maud ile Ringer'ı çukurdaki ağılda besliyordu çünkü burası mısır tarlasına pek uzak değildi. Köpekler için güvenli bir barınaktı. Yaşlı Maud, Ringer'ın gözü ve kulağıydı. Mısır tarlasında bir şeyi görürse tarlanın sahibiymiş gibi üst perdeden havlayarak ayağa kalkar, Ringer da aynı şeyi yaparak ardından giderdi.

Mısırların arasında yürürlerdi. Yaşlı Maud görmediyse rakunun yanından geçer giderdi; kokusunu almazdı çünkü... Ama onun ardındaki Ringer kokuyu alabilirdi. Burnunu yere dayar ve rakunun ardından havlayarak giderdi. Rakunu tarladan kovar ve rakun bir ağaca çarpana dek kokusunu izleyerek gittiği yolu bulurdu. Sonra üzüntüyle geri dönerdi ama o ve Yaşlı Maud hiçbir zaman vazgeçmezlerdi. İşlerini yaparlardı.

Büyükbaba'nın köpekleri tutmasının diğer bir nedeni de, yalnızca eğlence amacıyla tilkileri izlemekti. Köpekleri

hiçbir zaman tilki avında kullanmazdı. Onlara gereksinimi yoktu. Büyükbaba, tilkilerin su içme ve beslenme yerlerini, alışkanlıklarını ve av yollarını, hatta bütün oyunun düşünce sistemiyle karakterini bir av köpeğinin öğrenebileceğinden çok daha iyi biliyordu.

Kızıl tilki, av köpekleri tarafından takip edildiği zaman daireler çizerek kaçar. İni ortadaysa, merkezin çevresinde belki bir mil, belki daha fazla tutan bir daireyle işe başlar. Kaçtığı süre içinde hileler yapar: Geriye doğru iz bırakma, suyun içinde koşma ve yanlış izler bırakma gibi... Ama daire çizmekten vazgeçmez. Yorulmaya başlayınca daireleri giderek küçültür, ta ki inine çekilene kadar. Avcılar buna "inine kapandı" derler.

Ne kadar koşarsa, o kadar terler. Ağzının çevresindeki terler o kadar güçlü bir koku yayar ki köpekler izini bulur ve havlamalarının şiddetini artırır. Buna "terleme izi" denilir.

Gri tilki, 8 şekli çizerek koşar ve ini, 8 şeklini çizdiği zamanlar bıraktığı izle kesişen bir yerdedir.

Büyükbaba rakunun düşünce sistemini biliyor ve onun aldatma yollarına gülüyordu. Bir keresinde rakunun ona güldüğüne yemin billah etti. Büyükbaba hindinin nereye koştuğunu biliyordu. Ayrıca bir bakışta arının sudan kovana gidişini izleyebilirdi. Geyiğin kendisine doğru gelmesini sağlayabilirdi çünkü onun tuhaf doğasını biliyordu. Bir bıldırcın sürüsünü de tek kanat çırpmadan sakinleştirmesini bilirdi. Bu tür şeylere hiç aldırmazdı ama... Gereksinim duyduğu şeyler dışında tabii... Onların bunu anladığını *biliyordum.*

Büyükbaba av oyunu *ile* yaşardı, avın *içinde* değil. Beyaz dağ adamları sürüyle gelirlerdi. Büyükbaba onlardan bıkmıştı. Köpeklerini de yanlarına alır, her şey sığınak bulmak için kaçışana kadar dağa yayılırlardı: Bir düzine hindi görmüşlerse, yapabildikleri takdirde neden hepsini öldürmesinler?

Büyükbaba'ya usta bir dağlı olarak saygı duyarlardı. Bunu, onların gözlerinde ve dörtyol ağzındaki dükkânda Büyükbaba ile karşılaştıkları zaman şapkalarının siperine dokunuşlarında görürdüm. Silah ve köpekleriyle Büyükbaba'nın çukur ve dağlarından uzak durur, bu arada oralarda avın giderek azaldığından yakınırlardı. Büyükbaba onların yorumlarına çoğunlukla başını sallar ve asla bir şey söylemezdi. Ama bana söylerdi. Onlar Çeroki'nin Gidişat'ını asla anlayamazlardı çünkü...

Köpekler arkadan hoplaya zıplaya gelirken, Büyükbaba'nın hemen ardından tırıs gittim. Güneşin battığı, aydınlığın açık kırmızıdan gölgeli kan kırmızısına döndüğü ve her şeyi gün ışığı canlıymış da ölmek üzereymiş gibi değişip koyulaştığı zaman, çukurlarda gizemli ve heyecan verici anlar başlardı çünkü. Esinti bile, açıkça söyleyemediği şeyler varmış gibi fısıltıyla şakalaşırdı.

Gün yatağına gitmek üzereydi ve gece yaratıkları av için dışarı çıkıyordu. Ağılın yanındaki çayırlıktan geçerken Büyükbaba durdu, ben de deyim yerindeyse onun tam altında durdum.

Bir baykuş çukura doğru üstümüze geldi. Havada Büyükbaba'nın başından daha yüksekte uçmuyordu. Hiç ses çıkarmadan, ne kanat sesi ne de fısıltı, yanımızdan geçti ve bir hayalet gibi sessizce ağıla yerleşti.

Büyükbaba, "Cüce Baykuş!" dedi, "Bazı geceler sesi acı çeken bir kadının sesi gibi çıkan baykuşlardan. Birkaç fare yakalayacak." O yaşlı baykuşu ve fare avını rahatsız etmeyi kesinlikle istemiyordum ve yanından geçerken ağılla aramda Büyükbaba'nın durmasını sağladım.

Karanlık iyice çöktü. Yürürken dağlar iki yanda hareket ediyormuş gibiydi. Çok geçmeden patikada bir çatala geldik, Büyükbaba sola döndü. Artık su kaynağının kenarı dışında yol yoktu. Büyükbaba, buraya, "Dar Yerler," dedi. Kollarını iki yana açtığında dağlara dokunabilirmişsin gibi geliyordu insana. Dağlar dimdik yükseliyordu, karanlıktı, ağaçlarla doluydu ve tepemizde ancak ince bir yıldızlı çizgi bırakmıştı.

Bir sabah güvercini uzun uzun ve boğuk öttü. Dağlar bu ötüşü alıp defalarca yankıladı, uzaklara taşıdı; öyle ki bu sesin ne kadar dağ ve çukurdan geçeceğini merak ederdiniz. Sonunda uzaklarda kayboldu gitti, bir sesten çok bir anıya benziyordu.

Her yer ıssızdı, Büyükbaba'nın hemen ardından tırıs yürüyordum. Köpeklerin ikisi de arkamda değildi, olsalardı iyi olurdu. Büyükbaba'nın önünden gidiyor, zaman zaman ona doğru koşuyor, Büyükbaba'nın onları iz sürmeye göndermesini bekliyorlardı.

"Dar Yerler" birden yukarı doğru kıvrıldı ve çok geçmeden büyük bir suyun aktığını işittim. Büyükbaba'nın "Asılı Uçurum" dediği yerle kesişen bir çaydı bu.

Patikadan ayrılıp çayın üstündeki dağa doğru ilerledik. Büyükbaba köpekleri gönderdi. Yapması gereken tek şey işaret edip "Git!" demekti. Köpekler hafif havlamalarla gittiler. Büyükbaba, "Kiraz toplamaya giden gençler gibi," dedi.

Çayın üstündeki çalılığa oturduk. Hava ılıktı. Çalılık sıcaklığı azaltıyordu ama yaz olsa, meşe ya da ceviz ağacının altına oturmak gerekirdi çünkü çalılar yazın sıcaklığı çekerdi.

Yıldızlar suda yıkanıyor, çayın çevresinde dolanıyor, dalgacıklara biniyorlardı. Büyükbaba, kısa bir süre sonra "Yaşlı Hilekâr" yoluna girdikleri zaman köpeklerin sesini dinlemeye başlayabileceğimizi söyledi. Büyükbaba tilkiye böyle derdi.

Büyükbaba, Yaşlı Hilekâr topraklarında olduğumuzu, beş yıldır burayı bildiğini söyledi. Birçok insan, bütün tilki avcılarının tilkileri öldürdüğünü düşünür ama bu doğru değildir. Büyükbaba yaşamında bir kez bile tilki öldürmemiştir. Tilki avının nedeni köpeklerdir –iz sürmelerini dinlemek. Tilki inine kapandığı zaman Büyükbaba köpekleri hep geri çağırır.

Büyükbaba dedi ki Yaşlı Hilekâr için işler tekdüzeleşmeye başladığı zaman, Büyükbaba ile köpeklerin onu izlemesini sağlamaya çalışarak, gelip kulübenin sundurmasının kenarında dururmuş. Bu bazen Büyükbaba'nın köpeklerle başının derde girmesine yol açarmış. Köpekler havlar, Yaşlı Hilekâr çukurda onlara yol gösterirmiş.

Büyükbaba, huysuz olduğu ve iz sürme havasında olmadığı zamanlar tilkiyi elinden kaçırmaktan hoşlandığını söyledi: Bir tilki inine kapatılmak istediği zaman, köpekleri kışkırtmak için dâhiyane hileler kullanır. Oyundan hoşlandığı zaman, bütün kırda oyun oynar.

Büyükbaba, en iyi kısmın, Yaşlı Hilekâr'ın kulübenin çevresine kadar gelip Büyükbaba'ya sorun yaratmanın cezasını ödeyeceğini bilmesi olduğunu söyledi. Dörtte

biri kullanılmış ay (hilal), dağın üstünde göründü. Çamlar arasında şekiller oluşturdu ve çayda ışıklar yanıp söndürdü, Dar Yerler'de yavaşça hareket eden puslardan ince gümüş rengi gemiler yarattı.

Büyükbaba bir çama yaslanıp bacaklarını uzattı. Ben de aynı şeyi yaptım. Benim sorumluluğumda olduğundan torbayı hemen yanıma koydum. Fazla uzakta olmayan büyük bir havlama uzun uzun yankılandı.

Büyükbaba, "Bu Yaşlı Rippitt!" diyerek biraz güldü, "Büyük aldatmaca... Rippitt istediği şeyi bilir... Ama bekleyemez, bu yüzden koku alma yeteneğini kaybetmiş gibi davranır. Havlama seslerinin ne kadar yanıltıcı olduğunu dinle. Yalan söylediğini anlarsın!" Elbette havlama sesleri böyle çıkıyordu.

"Allahın belası kesinlikle yalan söylüyor," dedim. Büyükanne'nin yanımızda olmadığı zamanlarda Büyükbaba ile ben küfür edebilirdik.

Bir dakika sonra diğer köpekler, çevresinde dolanarak ona havlamaması gerektiğini öğrettiler. Dağlarda buna "Blöfçü Köpek" denir. Yeniden sessizlik oldu.

Bir süre sonra büyük bir havlama sessizliği bozdu. Uzun ve uzaktan gelen bir havlamaydı; o zaman bunun gerçek bir şey olduğunu hemen kavradım çünkü içinde heyecan taşıyordu. Diğer köpekler de bu havlamaya eşlik ettiler.

Büyükbaba, "Bu, Mavi Çocuk..." dedi, "Dağlardaki en iyi burun; onun ardındaki Küçük Kızıl... Şu da Bess." Başka bir havlama daha duyuldu, delice bir havlama. Büyükbaba, "Bu da sonuncu sıradaki Yaşlı Rippitt," dedi.

Artık giderek uzaklaşan tam bir koro vardı; sesler ileri geri yankılanarak sonunda köpekler dört bir yandaymış gibi gelmeye başladı. Sonra yok oldu. Büyükbaba, "Perçin Dağı'nın arka kısmındalar," dedi. Kulağımı zorlayarak dinledim ama hiçbir şey duyamadım.

Bir gece şahini, arkamızdaki dağın yan tarafından "Siiiiiiii!" sesiyle gelerek havayı keskin ıslıklarla kesti. Çayın üstünde bir baykuş ona yanıt verdi: "HUU... HUU... HUARYUUUUU!"

Büyükbaba güldü. "Baykuş çukurda durur, şahin yamaçlarda. Bazen yaşlı şahin, suda kolay avlar bulunduğunu sanır ve yaşlı baykuş bundan hoşlanmaz."

Bir balık çayda dalgalanma yarattı. Kaygılanmaya başladım. Büyükbaba'ya fısıldadım, "Köpekler onu kaybettiler mi?"

Büyükbaba, "Hayır!" dedi, "Köpekleri her an duyabiliriz, Perçin Dağı'nın diğer yanından sesleri gelecek ve şu yamaçtan geçerek bize doğru koşacaklar."

Elbette öyle yaptılar. Önce sesleri uzaktan geldi. Sonra giderek yakınlaşmaya başladı. Sonunda uluyarak geldiler. Karşımızdaki yamaçtan inerek çayı geçtiler. Sonra arkamızdaki dağın yanını dolaştılar ve yeniden Perçin Dağı'na tırmandılar. Bu kez Perçin Dağı'nın bize yakın tarafından koşuyorlardı, onları duyduk.

Büyükbaba, "Yaşlı Hilekâr daireyi küçültüyor," dedi, "Bu kez, çayı geçtikten sonra Yaşlı Hilekâr onları tam önümüze kadar getirebilir." Büyükbaba haklıydı. Köpeklerin çayda çıkardığı sesleri duyduk... Onlar bağırıp suda dalga sesleri çıkarırken, Büyükbaba ayağa kalkıp kolumu tuttu.

Büyükbaba, "İşte orada!" diye fısıldadı. Ve oradaydı. Çayın kenarındaki söğüt ağaçlarının arasından gelen Yaşlı Hilekâr, dili dışarıda yürüyor, ardında kaygısızca sallanan dolgun bir kuyruk taşıyordu. Kulaklarını dikleştirmişti. Çalılık çevresinde dolanarak sakin sakin yürüyordu. Bir an durdu, ön ayağını kaldırıp yaladı; sonra başını köpeklerin havladığı yere doğru çevirdi ve yürüdü.

Büyükbaba ile benim önümde, suyun içinde duran birkaç kaya vardı. Beş ya da altı kaya, neredeyse çayın ortasına kadar, yükselmişti. Yaşlı Hilekâr kayalarının durduğu yere varınca, durup geriye baktı; köpeklerin ne kadar uzakta olduğunu ölçüyordu sanki. Sonra, sırtını bize dönerek sakince oturdu ve çaya bakarak orada durdu. Ay, onun postunda kırmızı ışıklarla parladı. Köpekler yaklaşıyordu.

Büyükbaba kolumu sıktı: "şimdi onu seyret!" Yaşlı Hilekâr çayın kenarından birinci kayaya atladı. Orada bir dakika kadar durdu, sonra kayanın üzerinde dans etmeye başladı. Ardından ikinci kayaya atladı ve gene dans etti. Sonra bir sonraki kayaya, bir sonraki kayaya; ta ki çayın ortasındaki son kayaya atlayana kadar.

Kayadan kayaya atlayarak geriye döndü ve kıyıya en yakın kayaya vardı. Orada durup dinledi; sonra ayağını suya soktu ve gözden kaybolana dek su sıçrattı. Köpekler geldiği zaman artık yeniden görünür olmuştu.

Mavi Çocuk en önde, burnunu yere sürtüyordu. Yaşlı Rippitt onun ardındaydı. Bess ile Küçük Kızıl da en arkadan geliyorlardı. Ara sıra içlerinden biri burnunu kaldırıyor ve kanınızı donduran bir "UUUUUUUUUuuuuuuuuuuuu!" sesi çıkarıyordu.

Köpekler kayaların çayla buluştuğu yere geldiler. Mavi Çocuk bir an bile duraksamadı. Kayadan kayaya atlayarak ilerledi. Diğerleri de tam arkasından gittiler.

Çayın ortasındaki son kayaya vardıklarında, Mavi Çocuk durdu ama Yaşlı Rippitt devam etti. Kendinden çok emin bir halde suya daldı ve karşı kıyıya yüzmeye koyuldu. Bess onun ardından atladı ve o da yüzmeye başladı.

Mavi Çocuk burnunu kaldırarak havayı koklamaya çalıştı. Küçük Kızıl da onunla birlikte kayada kaldı. Bir dakika içinde Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl kayadan kayaya atlayarak bize doğru gelmeye başladılar. Kıyıya vardılar... Mavi Çocuk yolu gösteriyordu. Sonra Yaşlı Hilekâr'ın izini buldular. Uzun uzun ve yüksek sesle havladılar. Küçük Kızıl ahenkli bir ses çıkarıyordu.

Bess yüzerken geriye döndü, Yaşlı Rippitt ise öbür kıyıda kendini tam olarak kaybetmiş bir şekilde ileri geri koşuyordu. Havlıyor, uluyor ve burnunu yere sürtüyordu. Mavi Çocuk'u işittiği zaman, çayın suyuna daldı ve öyle hızlı yüzdü ki kıyıya varana dek başı suyun içinde kaldı. Kıyıya varınca diğerlerinin yanına katıldı.

Büyükbaba ile öyle çok güldük ki neredeyse dağdan yuvarlanıyorduk. Ben bir çam fidanında ayakkabımın bağını kaybettim ve çalılara düştüm. Büyükbaba beni oradan çıkardı. Saçımdaki çalıları temizlerken hâlâ gülüyorduk.

Büyükbaba, Yaşlı Hilekâr'ın bu hileyi yapacağını *bildiğini*, bu nedenle burayı seçtiğini söyledi. Yaşlı Hilekâr'ın yakına gelip köpekleri seyredeceğinden emin olduğunu söyledi.

Büyükbaba, Yaşlı Hilekâr'ın köpekler gelene dek bu kadar uzun süre beklemesinin nedenini; köpeklerin heyecanlandıkları zaman *duygularının duyularına* baskın geleceğini tahmin ederek, kendi kokusunun kayalarda taze kalmasını istemesi olduğunu söyledi. Yaşlı Rippitt ve Bess'te bu hile işe yaradı ama Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl kanmadılar.

Büyükbaba, aynı şeyin, duyulara egemen olan duyguların, Yaşlı Rippitt gibi insanları da aptallaştırdığını defalarca gördüğünü söyledi. Ki sanırım öyleydi...

Gün doğmuştu ama ben farkına bile varmamıştım. Büyükbaba ile çayın kıyısına indik ve ekşi bisküvilerimizle eti yedik. Köpekler havlıyor ve önümüzdeki yamaçtan inerek bize doğru geliyorlardı.

Güneş dağın tepesine çıkarak çay boyunca sıralanan ağaçları aydınlattı ve çalıların üstündeki kızıl bir ispinozu ortaya çıkardı.

Büyükbaba, bıçağını bir sedir ağacının kabuğuna sapladı ve kabuğun bir ucunu döndürerek kepçe yaptı. Çayın, dipteki çakılları görebileceğiniz kadar berrak bir yerinden soğuk su içtik. Suyun sedir ağacı gibi tadı vardı, bu da beni acıktırdı ama bütün bisküvileri yemiştik.

Büyükbaba, Yaşlı Hilekâr'ın bu kez çayın diğer kıyısından ortaya *çıkabileceğini* söyledi. Onu yeniden görebilecektik. Sessiz durmak zorundaydık. Hiç hareket etmedim. Karıncalar ayağıma geldiği zaman bile... Büyükbaba karıncaları gördü ve onları atabileceğimi söyledi. Yaşlı Hilekâr bunu görmezdi. Ki öyle yaptım.

Kısa bir süre sonra köpekler yeniden altımıza, çaya geldiler. Onu gördüm; çayın öbür kıyısında dili dışarıda

tembellik ediyordu. Büyükbaba ıslık çalınca Yaşlı Hilekâr durup bize baktı. Bir dakika orada durdu; gözlerini, sırıtıyormuş gibi kırpıştırıyordu; sonra homurdandı ve yürüyerek gözden kayboldu.

Büyükbaba, Yaşlı Hilekâr'ın bütün bu uygunsuz şeylere neden olmaktan iğrendiği için homurdandığını söyledi. Yaşlı Hilekâr'ın bunu hak ettiğini düşündüm.

Büyükbaba, bazı insanların, tilkilerin "değiş tokuş" ettiklerini duydum dediğini ama kendisinin bunu gördüğünü söyledi. Yıllarca önce tilki izi sürüyorken çayırlıktaki bir tümsekte oturduğunu anlattı. Kırmızı bir tilkinin ardında köpeklerle geldiğini ve kovuklu bir ağacın önünde durduğunu, uluduğunu söyledi. Kovuktan başka bir tilkinin çıktığını ve ilk tilkinin içeri girdiğini anlattı. Sonra ikinci tilki köpekleri ardına takarak gitmiş. Büyükbaba ağaca çok yaklaştığını ve köpekler birkaç adım ötedeyken yaşlı tilkinin *horladığını* da söyledi. Yaşlı tilki kendisine o kadar çok güveniyormuş ki köpeklerin çok yakınına gelmesine zerre kadar önem vermemiş.

Mavi Çocuk geldi ve çay kıyısında durdu. İki adımda bir havlıyordu. Köpekler gözden kayboldular ve bir dakika içinde bir havlama diğerlerinden ayrılarak ulumalara dönüştü.

Büyükbaba küfretti: "Allah kahretsin! Yaşlı Rippitt yeniden karşı kıyıya geçip Yaşlı Hilekâr'ı aldatmaya çalışıyor. Gitti ve bütün izi kaybetti," dedi. Dağlarda böyle bir şey "Aldatan Köpek" olarak bilinirdi.

Büyükbaba, Yaşlı Rippitt'i geri döndürmek için bağırıp havlayacağımızı ve bunun da iz sürmenin sonu ola-

cağını söyledi. Diğer köpekler de gelecekti çünkü. Öyle yaptık.

Büyükbaba gibi uzun uzun bağıramıyordum –neredeyse inişli çıkışlı bir türküydü– ama Büyükbaba gayet iyi olduğumu söyledi.

Kısa bir süre sonra köpekler geldi ve yaşlı Rippit yaptığından utandı. Diğerlerinin arkasına gizlendi. Farkedilmeyeceğini umuyordu. Büyükbaba, bunun işe yaradığını ve belki *bu* kez kendisine gereksiz sorunlar yaratmadan hile yapmamayı öğreneceğini söyledi. Ki bu da mantıklı olduğunu kanıtlar.

Asılı Uçurum'dan eve dönmek için Dar Yerler'e indiğimizde güneş batmak üzereydi. Köpekler patikada ayaklarını sürüyorlardı ve ben onların yorulduklarını biliyordum. Ben de yorulmuştum ve Büyükbaba yavaş yürüyecek kadar yorgun olmasa ona yetişmekte çok zorluk çekecektim.

Kulübenin girişini ve Büyükanne'yi gördüğümüzde alacakaranlık çökmüştü. Büyükanne bizi karşılamak için yola çıkmıştı. Beni kucağına aldı –gerçi kendim de yürüyebilirdim– ve bir kolunu Büyükbaba'nın beline doladı. Sanırım yorulmuştum, çünkü onun omzunda uyuyakaldım ve kulübeye ne zaman girdiğimizi hiç hatırlayamadım.

"Sen Kandaşımsın, Bonnie Bee"

GERİYE dönüp baktığımda, Büyükbaba ile benim çok sessiz olduğumuzu düşünüyorum. Konu dağlar, av, hava durumu ya da başka şeylere gelmişse Büyükbaba sessiz kalmazdı. Ama sözcükler ve kitaplar söz konusuysa Büyükbaba ile kararı Büyükanne'ye bırakırdık.

O bayanın bize yön sorduğu zamanki gibi...

Yerleşim yerine gitmiştik ve elimizde ağır yüklerle eve dönüyorduk. O kadar çok kitabımız vardı ki ikiye bölmüştük. Büyükbaba çok sayıda kitabı bırakmıştı. Kütüphanecinin, her ay, bize çok fazla kitap verdiğini ve öykülerdeki insanları karıştırmaya başladığını söyledi.

Geçen ay, Büyük İskender'in Kıta Kongresi'nde büyük bankerlerin tarafını tuttuğunu ve Bay Jefferson'ın otoritesini baltalamaya çalıştığını iddia etmişti. Büyükanne ona Büyük İskender'in o dönemin politikacısı olmadığını, üstelik o dönemde yaşamadığını anlattı. Ama Büyükbaba sabit fikirliydi, bu yüzden *Büyük İskender* kitabını yeniden almak zorunda kaldık.

Büyükbaba, kitabın Büyükanne'nin söylediklerinin tersini kanıtlayacağından çok emindi. Kitaplarda yazılanları

bilme konusunda Büyükanne'nin hiç yanılmadığını bildiğimden ben de kendimden emindim.

İçten içe Büyükanne'nin haklı olduğunu biliyorduk. Büyükbaba'ysa bu kadar çok kitabın, kafasının karışmasına *neden olduğu* gibi güçlü bir düşünceye kapılmıştı. Ki bu da bana mantıklı geldi.

Her neyse, bir teneke gaz yağıyla birlikte Bay Shakespeare'in kitaplarını ve sözlüğü taşıyordum. Büyükbaba'daysa diğer kitaplar ve bir teneke kahve vardı. Büyükanne kahveyi seviyordu. Ben, Büyükbaba gibi *Büyük İskender*'i okuduğumuz zaman kahvenin bize yardım edeceğini tahmin ediyordum çünkü Büyükanne için bu, bir ay boyunca, büyük bir kaygı konusu olmuştu.

Yerleşim yerinden yola çıktık, Büyükbaba'nın arkasında yürüyordum. Büyük bir siyah araba yanımıza yaklaşıp durdu. Gördüğüm en büyük arabaydı bu. Arabada iki bayanla iki erkek oturuyordu. Kapının içine girmiş cam pencereleri vardı.

Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim. Büyükbaba da görmemişti. Bayan pencereyi açarken her ikimiz de camın kayışını izledik. Daha sonra Büyükbaba bana, camı çok yakından incelediğini ve kapıda camın içeri girmesine olanak sağlayan dar bir yarık olduğunu söyledi. Yeterince uzun boylu olmadığım için ben bunu görmemiştim.

Bayan güzel giyinmişti; parmaklarında yüzükler, kulaklarından sarkan büyük halkalar vardı.

"Chattanooga'ya nasıl gidebiliriz?" diye sordu. Motorun sesi ancak belli belirsiz duyuluyordu.

Büyükbaba kahve tenekesini yere bıraktı ve kitapları kirlenmesinler diye dengeli bir şekilde tenekenin

üzerine yerleştirdi. Ben de yağ tenekesini yere koydum. Büyükbaba biriyle konuşurken saygıyla davranmak ve söylenilenlere dikkat etmek gerektiğini söylerdi her zaman. Bu işleri yaptıktan sonra Büyükbaba bayana saygı göstermek için şapkasını çıkardı. Bana öyle geldi ki bu hareket bayanın hoşuna gitmedi, çünkü Büyükbaba'ya bağırdı: "*Dedim ki* Chattanooga'ya nasıl gidebiliriz? *Sağır* mısın?"

Büyükbaba dedi ki: "Hayır bayan, duyuyorum ve sağlığım da bugün iyi, teşekkür ederim. Siz nasılsınız?" Büyükbaba bunları içtenlikle söylemişti çünkü insanların kendilerini nasıl hissettiklerini sorması gelenekti. Kadın bu sözler onu deliye döndürmüş gibi davrandığı zaman, Büyükbaba ile ben biraz şaşırdık. Arabadaki diğer insanlar bayanın yapmış olduğu bir şeye güldükleri için deliye dönmüş olmalı.

Bayan daha yüksek sesle bağırdı: "Chattanooga'ya nasıl gideceğimizi *söyleyecek misiniz*?"

Büyükbaba, "Neden olmasın, bayan?" dedi.

Bayan, "İyi..." dedi, "Söyleyin o halde!"

Büyükbaba, "şey..." dedi, "Birincisi yanlış yöndesiniz, orası doğu. Batıya gitmek istiyorsunuz. Tam batıya değil, kuzeye doğru, büyük çayın olduğu yere, oradaki... Bu sizi oraya götürür." Büyükbaba gene şapkasını çıkardı ve yüklerimizi almak için eğildik.

Bayan başını pencereden çıkardı. "Siz ciddi misiniz?" diye bağırdı. "Hangi yoldan gideceğiz?"

Büyükbaba şaşırarak doğruldu. "Hangisi batıya gidiyorsa bayan –biraz kuzeye doğru dönmeyi unutmadan."

Bayan bağırdı: "Siz nesiniz, bir çift yabancı mı?"

Bu Büyükbaba'yı geriletti, beni de çünkü bu sözcüğü daha önce hiç duymamıştım. Büyükbaba'nın da duyduğunu sanmıyorum. Bayana sonsuz gibi süren bir dakika baktı, sonra gerçek bir sertlikle, "Sanırım!" dedi.

Büyük araba yola çıktı, hâlâ eski gittiği yönde gidiyordu; yani doğuya, yanlış yöne. Büyükbaba başını salladı ve yetmiş yıl boyunca bazı deli insanlarla karşılaştığını ama bayanın onlardan biri olmadığını kanıtladığını söyledi. Büyükbaba'ya onun politikacı olup olmadığını sordum. Politikacı bir bayanı hiç duymadığını söyledi. Belki bir politikacı karısı olabilirdi.

Kulübelere doğru döndük. Yerleşim yerinden dönerken, kulübe yoluna girdiğimizde, her zaman Büyükbaba'ya sorulacak bir şey düşünmeye başlardım. Onunla konuşulduğu zaman Büyükbaba, dediğim gibi söylenilenlere bütün dikkatini vermek için hep dururdu. Bu bana ona yetişme şansı verirdi. Sanırım, yaşıma göre ufaktım (Altıdan gün alsan da beş) çünkü başım Büyükbaba'nın ancak dizlerine kadar gelirdi ve her zaman onun ardında tırıs giderdim.

Çok geride kalmıştım ve yürümekte zorluk çekiyordum; bu yüzden neredeyse bağırmak zorundaydım. "Büyükbaba, Chattanooga'ya hiç gittin mi?"

Büyükbaba durdu. "Hayır!" dedi, "Ama bir keresinde neredeyse gidiyordum." Ona yetiştim ve yağ tenekesini yere koydum.

"Yirmi... Otuz yıl önce olmalı, sanırım," dedi. "Bir amcam vardı, adı Enoch'du, Pa kardeşlerin en küçüğü. Yaşlanıyordu. İçki içtiği zaman başı döner ve dolaşmaya çıkardı. şey... Enoch Amca içkiyi fazla kaçırınca çoğu zaman yaptığı gibi dağlara doğru gözden kayboldu ama

kayboluşu bu kez üç dört hafta sürdü. Yolculardan araştırmaya başladık. Onun Chattanooga'da hapiste olduğu haberi geldi. Oraya gidip onu çıkarmaya hazırlanıyordum ki kulübeye geldi."

Büyükbaba düşünmek için durdu ve gülmeye başladı. "Evet, efendim! Yalın ayak, üzerinde bir eliyle tutmak zorunda olduğu eski püskü bir pantolondan başka bir şey olmadan ortaya çıktı. Vahşi rakunlarla boğuşmuş gibiydi... O kadar perişan bir hali vardı. Dışarı çıkınca dağlardan geçerek buraya kadar yürümüştü." Büyükbaba gülmek için durdu, ben de ayaklarımı dayadığım yağ tenekesini yere koydum.

"Enoch Amca çok içki içtiğini ve oraya nasıl gittiğini hatırlayamadığını söyledi. Uyandığında kendisini bir odada iki kadınla yatakta bulmuştu. Kapı gürültüyle açılıp içeri dev gibi bir adam girdiğinde, yataktan inmeye ve kadınlardan uzaklaşmaya başlamıştı. Adam deli gibiydi ve kadınlardan birinin karısı, diğerinin de kızkardeşi olduğunu söylemişti. Öyle görünüyor ki Enoch Amca nasıl olduysa tüm aileyle ilişki kurmuştu.

Enoch Amca, kadınların toparlandığını ve adama bunun bedelini ödemek zorunda olduğunu haykırdıklarını, adamın da onlara bağırdığını söyledi. Bu arada pantolonunu bulmaya çalışıyordu. Cebinde para olduğundan emin olmamasına karşın, bir bıçak olduğunu biliyordu çünkü adam çok kararlı görünüyordu. Ama pantolonunu bulamadı, onu ne yaptığını bilmenin yolu yoktu ve pencereden atlamaktan başka çıkar yol görünmüyordu. Sorun şuydu ki pencere ikinci kattaydı. Enoch Amca taş ve kayaların üstüne düştü; yaralanması böyle oldu.

Üzerinde hiçbir şey yoktu ama onunla birlikte aşağıya uçmuş olan bir perde buldu. Perdeyi özel yerlerine sardığını ve karanlığa kadar saklanmaya hazırlandığını söyledi. Ancak saklanacak bir yer bulamadı; oraya buraya koşuşan bir insan yığınının tam ortasına düştü. Çok uygunsuz bir halde olduğunu ve kaçmak istediğini söyledi. Yasalar onu yakaladı ve hapse attı.

Ertesi sabah ona çok büyük gelen bir pantolon, gömlek ve ayakkabı verdiler. Sokakları süpüren birkaç kişiyle birlikte dışarı çıkardılar. Enoch Amca, bir düzineden az insanın olduğunu söyledi. Hepsi yerleri süpürüyordu. Dünyada orayı temizleyebilecek bir yol olabileceğine ihtimal vermiyordu. İnsanlar yerlere onların süpürebildiğinden daha fazla şey atıyordu çünkü. Bunu yapmanın hiç anlamı olmadığını ve gitmeye karar verdiğini söyledi. İlk fırsatta kaçarak koştu. Adam onu gömleğinden yakaladı. Enoch Amca onun elinden kurtuldu. Ayakkabıları ayağından çıktı ama pantolonunu tuttu. Ağaçların arasına doğru koştuğunu ve karanlık olana kadar orada saklandığını, yıldızların çıkmasıyla birlikte toparlanıp eve doğru yola çıktığını söyledi. Dağlardan geçip, mısır ve sebzeleri bir domuz gibi seyrederek eve varması üç hafta sürdü. Enoch Amca içkiye düşkünlükten vazgeçti... Bildiğim kadarıyla bir daha hiçbir yerleşim yerine gitmedi. Hiç. "Büyükbaba, "Chattanooga'ya gitmedim; gitmeyeceğim de..." dedi.

Ben de Chattanooga'ya gitmeyeceğime hemen oracıkta karar verdim.

Aklıma Büyükanne'ye sormak geldiğinde o gece akşam yemeği yiyorduk. "Yabancılar nedir?" diye sordum.

Büyükbaba yemek yemeyi bıraktı ama başını tabaktan kaldırmadı. Büyükanne önce bana, sonra Büyükbaba'ya baktı. Gözlerini kırpıştırdı. "şey..." dedi, "Yabancılar, doğmadıkları bir yere giden insanlardır."

"Büyükbaba dedi ki..." diye açıkladım, "Sanırım biz yabancıydık." Ve büyük arabadaki bayanı, onun bize yabancılar dediğini ve Büyükbaba'nın 'sanırım' dediğini anlattım. Büyükbaba tabağını kenara itti. "Sanırım yolun bu tarafında doğmadık, bu da bizi onlara yabancı yaptı. Her neyse, bu, onsuz yapamayacağımız babası suçlu sözcüklerden biri (Büyükbaba, Büyükanne'nin yanında "Allahın belası" yerine "*Babası suçlu*" derdi). Her zaman söylemişimdir, o kadar çok *babası suçlu* sözcük var ki."

Büyükanne bunu kabul etti. Büyükanne sözcükler konusuna girmek istemiyordu. Örneğin Büyükbaba'nın "bilinmek" ile "fırlatılmak" sözcüklerini öğrenmesini sağlayamamıştı. Büyükbaba, "bilmenin" kimsenin hiç kullanmadığı bir şeyi ele geçirmek olduğunu ve dolayısıyla sözcüğün "bilinmek" olduğunu söyledi. Ve "fırlatmanın" kapının bir yanından diğer yanına gitmek olduğunu, dolayısıyla sözcüğün "fırlatılmak" olduğunu söyledi. Söyledikleri anlamlı olduğu için ısrarından vazgeçmedi.

Büyükbaba dedi ki daha az sözcük olsaydı, dünyada bu kadar çok sorun olmazmış. Bana, özel olarak, sorun yaratmaktan başka işe yaramayan bir sözcük oluşturmanın her zaman çok aptalca olduğunu söyledi. Ki bu da mantıklıydı. Büyükbaba sesten ya da bir sözcüğün söyleniş biçiminden, anlamından yanaydı. Farklı sözcükler konuşan insanların müziğin *sesini* dinleyerek aynı şeyi

hissedebileceğini söyledi. Büyükanne bu fikri kabul etti çünkü birbirleriyle tam da böyle konuşuyorlardı.

Büyükanne'nin adı Bonnie Bee'ydi. Gece geç vakit Büyükbaba'nın, "Sen benim kandaşımsın, Bonnie Bee!" dediğini duyduğum zaman, "Seni seviyorum!" dediğini biliyordum çünkü duygu sözcüklere yansıyordu.

Konuşurlarken Büyükanne, "Ben kandaşın mıyım Wales?" diye sorar da, Büyükbaba, "Sen kandaşımsın," derse, bunun anlamı "Seni anlıyorum"du. Onlara göre sevgi ve anlayış aynı şeydi. Büyükanne, anlamadığı bir şeyi sevemeyeceğini söyledi. İnsanları ve Tanrı'yı anlamazsan ne insanları ne Tanrı'yı sevebilirdin.

Büyükbaba ile Büyükanne birbirlerini anlıyorlardı ve dolayısıyla seviyorlardı. Büyükanne, yıllar geçtikçe anlayışının derinleştiğini ve ölümlü insanların düşünebileceği ya da açıklayabileceği şeylerin ötesine geçtiğini sandığını söyledi. Dolayısıyla buna "kandaş olmak" diyorlardı.

Büyükbaba, onun döneminde "kabile insanlarının" anladığınız ve anlayışla baktığınız insanlar anlamına, dolayısıyla "sevilen insanlar" anlamına geldiğini söyledi. Ama insanlar bencilleştiler ve sözcüğü yalnızca kan akrabaları anlamına indirgediler ama aslında hiçbir zaman sözcüğün bu anlama gelmesi düşünülmemişti.

Büyükbaba, çocukken Baba'sının zaman zaman kulübelerine gelen bir arkadaşı olduğunu söyledi. Rakun Jack adlı bu yaşlı Çeroki'nin devamlı sinirli ve huysuz olduğunu söyledi. Baba'sının yaşlı Rakun Jack'te ne bulduğunu anlayamıyordu.

Çukurdaki küçük kiliseye düzensiz olarak gittiklerini söyledi. Bir pazar günü ayin vardı. Tanrı'nın onlarla

konuştuğunu hissettikleri için insanlar ayağa kalkar ve günahlarını itiraf ederek Tanrı'yı ne kadar sevdiklerini söylerlerdi.

Büyükbaba, bu ayin sırasında, Rakun Jack'in ayağa kalkıp, "Burada benim arkamdan konuşan insanlar olduğunu biliyorum. Bunun farkında olduğumu bilmenizi istiyorum. Benimle derdinizin ne olduğunu da biliyorum; kıskanıyorsunuz. Diyakoz Kurulu şarkı kitabı kutusunun anahtarını bana verdi çünkü. şey... Size şunu söyleyeyim: İçinizden biri bundan hoşlanmıyorsa, cebimde bunu hemen halledecek bir şey var," dediğini anlattı.

Büyükbaba, "Rakun Jack gömleğinin ucunu kaldırdı ve bir tabanca sapı gösterdi. Deli gibiydi. Ayağını yere bastırıyordu," dedi.

Büyükbaba, kilisenin sert adamlarla dolu olduğunu ama kimsenin kaşını bile kaldırmadığını söyledi. Bunların arasında, hava değiştiği takdirde hemen ateş edebilecek Baba'sı da vardı. Büyükbaba, Baba'sının ayağa kalkıp "Rakun Jack, buradaki herkes şarkı kitabının anahtarını taşıma tarzına hayran. Şimdiye kadar görülen en iyi iş. Eğer sözcükler seni yanlışlıkla rahatsız etmişse, ben burada ve şimdi herkesin üzüntüsünü dile getiriyorum," dediğini söyledi.

Rakun Jack, tamamen tatmin olmuş ve rahatlamış bir şekilde yerine oturdu, elbette diğerleri de...

Eve dönerken Büyükbaba, Baba'sına Rakun Jack'in silahını kullanmaktan neden böyle bir konuşmayla vazgeçtiğini sordu. Şarkı kitabının anahtarını Rakun Jack'in bu kadar önemsemesine güldüğünü de söyledi. Baba'sının ona, "Oğlum, Rakun Jack'e gülme. Görüyorsun, Çeroki

yurdundan vazgeçip Birleşik Devletler'e katıldığı zaman Rakun Jack gençti. Dağlarda saklandı ve savaştı. Devletler arasında savaş başladığı zaman, belki aynı şekilde savaşıp topraklarını ve evini geri alabileceğini düşündü. Çok savaştı. Her seferinde kaybetti. Savaş bittiği zaman, politikacılar geldi, sahip olduklarımızdan geriye kalanları almaya çalıştılar. Rakun Jack savaştı, kaçtı, saklandı ve biraz daha savaştı. Görüyorsun, Rakun Jack savaş zamanında ortaya çıktı. Şimdi elinde olan tek şey, şarkı kitabının anahtarı. Rakun Jack huysuz görünüyorsa... Şey... Rakun Jack'in savaşması için hiçbir şey kalmadı. O hiçbir zaman bundan başka bir şey bilmedi," dediğini söyledi.

Büyükbaba dedi ki Rakun Jack için neredeyse ağlayacakmış. Bundan sonra Rakun Jack'in söylediklerine ve yaptıklarına hiç aldırmadığını, onu sevdiğini ve onu anladığını söyledi.

Büyükbaba dedi ki böyle bir şey "kandaş olma"ymış ve birçok insanın ölümcül sorunları bunu yaşayamamaktan kaynaklanıyormuş; bundan ve politikacılardan... Bunu hemencecik anladım ve Rakun Jack için ben de neredeyse ağlıyordum.

Geçmişi Bilmek

BÜYÜKANNE ile Büyükbaba benim geçmişi bilmemi istiyorlardı. "Geçmişi bilmezsen bir geleceğin olmaz çünkü. Halkının bir zamanlar nerede olduğunu bilmezsen, nereye gittiğini de bilemezsin." Bu yüzden bana geçmişimin büyük bölümünü anlattılar.

Hükümet askerleri nasıl gelmişti? Çeroki zengin vadilerde nasıl ekim yapmış ve bahar zamanı toprakta yaşam yetiştiğinde, karga ile tavuskuşu, geyik ile güvercin nasıl eşleşme dansı yapmıştı?

Don kabağı döndürdüğünde, hurmalar kızardığında ve mısır sertleştiğinde hasat şölenleri nasıl yapılırdı? Kış avları için nasıl hazırlanır ve Gidişat'a kendilerini adardılar?

Hükümet askerleri nasıl gelmiş ve onlara kâğıdı imzalamalarını söylemişti? Yeni beyaz yerleşimcilerin nereye yerleşeceklerini ve Çeroki topraklarından yerlerin alamayacaklarının yazılı olduğu kâğıdı imzalamalarını nasıl söylemişlerdi. Ve onlar kâğıdı imzaladıktan sonra, hükümet askeri, silahları ve silahlarına takılı uzun bıçaklarıyla akın akın gelmişlerdi. Askerler kâğıttaki sözlerin değiştiğini söylemişlerdi. Artık sözler, Çeroki'nin vadilerinden, evlerinden ve dağlarından vazgeçmesi gerektiğini

söylüyordu. Güneşin battığı yere, hükümetin Çeroki'ye ayırdığı başka topraklara, beyaz adamın istemediği topraklara gitmeliydiler.

Hükümet askerleri nasıl geldi? Silahları ve gece kurdukları kampın ateşleriyle büyük vadiyi çevirip Çerokiler'i nasıl çembere aldı? Diğer dağ ve vadilerden de Çerokiler'i, sığır sürüleri gibi getirip nasıl çemberin içine koydular?

Bundan uzun bir süre sonra, Çerokiler'in büyük bir kısmını ele geçirince, kalanlara araba ve katır getirip güneşin battığı topraklara atla gidebileceklerini söylediler. Çerokiler'in hiçbir şeyi kalmamıştı. Ama atla gitmeyeceklerdi, yani bir şeyi korudular. Onu ne görebilir, ne giyebilir, ne de yiyebilirdin ama bir şeyi korudular. Atla gitmeyeceklerdi. Yürüdüler.

Hükümet askerleri onların önünde, yanlarında ve arkalarındaydı. Atla geliyorlardı. Çeroki erkekleri yürüdüler ve dümdüz önlerine baktılar. Ne yere ne de askerlere... Kadınlarla çocuklar onların ayak izlerini takip ettiler ve askerlere bakmadılar.

Onların ardında boş arabalar takırdayıp gürüldüyor ve hiçbir işe yaramıyordu. Arabalar Çeroki ruhunu çalamamıştı. Toprakları ondan alınmıştı, evi alınmıştı ama Çeroki, arabaların ruhunu çalmasına izin vermeyecekti.

Beyaz adamların köylerinden geçerlerken, insanlar onları seyretmek için yola dizildiler. Çerokiler'in arkalarında takırdayan boş arabalarla yürümelerinin aptallığına güldüler. Çeroki onların gülmelerine başını bile çevirip bakmadı. Çok geçmeden de kahkahalar duyulmaz oldu...

Çeroki, dağlarından uzaklaştıkça ölmeye başladı. Ruhu ölmedi, zayıflamadı da. Ruhu çok genç, bedeni çok yaşlı ve hastaydı.

Askerler onların ölülerini gömmek için durmalarına izin vermedi önce. Bu daha fazla Çeroki'nin ölmesine sebep oldu. Yüzlerce, binlerce. Yolda üçte birinden fazlası ölecekti. Askerler ölülerini ancak üç günde bir gömebileceklerini söylediler çünkü Çeroki işini hızla bitirmek istiyorlardı. Arabaların ölüleri taşıyabileceğini söylediler ama Çeroki ölülerini arabalara koymadı. Kendisi taşıdı. Yürüyerek.

Küçük oğlan, ölü bebeği, kızkardeşini taşıdı ve gece onunla birlikte yerde uyudu. Sabah kardeşini omzuna aldı ve taşıdı.

Koca, ölü karısını taşıdı. Oğul, ölü annesini, babasını taşıdı. Anne, ölü bebeğini taşıdı. Onları kollarında taşıdılar. Ve askerlere bakmak için başlarını bile çevirmediler. Onların geçişini izlemek için yolun iki yanına dizilen insanlara da bakmadılar. Bazı insanlar ağladı. Çeroki ağlamadı. Ağlamasını dışa vurmadı çünkü Çeroki onların ruhunu görmesine izin veremezdi; arabalara binmediği gibi.

Ve bu yüzden o yola Gözyaşı Yolu adını verdiler. Çeroki ağladığı için değil... Yola, Gözyaşı Yolu adını verdiler çünkü bu ad romantik geliyor ve yoldan geçenlerin hüznünü anlatıyordu. Bir ölüm yürüyüşü romantik değildir oysa...

Annesinin kollarında, annesi yürürken kapanmayacak gözlerle sarsılarak gökyüzüne bakan katılaşmış bebek hakkında şiir yazamazsınız.

Karısının ölü bedenini yere koyarak geceleri birlikte yatan ve sabah yeniden omzuna alan –ve en büyük oğluna,

en küçüğün bedenini taşımasını söyleyen–babanın şarkısını söyleyemezsiniz. Ve bakamazsınız... Sözünü edemezsiniz... Ağlayamazsınız... Dağları hatırlayamazsınız.

Bu güzel bir şarkı olmazdı. Ve bu yüzden yola Gözyaşı Yolu adını verdiler.

Çerokiler'in hepsi gitmedi. Bazıları, dağ ustalığı olanlar, çukurlarının kucağına, yamaçların yollarına kaçtılar. Kadınları ve çocuklarıyla her zaman hareket halinde yaşadılar.

Avlanmak için tuzaklar kurdular ama bazen tuzaklara gitmeye cesaret edemediler çünkü askerler gelmişti. Yerden tatlı kökleri kazarak çıkardılar, meşe palamudundan yemek yaptılar, meyandan salata... Ve ağaçlardan kabuk kestiler. Soğuk çayların kıyılarından elleriyle balık avladılar, gölge gibi sessizce hareket ettiler. Orada olan ama görülmeyen (Bir anlık bir yanılsamanın dışında), duyulmayan bir halk oldular ve yaşadıklarına ilişkin küçük izler bıraktılar.

Arada sırada dostlar buldular. Büyükbaba'nın Baba'sının halkı dağlarda yetişmişti. Toprak ya da çıkar özlemi çekmiyorlar ama dağların özgürlüğünü seviyorlardı. Çeroki'nin sevdiği gibi.

Büyükanne, Büyükbaba'nın Baba'sının karısıyla, yani Büyükbaba'nın Anne'siyle ve onun halkıyla nasıl tanıştığını anlattı. Büyükbabası bir çayın kıyılarında belli belirsiz işaretler görmüştü. Eve gitmiş, bir geyik butu almış ve küçük açıklığa koymuştu. Onunla birlikte silahını ve bıçağını da koymuştu. Ertesi gün oraya tekrar gitti. Geyik butu gitmişti ama silahla bıçak oradaydı ve yanlarında bir bıçak daha vardı. Uzun bir yerli bıçağı ve bir savaş baltası.

Büyükbaba'nın Baba'sı onları almadı. Almak yerine mısır koçanları getirip silahların yanına koydu, orada durdu ve uzun bir süre bekledi.

Akşam üzerine doğru yavaş yavaş geldiler. Ağaçların arasında hareket ederek, durarak, sonra gene ilerleyerek. Büyükbaba'nın Baba'sı ellerini uzattı ve bir düzine insan da –erkekler, kadınlar, çocuklar– ellerini uzattılar ve birbirlerine dokundular. Büyükanne, bunu yapmak için hepsinin uzun bir yolu katetmesi gerektiğini söyledi ama birbirlerine dokundular.

Büyükbaba'nın Baba'sı büyüdü ve kızların en küçüğüyle evlendi. Ceviz ağacından yapılan evlilik çubuğunu birlikte tuttular, kulübelerine getirdiler ve yaşadıkları sürece ikisi de bu çubuğu kırmadı. Büyükbaba'nın Anne'si saçlarına kızıl kanatlı kara kuşun tüyünü takardı ve bu yüzden ona Kızıl Kanat denilirdi. Büyükanne, onun söğüt gibi ince olduğunu ve akşamları şarkı söylediğini anlattı.

Büyükanne ile Büyükbaba, Büyükbaba'nın Baba'sının son yıllarından söz ettiler. Eski bir savaşçıydı. Halkını ve kulübesini tehdit eden, yüzü olmayan "hökümet" canavarına karşı savaşmak için Konfederasyon akıncısı John Hunt Morgan'a katıldı.

Sakalı beyazdı. Yıllar onun gençliğini alıp götürmüştü. Bu sebeple olsa gerek kış rüzgârı, kulübesinin yarıklarından içeri girdiği zaman, eski yaralar su yüzüne çıkardı: Sol kolunu boylu boyunca yaran kılıç yarası; bir et baltası gibi kemiği yaran çelik... Eti iyileşmişti ama kemik iliği acıyla sızlıyor ve ona "hökümet" adamlarını hatırlatıyordu.

O gece Kain'tuck'ta bir testi gibi yere yıkılmıştı. Çocuklar ateşin üzerinde bir çubuğu ısıtıp yaraya bastırdılar ve kanı durdurdular. Yeniden eğerin üstüne oturdu.

Bilek en kötüsüydü. Bilekten nefret ediyordu. Topun geçerken çiğnediği yer, büyük ve hantaldı. Zamanında ona önem vermemişti. O gece Ohio'da bir süvari saldırısının vahşi coşkunluğu içinde olmuştu. Yetiştirilme tarzını gösteren savaş ateşi doludizgin akıyordu. Atlar hızla hareket ederken, rüzgâr yüzüne kamçı gibi çarparken korku yoktu, yalnızca coşku vardı. İsyancı yerliyi ta yüreğinden ve boğazından çıkan vahşi bir bağırtıyla haykırtan coşku...

Bu nedenle bir insanın bacağı yarı yarıya parçalanır ve o bunu anlamaz. Yirmi mil ötede, bir dağ kovuğunun karanlığında durunca eğerden aşağıya inene kadar anlamaz. Bacağı, altında büküldü. Kan, çizmesinden, dolu bir kova gibi boşalıyordu ama bileğine dikkat etmedi.

Bu saldırıyı düşünmek hoşuna gidiyordu. Bu olayın anısı, bacağına duyduğu nefreti yumuşatıyordu.

Yaraların en kötüsü bağırsaklarındaydı; yan tarafında, kalçaya yakın olan yerde... Buradaki kurşun çıkarılamamıştı. Gece gündüz bir mısır koçanını çiğneyen fare gibi sıkıntı veriyor ve bu sıkıntı hiç durmuyordu. İki yanını yiyip bitiriyordu ve çok geçmeden onu dağ kulübesinin döşemesine yatırıp yarayı bir kasap gibi yardılar.

Çürüme ortaya çıktı; kangren. Uyuşturmadılar, yalnızca dağ testisinden sıvı içirdiler. Ve orada ölecekti, kendi kanının ortasında. Son söz olarak ölüm çırpınışı içinde kasılan kollarıyla bacaklarını tutarlarken, yaşlı, güçlü beden yerden doğrularak isyancının nefret edilen "hökü-

met"e meydan okumasının vahşi çığlığı boğazından yükseldi. Sonra öldü. "Hökümet"in onu öldürebilmesi için kırk yıl gerekmişti.

Yüzyıl sona eriyordu. Yeni bir yüzyıl gelecekti, yürüyen ve ölülerini taşıyan insanlarla birlikte ama o yalnızca geçmişi –Çeroki'nin geçmişini– biliyordu.

En büyük oğlu Birleşik Devletler'den sürüldü; ondan sonraki Texas'ta öldü. Şimdi başta olduğu gibi yalnızca Kızıl Kanat ve en küçük oğlu kalmıştı.

Hâlâ ata binebiliyordu. Beş çitin üzerinden, bir Morgan atıyla atlayabilirdi. Alışkanlıkla, çalılarda takip edilebilecek, iz bırakmasın, diye atların kuyruklarını örüyordu hâlâ.

Ağrılar kötüydü ve içki, ağrıları eskisi gibi dindirmiyordu. Kulübenin döşemesine yatırılacağı zaman yaklaşıyordu. Ve o bunu biliyordu.

Sonbahar Tennessee Dağları'nda ölüyordu. Rüzgâr son meşe ve ceviz yapraklarını süpürdü. O kış bir akşamüstü oğluyla birlikte çukurda durdu; artık dağa tırmanamayacağını kabul ediyordu.

Gökyüzünün karşısındaki yamaçta duran çıplak ağaçları seyrettiler; kışın güneşle alay etmesini inceliyormuş gibi. Birbirlerine bakmadılar.

"Sanırım sana fazla bir şey bırakmayacağım," dedi ve hafifçe güldü, "Şu kulübeden alabileceğin en iyi şey, elini ısıtmak için yumrulara dokunmak olacak." Oğlu dağı inceledi. Sakince, "Sanırım," dedi.

Yaşlı adam, "Sen tam bir erkeksin ve ailen var," dedi. "Sana fazla bir şey bırakmayacağım... İnandığımız şeyleri savunacağımız kadar hızla ellerimizi çırpmak için uzatmamız dışında. Zamanım geçti ve artık senin için

zaman bilmediğim bir şey olacak. Nasıl yaşanacağını bilmiyordum... Rakun Jack kadar bile bilmiyordum. Yaşam karşısında çok küçük olduğunu unutma... Ama dağlar seni değiştirmeyecek ve sen dağlardan hoşlanacaksın ve duygularımıza karşı dürüst olacağız."

Oğul, "Unutmam!" dedi. Cılız güneş yamacın ardında batmıştı ve rüzgâr güçlü esiyordu. Yaşlı adam söylemekte zorlandı... Ama söyledi. "Ve... Sen... Benim... Kandaşımsın, oğlum!"

Oğul konuşmadı ama kolunu yaşlı, kemikli omuzlara koydu. Çukurun gölgeleri artık derindi ve yanlarındaki kara dağları bulanıklaştırdı. Bu şekilde, çukurdan kulübeye doğru yavaş yavaş yürüdüler, yaşlı adam değneğini yere bastırıyordu.

Bu, Büyükbaba'nın Baba'sıyla son yürüyüşü ve konuşması oldu. Onların mezarlarına sayısız kez gittim; beyaz meşe ağaçlarıyla dolu bir tepenin üstünde, sonbaharda yaprakların yerden dize kadar yükseldiği ve kış rüzgârlarının onları dağıttığı yere... En katı yerli menekşelerin bahar gelince, mezarların çevresinde, zamanlarını tüketmiş olan kalıcı ve sert ruhların karşısında ürkek, küçük ve mavi mavi açtığı yere...

Evlilik çubuğu hâlâ oradadır; cevizden ve boğum boğum. Hâlâ kırılmamış ve üzgün oldukları, mutlu oldukları, üstesinden geldikleri bir tartışma yaşadıkları zaman üzerine çizdikleri çiziklerle dolu. Başlarının üstünde durur, onları bir arada tutar.

Çubuğa kazılı adlar o kadar küçüktür ki okumak için çömelmeniz gerekir: Ethan ve Kızıl Kanat.

Çam Billy

KIŞIN yaprakları taşır ve onları mısır tarlasına koyardık. Ağılı geçince, çukurun arkasında bulunan mısır tarlası su kaynağının iki yanı düzleştirilerek yapılmıştı. Büyükbaba, tarlayı temizleyerek dağın yamaçlarına çıkan küçük patikalar açmıştı. Büyükbaba'nın mısır tarlasının eğimli taraflarına taktığı adla "meyiller"de iyi mısır yetişmiyordu ama gene de oralara mısır ekerdi. Çukurda fazla düz yer yoktu.

Yaprakları toplayıp kıtık çuvallara koymaktan hoşlanırdım. Bu çuvallar taşınabilecek kadar hafifti. Büyükbaba ile taşırdık. Bazen de Büyükanne çuvalları doldurmada yardım ederdi bize. Büyükbaba iki, bazen de üç çuval taşırdı. Ben de iki çuval taşımaya çalışmış ama fazla ilerleme sağlayamamıştım. Yerde dizlerime kadar yükselen yapraklar, sumak çalıları ve akçaağaç yapraklarının sarısı, sakız ağacının kırmızısıyla renklenmiş, kahverengi bir kar yığınına benziyordu.

Ağaçlık alandan çıkar, yaprakları tarlaya yayardık. Çam saplarını da... Büyükbaba, çam saplarının toprağı asitlemek için gerekli olduğunu söyledi ama fazla olmamak koşuluyla...

Asla bıktıracak kadar uzun ya da hızlı çalışmazdık. Genellikle Büyükbaba'nın dediği gibi başka bir şeye "çekilirdik"

Büyükanne sarı kökleri görür ve kazarak çıkarırdı; bazen de sinseng ya da demir kökü... Ya da üstü nakışlı pipo... Ya da safrassas ağaççıkları... Ya da kadın terliği bulurdu. Büyükanne bunların hepsini tanıyordu ve hiç duymadığımız hastalıklara karşı ilaç yapıyordu. İlaçları işe yarardı ama bazen içmezdim.

Büyükbaba ile genellikle ceviz ya da kestane; bazen de kara ceviz ararlardık. Özellikle onları arıyor değildik, yalnızca rast gelirdik. Kabuklu yemiş ve kök yiyip toplamamız ile bir rakun görmek ve bir ağaçkakanı seyretmek için yaprak toplama işimize tam olarak ara verirdik.

Akşamüstünün alacakaranlığında çukura doğru yürürken, hepimizin elinde kabuklu yemiş ve kökler olurdu. Büyükanne onu duymadığı zaman Büyükbaba alçak sesle küfreder ve sonra bir dahaki sefere bu tür aptallıklara "çekilmeyeceğimizi" ilan ederdi; bütün zamanı yaprak taşıyarak geçirecek değildik. Ki bu da bana her zaman biraz tehditkâr gelirdi.

Tarlayı çuval çuval yapraklar ve çam saplarıyla kapladık. Hafif bir yağmurdan sonra; yapraklar toprağa yeterince yapışınca, Büyükbaba katır Yaşlı Sam'ı sabana koşardı; yaprakları toprağın altına sokardık.

"Biz" diyorum, çünkü Büyükbaba bazen sabanı kullanmama izin verirdi. Saban sapının kollarını tutmak için başımın üstünden uzanmam ve zamanın çoğunu sabanın ucunun toprakta çok derine dalmaması için kolları tüm ağırlığıyla aşağıya çekerek geçirmem gerekirdi. Bazen

sabanın ucu topraktan çıkar, saban toprağın üzerinde kayar, toprağı sürmezdi. Yaşlı Sam bana karşı sabırlıydı. Sabanı doğru sürmek için çekip zorlarken dururdu, sonra "Ayağa kalk!" dediğim zaman ileriye doğru hareket ederdi.

Sabanın ucunun toprağa girmesi için kolları aşağıya çekmek ile yukarıya itmek arasında, çenemi aradaki sürgüden uzaklaştırmayı öğrendim çünkü beni kötü sarsan durmak bilmez sürtünmeler oluyordu.

Büyükbaba bizi arkamızdan izlerdi ama yapmama izin verirdi: Yaşlı Sam'ın sola gitmesini istiyorsan "Ho!" de, sağa gitmesini istiyorsan "Deh!" de. Yaşlı Sam biraz sola giderse "Deh!" diye bağırırdım ama o duymakta zorluk çeker ve gezinmeye devam ederdi. Büyükbaba sabanı alır; "Deh! Deh! DEH! CANIN CEHENNEME! DEH!" derdi ve Yaşlı Sam sağa dönerdi.

Yaşlı Sam bunları o kadar çok duydu ki bütün deh'lerle küfürleri birleştirmeye başladı ve hepsini duyana kadar sağa dönmedi; sağa dönmenin doğal olduğunu düşünerek tam sağ yapardı. Bu da hatırı sayılır küfürlere neden olurdu ki sabanı sürebilmek için küfretmek zorundaydım. Büyükanne beni duyana ve Büyükbaba ile bu konuda sert bir dille konuşana kadar bir sorun çıkmazdı. Büyükanne ortalıktaysa bu durum saban sürmemi, hatırı sayılır şekilde kısıtlardı.

Yaşlı Sam'ın sol gözü kördü, bu yüzden tarlanın sonuna vardığında, bir şeye çarptığını sanarak sola dönmezdi. Her zaman sağa dönerdi. Saban sürerken, sağa dönmek tarlanın bir ucunda işe yarar ama diğer ucunda tam bir daire çizmek gerekirdi. Sabanı tarladan çıkarıp çalılarla,

fundaların arasına çekerdik sanki. Büyükbaba, yaşlı ve yarı kör olduğu için Yaşlı Sam'e karşı sabırlı olmamız gerektiğini söyledi. Ben de öyle yaptım ama tarlanın sonundaki her dönüşte korktum; özellikle beni bekleyen karadut çalıları varsa.

Bir gün Büyükbaba sabanı ısırganotu yığınının arasında sürerken bir kök çukuruna düştü. Sıcak bir gündü ve o delikte yaban arılarının yuvası vardı. Arılar Büyükbaba'nın bacağına tırmandı ve Büyükbaba kaynağa doğru bağırarak koştu. Yaban arılarının delikten çıktığını gördüm, ben de kaynağa koştum. Büyükbaba pantolonuna vurarak ve Yaşlı Sam'e küfrederek kaynağa daldı. Neredeyse sabrı taşmıştı.

Ama Yaşlı Sam sabırla durdu ve Büyükbaba gelene kadar bekledi. Ne var ki sabana yaklaşamıyorduk. Yaban arılarının hepsi ayaklanmış, sabanın çevresine üşüşmüştü. Büyükbaba ile tarlanın ortasına geldim ve Büyükbaba Yaşlı Sam'i yaban arılarının yuvasından uzaklaştırmaya çalıştı.

Büyükbaba seslendi: "Haydi Sam!.. Haydi oğlum!" Ama Yaşlı Sam hareket etmedi. İşini biliyordu ve yerde yatan sabanı çekmeyecek kadar akıllıydı. Büyükbaba her şeyi denedi: Küfretti ve dört ayak üzerinde yürüyüp bir katır gibi bağırdı. Bir katırın sesine hayli yakın bir sesle bağırdığını düşündüm. Bir seferinde Yaşlı Sam kulaklarını ileriye uzatıp Büyükbaba'ya sert bir bakış fırlattı ama yine de hareket etmedi. Ben de bağırmaya çalıştım ama Büyükbaba'nın bağırışına yaklaşamadım bile. Büyükbaba, Büyükanne'nin geldiğini ve dört ayak üzerinde bağırmamızı seyrettiğini görünce kaçtı.

Ağaçlık alana gidip bir ağaç kabuğu alarak kibritle yaktı ve deliğe attı. Çıkan dumandan etkilenen yaban arıları vızıltılarla sabandan uzaklaştı.

O akşam kulübeye dönünce Büyükbaba, Yaşlı Sam'in dünyadaki en sağır katır mı yoksa en akıllı katır mı olduğunu yıllardır çözemediğini söyledi. Ki ben de çözemedim.

Tarla sürmekten hoşlanıyordum. Bu iş beni büyütüyordu. Patikadan kulübeye dönerken, adımlarım Büyükbaba'nın arkasında birazcık daha büyümüş gibi geldi bana. Büyükbaba masada Büyükanne'ye beni bol bol övdü, Büyükanne de benim bir erkek olmak üzere olduğumu kabul etti.

Bir akşam köpekler şamata yapmaya başladığında, gene böyle masadaydık. Ön sundurmaya gittiğimizde bir adamın yaklaşmakta olduğunu gördük. Neredeyse Büyükbaba kadar uzun boylu, iyi giyimli bir adamdı. En çok ayakkabılarını sevdim, parlak sarıydı ve topukluydu, beyaz çoraplar üzerine kıvrılmıştı. Tulumu çoraplarının hemen üstüne kadar inmişti. Kısa, siyah bir paltosu, beyaz bir gömleği ve başının üstünde kare şeklinde duran küçük bir şapkası vardı. Uzun bir çanta taşıyordu. Büyükbaba ile Büyükanne onu tanıyorlardı. Büyükbaba, "Şey... Bu Çam Billy!" dedi. Çam Billy el salladı. Büyükbaba, "İçeri gir ve biraz kal," dedi.

Çam Billy kapının eşiğinde durdu. "Buradan geçiyordum da..." dedi. Arkamızda yalnızca dağ varken nereden geçtiğini merak ettim.

Büyükanne, "İçeri girecek ve bizimle birlikte yemek yiyeceksin," dedi ve Çam Billy'yi kolundan tutarak mer-

divenlerden çıkardı. Büyükbaba onun uzun çantasının sapını tuttu ve hepimiz mutfağa gittik.

Büyükbaba ile Büyükanne'nin Çam Billy'yi çok sevdiğini rahatlıkla söyleyebilirdim. Paltosunun cebinde dört tatlı tater vardı ve onları Büyükanne'ye verdi. Büyükanne taterlerden hemen bir tatlı yaptı, Çam Billy de üç dilim yedi. Ben bir dilim yedim, sonuncu dilimi yemeyeceğini umuyordum. Ocağın yanına oturmak için masadan kalktık ve tatlı dilimini masadaki bir tavanın içinde bıraktık.

Çam Billy çok gülüyordu. Benim Büyükbaba'dan daha yapılı olacağımı söyledi. Ki bu da beni çok memnun etti. Büyükanne'ye, onu son gördüğünden daha sağlıklı olduğunu söyledi. Büyükanne'nin hoşuna gitti bu, Büyükbaba'nın da. Çam Billy hakkında hemen iyi şeyler düşünmeye başladım. Gerçi tatlının üç dilimini yemişti ama tatlı da onun taterlerinden yapılmıştı.

Hepimiz ateşin çevresine oturduk. Büyükanne sallanan iskemlesindeydi. Büyükbaba da kendi iskemlesinde öne doğru eğilmişti. Bir şeyler olacağını tahmin ettim. Büyükanne, "Şey... Ne haberler var? Çam Billy, neler duydun?" diye sordu.

Çam Billy yüksek arkalıklı iskemleye yaslanarak iskemlenin ön ayaklarını kaldırdı. Parmaklarından biri başparmağıyla alt dudağını çekti. Küçük bir kutuyu açarak dudağına enfiye koydu. Kutuyu Büyükbaba ile Büyükanne'ye ikram etti. Onlar başlarını salladılar. Çam Billy kesinlikle zaman öldürüyordu. Ateşe tükürdü. "Şey..." dedi, "Öyle görünüyor ki beni iyi yönde etkileyecek bir şeyle karşılaştım." Yeniden ateşe tükürdü ve üçümüze birden baktı.

Bunun ne olduğunu bilmiyordum ama önemli olduğunu söyleyebilirdim.

Büyükbaba da önemli olduğunu tahmin etti çünkü "Nedir, Çam Billy?" diye sordu. Çam Billy tekrar arkasına yaslandı ve çatı kirişlerine baktı. Ellerini midesinin üzerinde birleştirdi.

"Geçen çarşamba olmalı... Haaaayır, salıydı çünkü pazartesi akşamı Jumpin' Jody dansı yapıyordum; salıydı. Salı günü yerleşim yerine gittim. Oradaki polisi, Smokehouse Turner'ı tanıyor musunuz?"

Büyükbaba sabırsızlıkla, "Evet, evet, onu görmüştüm!" dedi.

Çam Billy, "Şey..." dedi, "O büyük, parlak araba yolun karşısındaki doldurma istasyonuna geldiği sırada köşede durmuş, Smokehouse ile konuşuyordum. Smokehouse arabayı fark etmedi... Ama ben fark ettim. İçinde bir adam vardı ve herkesin dikkatini çekecek şekilde giyinmişti. Arabasından indi ve Joe Holcomb'a arabaya yakıt koymasını söyledi. Şey... Ben onları seyrediyordum, adam sürekli çevresine bakıyordu, biraz sinsice. Bu beni çarptı. Kendi kendime, 'Bu adam bir büyük *Şehir suçlusu*.' dedim. Smokehouse'a söylemedim bunu. Ona 'Smokehouse, biliyorsun, suçluları kanuna ihbar etmeye karşıyım... Ama büyük şehir suçluları farklıdır ve şuradaki adam bana tam bir şüpheli gibi geliyor.' dedim.

Smokehouse adamı inceledi ve 'Haklı olabilirsin, Çam Billy. Bir bakalım!' dedi ve adamın arabasına doğru karşı tarafa geçti."

Çam Billy iskemlesini dört ayağı üzerine indirdi ve ateşe tükürerek bir dakika kadar kütüklere baktı. Suçluya ne olduğunu öğrenmeye can atıyor, zorlukla bekliyordum.

Çam Billy kütükleri incelemeyi bitirdi ve "Şimdi biliyorsunuz, Smokehouse ne okuyabilir ne de yazabilir. Ben de iyi okuyabildiğim için ihtiyacı olur, diye peşinden gittim. Adam geldiğimizi gördü ve arabasına bindi. Yanına yürüdük ve Smokehouse arabanın camına eğilip nazikçe yerleşim yerinde ne yaptığını sordu. Adam sinirlendi, görebiliyordum ve Floridy'ye gittiğini söyledi. Ki bu da çok kuşkulu görünüyordu."

Bana da kuşkulu göründü ve Büyükbaba'nın başını öne salladığını gördüm.

Çam Billy devam etti, "Smokehouse dedi ki 'Nerelisiniz?' Adam Chicago'dan olduğunu söyledi. Smokehouse, bu yeterli dedi ama adam yerleşim yerinin dışına çıkmalıydı ve çıkacağını söyledi. Şimdi bu arada..."

Çam Billy gözlerini Büyükbaba ile Büyükanne'ye çevirdi, "Bu arada arabanın arkasına geçtim ve plakasını okudum. Smokehouse'u bir kenara çekip, ona 'Chicago'dan geldiğini söylüyor ama arabasında Illinois plakası var.' dedim. Bizim Smokehouse şuruptaki kelebek gibi onun üstündeydi. Suçluyu arabadan çıkardı ve tam yanında durdu. Ona 'Chicago'dan isen neden arabanda Illinois plakası var?' diye sordu. Smokehouse onu ele geçirdiğini biliyordu. Bu, suçluyu hazırlıksız yakalattı. Ne diyeceğini bilemedi; görüyorsunuz, onu büyük bir yalan atarken yakaladık. Kurtulmak için kurnazlık yapmaya çalıştı ama bizim Smokehouse'un kandırılmasının kolay olmadığını söyleyebilirim."

Çam Billy artık çok heyecanlıydı. "Smokehouse suçluyu cezaevine tıktı ve onu araştıracağını söyledi. Belki de büyük bir ödül vardı ve ben de yarısını alacaktım.

Adamın görünüşüne bakılırsa alacağımız ödül benim de Smokehouse'un da düşündüğümüzden daha büyük olabilirdi."

Büyükanne ile Büyükbaba, bunun çok güçlü bir olasılık olduğunu kabul ettiler. Büyükbaba, büyük şehir suçlularını onaylamadığını söyledi. Ki ben de onaylamıyordum. Hepimiz Çam Billy'nin zenginler kadar iyi olduğundan çok çok emindik.

Çam Billy bu konuda kibirli değildi. Çok büyük bir ödül konmamış *olabileceğini* söyledi. Bütün yumurtaları tek bir sepete koymuyordu, yumurtlamadan önce tavuklarını da saymamıştı. Ki bu da anlamlıydı.

İşe yarayabilir, diye başka bir şeyin üzerinde çalıştığını da söyledi. Kızıl Kartal enfiye şirketinin, kazanana beş yüz dolar –bir insana bütün yaşamı boyunca yetecek para– verilecek bir yarışma yaptığını söyledi. Bir giriş yazısı hazırladığını ve yapması gereken tek şeyin Kızıl Kartal enfiyelerini neden sevdiğini anlatmak olduğunu söyledi. Yazıyı hazırlamadan önce üzerinde çalıştığını ve düşünülebilecek en ödül kazandırıcı yanıtı bulduğunu söyledi.

Çam Billy, yarışmaya giren birçok kişinin Kızıl Kartal'ın iyi enfiye olduğunu onaylayacağını söyledi. Kendisi de bunu söylemiş ve daha da öteye gitmişti. Ağzına koyduğu *en iyi* enfiye olduğunu yazdığını ve üstelik yaşadığı sürece ağzına Kızıl Kartal'dan başka enfiyeyi *asla* koymayacağını yazdığını söyledi. Aklını kullandığını, çünkü Kızıl Kartal enfiye şirketindeki büyük adamların bunu gördükleri zaman, Çam Billy'nin yaşamı boyunca sürekli kendi enfiyelerini kullanacağını anlayarak, sonunda para-

larının geri ödenmesini göreceklerini söyledi. Parayı yalnızca Kızıl Kartal'ın iyi olduğunu söyleyen birine verseler, tehlikeye atılmış olacaklardı.

Çam Billy, büyük adamların para konusunda işi şansa bırakmayacaklarını, zengin olma nedenlerinin bu olduğunu söyledi. Kızıl Kartal parasını cebinde sayıyordu.

Büyükbaba paranın kesinlikle böyle göründüğünü kabul etti. Çam Billy kapıya gitti ve enfiyesini tükürdü. Masaya döndü ve tatlı dilimini aldı. Buna fazla aldırmadım –gerçi tatlıyı hâlâ istiyordum– ama Çam Billy'in zengin olduğunu görünce, herhalde bunu hak ediyor, diye düşündüm.

Büyükbaba taş testiyi çıkardı ve Çam Billy iki ya da üç yudum aldı. Büyükbaba ise bir yudum... Büyükanne öksürdü ve öksürük şurubu testisini çıkardı. Büyükbaba, Çam Billy'ye keman ve yay verdi. "Kızıl Kanat"ı çaldırdı. Büyükbaba ile Büyükanne ayaklarıyla tempo tuttular. Çam Billy iyi çalıyor ve güzel şarkı söylüyordu:

"Ay bu gece parlıyor güzel Kızıl Kanat'ın üzerinde
Rüzgâr iç çekiyor, gece kuşları ağlıyor
Uzakta yıldızların altında kahramanı uyuyor
Kızıl Kanat ağlarken, uzaklarda kalbi"

Yerde uykuya daldım. Büyükanne beni yatağa taşıdı. Son duyduğum şey kemandı. Rüyamda, Çam Billy'nin kulübemize geldiğini, zengin olduğunu ve omzunda bir kıtık çuvalı olduğunu gördüm. Çuval tatlı tater doluydu.

Gizli Yer

SANIRIM su kaynağında milyonlarca küçük yaratık yaşıyor.

Bir dev olup kaynağın kıvrım ve kavislerine bakabilseniz, su kaynağının bir yaşam nehri olduğunu görürsünüz.

Ben devdim. Nehrin sularının aktığı bölgedeki küçük bataklıkları incelemek için dev gibi çömeldim. Kurbağalar yumurtalarını bırakmıştı; üzerlerinde yabancı işaretler olan büyük jelatinden kristal küreler, ortaya çıkacakları zamanı bekliyordu.

Kaya balıkları avlanmak için dalardı. Nehrin üstüne yayılmış misk böceğinin kokusu hayli yoğundu. Elinize misk böceğini aldığınızda tatlı ve yoğun bir koku yayılırdı çünkü.

Bir keresinde bütün bir öğleden sonrayı misk böcekleri toplamakla geçirdim. Yakalaması zor olduğundan cebimde yalnızca birkaç böcek vardı. Tatlı kokuları sevdiğini bildiğim için onları Büyükanne'ye götürdüm. "Boğadan" suyundan yaptığı sabunun üstüne hanımeli koyardı her zaman.

Büyükanne misk böceklerine benden çok sevindi. Bu kadar tatlı kokan bir şeyi daha önce koklamadığını ve

misk böceklerini nasıl olup da bilmediğine üzüldüğünü söyledi.

Akşam yemeğinde Büyükbaba'ya benden önce anlattı ve şimdiye kadar kokladığı en taze şey olduğunu söyledi. Büyükbaba şaşkınlıktan aptallaştı. Ona da koklattım. Büyükbaba, böyle bir kokudan habersiz yetmiş yıl yaşadığını söyledi.

Büyükanne doğru yaptığımı söyledi çünkü iyi bir şeyle karşılaştığın zaman, yapman gereken ilk şey bulabildiğin insanla onu paylaşmaktır; bu şekilde iyilik öyle bir yayılır ki nereye gittiğini bilemezsiniz. Ki bu da doğrudur.

Su kaynağında hayli ıslanmıştım ama Büyükanne bir şey söylemedi. Çerokiler ağaçlarla ilgili hiçbir konuda çocuklarını azarlamazlar.

Temiz suyun içinden, eğilmiş ağlayan söğütlerin dalları arasından, akıntıyı takip ederek su kaynağına kadar gidebilirdim. Eğreltiotları, nehrin üzerinde kıvrılan yeşil bir dantel oluşturmuş ve küçük şemsiye örümceklerine tutunacak yer sağlamışlardı.

Bu küçük yaratıklar, eğrelti otlarına ince bir iplik ucuyla bağlanırdı. Sonra suya dalarak bir şemsiyede birkaç iplik daha eğirir ve öbür taraftaki eğreltiotuna uzatmaya çalışırdı. Bunu başarırsa ipi bağlar ve gerisin geriye –ileri ve geri– atlardı; ta ki su kaynağının üzerine yayılmış inci gibi bir ağ oluşturana kadar...

Bunlar yiğit küçük yaratıklardı. Suya düşerlerse, hızla yüzer ve suyun üstünde kalmaya, golyan balığı ele geçirmeden önce kıyıya ulaşmaya çalışırlardı.

Su kaynağının ortasında çömeldim ve ipini karşıya geçirmeye çalışan küçük bir örümceğe baktım. Tüm su

kaynağının, aşağısında ve yukarısında bulunan, en geniş inci ağını kurmaya kararlıydı ve geniş bir yer seçmişti. İpini bağlayacak, havada sıçrayacak ve suya düşecekti. Yaşamı için mücadele ederek akıntı boyunca yüzecek, kıyıya yanaşacak ve aynı eğreltiotuna geri dönecekti. Sonra yeniden deneyecekti.

Üçüncü sefer eğreltiotuna geri döndü ve bir uca yürüyüp yattı. Suyu incelemek için ön ayaklarını çenesinin altına koydu. Neredeyse vazgeçmekte olduğunu tahmin ettim –ben vazgeçmiştim ve popom su kaynağında çömelmekten donmuştu. Örümcek orada durup inceleyerek yattı. Bir anda şimşek çaktı ve eğreltiotunun üzerinde sıçramaya başladı. Bir aşağı bir yukarı. Eğreltiotu yükseliyor ve alçalıyordu. Sıçrayarak eğreltiotunu oynatmayı sürdürdü. Sonra, bir anda, eğreltiotu yükseldiği zaman, şemsiyesine atladı. Başarmıştı.

Gururla parlıyordu. Başardıktan sonra sıçramaya başladı, ta ki neredeyse düşene kadar. İnci ağı gördüğüm en geniş ağdı.

Çukura kadar izleyerek su kaynağını tanımam gerekiyordu: Söğütlerdeki yuvalarında sallanan ve beni tanıyana kadar yaygara koparan kırlangıçlar –beni tanıyınca başlarını kaldırıp konuşurlardı; kıyı boyunca şarkı söyleyen ama yakına gelince susan kurbağalar; ta ki Büyükbaba bana kurbağaların yürürken sallanan yeri hissedebildiğini söyleyene kadar. Büyükbaba, Çerokiler'in nasıl yürüdüğünü, topuğu bastırarak değil ayak ucunda, mokasenleri yerde kaydırarak yürüdüğünü gösterdi. Sonra yaklaşır, bir kurbağanın yanı başına otururdum, o da şarkı söylemeye devam ederdi.

Su kaynağı boyunca yürürken gizli yeri buldum. Dağın yamacına çıkan ve defne ağacıyla biten küçük bir yoldu. Çok büyük değildi: Eğilmiş, yaşlı, tatlı sakız ağacıyla otluk bir tepe. Orayı gördüğüm zaman burasının benim gizli yerim olduğunu anladım ve bu yüzden oraya sık sık gittim.

Yaşlı Maud benim yanıma verilmişti. O da bundan hoşlanırdı. Tatlı sakızın altına oturur, dinler ve seyrederdik. Yaşlı Maud gizli yerde hiç ses çıkarmazdı. Orasının gizli olduğunu biliyordu.

Bir akşamüstü Yaşlı Maud ve ben sırtımızı tatlı sakıza vererek oturmuş etrafı seyrediyorduk. Ansızın bir şeyin hareket ettiğini gördüm. Büyükanne idi. Çok uzağımızda olmayan bir yerden geçiyordu. Gizli yerimi görmemiş olduğunu tahmin ettim yoksa bir şey söylerdi.

Büyükanne odun yapraklarının arasında bir ıslıktan daha hızlı hareket edebiliyordu. Onu takip ettim, kök topluyordu. Yardım etmek için yanına gittim ve Büyükanne ile bir kütüğe oturup kökleri ayırdık. Sanırım sır saklayamayacak kadar küçüktüm çünkü Büyükanne'ye yerimi anlattım. Büyükanne şaşırmadı. Ki bu beni şaşırttı.

Büyükanne, bütün Çerokiler'in gizli bir yerleri olduğunu söyledi. Kendisinin de Büyükbaba'nın da gizli bir yeri olduğunu anlattı. Dedi ki hiç sormamış ama Büyükbaba'nın gizli yerinin dağın tepesinde, yüksek patikada olduğuna inanıyormuş. "Sanırım..." dedi, "Birçok insanın gizli bir yeri vardır ama hiç araştırma yapmadığı için bundan emin olamaz." Büyükanne bunun gerekli olduğunu söyledi. Ki bu da gizli bir yere sahip olduğum konusunda içimi rahatlattı.

Büyükanne herkesin iki aklı olduğunu söyledi. Akıllardan biri bedenin yaşaması için gerekli olan şeylerle ilgiliydi. Beden için nasıl barınak, yiyecek ve benzeri şeyler bulabileceğini düşünmek için bu aklı kullanmak gerekirdi. Eşleşmek ve çocuk sahibi olmak için de bu aklı kullanmak gerektiğini söyledi. Bu aklı taşıyabildiğimiz kadar taşımamız gerektiğini söyledi. Ama bu tür şeylerle hiç mi hiç ilgisi olmayan başka bir aklımız daha varmış. Dedi ki bu ruh aklıymış.

Büyükanne, beden aklını açgözlü ya da hırslı olmak için kullanır, onunla her zaman insanları kandırır ve onlardan nasıl maddi çıkar sağlayacağını düşünürsem ruh aklını bir cevizden daha büyük olmayan bir boyuta düşüreceğimi söyledi.

Büyükanne dedi ki bedenin öldüğü zaman, beden aklı da onunla birlikte ölürmüş. Bütün yaşamını bu şekilde geçirirsen başka her şey öldüğü zaman ruh aklı yaşadığından, bir ceviz büyüklüğüne düşürülmüş akılla kalırmışım. Sonra da "Yeniden doğduğun zaman –doğmak zorunda olduğun için– o zaman aslında hiçbir şeyi anlamayan bir ceviz akılla doğarsın," dedi.

Sonra, "Beden aklı her şeyi ele geçirirse, bir fındık büyüklüğüne küçülebilir ve ortadan kaybolabilir. Böyle bir durumda ruhunu tümüyle kaybedersin. Böylece ölü insan olursun," dedi.

Büyükanne, ölü insanı kolayca tanıyabileceğini söyledi. "Ölü insanlar..." dedi, "Bir kadına baktığın zaman pislikten başka bir şey görmezsin. Onlar öteki insanlara baktığı zaman kötüden başka bir şey görmezler. Ağaca baktıkları zaman kereste ve çıkardan başka bir şey görmezler; hiçbir

zaman güzellik görmezler. İşte onları yürüyen ölü insanlardır."

Büyükanne dedi ki: "Ruh aklı bütün diğer kaslar gibidir. Kullandığın zaman büyür ve güçlenir. Böyle olabilmesinin tek yolunun onu anlamak için kullanmak gerekir. Ama beden aklınla açgözlü ve benzeri olmaktan kurtulana kadar ona kapıyı açamazsın. Açtığın zaman anlayış gelişmeye başlar ve ne kadar anlamaya çalışırsan, ruh aklı o kadar büyür."

"Doğal olarak..." dedi, "Anlayış ve sevgi aynı şeydir; insanların anlamadıkları şeyleri severmiş gibi görünmeye çalışarak çok fazla arka plana atmalarının dışında. Ki bu da yapılamaz."

Bütün her şeyi anlamak için çalışmaya başlayacağımı hemencecik görüyordum; bir ceviz ruha sahip olmayı kimse istemezdi çünkü.

Büyükanne dedi ki: "Ruh aklı o kadar büyük ve güçlü olabilir ki sonunda bütün geçmiş beden yaşamların hakkında her şeyi bilir ve artık hiç mi hiç beden ölümü olmayacak bir yere gelirsin."

Büyükanne dedi ki: "Gizli yerimden bunun nasıl çalıştığını görebilirsin. Her şeyin doğduğu (Ve her zaman bir şeyin, hatta bir fikrin bile doğduğu) baharda yaygara kopar. Bir bebeğin kan ve acıyla doğması gibi bahar fırtınaları vardır." Büyükanne, bunun, ruhların yeniden maddi biçimlere büründüğü için kopardığı yaygara olduğunu söyledi.

Sonra yaz vardı... Bir de yaşlanma, zamanın gerisinde kalma, ruhen üşüme... gibi tuhaf ve benzersiz duyguları hissetmemizi sağlayan 'güz' vardı. Bazı insanlar

buna eskiye özlem ve hüzün derdi. Kış... Ölen ya da ölü gibi görünen her şeyle birlikte kış... Kıştan sonra baharın doğuşu gibi yeniden hayat bulan bedenimiz... Büyükanne, Çerokiler 'in bunu bildiğini ve uzun yıllar önce öğrendiklerini söyledi.

Büyükanne, gizli yerimdeki o yaşlı, tatlı sakız ağacının da bir ruhu olduğunu öğreneceğimi söyledi. İnsanlarınki gibi bir ruh değil, ağaç ruhu olduğunu... Babasının ona bu konuda her şeyi öğrettiğini söyledi.

Büyükanne'nin babasına Kahverengi Şahin derlermiş. Büyükanne, onun anlayışının derin olduğunu söyledi. Ağacın düşüncesini hissedebiliyordu. Bir keresinde, dedi, küçük bir kızken, babası huzursuzdu ve yakınlarındaki dağda bulunan beyaz meşelerin heyecanlandığını ve korktuğunu söyledi. Dağda meşelerin arasında gezinerek çok zaman geçirdi. Meşeler çok güzel, uzun ve dimdikti. Bencil değillerdi. Sumak, hurma, ceviz ve kestane, topraklarının vahşi şeyleri beslemesine izin verirdi. Bencil olmamak onlara çok fazla ruh vermişti ve ruh güçlüydü.

Büyükanne dedi ki Baba'sı meşeler için o kadar kaygı duymuş ki gece onların arasında gezinmiş. Bir şeyin ters gittiğini biliyormuş çünkü.

Sonra, sabahın erken bir saatinde, dağ yamacında güneş doğarken, Kahverengi Şahin kerestecilerin beyaz meşelerin arasında gezindiğini, işaretler koyduğunu ve hepsini nasıl keseceklerini hesapladıklarını seyretti. Keresteciler gidince, Kahverengi Şahin dedi ki beyaz meşeler ağlamaya başlamış. Kahverengi Şahin uyuyamıyordu. Bu yüzden kerestecileri seyretti. Keresteciler yük arabalarını getirmek için dağa çıkan bir yol yaptılar.

Büyükanne dedi ki Baba'sı Çerokiler'le konuşmuş ve Çerokiler beyaz meşeleri korumaya karar vermişler. Dedi ki gece, keresteciler ayrılıp yerleşim yerine döndükleri zaman, Çerokiler yolu kazarak derin siperler yapmışlar. Kadınlarla çocuklar da yardım etmişler.

Ertesi sabah keresteciler geri gelmiş ve bütün günü yolu onarmakla geçirmişler. O gece Çerokiler yolu gene kazmışlar. Bu durum iki gün iki gece sürmüş; sonra keresteciler yola silahlı adamlar koymuşlar. Ama bütün yolu koruyamamışlar ve Çerokiler yapabildikleri yerde siperler kazmışlar.

Büyükanne dedi ki bu zor bir mücadeleymiş ve çok yorulmuşlar. Sonra bir gün, keresteciler yolda çalışırken, dev bir beyaz meşe yük arabasının üstüne düşmüş. İki katırı öldürmüş ve yük arabasını parçalamış. Büyükanne, "Bu çok iyiydi," dedi. "Sağlıklı bir beyaz meşeydi ve düşmesi için hiçbir neden yoktu."

Keresteciler yolu yapmaya çalışmaktan vazgeçmişler. Bahar yağmurları bastırmış... Ve bir daha geri gelmemişler.

Büyükanne dedi ki ay dolunaymış ve beyaz meşelerin büyük mücadelesi onuruna bir kutlama yapmışlar. Tam son ayda dans ettiler, beyaz meşeler şarkı söyleyip dallarını birbirine değdirdiler ve Çerokiler'e dokunmuşlar. Büyükanne dedi ki diğerlerini kurtarmak için kendi yaşamını feda eden beyaz meşe için bir ölüm şarkısı söylemişler. Duygu o kadar güçlüymüş ki neredeyse onu dağdan alıp başka yerlere götürmüş.

"Küçük Ağaç..." dedi, "Bunları kimseye anlatmaman gerekir, çünkü beyaz adamın olan bu dünyada onlara

anlatmanın bir yararı olmaz ama sen bilmelisin. Bu yüzden sana anlattım."

O zaman, neden yalnızca ruhun ocağımız için bıraktığı kütükleri kullandığımızı öğrendim. Ve ormanın ve dağların yaşamını...

Büyükanne dedi ki Baba'sında o kadar büyük bir anlayış gücü varmış ki güçlü olacağını biliyormuş... Daha sonraki beden yaşamını da bilecekti. Dedi ki yakında kendisinin de güçlü olacağını umuyormuş; o zaman ruhlar birbirlerini tanırmış.

Büyükanne dedi ki Büyükbaba bilmeden anlayışa yaklaşıyormuş ve ruhları birbirlerini tanıdığı için bir arada olacaklarmış. Her zaman...

Büyükanne'ye, sanırım geride kalmamak için bu yoldan gidip gidemeyeceğimi sordum.

Elimi tuttu. Karşılık vermeden önce patikadan aşağı uzun süre yürüdük. Her zaman anlamaya çalışmamı söyledi. Benim de oraya gideceğimi ve onun bile önünde olabileceğimi söyledi.

Önde olmak gibi bir şeye dünyada aldırmadığımı söyledim. Onlara yetişebilmek, bana neredeyse bu kadarı yeterdi. Her zaman arkada kalmak bir tür yalnızlıktı.

Büyükbaba'nın İşi

BÜYÜKBABA, yetmiş yaşı boyunca devlet işinde çalışmamıştı hiç. Dağ adamlarına göre "devlet işi" para ödenen her tür iş anlamına geliyordu. Büyükbaba düzenli bir işe girmeye dayanamazdı. Yapılan her şeyin doyum vermeden zamanı tükettiğini söyledi. Ki bu da mantıklıydı.

1930'da, ben beş yaşındayken, bir mısır kilesi yirmi beş sente satılırdı; elbette bir kile mısır alacak birini bulabilirseniz. Ki bu da pek mümkün değildi. Bir kile on dolara satılmış olsa bile, Büyükbaba ile ben bununla geçimimizi sağlayamazdık. Mısır tarlamız çok küçüktü.

Büyükbaba bir iş yapıyordu. Her insanın bir işi olmasını ve bundan gurur duyması gerektiğini söyledi. Büyükbaba bunu yapıyordu. İşini, birkaç yüzyıldır ailesinin İskoç tarafından devralmıştı. Büyükbaba viski yapıyordu.

Viski yaptığınız zaman, dağlarda yaşamayan, birçok insan buna kötü gözle bakar. Ama yargıları büyük şehir suçlularının yaptıklarını kapsamaz. Büyük şehir suçluları viski kaçırmak için ne tür bir viski olduğuna bakmadan adam tutarlardı; yalnızca daha çok –ve hızlı bir şekilde– kaçırabilsinler diye... Bu tür adamlar lapalarını hızla "döndürmek" için potasyum ya da "boğadan" suyu kullanır ve viskilerini

"tane tane" yaparlardı. Viskilerini demir ya da teneke levhalar ve kamyon radyatörleri içinde kaçırırlardı. Ki bunlarda da her tür zehir vardır ve bir insanı öldürebilir.

Büyükbaba dedi ki bu tür şahısların asılması gerekirmiş. Büyükbaba dedi ki ticareti taşınan en kötü şeyle yargılarsan, sonunda kötü hükümlerde bulunabilir, kötü bir isim verebilirmişsin.

Büyükbaba dedi ki giysi takımı, elli yıl önce evlendiği günkü kadar parlıyormuş, onu yapan terzi işinden büyük gurur duymuş; ne var ki gurur duymayan terziler de varmış. Terzinin işine karşı verdiğin hüküm, ne tür bir terziyle iş yaptığına bağlıydı. Aynı şey viski yapımı işi için de geçerliydi. Ki bu doğrudur.

Büyükbaba, viskisinin içine asla bir şey koymazdı, şeker bile. Şeker viskiyi yaymak ve daha çok viski çıkarmak için kullanılırdı. Büyükbaba dedi ki şeker konulduğu zaman saf viski olmazmış. Büyükbaba saf viski yapardı; yapımda mısırdan başka hiçbir şey kullanmazdı.

Eskiyen viskiler konusunda da hiç mi hiç sabrı yoktu. Büyükbaba, bütün yaşamı boyunca eskiyen viskinin nasıl çok daha iyi olduğu konusunda birçok şey duymuştu. Bir keresinde kendisinin de denediğini söyledi. Dedi ki biraz taze viski ayırmış, bir hafta bekletmiş, sonra tatmış, yaptığı bütün diğer viskilerden bir yudum bile farklı gelmemiş tadı.

Büyükbaba dedi ki fıçılarda uzun süre saklayınca, viski, fıçıların kokusunu ve rengini alırmış. Dedi ki kahrolası bir aptal, fıçıyı koklamak isterse, başını fıçının ta içine sokup koklamak zorundaymış, o zaman en saf içkiyi içmiş gibi olurmuş.

Büyükbaba, bu tür insanlara "fıçı koklayıcılar" diyordu. Bir fıçıya saf su koyar ve yeterince beklettikten sonra bu tür insanlara satarsan, dedi, bir fıçı gibi koktuğu için suyu içerler.

Büyükbaba, tüm viski fıçısı kargaşasından rahatsız olmakta haklıydı. Viskiyi yıllarca saklamanın, paraları elveren büyükbaşlarca başlatılmış olabileceğini söyledi. Böylece viskisini fıçının kokusunu alacak kadar bekletemeyen küçük adamları ticaretten def ettiler. Büyükbaba dedi ki viskilerinin diğer yapımcıların içkisinden daha iyi kokması için kucak dolusu para dökmüşler ve böylece birçok saman kafalı aptalı tam aptallaştırarak neyi içmeleri gerektiğini düşündürtmüşler. "Ama hâlâ duyarlı insanlar var..." dedi Büyükbaba, "Fıçı kokusuna kanmayan. Bu yüzden küçük insanlar hâlâ ayakta kalabiliyorlar."

Büyükbaba dedi ki viski yapımı bildiği tek ticaret olduğu için ve ben de altısından gün alan beş yaşında bir çocuk olduğum için sanırsa bu ticareti öğrenmem gerekecekmiş. Büyüdüğüm zaman iş değiştirebileceğimi ama viski yapımını bildiğimde ve geçimimi sağlamakta zorlandığımda her zaman dönebileceğim bir işim olacağını tavsiye etti.

Büyükbaba ile fıçı kokan viski pazarlayan büyükbaşlara karşı el ele bir savaş vereceğimizi hemencecik gördüm. Büyükbaba'nın işi öğrenmem için beni seçmesinden de gurur duydum ayrıca.

Büyükbaba'nın damıtım yeri, su kaynağının nehirden çıktığı Dar Yerler'deydi. Bir kuşun bulamayacağı kadar kalın hanımeli ve defne ağaçlarının içine saklanmıştı. Büyükbaba onunla gurur duyuyordu çünkü saf bakırdı. Kap, tıpa kolu ve "sarmal vida" denilen kangal.

Küçük bir damıtım yeriydi. Zaten büyüğüne de ihtiyacımız yoktu. Büyükbaba ayda yalnızca bir kez gelirdi. Ki bu da on bir fıçı demekti. Dokuz fıçıyı, dörtyol ağzındaki dükkânı işleten Bay Jenkins'e satardık; fıçısı iki dolara... Ki bunun da mısırımız için epeyce bir para olduğunu görebilirdiniz.

Bu parayla bütün gerekli şeyler alınır ve ayrıca geriye biraz para kalırdı. Büyükanne, meyve kavanozuna tıkılmış tütün çıkınında saklardı parayı. Büyükanne, bu parada benim de payım olduğunu söyledi çünkü çok çalışıyor, işi de öğreniyordum.

İki fıçımızı orada tutardık. Büyükbaba zaman zaman içmek ve şirketin önüne koymak için biraz ayırmaktan hoşlanırdı. Büyükanne de öksürük ilacı için hatırı sayılır bir kısmını kullanırdı. Büyükbaba dedi ki yılan ısırması, örümcek ısırması, topuk bereleri ve bunun gibi birçok şey için de gerekliymiş.

Damıtmanın –doğru dürüst yapmak istersen– zor iş olduğunu hemencecik görmüştüm.

Viski yapan birçok insan beyaz mısır kullanıyordu. Bizde beyaz mısır yoktu. Biz yerli mısır kullanıyorduk ki yetiştirdiğimiz tek türdü. Koyu kırmızıydı ve viskimize açık kırmızı bir renk verirdi... Ki kimsede böyle renk yoktu. Rengimizden gurur duyuyorduk. Herkes gördüğü zaman onu tanırdı.

Mısırın kabuğunu soyardık, Büyükanne yardım eder ve bir kısmını kıtık çuvala koyardık. Çuvalın üzerine ılık su döker, yazsa güneşe, kışsa ocağın yanına sererdik. Mısırı canlandırmak için günde iki ya da üç kez çuvalı döndürmeniz gerekirdi. Dört beş günde uzun sürgünleri olurdu.

Diğer kabuklu mısırı öğütüp yemeğimize koyardık. Bir değirmenciye götürme lüksüne sahip değildik çünkü değirmenci para alırdı. Büyükbaba kendi değirmenini yapmıştı. Birbirine dayanmış iki kayası vardı ve onları bir kolla çevirirdik.

Büyükbaba ile lapayı alıp çukura ve Dar Yerler'deki damıtım yerine götürürdük. Su kaynağına koyduğumuz bir ağaç yalağımız vardı ve kaba, dörtte üçü dolana kadar su koyardık. Sonra lapayı içine atar ve kabın altında ateş yakardık. Kül, duman çıkarmadığı için kor kullanırdık. Büyükbaba, herhangi bir odunun da yeterli olacağını söyledi, işi şansa bırakmanınsa alemi yoktu. Ki bu da doğruydu.

Büyükbaba beni, kabın yanındaki kütüğün üstüne koyduğumuz bir kutuya oturttu. Kutuya oturdum ve lapa pişerken suyunu karıştırdım. Kabın üstünü göremiyordum ve hiçbir zaman ne karıştırdığımı tam olarak göremedim. Büyükbaba dedi ki iyi iş yapmışım ve asla yemeği yakan biri olarak görülemezmişim; kollarım yorulduğu zaman bile.

Lapayı pişirdikten sonra, çukurdaki bir eğime götürür, bir fıçıya koyar ve öğüttüğümüz filiz mısırından eklerdik. Sonra fıçının üstünü kapatır ve katılaşmaya bırakırdık. Orada dört beş gün dururdu ve her gün gidip karıştırmamız gerekirdi. Büyükbaba lapanın "çalıştığını" söyledi.

Dört beş gün sonra üzerinde kalın bir kabuk olurdu. Kabuğu kaybolana kadar kırardık ve o zaman işlemeye hazır olurdu.

Büyükbaba'nın büyük bir kovası vardı, benimse küçük. Fıçıya kepçeyle dalar ve birayı –Büyükbaba ona bira diyordu– kaba dökerdik. Büyükbaba kabın üstüne kapağı

kapatırdı, altını yakmak için odun koyardık. Bira kaynadığı zaman, vidaya bağlı olan kapak kolundan duman çıkarırdı. Bakır kangalda daireler çizerek dolaşırdı. Sarmal vida bir fıçıda dururdu ve su kaynağındaki yalaktan fıçıyla soğuk su alırdık. Soğuk su, buharı tekrar sıvıya çevirirdi ve sarmal vida fıçının dibinden yukarı çıkardı. Yukarı çıktığında, içtiğiniz zaman sizi hasta eden yağı tutmak için kömürlerimiz vardı.

Bütün bunlardan sonra, çok fazla viskiniz olacağını düşünürdünüz... Oysa yalnızca iki fıçımız olurdu. İki fıçıyı bir yana koyar ve kapta buhara dönüşmemiş olan "geri kalanı" damıtırdık.

Sonra her şeyi yıkamamız gerekirdi. Elimizde iki fıçı, Büyükbaba onlara "tekler" derdi. Yüzde iki yüz saf olduklarını söylerdi. Geri kalanları ve tekleri kaba geri koyar, ateşi yakar ve biraz su ekleyerek her şeye yeniden başlardık. Bu kez on bir fıçımızı elde ederdik.

Dediğim gibi zor bir işti ve bazı insanların, tembellerle işe yaramazların viski yaptıklarını nasıl söylediklerini asla anlayamadım. Bunu kim derse desin kesinlikle hiç viski yapmadığı anlaşılır.

Büyükbaba işinin en iyisiydi. Viski, iyi yapılabileceği gibi mahvedilebilir de... Ateş fazla sıcak olmamalıdır. Çalışmasını çok uzun tutarsan ekşi olur; fazla erken tutarsan çok hafif olur. Bir "tane"yi okumayı öğrenmeli ve alkol derecesini değerlendirebilmelisin. Büyükbaba'nın neden işinden bu kadar çok gurur duyduğunu anladım ve öğrenmeye çalıştım.

Bazı şeyleri yapabiliyordum. Büyükbaba'nın aklı, ben gelene kadar bu işle nasıl tek başına başa çıkabildiğini

almıyormuş. Damıtımdan sonra beni kaba doğru eğer, ben de kabı temizlerdim. Ki bunu her zaman olabildiğince hızlı yapardım çünkü kap genellikle çok sıcak olurdu. Külü temizler ve her şeyi karıştırırdım. Bu bizim meşgul olmamızı sağlardı.

Büyükbaba ile damıtım yerine gittiğimizde, Büyükanne köpekleri kilitlerdi. Büyükbaba dedi ki biri çukura gelirse, o zaman Büyükanne Mavi Çocuk'u salar ve patikaya gönderirmiş. Burnu en iyi olan Mavi Çocuk kokumuzu alır ve damıtım yerine gelirmiş, biz de o zaman birinin patikaya geldiğini anlarmışız.

Büyükbaba dedi ki başta Yaşlı Rippitt'i kullanmış ama Yaşlı Rippitt geriye kalanları yemeye ve sarhoş olmaya başlamış. Bunu düzenli bir hale getirmiş. Büyükbaba dedi ki Yaşlı Rippitt onu durdurmadan önce tam bir içkici olmaya başlıyormuş neredeyse. Bir keresinde Yaşlı Maud'u damıtım yerine getirmiş ve o da sarhoş olmuş. Bu yüzden onun yerini Mavi Çocuk almış.

İyi bir dağlı viski yapımcısının bilmesi gereken birçok şey var. Bir damıtımdan sonra her şeyi temizlediğinden emin olman gerekir çünkü temizlemezsen viski, ekşi lapa kokar. Büyükbaba, yasanın av köpekleri gibi olduğunu ve lapanın kokusunu kilometrelerce öteden alabilen bir yeteneği olduğunu söyledi. Büyükbaba'ya göre "bekçi köpeği" adı sanırsa buradan geliyordu. Araştırırsan, dedi, kralların falan kullandığı iz sürücüler gibi özel olarak yetiştirilmişlerdi. Büyükbaba dedi ki onlardan birini görme şansı bulursa, onların da kendilerine özgü bir kokuları olduğuna dikkat edermiş... Bu da adamların ne yapmak üzere olduklarını anlamaya yardım ederdi.

Kovayı kaba vurmamaya da dikkat etmen gerekir. Kaba vuran bir kovayı dağlarda belki iki mil öteden duyabilirsin. Öğrenene kadar bu durum beni hatırı sayılır derecede kaygılandırdı çünkü kovamı fıçıya sokmak, kaba sokmak, kütüğün ve kutunun üstüne tırmanmak ve birayı boşaltmak için eğilmek zorundaydım. Kısa sürede kovamı hiç çarpmamayı öğrendim.

Ayrıca ne şarkı söyleyebilir ne de ıslık çalabilirdin. Büyükbaba ile ben ise konuşurduk. Dağlarda normal konuşma uzun bir yol kateder. Birçok insan, yankılandığı zaman dağ sesleri gibi çıkan çeşitli konuşma tonları olduğunu bilmez –Çerokiler bilir– ağaç ve çalılardaki rüzgâr ve belki akan su... Büyükbaba ile ben böyle konuşurduk.

Çalışırken kuşları dinlerdik. Kuşlar uçup gider, cırcır böcekleri şarkı söylemeyi keserse çevrene bakınman gerekirdi.

Büyükbaba dedi ki kafamda çözmem gereken pek çok şey varmış, her şeyi hemencecik toplama kaygısı duyınam gerekmezmiş ve bu bir süre sonra benim için doğal olacakmış. Ki öyle oldu.

Büyükbaba'nın viskisi için bir markası vardı. Her meyve kavanozunun etiketinin üstüne kazınmış bir yapımcı markasıydı bu. Büyükbaba'nın markası bir savaş baltasına benziyordu ve dağlarda kimse bunu kullanmıyordu. Her yapımcının kendi markası vardı. Büyükbaba'ya göre, kendi göçüp gittiğinde ki sonunda göçüp gitmesi doğa gereğiydi, marka bana devredilmiş olacaktı. Büyükbaba bu markayı Baba'sından almıştı. Bay Jenkins'in dükkânına gelip Büyükbaba'nın markalı viskisinden başka viski almayan adamlar vardı.

Büyükbaba dedi ki doğrusu şu, onunla ben şimdi az çok ortak olduğumuz için markanın yarısı şimdiki zamanda bana aitmiş. İlk kez bir şeye, benim dediğim bir şeye sahip oluyordum. Bu yüzden markamızdan tam gurur duydum ve markamızla hiçbir zaman kötü viski yapmamaya Büyükbaba kadar dikkat ettim. Ki yapmadık.

Sanırım yaşamımdaki en korkutucu zamanlardan birini viski yaparken geçirdim. Kış sonuydu, bahardan hemen önce... Büyükbaba ile son damıtım işini bitirmiştik. Yarım fıçı meyve kavanozunu mühürledik ve onları kıtık çuvallara koyduk. Kıtık çuvallara her zaman yaprak da koyardık çünkü kavanozları kırmadan taşımamıza yardım ederlerdi.

Büyükbaba her zaman viskinin büyük bir kısmıyla iki büyük kıtık çuval taşırdı. Ben, üç yarım fıçı kavanozla dolu küçük bir kıtık çuval taşırdım. Sonunda dört kavanoz taşıyabilecek hale geldim ama o sırada yalnızca üç tane taşıyabiliyordum. Benim için hayli büyük bir yüktü ve patikadan aşağıya indirirken dinlenmek için uzun süre dururdum. Büyükbaba da dururdu.

Çuvallara doldurma işini tamamlamıştık ki Büyükbaba, "Allah kahretsin! Mavi Çocuk var!" dedi.

Mavi Çocuk oradaydı, dili dışarıda damıtım yerinin kenarına yatmıştı. Büyükbaba ile beni korkutan, Mavi Çocuk'un ne kadar zamandır orada olduğunu bilmememizdi. Tek bir söz etmeden gelmiş ve yatmıştı. Ben de "Allah kahretsin!" dedim (Dediğim gibi yanımızda Büyükanne yokken Büyükbaba ile ben zaman zaman küfrederdik.).

Büyükbaba zaten dinliyordu. Bütün sesler aynıydı. Kuşlar uçup gitmemişti. Büyükbaba dedi ki "Çuvalı al ve

patikadan aşağıya in. Birini görürsen, onlar geçene kadar patikanın dışına çık. Ben ortalığı temizleyecek, damıtımı saklayacak ve diğer dağın yanına gideceğim. Seninle kulübede buluşuruz."

Çuvalımı alıp omzuma öyle bir hızla adım attım ki neredeyse sırtımı çökertiyordu. Yine de olabildiğince hızla sendeleye sendeleye Dar Yerler patikasına girdim. Korkuyordum ama bunun gerekli olduğunu da biliyordum. Önce damıtım yeri gelirdi.

Düzlükte oturanlar, bir dağ adamının damıtım yerinin patlamasının ne anlama geldiğini asla anlayamazlar. Chicago'nun yanmasının Chicago halkına vereceği zarar kadar kötüydü. Büyükbaba'nın damıtım yeri ona atalarından geçmişti ve şimdi, onun yaşında, yerine yenisini yapabilecek gibi değildi. Damıtım yerinin patlaması Büyükbaba ile beni işin dışına atmakla kalmazdı. Büyükbaba, ben ve Büyükanne'yi geçim açısından dayanılmaz bir sıkıntıya sokardı.

Satacak yeterli mısırın olsa –ki bizim yoktu– ve satabilsen bile –ki satamazdık– yirmi beş sent mısırdan geçim sağlamanın yolu hiç mi hiç yoktu.

Büyükbaba'nın, damıtım yerini korumanın ne kadar önemli olduğunu bana açıklaması gerekmiyordu. Bu yüzden hızla yola çıktım. Çuvalımda üç meyve kavanozu varken tırıs gitmek zordu.

Büyükbaba, Mavi Çocuk'u benimle birlikte gönderdi. Biraz önümde yürüyen Mavi Çocuk'tan gözümü ayırmıyordum çünkü bir şey duymadan çok önce rüzgârdan koku alabilirdi.

Dar Yerler patikasının iki tarafında yüksek dağlar uzanıyordu ve su kaynağının kıyısında yürümeye ancak yete-

cek yer vardı. Mavi Çocuk ile Dar Yerler'de belki yarım yol gitmiştik ki çukur yolunda büyük bir yaygaranın koptuğunu duyduk.

Büyükanne bütün köpekleri serbest bırakmıştı ve köpekler yolda havlıyor, uluyorlardı. Ters giden bir şey vardı. Ben durdum, Mavi Çocuk da durdu. Köpekler Dar Yerler'e dönerek bize doğru geliyorlardı. Mavi Çocuk kulaklarını ve kuyruğunu kaldırdı. Havayı kokladı. Sırtındaki kıllar dikildi ve önümde dimdik yürümeye başladı. Tam o anda bizim Mavi Çocuk'a kesin hayran kaldım.

Oradaydılar. Birden patikanın dönemecini döndüler, durdular ve bana baktılar. Bir ordu gibi görünüyorlardı (Gerçi şimdi durup düşündüğümde ancak dört tane oldukları akla daha yakın geliyor). Gördüğüm en büyük adamlardı ve gömleklerinde parlayan yaka kartları vardı. Daha önce hiç böyle bir şey görmemişler gibi durup bana baktılar. Ben de durup onları seyrettim. Ağzım kurumuştu ve dizlerim titremeye başladı.

İçlerinden biri, "Hey!" diye bağırdı, "Tanrım... Bu bir çocuk!" Başka biri, "Kahrolası bir Yerli çocuğu!" dedi. Mokasen, geyik derisi pantolon ve gömlek giymiştim... Uzun ve siyah saçlarımla başka bir şey olarak görünmemin de yolu yoktu.

İçlerinden biri, "O çuvalın içinde ne var, çocuk?" dedi. Başka biri bağırdı, "Şu köpeğe dikkat edin!"

Mavi Çocuk onlara doğru yürüyordu. Alçak sesle hırlıyor ve dişlerini gösteriyordu. Mavi Çocuk kararlıydı...

Adamlar patikada üzerime üzerime gelmeye başladılar. Onlardan kaçamayacağımı anlamıştım. Ki su kaynağına atlasam beni yakalarlardı. Patikadan geriye doğru

koşsam onları damıtım yerine götürmüş olurdum. Bu da Büyükbaba ile beni işin dışına atardı ve damıtım yerini korumak benim sorumluluğumdu. Dağ tarafına doğru gittim.

Bir dağda koşmanın tek yolu vardır. Büyükbaba bana Çerokiler'in yolunu göstermişti. Dümdüz koşmazsınız, yan taraftan koşar ve giderken köşeler yapıp dönersiniz. Ama toprakta güçlükle koşmazsınız çünkü ayaklarınızı çalı ve ağaç gövdeleri ve köklerin bulunduğu yüksek tarafa koyarsınız ki bu da size iyi bir zemin sağlar, dolayısıyla hiç kaymazsınız. Zamanı hızlandırabilirsiniz. Ben de öyle yaptım.

Adamlardan uzaktaki dağa köşeler yaparak gitmek yerine –ki bu beni Dar Yerler'e geri götürürdü– patikaya inen tarafa doğru yöneldim. Bu onların tam başlarının üzerinden geçmemi sağladı. Bana doğru patikadan ayrılarak bir çalılığa tosladılar ve içlerinden biri ben geçerken neredeyse ayağını yakalıyordu. Bastığım çalıyı tutamadı. O kadar yakınımdaydı ki beni oracıkta öldürebilirdi. Mavi Çocuk onun bacağını ısırdı. Adam bağırdı ve arkasındaki adamlar üzerine geldiler. Ben kaçmaya devam ediyordum.

Mavi Çocuk'u işittim, hırlıyor ve mücadele ediyordu. Tekmelendi ya da darbe aldı. Mavi Çocuk bağırdı ve hemen yeniden mücadeleye geri döndü. Ben sürekli koşabildiğim kadar hızlı koşuyordum. Meyve kavanozları beni yavaşlattığından fazla hızlı sayılmazdı bu da.

Adamların arkamdaki dağa tırmanmakta olduğunu ve o sırada diğer av köpeklerinin onlara saldırdığını duydum. Yaşlı Rippitt'in hırlaması ve havlamasıyla bizim Yaşlı

Maud'unkini duyabiliyordum. Bütün sesler çok korkutucuydu. Adamların bağırmaları ve küfürleriyle karışıktı. Daha sonra Büyükbaba, dağda sesleri duyduğunu ve sanki savaş patlamış gibi geldiğini söyledi.

Yapabildiğim sürece koşmaya devam ettim. Bir süre sonra durmak zorunda kaldım. Vazgeçecekmişim gibi hissettim ama uzun süre durmadım. Dağın tam tepesine çıkana kadar gitmeye devam ettim. Tırmanışın son kısmında meyve kavanozlarını sürüklemek zorunda kaldım. O kadar tükenmiştim...

Köpekleri ve adamları hâlâ duyabiliyordum. Dar Yerler'den ve çukur patikasından gerisin geri gidiyorlardı. Bütün yol boyunca sürekli yaygara, küfür ve bağırış vardı. Patikadan aşağıya yuvarlanan büyük bir ses topu gibi...

Ayakta duramayacak kadar yorulmuştum gerçi ama kendimi çok iyi hissediyordum. Adamlar damıtım yerinin yakınına gidememişlerdi çünkü ve Büyükbaba'nın bundan memnun olacağını biliyordum. Bacaklarım zayıftı. Bu yüzden yaprakların üstüne oturdum ve uyudum.

Uyandığım zaman gün kararmıştı. Uzaktaki dağın üstünde ay çıkmıştı. Bu dolunaydı ve aşağımdaki yoldan çukurlara ışık gönderiyordu. Sonra köpekleri duydum. Büyükbaba'nın onları beni aramak için gönderdiklerini biliyordum çünkü tilki avındaki gibi bağırmıyorlardı. Benden bir yanıt almaya çalışırmış gibi sesleri bir tür sızlanma şeklinde çıkıyordu.

Patikama girdiler, çünkü dağa doğru gidiyorlardı. Islık çaldım ve onların bağırış çağırışlarını duydum. Bir dakika içinde beni buldular. Yüzümü yalıyor ve üstüm-

de sıçrıyorlardı. Bizim Ringer bile gelmişti. Ki neredeyse kördü.

Köpeklerle dağdan aşağıya indim. Yaşlı Maud artık dayanamıyordu, Büyükbaba ile Büyükanne'ye benim bulunduğumu söylemek için havlaya uluya bütün onuru üstlenmeyi amaçlayarak ileriye koştu.

Çukura doğru inerken, Büyükanne'nin patikaya çıktığını gördüm. Lambayı yakınıştı ve beni eve götürmek için yaktığı ışık gibi lambayı önünde tutuyordu. Büyükbaba onun yanındaydı.

Patikaya girmediler ama köpeklerle birlikte gelirken durup seyrettiler. Kendimi iyi hissediyordum. Meyve kavanozları hâlâ yanımdaydı ve birini olsun kırmamıştım.

Büyükanne lambayı yere koydu ve beni karşılamak için çömeldi. Beni o kadar sıkı sardı ki neredeyse meyve kavanozlarını düşürtecekti bana. Büyükbaba, yolun geri kalan kısmında meyve kavanozlarını taşıyabileceğini söyledi.

Büyükbaba dedi ki kendisi bile bundan daha iyisini yapamazmış. Yetmiş yaşında olmasına rağmen... Dedi ki dağlardaki en iyi viski yapımcısı olmam mümkünmüş. Büyükbaba dedi ki ondan daha iyi olabilirmişim. Ki olamayacağını biliyordum. Yine de söylediklerinden gurur duydum.

Büyükanne hiçbir şey söylemedi. Eve giderken yol boyunca beni kucakladı. Kendi başıma yürüyebilirdim oysa...

Bir Hıristiyanla İş Yapmak

ERTESİ sabah bütün köpeklerin bacakları dimdikti ve gururla ortalıkta zıplıyorlardı. İşe yarayan bir şey yapmış olduklarını biliyorlardı. Ben de gurur duyuyordum ama kibirli değildim çünkü bu iş viski ticaretinin bir parçasıydı.

Yaşlı Ringer kayıptı. Büyükbaba ile ıslık çalıp bağırdık ama ortaya çıkmadı. Kulübenin çevresindeki açıklık alanı dolaştık, hiçbir yerde yoktu. Bu yüzden onu bulmaları için köpeklerle yola koyulduk. Çukurun patikasına ve Dar Yerler'e gittik. Hiçbir yerde izine rastlayamadık. Büyükbaba, bir gece önce gittiğimiz yoldan dağa çıkarsak daha iyi olacağını söyledi. Öyle yaptık. Önce çalılara bakarak araştırdık, sonra dağa çıktık. Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl onu buldu.

Yaşlı Ringer bir ağaca çarpmıştı. Belki çarptığı son ağaçtı bu çünkü Büyükbaba onun birçok ağaçla çarpışmışa ya da bir sopayla dövülmüşe benzediğini söyledi. Başı kan içindeydi ve bir yanına yaslanarak yatmıştı. Dili dişlerinin arasına sıkışmıştı. Yaşıyordu ve Büyükbaba onu kollarına aldı. Dağdan aşağıya doğru indik.

Su kaynağının yanında durduk, Büyükbaba ile Yaşlı Ringer'ın yüzündeki kanları yıkadık. Dilini dişlerinin

arasından kurtardık. Yüzünde gri kıllar vardı ve onları gördüğüm zaman bizim Ringer'ın çok yaşlı olduğunu ve dağlarda beni arayarak koşmasının gereği olmadığını anladım. Su kaynağının yanında onunla birlikte oturduk ve kısa bir süre sonra gözlerini açtı; gözleri yaşlı ve mahmurdu. Zorlukla görebiliyordu.

Yaşlı Ringer'ın yüzüne doğru eğildim ve dağlarda beni aradığı için teşekkür ettim. Üzgündüm. Yaşlı Ringer buna aldırmadı, yüzümü yalayarak çok yakında gene iyi olacağını gösterdi.

Büyükbaba, Yaşlı Ringer'ın patikadan aşağıya taşınmasına yardım etmeme izin verdi. Ringer'ı aslında Büyükbaba taşıdı, ben de arka ayağını tuttum. Kulübeye geldiğimiz zaman, Büyükbaba Ringer'ı yere koydu. "Yaşlı Ringer öldü!" dedi. Ölmüştü. Yolda ölmüştü ama Büyükbaba, onun bizim geldiğimizi, onu aldığımızı ve eve döndüğünü bildiğini söyledi. Bu yüzden kendisini iyi hissetmişti. Ben de kendimi biraz daha iyi hissettim –ama fazla değil.

Büyükbaba dedi ki Yaşlı Ringer bütün iyi dağ köpeklerinin ölmek istediği şekilde ölmüş: İnsanlar için bir şey yaparak ve ormanlık alanda...

Büyükbaba bir kürek aldı. Yaşlı Ringer'ı çukur yoluna, gözcülük etmekten büyük gurur duyduğu mısır tarlasının yanına taşıdık. Büyükanne de geldi ve bütün diğer köpekler sızıldanarak, kuyruklarını bacaklarının arasına kıstırarak bizi takip ettiler. Ben de aynı şeyi hissettim.

Büyükbaba, Yaşlı Ringer'ın mezarını küçük bir su meşesinin dibine kazdı. Güzel bir yerdi; güzün her yerde kırmızı sumaklar ve baharda beyaz tomurcuklarıyla bir kızılcık ağacı vardı.

Büyükanne, mezarın dibine beyaz bir pamuk çuval yaydı ve Yaşlı Ringer'ı onun üzerine koydu, çuvalla onu sardı. Büyükbaba, çuvalın üzerine büyük bir karton koydu ki rakunlar onu kazıp çıkarmasın. Mezarın üstünü kapattık. Köpekler, onun Yaşlı Ringer olduğunu bilerek mezarın çevresinde durdular. En çok Yaşlı Maud sızlandı. O ve Yaşlı Ringer mısır tarlasını birlikte beklerdi çünkü...

Büyükbaba şapkasını çıkarıp, "Allahaısmarladık Yaşlı Ringer!" dedi. Ben de, allahaısmarladık Yaşlı Ringer, dedim. Böylece onu orada, su meşesinin altında bıraktık.

Kendimi kötü ve boş hissediyordum. Büyükbaba dedi ki neler hissettiğimi biliyormuş, çünkü kendisi de aynı şeyleri hissediyormuş. Büyükbaba, sevip de kaybettiğin her şey sana bu duyguyu verir, deyip ekledi: "Bundan kurtulmanın tek yolu hiçbir şeyi sevmemektir ki bu daha da kötüdür çünkü o zaman sürekli boşluk hissedersin."

Büyükbaba dedi ki "Diyelim ki Yaşlı Ringer sadık değildi; o zaman onunla gurur duymazdık. Bu kötü bir duygu olurdu." Ki bu doğruydu. Büyükbaba dedi ki yaşlandığım zaman Yaşlı Ringer'ı hatırlayacak ve bundan hoşlanacakmışım. Bunun komik olduğunu söyledi ama yaşlandığın ve sevdiklerini hatırladığın zaman yalnızca iyiyi hatırlarsın. Kötüyü hatırlamazsın hiç bir zaman ki bu da kötünün hiçbir şeye değmediğini kanıtlar.

İşimize dönmek zorundaydık. Büyükbaba ile mallarımızı kestirme yoldan Bay Jenkins'in dörtyol ağzındaki dükkânına götürdük. Büyükbaba viskimize "mallar" derdi.

Kestirme yolu seviyordum. Çukur yoldan aşağıya indik ve tren raylarına varmadan önce kestirme yola girmek için sola döndük. Kestirme yol, ileriyi gösteren büyük par-

maklar gibi vadiye doğru eğimlenen ve düzlükte dinlenen dağ yamaçları arasından geçiyordu. Geçtiğimiz çukurluk, yamaçların arasındaydı ve tırmanması kolaydı. Yol, birkaç mil uzunluğundaydı. Eğimlerde sedir, çam, hurma ağaçları ve hanımelleri vardı.

O yıl güzün, don, hurma ağaçlarını kırmızıya boyadıktan sonra, geri dönerken durup ceplerimi doldurdum. Sonra Büyükbaba'ya yetişmek için koştum. Baharda da aynı şeyi yaptım, böğürtlen topladım.

Büyükbaba hemen durdu ve böğürtlen toplamamı seyretti. Konuşkanlaştığı ve adamların ahududulardan nasıl aptala döndüğünü anlattığı zamanlardan biriydi bu. Büyükbaba dedi ki "Küçük Ağaç, böğürtlen *yeşil* olduğunda kırmızı olduğunu biliyor musun?"

Bu tam kafamı karıştırdı ve Büyükbaba güldü. "Adı böğürtlendir, rengi siyahtır; adamlar yeşil rengi kullanır olgunlaşmamış olduklarını anlatmak için... Ki olgun olmadıkları zaman *kırmızı* renktedirler." Ki bu doğruydu...

Büyükbaba dedi ki "Kahrolası aptal sözcük oyunu adamları aptallaştırır. Bir kişinin başka birine karşı sözcükleri kullandığını işitirsen, onu tanımak için sözcüklerden yola çıkma. Kahrolası sözcüklerin hiçbir anlamı yoktur çünkü. Sesinin tonuna dikkat et. Dürüst olup olmadığını yalan söyleyip söylemediğini anlarsın." Büyükbaba, çok fazla sözcük kullanmaktan yana değildi. Ki bu da mantıklıydı.

Yolun kenarında genellikle ceviz, kestane ve at kestanesi olurdu. Dolayısıyla yılın hangi zamanı olursa olsun, dörtyol ağzındaki dükkândan geri dönmek beni hummalı bir toplama faaliyetiyle meşgul ederdi.

Mallarımızı dükkâna götürmek çok iyi bir işti. Çuvalımda üç meyve kavanozu taşıyarak bazen Büyükbaba'nın ardında kalırdım. Böyle durumlarda ileride bir yerlerde oturacağını bilirdim ve onun yanına vardığımda da dinlenirdik.

Bu şekilde, bir dinlenme yerinden öbürüne gitmek fazla zor değildi. Son yamaca vardığımız zaman, Büyükbaba ile her zaman çalılarda oturur, dükkânın önündeki turşu fıçısına bakardık. Turşu fıçısı dışarıya konulmamışsa, her şey yolunda demekti. Fıçı dükkânın önündeyse, bu yasa demekti ve mallarımızı vermeyecektik. Dağlardaki herkes turşu fıçısını gözlerdi çünkü başka insanların da verilecek malları vardı.

Ben turşu fıçısını dükkânın önünde hiç görmedim ama bir gün bile bakmaktan vazgeçmedim. Viski yapımı işinin birçok karışık yanı olduğunu öğrenmiştim. Büyükbaba, her işin az çok bazı karışık yanları olduğunu söyledi.

Dişçi işinin nasıl olduğunu hiç düşünüp düşünmediğimi sordu. Sürekli insan ağızlarına bakmak, gün boyunca ağızlardan başka hiçbir şeye bakmamak... Böyle bir işin onu deli edeceğini ve viski yapımı işinin bütün karışık yanlarına rağmen çok daha iyi bir iş olduğunu söyledi. Ki bu doğru...

Bay Jenkins'i severdim. İri ve şişmandı. Tulum giyerdi. Tulumunun önüne sarkan beyaz bir sakalı vardı, başı ise neredeyse tam olarak saçsızdı. Bir çam tepesi gibi parlardı.

Dükkânında her tür eşya vardı: Büyük gömlekler, tulumlar, ayakkabı kutuları içinde krakerler olan fıçılar ve tezgâhta büyük bir peynir tekeri dururdu. Gene tezgâhta

raflara konulmuş, içinde şeker duran cam bir kâsesi vardı. Her tür şeker vardı ve satabileceğinden daha fazla şeker varmış gibi görünüyordu. Hiç şeker yiyen birini görmedim ama sanırım bir kısmını satıyordu yoksa dükkânında şeker tutmazdı.

Mallarımızı ne zaman götürsek, Bay Jenkins bana, odun yığınına gidip dükkânına kurduğu büyük soba için bir çuval odun getirip getirmeyeceğimi sorardı. Her zaman getirirdim. İlk seferinde bana büyük bir çizgili şekerleme verdi ama aslında hiç mi hiç zor olmayan odun kıymıklarını topladığım için onu alamazdım haklı olarak. Şekeri tekrar kâseye koydu ve daha eski olan ve atacağını söylediği başka bir parça buldu. Büyükbaba, almanın yanlış olmayacağını, Bay Jenkins'in onu zaten atacağını ve kimsenin işine yaramayacağını söyledi. Ben de aldım.

Her ay başka bir eski şeker verirdi ve sanırım neredeyse bütün eski şekerlerini temize havale ettim. Ki bunun ona çok yardımcı olduğunu söyledi.

Elli sentimi, dörtyol ağzındaki dükkânda kaptırdım. Elli senti biriktirmek uzun bir zaman almıştı. Her ay mallarımızı teslim ettiğimizde Büyükbaba bir kavanoza benim için beş sent ya da on sent koyardı.

Bu para benim payımdı. Dörtyol ağzındaki dükkâna giderken, hepsi beşlik ve onluk sentler halindeki parayı cebimde taşımaktan hoşlanıyordum. Bu parayı hiç harcamadım ve eve döndüğümüz zaman mutlaka meyve kavanozuna geri koyuyordum.

Cebimde parayı taşımak ve benim olduğunu bilmek beni rahatlatıyordu. Şeker kâsesinde duran büyük kırmızı

ve yeşil bir kutuda gözüm vardı. Kaç para olduğunu bilmiyordum ama belki önümüzdeki Noel onu Büyükanne için alabileceğimi düşündüm. Ama dediğim gibi ondan önce elli sentimi kaptırdım.

Mallarımızı teslim ettikten hemen sonra öğlen yemeği zamanıydı. Güneş tam tepemizdeydi ve Büyükbaba ile sırtımızı dükkâna yaslayarak dükkânın gölgesine çömelmiş dinleniyorduk. Büyükbaba, Büyükanne için biraz şeker ve Bay Jenkins'ten üç portakal almıştı. Büyükanne, portakalları seviyordu. Ben de severdim. Üç tane olduğunu görünce, birinin benim olacağını anladım.

Şekerimi yiyordum. Adamlar dükkâna ikili üçlü gruplar halinde gelmeye başladı. Bir politikacının geleceğini ve bir konuşma yapacağını söylediler. Büyükbaba'nın ne yapacağını bilmiyordum çünkü dediğim gibi politikacılara hiç saygısı yoktu ama dinlenmemiz bitmeden önce bir politikacı geldi.

Büyük bir arabadaydı. Yolda toz kaldırıyordu. Bu yüzden daha gelmeden herkes onu gördü. Arabasını onun için kullanan bir kişi vardı ve politikacı arka koltukta oturuyordu. Arka koltukta ve onun yanında bir bayan vardı. Politikacı konuşurken, bayan küçük sigaralar yaktı ve içti. Büyükbaba, bunların hazır sigaralar olduğunu söyledi. Kendi sigaralarını saramayacak kadar tembel olduklarından bunu zengin insanlar içerdi.

Politikacı gelip herkesin elini sıktı; gerçi ne benimkini ne de Büyükbaba'nınkini sıktı. Büyükbaba dedi ki biz yerlilere benzediğimiz için –nasıl olsa– oy vermeyecekmişiz. Bu yüzden politikacı için pratik bir yararımız yoktu ve bu da mantıklı görünüyordu.

Politikacı siyah palto giymişti ve boynuna bağlı kurdelesi olan beyaz bir gömleği vardı. Kurdele siyahtı ve aşağıya sarkıyordu. Çok güldü ve mutluymuş gibi göründü. Öfkeden deliye dönene kadar...

Bir sandığın üzerine çıktı ve Washington City'nin sorunlarını çözmek için çalışacağını anlattı. Washington'ın cehenneme dönmek üzere olduğunu söyledi. Orasının Sodom ve Gomorra'dan başka bir şey olmadığını söyledi... Ki ben de öyle tahmin ettim. Bu konuda giderek daha da öfkelendi ve boynundaki kurdeleyi çözdü.

Katoliklerin Washington'da her kahrolası şeyin arkasında olduğunu söyledi. Her şeyin kontrol altında olduğunu ve Beyaz Saray'a Papa'yı oturtmayı amaçladıklarını söyledi. "Katolikler..." dedi, "Şimdiye dek yaşamış en çürük, en aşağılık yılanlardır." Rahibe denilen kadınlarla eşleşen papaz denilen şahısların, eşleşmeden doğan çocukları köpeklere yem ettiklerini söyledi. Bunun şimdiye kadar gördüğü ya da duyduğu en kötü şey olduğunu ekledi. Ki öyleydi.

Bu konuda hatırı sayılır ölçüde bağırmaya başladı. Sanırım Washington City'deki koşulların nasıl olduğu düşünülürse, bunun bir insanı bağırtmaya yeteceği anlaşılırdı. Onlara karşı savaşılmazsa, bulunduğumuz yere yayılacaklarını söyledi ve bu da çok kötü göründü bana.

"Bunu yaptıkları zaman..." dedi, "Bütün kadınları manastırlara kapatacaklar... Ve çocukları yok edecekler." Herkes, onu olan biteni görmesi için Washington City'ye gönderene kadar, onları yenmenin hiç mi hiç yolu yok gibi görünüyordu. O zaman bile çok sert bir savaş olacağını söyledi çünkü insanlar para için onları her yerde satı-

yorlardı. Kendisinin hiç para almayacağını söyledi çünkü ihtiyacı yoktu ve bunun karşısındaydı.

Bazen neredeyse vazgeçecekmiş gibi hissettiğini ve kaçıp rahatına bakmayı istediğini söyledi. Bizim yaptığımız gibi...

Rahatına bakma konusunda kendimi kötü hissettim ama politikacı konuşmayı bitirince, kutunun üstünden indi ve gülüp herkesle el sıkışmaya başladı. Bu da, Washington City'deki durumu düzelteceği konusunda kendisine çok güveni olduğunu gösterdi.

Katolikleri yenmek için oraya gitmesine bağlı olarak kendimi biraz daha iyi hissettim.

Politikacı el sıkar ve adamlarla konuşurken, bir şahıs kalabalığın kenarında, ipe bağlı küçük kahverengi buzağıyla yürüyordu.

Durup kalabalığa baktı ve ne zaman yanına gelse politikacı ile el sıkıştı. Küçük buzağı başı öne eğik, titrek bacaklarla adamın arkasında durdu. Kalkıp buzağının yanına gittim. Bir kere okşadım, başını kaldırmadı. Adam büyük bir şapkanın altından bana baktı. Gülümsediği zaman neredeyse buruşarak kapanan keskin gözleri vardı. Gülümsedi.

"Buzağımı sevdin mi, çocuk?"

"Evet, efendim!" dedim ve onu istediğimi düşünmemesi için buzağıdan bir adım uzaklaştım.

Adam, "Devam et!" dedi, gerçek bir neşeyle. "Devam et ve buzağıyı okşa. Ona zarar vermezsin." Buzağıyı okşadım.

Adam ağzındaki tütün parçalarını buzağının sırtına tükürdü. "Görebiliyorum," dedi. "Buzağım sana alıştı...

Herkesten daha fazla seninle gitmek istermişe benziyor." Buzağının onun dediği gibi göründüğünü söyleyemezdim ama onun buzağısıydı ve adam bir şeyler biliyor olmalıydı. Adam önümde diz çöktü. "Paran var mı, çocuk?"

"Evet, efendim!" dedim "Elli sentim var." Adam kaşlarını çattı. Bunun fazla bir para olmadığını anladım ve hepsi bu kadar olduğu için de üzüldüm.

Bir dakika sonra gülümsedi ve "Şey... Bu buzağı elli sentin yüz mislinden fazla eder," dedi. Bu kadar edeceğini hemencecik anladım. "Evet, efendim!" dedim, "Satın almayı hiç mi hiç düşünmüyordum." Adam gene kaşlarını çattı. "Şey..." dedi, "Ben bir Hıristiyanım. Bu buzağı bana bu kadara mal olsa bile, şu ya da bu şekilde yüreğimde senin ona sahip olman gerektiğini hissediyorum, sana bağlanmasından." Bunun üzerinde biraz düşündü. Buzağıdan ayrılmayı düşünmenin ona çok acı verdiğini hemencecik görebildim.

"Alamam... Onu hiç mi hiç almayacağım, bayım," dedim.

Ama adam beni durdurmak için elini kaldırdı. İçini çekti, "Elli sente buzağı sahibi olmana izin vereceğim oğlum çünkü bunun Hıristiyan görevi olduğunu hissediyorum ve yanıt olarak 'hayır'ı kabul etmeyeceğim. Bana elli senti ver yetsin, buzağı senindir."

Meseleyi bu şekilde koyduğu için reddedemezdim. Bütün beşlik ve onluk sentlerimi çıkarıp ona verdim. Buzağının ipini bana verdi ve o kadar hızla uzaklaştı ki ne yöne gittiğini göremedim.

Buzağımdan gurur duydum. Gerçi adamdan az çok yararlandığımı hissediyordum –bir Hıristiyan olarak ki

öyle demişti, onu bir şekilde aldatmıştım. Buzağımı Büyükbaba'ya götürüp gösterdim. Büyükbaba buzağıdan benim kadar gururlu görünmedi ama sanırım bunun nedeni buzağı onun değil, benim olduğu içindi. Viski yapımı işinde pratik olarak ortak olduğumuz için ona buzağının yarısını verebileceğimi söyledim. Büyükbaba ise yalnızca homurdandı.

Politikacının çevresinde bir kalabalık toplanmıştı. Herkes, politikacının Washington City'ye hemen gidip Katoliklerle savaşmasının daha iyi olacağını az çok kabul ediyordu. Politikacı kâğıt parçaları dağıttı. Gerçi bana vermedi ama ben yerde bir tane buldum. Üzerinde resmi vardı. Washington City'de kötü tek bir şey yokmuş gibi gülümseyerek gösteriyordu onu resim.

Büyükbaba dedi ki yavaş yavaş yola koyulmamız gerekiyormuş. Bu yüzden politikacının resmini cebime koydum ve Büyükbaba'nın arkasında buzağıyla yürüdüm. Zor bir gidişti. Buzağım zorlukla yürüyordu. Sendeliyor ve titriyordu. Ben de ipi olabildiğince dikkatle çekiyordum. İpi fazla sıkı çekersem buzağımın düşeceğinden korkuyordum.

Onu kulübeye götürüp götüremeyeceğimden ve belki hasta olduğundan kaygı duymaya başladım. Ödediğimin yüz katı değerinde olsa da...

İlk yamacın tepesine vardığımızda, Büyükbaba neredeyse alta inmişti bile. Arkada kalacağımı anladım, bu yüzden bağırdım. "Büyükbaba hiç Katolik tanıyor musun?" Büyükbaba durdu. Buzağımı daha sıkı çektim ve Büyükbaba'ya yetişmeye başladım. Büyükbaba, buzağıyla onun yanına gelene kadar bekledi.

Büyükbaba, "Bir keresinde gördüm..." dedi, "Kasabada..." Buzağıyla ona yetiştim ve yapabildiğim kadar dinlendim. Büyükbaba, "Gördüğüm kişi..." dedi, "Özellikle açgözlü görünmüyordu... Gerçi bir tür kazıcı olduğunu tahmin ettim... Yakası kıvrılmıştı ve bunu fark edemeyecek kadar sarhoştu. Ama yeterince barışçı görünüyordu."

Büyükbaba bir kayanın üstüne oturdu. Bu konuda biraz düşüneceğini anladım. Ki bundan memnundum. Buzağımın ön ayakları önüne uzanmıştı ve çok zor nefes alıyordu.

Büyükbaba, "Ne var ki..." dedi, "Bir bıçak alıp da o politikacının midesini açmakla uğraşsan, tek bir gerçek kırıntısı bulmakta zorluk çekersin. Orospu çocuğunun viski vergisini kaldırtmak konusunda tek bir şey söylemediğine dikkat edeceksin... Mısırın fiyatı konusunda ya da bunun gibi başka hiçbir şey hakkında tek bir şey söylemediğine..." Ki bu doğruydu.

Büyükbaba'ya, orospu çocuğunun bu konuda tek bir söz etmediğini fark ettiğimi söyledim.

Büyükbaba bana, "orospu çocuğu"nun yeni bir küfür sözcüğü olduğunu ve Büyükanne'nin yanında hiç mi hiç kullanılmaması gerektiğini hatırlattı. Büyükbaba dedi ki "Papazlarla rahibeler haftanın her günü eşleşse ne olur?" Buna birkaç tane erkek ve dişi geyiğin eşleşmesinden daha fazla kahrolası bir önem vermiyordu. Dedi ki bu onların eşleşme işiymiş.

Büyükbaba dedi ki güvercinin ve kadının yavrusunu köpeğe vereceği gün asla gelmeyecekmiş. Bunun bir yalan olduğunu biliyordu. Ki bu doğruydu.

Katolikler hakkında biraz daha iyi şeyler hissetmeye başladım. Büyükbaba dedi ki Katoliklerin kontrolde olmayı sevdiklerinden hiç kuşkusu yokmuş. Ama açgözlü bir domuzun olsa ve onu çaldırmak istemesen, on-on iki kişiyi onun muhafızlığına koysan bile her birinin domuzu çalmak isteyeceğini söyledi. Domuzun kendi mutfağında daha güvende olacağını söyledi. Büyükbaba dedi ki Washington City'deki herkes bu kadar çürümüşse, birbirlerini her zaman gözlemeleri gerekirdi.

Büyükbaba dedi ki kontrolü ele geçirmek isteyen o kadar çok insan varmış ki her zaman sürekli bir it dalaşı olurmuş. Washington City'deki en kötü şeyin bu kadar çok kahrolası politikacı olduğunu söyledi.

Büyükbaba dedi ki sert Baptist Kilisesi'ne gitsek bile, sertlerin kontrolü ele geçirmesinden nefret ettiğinden eminmiş. "Belki kendileri dışında kimsenin içki içmesini istemiyorlardır," dedi. Tüm ülkeyi kurutacaklarını söyledi.

Katoliklerin yanı sıra başka tehlikelerin de olduğunu hemencecik gördüm. Sertler kontrolü ele geçirirse, Büyükbaba ile viski yapımı işinin dışına atılacak ve açlıktan ölecektik belkide.

Büyükbaba'ya, fıçı kokulu viski yapan büyükbaşların da kontrolü ele geçirmeyi başarmalarının mümkün olup olmadığını sordum. Onların işinde bir gedik açtığımız için bizi işten atabilirlerdi. Büyükbaba, elbette sıkı bir şekilde buna çalıştıklarını, Washington City'de her gün politikacılara rüşvet verdiklerini söyledi.

Büyükbaba, yalnızca bir tek kesin şey olduğunu söyledi. Yerliler hiçbir zaman kontrolü ele geçiremeyeceklerdi, bu mümkün görünmüyordu.

Büyükbaba konuşurken buzağım yere uzanıp öldü. Bir yanına yattı ve öyle kaldı. Büyükbaba'nın önünde, buzağımın ipini tutarak oturuyordum. Büyükbaba arkamı göstererek, "Buzağın öldü!" dedi. Onun yarısının kendisine ait olmasını hiçbir zaman kabullenmemişti.

Dizlerimin üzerinde doğruldum ve kafasını kaldırmaya, ayakları üzerinde durdurmaya çalıştım ama buzağı gevşekti. Büyükbaba başını salladı. "Öldü, Küçük Ağaç! Bir şey öldüğü zaman... Ölmüştür." Ki öyleydi. Buzağımın yanına çömelip ona baktım. Hatırlayabildiğim en kötü zamanıma yakındım neredeyse. Elli sentim gitmişti. Kırmızı ve yeşil şeker kutusu da... Ve şimdi buzağım... Ödediğimin yüz katı değerindeki... Büyükbaba mokasen botundan uzun bıçağını çıkardı ve buzağıyı keserek ciğerini aldı. Ciğeri gösterdi. "Hastalıklı ve lekeli. Yiyemeyiz," dedi.

Bu konuda yapılabilecek hiç mi hiç bir şey yokmuş gibi geldi bana. Ağlamadım ama neredeyse ağlayacaktım. Büyükbaba diz çöküp buzağının derisini yüzdü. "Sanırım Büyükanne deri için bir onluk verir; onu kullanabilir pekâlâ," dedi. "Ve köpekleri buraya göndeririz... Buzağıyı yiyebilirler." Sanırım ondan yapılabilecek tek şey buydu. Patikadan aşağıya doğru –buzağımın derisini taşıyarak– kulübeye giden yol boyunca Büyükbaba'nın peşinden yürüdüm.

Büyükbaba bana sormadı ama ona elli sentimi kavanoza geri koyamayacağımı, çünkü buzağı için –ki artık bir buzağıya sahip değildim– harcadığımı anlattım. Büyükanne deriye bir onluk verir, ben de onu kavanoza koyardım.

O gece yemek yemek zordu; gerçi öğütülmüş bezelye ve mısır ekmeğini severdim...

Yemek yerken Büyükbaba bana baktı ve dedi ki "Görüyorsun, Küçük Ağaç, öğrenmenin yapmaktan başka yolu yok. Senin buzağıyı almanı engelleseydim, her zaman bir buzağın olması gerektiğini düşünecektin. Sana satın almanı söyleseydim, öldüğü için beni suçlayacaktın. Yaşam içinde öğrenmek zorundasın."

"Evet, efendim!" dedim.

Büyükbaba, "Şimdi..." dedi, "Ne öğrendin?"

"Şey..." dedim, "Sanırım Hıristiyanlarla iş yapmam gerektiğini öğrendim."

Büyükanne gülmeye başladı. Bu konuda hiç mi hiç komik bir şey yoktu, sanırım. Büyükbaba dili tutulmuş gibi duruyordu; sonra o kadar kuvvetli güldü ki mısır ekmeği boğazına tıkandı. Komik bir şey öğrendiğimi tahmin ettim ama ne olduğunu bilemedim.

Büyükanne dedi ki "Ne demek istiyorsun, Küçük Ağaç? Sana kendisinin ne kadar iyi ve hoş bir insan olduğunu anlatan birine karşı dikkatli olman gerektiğini mi?"

"Evet, bayan!" dedim, "Sanırım...."

Hiçbir şeyden emin değildim, elli sentimi kaybettiğimin dışında. Kütükler bitince masada uyuyakaldım ve başım yemek tabağına düştü. Büyükanne yüzümdeki öğütülmüş bezelyeleri yıkamak zorunda kaldı.

O gece rüyamda sert insanlarla Katoliklerin aramıza geldiğini gördüm. Sert insanlar damıtım yerimizi dağıttılar. Katolikler de buzağımı yediler.

Büyük bir Hıristiyan vardı, her şeye gülümsüyordu. Kırmızı ve yeşil bir şeker kutusu vardı ve kutunun yüz misli değerinde olduğunu söyledi ama elli sente alamazdım. Ki yoktu elli sentim. Bu yüzden kutuyu alamadım.

Dörtyol Ağzındaki Dükkânda

BÜYÜKANNE bir kalemle kâğıt alıp, bana Hıristiyanla yaptığım ticarette ne kadar para kaybettiğimi gösterdi. Ortaya çıktı ki buzağı derisinden on sent aldığım için kırk sentten fazla kaybetmemiştim. On senti meyve kavanozumun içine koydum ve orada daha güvenli olduğundan bir daha cebime koymadım.

Bir sonraki viski işinde on sent daha kazandım, Büyükbaba bu parayı beş sentle takviye etti. Böylece yirmi beş sentim oldu. Para biriktirmeye başlamıştım yine...

Dükkânda elli sent kaybetmeme karşın, hep mallarımızı dükkâna götürmeye çalışırdım. Ayrıca kıtık çuvalını taşımak hayli iyi bir işti.

Sözlükten haftada beş sözcük öğreniyordum. Büyükanne bana onların anlamlarını açıklar, sonra bu sözcükleri cümle içinde kullanmamı isterdi. Cümlelerimi dükkâna giderken kullanırdım. Ne diyeceğimi çıkartmaya çalışan Büyükbaba'yı durdururdu bu. Ona yetişir ve meyve kavanozlarının üstünde dinlenirdim. Bazen Büyükbaba sözcükleri bir yana atıverir, bu sözcüğü artık kullanmama gerek olmadığını söylerdi. Ki bu da sözlükte hatırı sayılır derecede ilerletirdi beni.

"Hor görmek" sözcüğünü öğrendiğim zamandaki gibi... Büyükbaba patikada epeyce önümdeydi, ben de bu sözcükle ilgili bir cümle alıştırması yapıyordum. Bu yüzden Büyükbaba'ya bağırdım, "Fundaları, yaban arılarını ve benzerlerini *hor görüyorum*."

Büyükbaba durdu. Yanına gelip meyve kavanozları yükümü yere koyana kadar bekledi. Büyükbaba, "Ne dedin?" diye sordu.

"Dedim ki fundalar, yaban arıları ve benzerlerini *hor görüyorum*." dedim. Büyükbaba bana tepeden öyle sert baktı ki bir rahatsızlık olduğunu hissetmeye başladım. Büyükbaba, "Funda ve yaban arılarıyla horlamanın ne ilgisi var?" dedi.

Ona, bilmediğimi söyledim. Ki bilmiyordum. Ama sözcük "hor görmek"ti ve bir şeye zor katlandığın anlamına gelirdi.

Büyükbaba dedi ki "Şey... Neden *hor görmek* yerine *katlanamıyorum* demiyorsun?" Ben, bunu kendimin uydurmadığını, sözlükte yazdığını söyledim. Büyükbaba bu sözcük üzerinde hayli uğraştı. Sözlüğü icat eden kaçık orospu çocuğunu alıp vurmak gerektiğini söyledi.

Büyükbaba dedi ki "Bu aynı adam, aynı şeyin anlamını değiştirebilen yarım düzine daha sözcük uydurmuş herhalde." Dedi ki politikacıların adamları kandırmalarının ve her zaman şunu ya da bunu söylemediklerini -ya da yapmadıklarını- iddia etmelerinin nedeni buymuş. Büyükbaba dedi ki "Araştırırsan, kahrolası sözlüğü ya bir politikacı yazmıştır ya da arkasında bir politikacı vardır. " Ki bu mantıklı görünüyordu.

Büyükbaba dedi ki bu sözcüğü bir kenara atabilirmişim. Ben de öyle yaptım.

Kışın ya da biriktirme dönemlerinde dükkânın çevresinde genellikle çok adam olurdu. "Biriktirme" dönemi genellikle ağustostu. Bu dönem, çiftçilerin saban sürerek ürünlerinin tohumlarını dört beş kez çapaladıktan sonraki dönemdi. Ürünler yeterince büyüdüklerinde "biriktirilir", yani çapalama ve saban sürme olmazdı. Bu arada ürünler olgunlaşır, çiftçiler toplamayı beklerdi.

Mallarımızı teslim ettikten ve Büyükbaba para aldıktan sonra ben Bay Jenkins için odun toplardım. Onun elinden eski şekeri aldıktan sonra da, Büyükbaba ile sırtımızı duvara vererek dükkânın gölgeliğinin altına çömelir ve bir anlamda zamanı uzatırdık.

Büyükbabanın cebinde on sekiz dolar vardı... Bunun en az on sentini eve gittiğimiz zaman alacaktım. Büyükbaba, Büyükanne için genellikle şeker ya da kahve alırdı... Bazen de işler iyi gidiyorsa biraz beyaz un. Kaldı ki viski yapımı işinde hayli zor bir haftayı henüz bitirmiştik.

Oturduğumuzda eski şekeri yiyip bitirirdim hep. İyi bir zamandı.

Adamların bir şeyler üzerine konuşmalarını dinledik. Bazıları, bir depresyon olduğunu ve insanların New York'taki pencerelerden atladıklarını ya da kendilerini vurduklarını söylüyordu. Büyükbaba asla bir şey söylemedi. Ben de söylemedim. Büyükbaba bana, New York'un yaşamak için yeterince toprağı olmayan insanlarla dolu olduğunu ve yarısının bu şekilde yaşamaktan delirdiğini söyledi. Bu ona göre kendilerini vurmalarının ve pencereden atlamalarının nedeniydi.

Dükkânda saçını kestiren biri olurdu genellikle. Gölgeliğin altına arkası dik bir iskemle koyarlar ve saçlarını bir adama kestirirlerdi.

Başka bir adam –herkes ona "Yaşlı Adam Barnett" derdi– diş sıçratırdı. İnsanlar kolay kolay "diş sıçratamaz"dı. Bu nedenle "diş sıçratan" çok fazla adam yoktu. Kötü bir dişin olduğu ve çıkarılması gerektiği zaman olurdu bu.

Herkes Yaşlı Adam Barnett'i diş sıçratırken seyretmeyi severdi. Dişi çekilecek adamı bir iskemleye oturturdu. Sonra bir teli, kıpkırmızı olana kadar ateşin üzerinde ısıtırdı. Teli dişe sokar, sonra bir çivi alıp dişe yerleştirir ve çekiçle gizli bir şekilde dişe vururdu. Diş yere sıçrardı. Yaşlı Adam Barnett işiyle gurur duyardı ve diş sıçratırken, nasıl yaptığını kimse öğrenmesin diye herkesin geri çekilmesini isterdi.

Bir gün, Yaşlı Adam Barnett'e, aynı yaşlardaki başka bir yaşlı adam –ona "Bay Lett" derlerdi– kötü dişini sıçratmak için geldi. Yaşlı Adam Barnett, Bay Lett'i iskemleye oturttu ve telini ısıttı. Teli Bay Lett'in dişine soktu ama Bay Lett dilini telin çevresine doladı. Bir boğadan daha yüksek sesle böğürdü ve Yaşlı Adam Barnet'in karnına tekme atarak geriye doğru fırlattı.

Bu, Yaşlı Adam Barnett'i deliye döndürdü ve Bay Lett'in başına bir iskemleyle vurdu. Yerde boğuşmaya başladılar, ta ki birkaç kişi gelip onları ayırana kadar. Bir süre küfrederek durdular – ya da hiç değilse Yaşlı Adam Barnett küfrediyordu. Bay Lett'in ne dediğini anlayamadım ama delirdiğine kanaat getirdim.

Sonunda sakinleştiler ve bir grup adam Bay Lett'i tuttu, dilini dışarı çekti ve üzerindeki neft yağını akıttı. Bay Lett

gitti. Yaşlı Adam Barnett'in bir dişi sıçratamadığını ilk kez görüyordum ve Yaşlı Adam Barnett bunu hafife almadı. İşinden gurur duyuyor ve herkese neden o dişi sıçratamadığını açıklamak için etrafta dolanıyordu. Bunun Bay Lett'in hatası olduğunu söyledi. Ki sanırım öyleydi.

Tam o an kötü bir dişe asla sahip olmayacağıma karar verdim. Ya da sahip olursam, bu konuda Yaşlı Adam Barnett'e gitmeyeceğime...

Dükkân, küçük kızla tanıştığım yerdi. Ya biriktirme döneminde ya da kışın babasıyla birlikte gelirdi. Babası, yırtık pırtık tulum giyen ve çoğunlukla yalınayak olan genç bir adamdı. Küçük kız her zaman yalınayaktı, soğuk olduğunda bile...

Büyükbaba onların ortakçı olduğunu söyledi. Ortakçıların toprağı ya da sözü edilecek bir şeyi –genellikle bir yatak ve bir iskemlesi bile– olmadığını söyledi. Başka birinin toprağında çalışır ve bazen ürününün yarısını alırlardı ama çoğunlukla yalnızca üçte birini. Buna "yarım"da ya da "üçte biri"nde çalışmak derlerdi.

Büyükbaba dedi ki bütün ürün çıkarıldıktan sonra, ortakçı yiyeceğinden başka bir şey elde etmezmiş. Bu da fazla bir şey değilmiş.

Büyükbaba dedi ki bir ortakçının ailesi ne kadar büyükse, toprak sahibinden daha fazla şey alma şansı o kadar büyükmüş çünkü ailedeki herkes tarlalarda çalışıyormuş. Büyük bir aile daha fazla iş yapabilirdi. Büyükbaba, bütün ortakçıların büyük ailelere sahip olmaya çalıştıklarını çünkü bunun gerekli olduğunu söyledi. Dedi ki kadınlar tarlada pamuk toplar, çapalar, benzeri işler yapar ve bebeklerini ağaçların altına ya da başka bir yere koyarlarmış.

Büyükbaba, yerlilerin bunu yapmayacağını söyledi. Ancak bazı insanların şu ya da bu şekilde buna zorunlu olduğunu ve kurtulamadığını söyledi.

Büyükbaba dedi ki bütün zamanlarını bile işte çalışmak yerine, sözcükler kullanarak ortalıkta dolaşmakla geçiren kahrolası politikacıların hatasıymış bu. Dedi ki bazı toprak sahipleri açgözlülermiş. Bazıları değildir ama ürün toplandıktan sonra "üleşme" zamanı geldiğinde, her zaman büyük bir düşkırıklığının ortaya çıkması mümkünden de öteydi.

Bu nedenle ortakçılar her yıl taşınırlardı. Her kış yeni bir toprak sahibi avına çıkarlar ve birini bulurlardı. Başka bir kulübeye taşınır ve gece mutfak masasının çevresinde toplanırlar, Baba ve Anne, bu yerde başarılı olacaklarının hayalini kurarlardı.

Büyükbaba dedi ki bütün bahar ve yaz boyunca ürünler toplanana kadar bu hayale sığınırlarmış. Sonra gene aynı acı yaşanırmış. Bu nedenle her yıl taşınırlarmış ve bunu anlamayan insanlar onlara "miskin" derlermiş. Büyükbaba dedi ki çok çocukları olduğu için -ki yapmak zorundaymışlar- onlara "sorumsuz" demek yanlışmış... Ki bu da diğer bir kahrolası sözcükmüş.

Büyükbaba ile eve giden patikada bu konuda konuştuk. Sonra Büyükbaba o kadar çok düşündü ki neredeyse bir saat dinlendik.

Ben de bu konuda düşündüm ve Büyükbaba'nın politikacıları tam anladığını hemencecik gördüm. Büyükbaba'ya, "orospu çocukları"nın yönetimden uzaklaştırılması gerektiğini söyledim. Büyükbaba bu konuda konuşmaktan vazgeçti ve "orospu çocuğu"nun resmiyet taşıyan

yeni bir küfür sözcüğü olduğunu ve Büyükanne'nin yanında kullanırsak bizi kulübeden atacağını söyleyerek beni yeniden uyardı. Hemencecik bunu aklıma yazdım. Çok güçlü bir sözcük dizisiydi.

Bir gün dükkânın gölgeliğinde çömelmiş, eski şekeri yerken küçük kız gelip önümde durdu. Küçük kızın Baba'sı dükkândaydı. Saçları karışıktı ve dişleri çürümüştü. Yaşlı Adam Barnett'in onu görmediğini umut ettim. Elbise yerine bir kıtık çuvalı giymişti ve orada durup bana baktı, parmaklarını ileri geri sallıyordu. Kendimi, o an şeker yediğim için kötü hissettim ve bu yüzden ona biraz yalayabileceğini söyledim. Isırmamak koşulu ile... Çünkü geri almam gerekiyordu. Kız şekeri alıp gayet düzgün yaladı.

Bir günde yüzlerce kilo pamuk toplayabileceğini söyledi. İki yüz kilo toplayabilen bir erkek kardeşi olduğunu ve Anne'sinin kendini iyi hissettiği zaman üç yüz toplayabileceğini söyledi. Gece vaktine kadar toplarsa Baba'sının beş yüz kilo toplayabileceğini bildiğini söyledi.

Ağırlık konusunda yanıltmak için toplama çuvallarına taş da koymadıklarını ve dürüst iş yapmakla tanındıklarını söyledi. Tüm ailesinin bununla tanındığını söyledi.

Ne kadar pamuk toplayabileceğimi sordu, ben ona hiç toplamadığımı söyledim. Bunu tahmin ettiğini söyledi çünkü herkes yerlilerin tembel olduklarını ve çalışmayacaklarını bilirmiş... Şekerimi geri aldım. Bundan sonra dedi ki, "Yapamayacağımız için değil; yalnızca farklı olduğumuz ve belki başka şeyler yaptığımız için." Şekeri biraz daha yalamasına izin verdim.

Hâlâ kıştı ve kız, ailesinin yusufçukları dinlediğini söyledi. Dedi ki yusufçuğun çağırışını hangi yönde duyarsan, ertesi yıl gideceğin yönün orası olduğunu herkes bilirmiş.

Henüz yusufçuğu duymadıklarını söyledi ama herhangi bir zamanda bekliyorlarmış çünkü toprak sahibi tarafından aldatılmışlar. Baba'sı, dürüst iş çıkarmakla ünlü ve hiç mi hiç soruna neden olmamış iyi aile arayan biriyle konuşmak için dükkâna gelmiş. Dedi ki düşünebildikleri en iyi yeri bulacaklarını umuyormuş çünkü Baba'sı, kendilerinin ne sıkı işçiler olduğu söylentisinin dolaştığını söylemiş.

Dedi ki gidecekleri yeni yerde ürün yetiştikten sonra bir bebeği olacakmış. Anne'si, sahici saçları ve açılıp kapanan gözleri olan bir dükkân bebeği alacağını söylemiş. Dedi ki tam zengin olacakları için başka birçok şey alması da mümkünden öteymiş.

Ona, mısır tarlamızın olduğu dağ çukurunun dışında hiç toprağımız olmadığını, çiftçilikle hiç mi hiç ilgisi olmayan dağlılar olduğumuzu ve on sentim olduğunu söyledim.

Görmek istedi ama evde bir meyve kavanozunun içinde olduğunu, yanımda taşımadığımı söyledim. Bir keresinde bir Hıristiyana elli sentimi kaptırmıştım çünkü ve başka birine onluk kaptırmak da akıllıca değildi.

Kız, Hıristiyan olduğunu söyledi. Ağaç dikme gününde bir keresinde Kutsal Hayalet ile karşılaştığını ve kurtarıldığını söyledi. Dedi ki Anne'si ve Baba'sı gittikleri her sefer Kutsal Hayalet'i görürlermiş. Gördükleri zaman da bilinmeyen bir dilde konuşurlarmış. Kız dedi ki bir Hıris-

tiyan olmak insanı mutlu ederdi ve ağaç dikme günleri, en mutlu oldukları zamanlarmış. Dedi ki, "Kurtarılmasaydım cehenneme giderdim."

Onun bir Hıristiyan olduğunu hemencecik anladım, çünkü konuşurken çubuk şekerimi tam yuvarlak haline getirmişti. Kalanını geri aldım.

Büyükanne'ye küçük kızı anlattım. Büyükanne bir çift mokasen terlik yaptı. Mokasenlerin üst kısmına buzağının derisinden koydu ve tüyler bıraktı. Güzel oldular. Büyükanne mokasenlerin her birinin üstüne iki küçük kırmızı renkli boncuk koydu.

Ertesi ay, dükkâna gittiğimiz zaman mokasenleri küçük kıza verdim, o da ayağına giydi. Ona mokasenleri Büyükanne'nin onun için yaptığını ve parasız olduğunu söyledim. Dükkânın önünde ileri geri koşarak ayaklarını seyretti. Mokasenlerden gurur duyduğunu söyleyebilirdim çünkü durup parmaklarını kırmızı boncukların üzerinde gezdiriyordu. Derinin buzağının derisi olduğunu söyledim. Ki Büyükanne'ye onu ben satmıştım.

Baba'sı dükkândan çıkınca, mokasenlerinin içinde kayarak babasının peşinden gitti. Büyükbaba ile onları seyrettik. Yolda biraz gidince adam durdu ve küçük kıza baktı. Kızla konuştu ve kız beni gösterdi.

Adam yolun kenarına gitti ve hurma çalısından bir acı ağaç dalı kesti. Küçük kızı bir koluna alıp sertçe bacaklarını ve sırtını kamçıladı. Kız ağladı ama hareket etmedi. Baba dal kırılana kadar kamçıladı. Dükkânın gölgeliğindeki herkes seyretti ama kimse bir şey söylemedi.

Sonra adam küçük kızı yola oturttu ve mokasenleri çıkarttı. Elinde mokasenleri tutarak gerisin geri yürüdü.

Büyükbaba ile ayağa kalktık. Adam Büyükbaba'ya hiç dikkat etmedi ama tam önüme yürüyüp tepeden bana baktı. Yüzü sertti ve gözleri parlıyordu. Mokasenleri bana attı –ben de aldım– ve dedi ki, "Biz sadaka almayız... Kimseden ve özellikle kâfir barbarlardan!"

Korkmuştum. Dönüp aşağıya doğru yürüdü. Yırtık pırtık tulumu katlanmıştı. Küçük kızın tam yanına gitti ve kız onu izledi. Ağlamıyordu. Başı gerçek gururla yukarıda dimdik yürüdü ve dönüp kimseye bakmadı. Bacaklarındaki büyük kırmızı çizgileri görülebilirdi. Büyükbaba ile oradan ayrıldık.

Büyükbaba, yolda, ortakçıya bir kötülük etmediğimi söyledi. Büyükbaba dedi ki sanırsa Baba'nın sahip olduğu tek şey gururmuş... Ne var ki yanlış yerde. Dedi ki adamın ne küçük kızının ne de çocuklarından birinin güzel şeyleri sevmesine izin vermediğini tahmin ediyormuş. Bu yüzden sahip olamayacakları şeylerden hoşlandıkları zaman onları kamçılarmış. Öğrenene kadar kamçılarmış. Bu yüzden kısa sürede bir şey istememeyi öğrenirlermiş.

Bir gün gelecek Kutsal Hayalet'e bakarak mutlu ve gururlu olabileceklermiş... Ama hep bir sonraki yıl.

Büyükbaba dedi ki hemen anlamamış olmam benim hatam değilmiş. Dedi ki yıllar önce bir ortakçı kulübesinin yakınındaki patikada yürürken, iki küçük kızın bir ağacın gölgesinde oturarak Sears Roebuck kataloğuna baktıkları arka avluya bir adamın girdiğini görmüş.

Büyükbaba dedi ki adam bir dal alıp çocukları bacaklarından kan fışkırana kadar kamçılamış. Dedi ki adamı izlemiş, adam Sears Roebuck kataloğunu alıp ağılın arkasına gitmiş. Kataloğu yakmış. Katalogdan nefret eder-

mişçesine parçaladıktan sonra. Büyükbaba dedi ki sonra adam ağıla yaslanarak oturmuş –onu kimsenin göremeyeceği bir yere– ve ağlamış. Büyükbaba dedi ki kendisi bunu görmüş ve bu yüzden biliyormuş.

Büyükbaba dedi ki anlamak gerekirmiş. Ama birçok insan anlamak istemezmiş çünkü anlamak zahmetli işmiş. Bu yüzden kendi tembelliklerini örtmek için sözcükler kullanır ve diğer insanlara "miskin" derlermiş.

Mokasen terlikleri eve götürdüm. Tulumumu ve gömleğimi koyduğum kıtık torbamın altına koydum. Terliklere bakmadım. Bana küçük kızı hatırlatıyorlardı çünkü.

Ne kız dörtyol ağzındaki dükkâna geldi bir daha ne de Baba'sı. Sanırım taşındılar.

Yusufçuğu çok uzaktan duyduklarını tahmin ettim.

Tehlikeli Bir Serüven

BAHAR gelince, dağda, önce yerli menekşeler açar. Tam baharın geciktiğini düşündüğün sırada oradadırlar. Mart rüzgârı kadar buzlu mavi rengindeki toprakta boy verirler. O kadar küçüktürler ki yakından bakıp emin olana kadar onları göremezsin.

Dağ yamaçlarında menekşe toplardık. Büyükanne'ye yardım ederdim, ta ki sert rüzgârda parmaklarım uyuşana kadar. Büyükanne menekşelerden çay yapardı. Benim hızlı bir toplayıcı olduğumu söylerdi. Ki gerçekten öyleydim.

Karın mokasenlerimizin altında çıtırdadığı yüksek patikada, her zaman yeşil sivri yaprakları toplardık. Büyükanne onları sıcak suya koyardı, onu da içerdik. Bu, her meyveden daha iyidir ve kendini iyi hissetmeni sağlar. Kökler ve yılanyastığı tohumları da öyle.

Bir keresinde meşe palamudunu en iyi benim topladığımı öğrendim. Başta bulduğum her meşe palamudunu Büyükanne'nin torbasına koyardım ama Büyükanne elimi doldurana kadar beklememi, sonra torbaya koymamı söyledi. Yere yakın olduğumdan benim için kolaydı bu. Böylece torbaya Büyükanne'ninkinden daha fazla meşe palamudu koyabildim.

Büyükanne onları öğütüp altın sarısı bir yemeğe katardı. Cevizlerle kestaneleri de yemeğe karıştırır ve gözleme yapardı. Ki gözleme gibi tadı olan bir şey asla yoktur.

Bazen mutfakta kaza yapar ve şekeri meşe palamudu yemeğine dökerdi. "Kız bana Küçük Ağaç! Şekeri meşe palamudu yemeğine döktüm." derdi. Hiçbir zaman bir şey söylemedim ama bunu yaptığında hep fazladan bir gözleme aldım.

Büyükbaba ile meşe palamudu gözlemesinin meraklısıydık.

Mart sonlarında, yerli menekşeler çıktıktan sonra, toplamaya çıkardık. Ham, yumuşak rüzgâr saniyede bir değişirdi. Yüzüne bir tüy kadar yumuşak dokunurdu. Toprak kokardı. Baharı yolda daha iyi hissederdin.

Ertesi gün ya da bir ertesi gün (bu his için yüzünü tutmaya başlardın), yumuşak dokunuş gene gelirdi. Biraz sürer ve daha tatlı olur, daha güçlü kokardı.

Yüksek yamaçlarda buzlar kırılır ve erir, yerde çoğalarak su kaynağına küçük su derecikleri halinde akardı.

Sonra alçak çukurun her yerinde sarı hindiba çiçekleri çıkardı ve onları yeşillikler için toplardık ki yakıotu, salata ve ısırganotlarıyla karıştırılınca iyidirler. Isırganotları en iyi yeşilliği oluşturur ama toplarken her yanınıza yapışan küçük kıllar vardır üzerlerinde. Büyükbaba ile birçok kez ısırganotu tarlasını fark edemezdik. Büyükanne tarlayı bulurdu ve biz de toplardık. Büyükbaba dedi ki yaşamda, zevkli olarak kahrolası bir özelliği olmayan bir şeyi asla bilmiyormuş. Ki bu doğruydu.

Yakıotunun üzerinde büyük bir eflatun çiçek vardır. Kabuğunu soyup çiğ çiğ yiyebileceğin uzun bir sapı

vardır. Pişirilerek de yenebilir ve tadı kuşkonmaza benzer.

Mantar, sarı battaniyelere benzeyen evlekler halinde dağ kenarlarında çıkar. Biberli yapraklarla, parlak kanarya rengi küçük başlar büyütür. Büyükanne mantarı diğer yeşilliklerle karıştırır ve bazen de tohumları öğüterek macun gibi yaparak masa mantarı pişirir.

Vahşi ortamda yetişen her şey, ehlileştirilmiş şeylerden yüz misli daha güçlüdür. Yerden yabani soğanları çıkardık. Bir avucu bile ehlileştirilmiş soğanların bir kilosundan daha fazla koku taşıyordu.

Hava ısındıkça ve yağmurlar geldikçe, canlı renklerdeki dağ çiçekleri yamaçların her yerine yayılır. Torpil çiçeklerinin uzun, yuvarlak, kırmızı tomurcukları vardır. Bunlar o kadar parlaktır ki boyanmış kâğıda benzerler. Çan çiçeği, kayaların ve çatlakların arasında üzüm kadar güzel saplardan sallanan küçük çiçekler büyütür. Acı köklerin, toprağı kucaklayan sarı orta kısımları olan büyük lavanta rengi suratları vardır. Ay çiçekleri ise çukurun diplerinde saklıdır. Uzun saplıdırlar ve üzerlerindeki pembe-kırmızı kenarlarla söğütler gibi sallanırlar.

Mon-o-lah'ın (Toprak Ana'nın) rahminde farklı tohum türleri, farklı beden ısılarında yetişir. *Mon-o-lah* ısıtmaya ilk başladığı zaman yalnızca en küçük çiçekler ortaya çıkar. Ama daha sıcak olunca, daha büyük çiçekler doğar ve ağaçlarda yaşam veren öz dolaşmaya başlar. Ağaçları gebe kadın gibi şişirir, ta ki tomurcuklarını patlatana kadar.

Hava ağırlaşmaya başlayınca, soluk almak zor olur. Neyin geldiğini bilirsiniz. Kuşlar yamaçlardan aşağıya

iner, çukurlarda ve çamlarda saklanırlar. Ağır kara bulutlar dağın çevresinde dolanır ve kulübeye koşarsınız.

Kulübenin sundurmasından, tam iki, belki üç saniye dağın tepesinde duran büyük ışık çubuklarını seyrederdik. Tekrar gökyüzüne sıçramadan önce, bütün yönlerde tel yakar ya da dokunaç yaparlardı. Gökgürültüleri çıkarırdı. Ses o kadar keskin olurdu ki bir şeyin ikiye ayrıldığını bilirdin. Sonra gökgürültüsü yamaçlarda yuvarlanır ve çukura geri dönerdi. Dağların ikiye ayrıldığından neredeyse emindim ama Büyükbaba ayrılmadıklarını söyledi. Ki elbette ayrılmamışlardı.

Sonra tekrar gelir. Yamaç tepelerinde mavi ateş topları kayaları yuvarlar ve havadaki maviye sıçrar: Ağaçlar ani rüzgârla sallanır, eğilir ve şiddetli yağmur, bulutlardan büyük damlalar halinde düşerek gerçek kurbağa ürküten su çarşafının yaklaştığını bildirir.

Doğa hakkında her şeyi bildiğini ve Doğa'nın ayrı bir ruha sahip olmadığını söyleyenler, bir dağın bahar fırtınasında hiç bulunmamışlardır. *Mon-o-lah* baharı doğururken, doğum yapan bir kadının yatak çarşaflarını parçalaması gibi dağları parçalayarak işe başlar.

Bir ağaç, kış rüzgârlarından yorulmuş da eğilmişse, *Mon-o-lah* onun temizlenmeye ihtiyacı olduğunu tahmin eder. Yerden onu kamçılar ve dağa fırlatır. Her çalının, her ağacın dallarının arasından geçer ve rüzgârdan parmaklarıyla çevresini hissettikten sonra onları temizler ve zayıf olanları düzeltir.

Bir ağacın yok edilmeye ihtiyacı olduğunu ve rüzgârla doğrulamayacağını tahmin ederse, yalnızca vurur! Ağaçtan geriye bir şimşek çarpmasından yanan bir meşale

kalır. *Mon-o-lah* canlıdır ve acı çekiyordur. Siz de buna inanacaksınız.

Büyükbaba dedi ki *Mon-o-lah* –diğer şeylerin yanı sıra– geçen yıldan kalan doğum artıklarını düzeltiyormuş; bu yüzden yeni doğumu temiz ve güçlü olacakmış.

Fırtına bittiği zaman, küçük ve hafif yeni sürgünler, mahcup yeşiller çalıların kenarlarında ve ağaç dallarında büyümeye başlar. Sonra Doğa, nisan yağmurunu getirir. Yumuşak ve yalnız fısıldar. Çukurlarda ve ağaçların yere eğilmiş dallarından damlayan yağmurun altında yürüyebileceğin patikalarda sis yaratır.

Nisan yağmurunda iyi bir duygu vardır. Heyecan verici, aynı zamanda da üzücü. Büyükbaba dedi ki her zaman bu karışık duyguları hissetmiş. Dedi ki, "Heyecan vericiydi, çünkü yeni bir şey doğuyordu. Üzücüydü, çünkü ona güvenemeyeceğini bilirdin. Hızla geçip giderdi."

Nisan rüzgârı bir bebek karyolası kadar yumuşak ve sıcaktır. Beyaz tomurcuklar pembe noktacıklarla açılana kadar yaban elma ağacına soluk verir. Kokusu hanımelinden daha tatlıdır ve arıları tomurcukların üstüne üşüştürür. Pembe-beyaz tomurcukları ve eflatun ortalarıyla dağ defneleri her yerde yetişir. Sarkan beyaz bir dişle uzun, sivri sarı yaprakları olan köpek dişi menekşelerin (bana her zaman dili hatırlatmıştır) yanında çukurlardan dağ tepelerine kadar...

Sonra, nisan en sıcak zamanına erişince, birden soğuk seni çarpar. Dört beş gün soğuk kalır. Bu, böğürtlenlerin tomurcuklanması içindir ve bu soğuğa "böğürtlen kışı" adı verilir. Böğürtlenler onsuz tomurcuklanamaz. Bu nedenle bazı yıllar hiç böğürtlen olmaz. Soğuk sona erdiği

zaman, asla orada yetişeceğinden kuşku duymadığın yerlerde, dağın üstünde kar topları gibi kızılcıkların tomurcuklandığı zaman gelir: Çamlıkta ya da meşe ağaçlarında, birden büyük bir beyaz patlaması olur.

Beyaz çiftçiler bahçelerindeki yemişleri yaz sonu toplardı ama yerli, ilkbaharın başında, ilk yeşiller büyümeye başladığı zaman toplardı. Yaz ve güz boyunca da meşe palamuduyla kabuklu yemiş toplardı. Büyükbaba dedi ki ağaçları yok etmek yerine onlarla birlikte yaşarsan ağaçlar seni beslermiş.

Toplama işini akıllıca yapmak gerekirdi. Çilek toplamada en iyi olmaktan öte olduğumu düşündüm çünkü bir çilek tarlasının ortasına girebiliyor ve çileklere ulaşmak için asla eğilmem gerekmiyordu. Çilek toplamaktan hiçbir zaman çok yorulmadım.

Ahududular, böğürtlenler, mürverler vardı ki Büyükbaba, yaban mersini ve kırmızı ayı üzümlerinin en iyi şarabı yaptığını söyledi. Ben onlarda bir tat bulamadım ama Büyükanne onları yemek pişirmede kullanıyordu. Her zaman kovamda kırmızı ayı üzümü getirirdim. Tadı güzel değildi ama toplarken çilekleri düzenli olarak yerdim. Büyükbaba da yerdi. Onları ziyan etmediğini söylerdi çünkü sonunda nasıl olsa yiyecekti. Ki bu doğruydu. Salata çilekleri zehirliydi ve seni geçen senenin mısırından daha fazla öldürürdü. Kuşların yemediğini gördüğün bütün çilekleri sen de yemesen iyi ederdin.

Çilek toplama sırasında dişlerim, dilim ve ağzım sürekli koyu mavi renkte olurdu. Büyükbaba ile mallarımızı teslim ettikten sonra, dörtyol ağzındaki dükkânın çevresindeki bazı düzlük insanları benim hasta olduğumu

söylediler. Bazen yeni bir düzlük insanı beni gördüğü zaman benimle uğraşırdı. Büyükbaba, bunun, bir çilek toplayıcısının ne ile ilgilenmesi gerektiğini bilmediklerini gösterdiğini ve onlara aldırmamam gerektiğini söyledi. Ki ilgilenmiyordum.

Kuşlar yaban çilekleriyle hile yapardı. Temmuz sıralarında güneş çileklerin tam üzerinde olurdu.

Bazen tembel yaz güneşinde, akşam yemeğinden sonra Büyükanne şekerleme yaparken, Büyükbaba ile arka kapıdaki sundurmada otururduk. Büyükbaba, "Patikaya gidip nε bulabileceğimize bir bakalım." derdi. Patikaya gider ve sırtımızı gövdesine yaslayarak bir kiraz ağacının gölgesine otururduk. Kuşları gözlerdik.

Bir keresinde, bir ardıç kuşunun tek ayak üzerinde durduğunu ve cambaz ipinde yürüyormuş gibi sonuna doğru sendelediğini, sonra da dimdik yürüdüğünü gördük. Bir kızıl ardıç kuşu kendini o kadar iyi hissetti ki tam üstümüze geldi ve Büyükbaba'nın dizine dokundu. Büyükbaba'yla konuştu ve ona her şey hakkında ne düşündüğünü anlattı. Sonunda şarkı söylemeye karar verdi ama sesi çatlaktı, vazgeçti. Çalılara doğru sendeleyerek gitti. Büyükbaba ile gülmekten öldük. Büyükbaba dedi ki o kadar çok gülmüştü ki midesi acımış. Ki benimki de acıdı.

Kızıl bir ispinozun çok fazla kiraz yiyince birden devrildiğini ve yere uzandığını gördük. Gece bir şey onu öldürmesin, diye ağacın üstüne koyduk.

Ertesi sabah erkenden Büyükbaba ile ağaca gittik. İspinoz oradaydı, hâlâ uyuyordu. Büyükbaba onu dürterek uyandırdı. İspinoz keyifsizce kalktı. Büyükbaba'nın başına bir iki kez uçup kondu. Büyükbaba'nın

onu defetmek için şapkasıyla vurması gerekti. Su kaynağına kondu ve başını suya daldırıp çıkardı, ofladı, kustu ve çevresine bakındı. Gördüğü ilk şeyi bizzat azarlayacakmış gibi...

Büyükbaba dedi ki ispinozun kendi durumundan beni ve onu sorumlu tuttuğuna inanıyormuş. Büyükbaba onun daha akıllı olması gerektiğini de söyledi. Büyükbaba dedi ki onu daha önce de görmüş; uzun zamandan beri kiraz meraklısıymış.

Dağlardaki kulübemizin yakınlarına gelen her kuş bir şeyin işaretiydi. Dağlılar inanırdı buna. Ben de inanıyordum. Büyükbaba da...

Büyükbaba bütün kuş işaretlerini bilirdi. Kulübemizde bir ev çalıkuşunun yaşaması şanstı. Büyükanne'nin mutfak kapısının üst köşesine açılmış küçük bir delik vardı. Ev çalıkuşumuz oradan girer çıkardı. Yuvasını mutfak sobasının üstündeki saçağın üzerine yapmıştı. Oraya yerleşmişti ve eşi gelip onu beslerdi.

Ev çalıkuşları, kuşları seven insanların yanında olmaktan hoşlanırlardı. Bizim çalıkuşu yuvasına yerleşir ve bizi mutfakta, lamba ışığında parlayan küçük, siyah boncuk gözleriyle seyrederdi. Bir iskemleyi yaklaştırıp üstüne çıkarsam, böylece daha iyi görebilirdim, bana bağırırdı ama yuvasını terketmezdi.

Büyükbaba dedi ki çalıkuşumuz bana bağırmaktan hoşlanıyormuş. Ona öyle geliyordu ki ailede en çok beni önemsemesi mümkünden de öteydi.

Çobanaldatanlar alacakaranlıkta şarkı söylemeye başlar. Defalarca aynı şeyi tekrarlarlar: Vipovil. Işık yakarsan, kulübeye daha da yaklaşır ve sonunda uyuman için şarkı

söylerler. Çobanaldatanlar gece huzuru ve iyi rüyaların işaretidir, dedi Büyükbaba.

Cüce baykuş gece bağırır ve bir şikâyetçidir. Bir cüce baykuşun çenesini kapatmanın tek yolu vardır: Açık mutfak kapısının önüne bir saplı süpürge koyarsın. Büyükanne bunu yaptı. Hiçbir zaman şaştığını görmedim.

Jori sadece gündüzün şarkı söyler ve ona "jori" denir, çünkü söylediği tek şarkı budur... Jori... Defalarca kulübeye yaklaşırsa, bu bütün yaz boyunca hiç mi hiç hasta olmayacağınızın kesin bir işaretidir.

Mavi karganın kulübe çevresinde oynaması, iyi zaman geçireceğin ve eğleneceğin anlamına gelir. Mavi karga bir palyaçodur ve dalların uçlarına sıçrar, takla atar, diğer kuşları rahatsız eder.

Kırmızı ispinoz, biraz para elde edeceğin anlamına gelir. Üveyikse, dağlı adama ortakçıya taşıdığı anlamı vermez. Bir üveyiği duyduğun zaman, bu birinin seni sevdiği ve bunu sana söylemek için üveyiği gönderdiği anlamına gelir.

Yas tutan güvercin gece geç vakit öter ve asla yakına gelmez. Dağlarda uzaktan seslenir. Yas tutarmış gibi uzun, yalnız bir seslenmedir bu. Büyükbaba yas tuttuğunu söyledi. Dedi ki biri ölür ve dünyada onu hatırlayarak ağlayacak bir insan olmazsa yas tutan güvercin hatırlar ve yas tutarmış. Büyükbaba dedi ki, "Uzakta bir yerde, hatta büyük sularda ölürsen, dağlıysan, yas tutan güvercin tarafından hatırlanacağını bilirsin." Dedi ki, "Bunu bilmek bir insanın aklına huzur getirir." Ki benim aklıma getirdiğini biliyorum.

Büyükbaba dedi ki göçüp gitmiş sevdiğin birini hatırlarsan, yas tutan güvercin onun için yas tutmak zorunda

değilmiş. O zaman başka biri için yas tuttuğunu bilirdin ve o kadar yalnız seslenmezmiş. Gece geç vakit yas tutan güvercini duyduğumda, yatağımda yatarken, Anne'yi hatırlardım. Kendimi o kadar yalnız hissetmemiştim.

Kuşlar, diğer bütün her şey gibi kalsın onları sevip sevmediğini bilir. Seversen, o zaman hepsi yanına gelir. Dağlarımız ve çukurlarımız kuşlarla doluydu. Alaycı kuşlar ve ağaçkakanlar, kızıl kanatlı karatavuklar ve yerli tavukları, tarlakuşları ve çipviller, ardıçkuşları ve mavi kuşlar, sinekkuşları ve kırlangıçlar... O kadar çoklar ki hepsini söylemenin yolu yok.

Baharda ve yazın tuzak kurmaktan vazgeçtik. Büyükbaba dedi ki dünyada bir insanın aynı zamanda hem eşleşip hem kavga etmesinin bir yolu yokmuş. Dedi ki, "Hayvanlar da bunu yapamazdı." Büyükbaba dedi ki, "Biriyle eşleşseler ve onları incitseler bile, çocuk yetiştiremezlerdi ve dolayısıyla sonunda açlıktan ölürdün. Baharda ve yazın balıkçılığa hayli ağırlık verirdik."

Bir yerli, balıkçılık ya da avcılığı asla spor olsun diye yapmaz, yalnızca yiyecek için yapardı. Büyükbaba dedi ki spor için bir şeyi öldürmeye gitmek dünyadaki en aptalca, kahrolası şeymiş. Dedi ki, "Her şey, savaşlar arasında, insanları öldürtmedikleri için ellerini öldürme işine sokabilecekleri bir zamanda politikacılar tarafından düşünülmüştü." Büyükbaba dedi ki, "Aptallar bunun üzerinde bir an bile düşünmeden kabul etmişlerdi ama araştırırsan, bunu politikacılar başlatmıştı." Ki bu mümkündü.

Söğütlerden balık sepetleri yaptık. Söğütleri bir arada dokuduk ve sepetleri belki doksan santim uzunluğunda

yaptık. Sepetin ağzında söğütlerin uçlarını aşağıya kıvırdık ve sivrileştirdik. Bu şekilde balık sepetin içine doğru yüzebilirdi ve böylelikle küçük balıklar dışarıya çıkabilir ama büyük balık sivri noktalardan dışarı çıkamazdı. Büyükanne sepetlerin içine yem olarak yemek topları koyardı.

Bazen onlara yem olarak kurt koyardık. Toprağa bir çukur kazarak kurtları elde edebilirsin. Kurtlar topraktan çıkardı.

Sepetleri Dar Yerler'den nehire götürdük. Orada onları bir iple ağaca bağladık ve suya sarkıttık. Ertesi gün gelip balıklarımızı alacaktık.

Sepette büyük bir kedi balığı ve levrek olacaktı... Bir keresinde de sepetimde bir alabalık buldum. Bazen sepetlerde kaplumbağalar yakaladık. Kaplumbağalar mantar yeşilliklerle pişirildiği zaman iyidir. Sepetleri çekmekten hoşlanırdım.

Büyükbaba bana elle balık avlamayı öğretti. Bu beş yıllık yaşamımda ikinci kez neredeyse öldürüldüğüm zamandı. Birincisi, elbette, viski işinde çalışırken vergi kanununun neredeyse beni yakaladığı zamandı. Beni yerleşim yerine götürüp asacaklarından kesinden de öte emindim. Büyükbaba dedi ki böyle bir olayı hiç duymadığı için bunun olmayacağı mümkünden de öteymiş. Ama Büyükbaba onları görmemişti. Onu kovalamıyorlardı. Bu kez Büyükbaba da neredeyse ölecekti.

Gün ortasıydı ki elle balık avlamak için en iyi zamandır. Güneş çayın ortasına vurur ve balıklar serinlikte yatıp uyumak için kıyıya doğru gelirlerdi.

O zaman çay kenarına yatar ve ellerinle suyu araştırır, balık deliklerini hissedersin. Bir delik bulduğunda, elleri-

ni yavaş ve rahatça getirirsin, ta ki balığı hissedene kadar. Sabırlı olursan, ellerinle balığın yanlarını okşarsın, sen okşarken balık suda yatacaktır.

Sonra bir elinle başının arkasından, diğeriyle de kuyruğundan tutar ve sudan çıkarırsın. Bunu öğrenmek biraz zaman alır.

Bir gün, Büyükbaba kıyıda yatıyordu ve bir kedi balığını sudan çıkarmıştı. Ben bir balık deliği bulamamıştım, bu yüzden kıyıdan biraz aşağıya indim. Yattım ve ellerimi suya soktum, bir balık deliği arıyordum. Tam yanımda bir ses duydum. Yavaş başlayan, sonra vızıldayan bir ses olana kadar hızlanan kuru bir hışırtıydı.

Sese doğru başımı çevirdim. Bir çıngıraklı yılandı. Başı havada vurmaya hazırlanıyordu ve yüzümden altı santim kadar ötede bana bakıyordu. Donup kaldım ve hareket edemedim. Bacağımdan daha büyüktü ve kuru derisinin altında hareket eden dalgacıkları görebiliyordum. Deli gibiydi. Yılanla birbirimize baktık. Dilini dışarı çıkarmıştı. Neredeyse yüzüme değecekti. Gözleri çizgi gibiydi. Kırmızı ve bayağı.

Kuyruğunun ucu daha da hızlı sallandı. Hışırtı sesini daha da artırdı. Sonra büyük V şeklindeki başı ileri geri biraz sallanmaya başladı çünkü yüzümün hangi tarafına vuracağına karar veriyordu. Bana vurmak üzere olduğunu bildim ama hareket edemedim.

Benim ve yılanın üzerine bir gölge düştü. Geldiğini hiç mi hiç duymamıştım ama Büyükbaba olduğunu biliyordum. Yumuşak ve kolay, hava durumu hakkında yorum yapıyormuş gibi, "Başını çevirme. Hareket etme, Küçük Ağaç. Gözlerini kırpma!" dedi. Ki kırpmadım. Yılan bana

vurmaya hazırlanarak başını daha yukarı kaldırdı. Kaldırmaktan vazgeçmeyeceğini düşündüm.

Sonra, birdenbire, Büyükbaba'nın büyük eli yüzümle yılanın başı arasına girdi. El orada kaldı. Çıngırak daha yükseğe kalktı. Tıslamaya başladı ve güçlü bir hışırtı sesiyle çınladı. Büyükbaba elini hareket ettirmemiş ya da çekinmiş olsaydı, yılan yüzümün tam ortasına vuracaktı. Bunu da biliyordum.

Ama vurmadı. El bir kaya kadar düzgün kaldı. Büyükbaba'nın elinin tersindeki büyük damarları görebiliyordum. Üzerinde boncuk boncuk ter de vardı, bakır teninde parlıyordu. Elde ne titreme ne sarsıntı vardı.

Çıngıraklı hızlı ve sert vurdu. Büyükbaba'nın eline bir mermi gibi çarptı ama el asla, hiç mi hiç hareket etmedi. Çıngıraklının çenesi elin yarısını yutarken iğnenin ete battığını gördüm.

Büyükbaba öbür elini hareket ettirdi. Çıngıraklıyı başının arkasından tuttu ve sıktı. Çıngıraklı yerden yükseldi ve kendisini Büyükbaba'nın koluna doladı. Çıngıraklı ucuyla Büyükbaba'nın başına atladı ve onunla yüzüne vurdu. Ama Büyükbaba elini gevşetmedi. Yılanının boğazını eliyle sıktı, ta ki sırt kemiğini kırıp onu öldürene kadar... Sonra yere attı.

Büyükbaba oturdu ve uzun bıçağını çıkardı. Uzanıp yılanın ısırdığı yerde büyük çizikler açtı. Elinden kan akıyordu. Emekleyerek Büyükbaba'nın yanına gittim... Çünkü bulaşık suyu kadar zayıftım ve yürüyebileceğimi sanmıyordum. Büyükbaba'nın omzuna tutunarak ayağa kalkmak için kendimi çektim. Büyükbaba bıçak çiziğinden kan emiyor ve yere tükürüyordu. Ne yapacağımı bil-

miyordum, bu yüzden, "Teşekkür, Büyükbaba!" dedim. Büyükbaba yüzüme bakıp sırıttı. Yüzünde ve ağzında kan lekeleri vardı.

Büyükbaba, "Allah bin belasını versin!" dedi. "O orospu çocuğuna gösterdik, değil mi?"

"Evet, efendim!" dedim, kendimi bütün olanlar konusunda daha iyi hissederek. "O orospu çocuğuna gösterdik." Gerçi göstermekle ne kadar ilgisi olduğunu tam hatırlayamıyordum.

Büyükbaba'nın eli giderek büyümeye başladı. Mavi renk oluyordu. Uzun bıçağını çıkarıp geyik derisi gömleğinin kolunu yırttı. Kolu diğer kolundan iki kat daha büyüktü. Korktum.

Büyükbaba şapkasını çıkardı ve yüzünü yelpazeledi. "Cehennem kadar sıcak!.." dedi, "Yılın bu zamanı için." Yüzü komik görünüyordu. Şimdi kolu mavi olmuştu.

"Büyükanne'ye gidiyorum." dedim. Yola çıktım. Büyükbaba arkamdan baktı ve gözleri uzaklarda bir yere takıldı.

"Sanırım biraz dinleneceğim," dedi, şurup kadar sakin. "Hemen döneceğim."

Dar Yerler patikasından aşağıya koştum ve belki o kadar hızlı değil ama parmaklarım yere değmiyordu. İyi göremiyordum, çünkü gözlerim yaşlarla kördü, gerçi ağlamadım. Çukur yoluna dönünce, göğsüm ateş gibi yandı. Çukur patikasında, bazen su kaynağında, koşarken düşmeye başladım ve hemencecik ayağa kalktım tekrar. Patikadan ayrılıp çalıların arasından koştum. Büyükbaba'nın ölmekte olduğunu biliyordum.

Açıklığa geldiğim zaman kulübe bir yana eğilmiş geldi. Büyükanne'ye bağırmaya çalıştım... Ama hiç ses çıkmadı.

Mutfak kapısının önünde ve tam Büyükanne'nin kollarına düştüm. Büyükanne beni kucakladı ve yüzüme soğuk su koydu. Bana sakince baktı ve "Ne oldu? Nerede?" dedi. Ses çıkarmaya çalıştım. "Büyükbaba ölüyor!.." diye fısıldadım. "Çıngıraklı yılan!.. Çayın kenarı!" Büyükanne beni yere dümdüz bıraktı ki bu geri kalan rüzgârı benden vurup çıkardı.

Büyükanne bir çuval aldı ve gitti. Şimdi onu görebiliyordum. Etekleri zil çalıyor, saç örgüleri arkasında uçuşuyordu. Küçük mokasenleri de yerde uçuyordu. Koşabiliyordu! Hiçbir şey söylemedi. "Aman Allahım!" falan demedi. Bir an bile tereddüt etmedi, ne de çevresine bakındı. Mutfak kapısında ellerimin ve dizlerimin üzerindeydim. Arkasından bağırdım, "Büyükbaba'nın ölmesine izin verme!" dedim, Büyükanne açıklıktan patikaya doğru koşarken. Yapabildiğim kadar çok bağırdım ve ses çukurda yankılandı, "Onun ölmesine izin verme, Büyükanne!" Büyükanne'nin onun ölmesine izin vermeyeceğini, mümkünden de öte, tahmin ettim.

Köpekleri çözdüm ve köpekler bağırarak, havlayarak patikadan Büyükanne'nin arkasından gittiler. Ben koşabildiğim kadar hızla onların arkasından gittim.

Oraya vardığımda Büyükbaba dümdüz yatıyordu. Büyükanne onun başını kaldırdı ve köpekler sızlanarak çevresinde dönüyordu. Büyükbaba'nın gözleri kapalıydı ve kolu neredeyse siyahtı.

Büyükanne onun elini yeniden çizdi ve emerek yere tükürdü. Oraya vardığımda bir huş ağacını gösterdi. "Kabuğunu çıkar, Küçük Ağaç."

Büyükbaba'nın uzun bıçağını alıp ağaçtan kabuk soydum. Büyükanne bir ateş yaktı, yakmak için huş kabuğu-

nu kullandı, çünkü kabuk kâğıt gibi yanacaktı. Çaydan su aldı ve ateşin üzerine bir teneke koydu, tenekenin içine kökler ve otlar koymaya başladı ve torbadan alınan birkaç yaprak. Bütün bunların neye yarayacağını bilmiyordum. Büyükanne, Büyükbaba'nın soluk almasına yardımcı olması için yapraklara gerek olduğunu söylemişti.

Büyükbaba'nın göğsü yavaş ve zor hareket ediyordu. Teneke ısınırken, Büyükbaba durup çevresine bakındı. Ben hiç mi hiç bir şey görmüyordum... Ama elli metre ötede, dağın karşısındaki yerde bir bıldırcın yuva yapmıştı. Büyükanne büyük eteğini çözdü ve bıraktı, yere düşsün diye. İçinde başka hiçbir şey yoktu. Bacakları, bakır rengi derinin altında hareket eden uzun kaslarla bir kızınki gibiydi.

Eteğin üst tarafını birbirine bağladı ve eteğin altına kayalar bağladı. Sonra bir rüzgâr fısıltısı gibi bıldırcının yuvasına gitti. Tam zamanında –Büyükanne biliyordu– bıldırcın yuvadan yükseldi ve Büyükanne eteğini onun üzerine attı.

Bıldırcını getirdi ve bıldırcın hâlâ canlıyken göğüs kemiğinden kuyruğuna kadar yardı ve tekmeleyen kuşu Büyükbaba'nın yılan ısırığına bastırdı. Bıldırcını uzun bir süre Büyükbaba'nın elinde tuttu ve çektiği zaman bıldırcının bütün içi yeşil olmuştu. Yılandan gelen zehirdi bu.

Akşam çöktü ve Büyükanne, Büyükbaba ile uğraştı. Köpekler bir daire halinde çevremizde gözleyerek duruyorlardı. Gece oldu ve Büyükanne bana bir ateş yaktırdı. Büyükbaba'yı sıcak tutmak ve hareket ettirmemek gerektiğini söyledi. Geyik derisi gömleğimi çıkardım ve onu da Büyükbaba'nın üzerine örttüm ve pantolonumu da

çıkarıyordum ama Büyükanne bunun gerekli olmadığını, çünkü pantolonumun Büyükbaba'nın ayaklarından birini örtecek kadar büyük olmadığını söyledi. Ki büyük değildi.

Ateşi yanık tuttum. Büyükanne, Büyükbaba'nın başının yanında bir ateş daha yaktırdı ve böylece her iki ateşi de yanık tuttum. Büyükanne, Büyükbaba'nın yanına uzandı, sıkı sıkı sarıldı; beden ısısının ona yardımcı olacağını söyledi... Bu yüzden ben de Büyükbaba'nın diğer yanına yattım; sanırım bedenim Büyükbaba'yı ısıtacak kadar büyük değildi. Büyükanne yardımcı olduğumu söyledi. Büyükanne'ye, Büyükbaba'nın öleceğini sormadığımı söyledim.

Ona olayın nasıl olduğunu ve sanırım gözlemediğim için benim hatam olduğunu anlattım. Büyükanne dedi ki kimsenin hatası değilmiş, çıngıraklı yılanın bile. Dedi ki olan biten için suçu yüklemekten kazanacağımız bir şey yokmuş. Ki bu benim kendimi biraz daha iyi hissetmemi sağladı, ancak pek fazla değil.

Büyükbaba konuşmaya başladı. Yeniden çocuktu, dağların arasında koşan ve her şeyi anlattı. Büyükanne dedi ki bunun nedeni uyurken hatırlamasıymış. Büyükbaba bütün gece konuştu durdu. Şafaktan hemen önce sakinleşti, düzenli ve kolay soluk almaya başladı. Büyükanne'ye, gördüğüm kadarıyla Büyükbaba'nın artık öleceğinin hiç mi hiç mümkün olmadığını söyledim. Büyükanne, onun ölmediğini söyledi. Dolayısıyla Büyükbaba'nın kolunda uyumaya gittim.

Güneşle uyandım... İlk ışık dağa değdiği anda Büyükbaba, birdenbire kalktı. Bana baktı, sonra Büyükanne'ye.

"Tanrım! Bonnie Bee, bir erkek, hiçbir yerde, sen çırılçıplak soyunup üstüne eğilmeden vücudunu yere koyamaz."

Büyükanne, Büyükbaba'nın yüzüne vurdu ve güldü. Kalkıp eteğini giydi. Büyükbaba'nın iyi olduğunu biliyordum. Büyükbaba, çıngıraklının derisini soymadan eve gitmeyecekti. Büyükanne derisinden bana bir kemer yapacağını söyledi. Ki yaptı.

Kulübeye gitmek için Dar Yerler'den geçtik, köpekler önümüzde koşuyordu. Büyükbaba'nın dizleri biraz zayıftı ve Büyükanne'ye yaslandı. Yürümesine yardımcı olması için sanırım. Ben onların arkasında tırıs gidiyor, dağlara geldiğimden beri kendimi şimdiye kadar hissettiğim en iyiye yakın hissediyordum.

Gerçi Büyükbaba elini yılanla aramıza koymasından hiç söz etmedi ama Büyükbaba'nın Büyükanne'den sonra, dünyadaki başka herkesten çok, Mavi Çocuk'tan bile daha çok kandaşım olduğunu tahmin ettim.

Meydandaki Çiftlik

O gece ırmağın kıyısında, Büyükbaba'nın yanında yatarken, Büyükbaba'nın da bir zamanlar çocuk olduğunu keşfetmekten şaşırdım herhalde. Aslında bir zamanlar o da çocuktu.

Gece onu geçmişe geri götürdü ve yeniden çocuk oldu. Büyükbaba 1867'de dokuz yaşındaydı. Dağlarda yetişmişti. Annesi tam bir Çeroki olan Kızıl Kanat'tı. Bütün Çeroki çocukları gibi yetiştirilmişti. Ki bu dağlarda istediği gibi dolaşması anlamına geliyordu.

Topraklar, Birleşik Devletler askerleri tarafından işgal edildi ve politikacılar tarafından yönetildi. Büyükbaba'nın Baba'sı kaybeden tarafta savaştı. Düşmanları vardı ve bu yüzden dağlardan çıkmaya hiç mi hiç cesaret edemiyordu. Gerek olduğunda yerleşim yerine Büyükbaba giderdi çünkü kimse yerli bir çocuğa dikkat etmezdi.

Yürüyüşlerinden birinde, Büyükbaba küçük bir vadi buldu. Vadi yüksek dağların arasındaydı, ot ve çalılarla kaplıydı ve bağlarla doluydu. Vadiye uzun süredir hiçbir şey ekilmemişti. Büyükbaba bir zamanlar orada ekim yapıldığını söyleyebilirdi, çünkü ağaçlardan temizlenmişti.

Vadinin ucunda, dağlara yakın bir yerde eski bir ev gördü. Evin bel vermiş bir sundurması vardı. Bacasından tuğlalar düşüyordu. Büyükbaba bir süre eve dikkat etmedi. Sonra çevresindeki yaşamı görmeye başladı ve evin içinde birinin oturduğunu anladı. Dağdan yavaş yavaş inerek yaklaştı. Evin çevresindeki insanlara çalıların arasından baktı. Fazla insan yoktu.

Orada bir tavuk bile yoktu, birçok beyaz insanın sahip olduğu gibi... Süt için bir inek ve saban sürmek için bir katır da yoktu... Eski bir ahırın kenarında duran birkaç kırık çiftçi aleti dışında hiçbir şey yoktu. İnsanlar orayı seviyormuş gibi görünüyordu.

Kadın, Büyükbaba'ya zayıf ve çökmüş geldi. Daha kötü görünen iki çocuğu vardı; yaşlı yüzlü küçük kızlar. Pistiler tel tel saçları ve sopa gibi bacakları vardı.

Ahırda yaşlı bir siyah adam yaşıyordu. Başının çevresinde beyaz saçları olan kel bir adamdı. Büyükbaba, onun ölmek üzere olduğunu tahmin etti çünkü adam ayağını sürüyerek zar zor yürüyordu ve kamburu çıkmıştı.

Büyükbaba, başka birini gördüğü sırada dönüp gitmek üzereydi. Yırtık pırtık, gri bir üniformanın kalıntılarını giymişti. Uzun boyluydu ve bir tek bacağı vardı. Diğer bacağının yerine koyduğu ceviz dalıyla topallayarak evden çıktı. Büyükbaba, tek bacaklı adamla kadın ahıra doğru yürürlerken onları seyretti. Kendilerine deri koşum sarmışlardı ve Büyükbaba, evin önündeki vadiye doğru gittiklerini görene kadar onların ne yaptıklarını çıkaramadı.

Yaşlı siyah adam onları takip etti. Saban aletlerini taşımaya çalışarak sendeleye sendeleye gidiyordu. Evin önüne geldiler ve eğilip koşumları çekmeye başladılar. Yaşlı siyah

adam sabanı sürmeye çalışıyordu. Büyükbaba onların kaçık olduklarını düşündü, sabanı bir katır gibi çekmeye çalışıyorlardı. Ama çektiler. Fazla uzun süre değil –yalnızca birkaç adım– ama çektiler. Durdular ve yeniden başladılar.

Fazla iyi iş yapamıyorlardı. Yaşlı siyah adam sabanı fazla eğerse, saban toprağın içine giriyor, dolayısıyla çekemiyorlardı. Bu yüzden yaşlı siyah adam sabanı çekerken, onlar da geri dönmek zorunda kalıyorlardı. Toprak tam alt üst etmek için fazla boştu. Büyükbaba toprağı asla süremeyeceklerini tahmin etti.

O akşam, insanlar hâlâ orada itip çekerken Büyükbaba ayrıldı. Ertesi sabah gözlemek için geri geldi. Gizlendiği yere vardığında insanlar tarladaydı. Tohumları ekecek kadar bile sürmemişlerdi. Büyükbaba seyrederken, sabanın ucu bir köke takıldı ve yaşlı siyah adam arkası üstü düştü. Kalkmadan önce uzun bir süre elleri ve dizleri üzerinde yattı. Tam o anda Büyükbaba Birleşik Devletler'in askerlerini gördü.

Bir eğreltiotu yığınının arkasına geçti ve gözlerini askerlerin üzerinden ayırmadı. Askerler onu korkutmadılar, çünkü yalnızca dokuz yaşında olmasına karşın Büyükbaba'da yerli bilgeliği vardı. Tüm devriyenin yanından onlara görünmeden geçebilirdi ve bunu biliyordu.

Devriyede, hepsi at sırtında bir düzine erkek vardı. Kolunda sarı şeritler olan yapılı bir adam askerlerin önünden gidiyordu. Askerler bir çamlıkta durdular ve tarlanın sürülüşünü izlediler. Bir süre izlediler, sonra at sürerek gözden kayboldular.

Büyükbaba bir çayda eliyle balık avlamaya gitti. Akşam geç saatlerde balığıyla birlikte geri geldi. İnsanlar hâlâ

tarladaydı ama o kadar yavaşlamış ve yorulmuşlardı ki tam sürünüyorlardı. Sonra Büyükbaba'nın şahin gözleri ağaçların arasında sarı bir ışık yakaladı. Çamların arasına dönen Birleşik Devletler devriyesinin lideriydi bu. Kendi başınaydı ve yeniden onları seyrediyordu. Büyükbaba eve dönmek için bir arka yola kaydı.

O gece düşündü. Sarı şeritli Birleşik Devletler askerlerinin alçaklık yapmak üzere olduğunu tahmin etti ve eski evdeki insanları izlendikleri konusunda uyarmaya karar verdi. Ertesi sabah tam bunu yapmak için kendisini hazırladı.

Gizlenme yerine vardı ama Büyükbaba insanlara karşı utangaçtı. Nasıl yapacağını çıkarmaya çalışarak bekledi. İnsanlar tarladaydılar, gene eski sabanı çekiyorlardı. Tarlaya sıçrayıp onlara söylemek istediklerini bağırmaya, sonra kaçmaya karar vermek üzereydi. Ancak çok geçti; sarı şeritleri olan Birleşik Devletler askerini gördü.

Lider hâlâ çamların arasındaydı ve yanında başka bir at daha vardı ama atın üstünde kimse yoktu. Asker yaklaştıkça, Büyükbaba onun bir at değil, bir katır olduğunu gördü. Şimdiye kadar gördüğü en kötü görünüşlü katırdı; iliği kemiğine yapışmıştı. Birleşik Devletler askeri, yaşlı katırı önüne katmıştı. Ormanın kenarına varır varmaz, asker yaşlı katıra bir kamçıyla vurdu ve katırı tarlaya doğru yöneltti. Asker kendi atının üzerinde çamlıkta kaldı.

Katırı önce kadın gördü. Koşumunu bıraktı ve tarlaya doğru koşan katıra bakakaldı. Sonra bağırdı: "Ulu Tanrım! Bir katır. Bize bir katır göndermiş!" Çalıların arasından koşarak katırın peşinden gitti. Yaşlı siyah adam da koşarak ve düşerek, yakalamaya çalışarak peşinden gitti.

Katır, Büyükbaba'nın saklandığı yere doğru koşuyordu. Yakınına gelince Büyükbaba sıçrayıp kollarını salladı. Katır tarlaya doğru döndü ve bir yandaki ormanlığa doğru seyirtti. Asker atını ormanlık alana çevirdi ve katırı korkutarak tarlaya döndürdü. Ne Büyükbaba ne de asker farkedildi çünkü kadının ve yaşlı siyah adamın gözü katırdaydı.

Tek bacaklı adam da, ceviz dalını yere bastırarak koşmaya çalıştı ve birkaç adımda dümdüz yere düştü. İki çocuk fundaların arasında bağırarak koşuyor, katırı yakalamaya çalışıyordu.

Yaşlı katırın aklı karıştı ve aralarından koşarak geçmeye çalıştı. Kadın katırın kuyruğunu yakaladı. Katır kadının ayaklarına atıldı ama kadın kuyruğu bırakmadı. Katır kadını çalıların arasına sürükledi, elbisesini parçaladı. Yaşlı siyah adam katırın üstüne atladı ve boynundan yakaladı. Katır kukla bebek gibi çırpınıyordu ama yaşlı adam sanki elini gevşetirse ölecekmiş gibi sımsıkı tuttu. Yaşlı katır teslim oldu ve durdu.

Tek bacaklı adam ve çocuklar geldiler. Adam yaşlı katırın başına deri bir şerit sardı. Hepsi yaşlı katırın yanına geldiler ve dünyadaki en iyi katırmış gibi onu okşadılar, sevdiler. Büyükbaba, yaşlı katırın bütün bunlardan dolayı kendisini çok iyi hissetmeye başladığını düşündü.

Sonra hepsi tarlada yaşlı katırın çevresinde diz çöktüler ve başları yere dönük bir halde, bir süre o şekilde kaldılar.

Büyükbaba, onların katırı sabana koşmalarını seyretti. Önce biri katırın arkasında sürüyordu, sonra diğeri... Çocuklar bile. Büyükbaba çalılardan onları seyretti ve ormanlıktan onları seyreden askerden gözünü hiç ayırmadı.

Vadi, Büyükbaba'nın düzenli gözlediği bir yer oldu çıktı. Tarla sürmenin nasıl olacağını görmesi gerekiyordu. Üç günde tarlanın dörtte birini sürmüşlerdi.

Dördüncü günün sabahında, Büyükbaba, Birleşik Devletler askerinin beyaz bir çuvalla tarlanın ucuna geldiğini gördü. Tek bacaklı adam da askeri gördü. Sallamak için emin değilmiş gibi elini yarı kaldırdı. Birleşik Devletler askeri de aynı şeyi yaptı ve atını ormana sürdü. Çuvalda mısır tohumu vardı.

Ertesi sabah, Büyükbaba vadiye gittiği zaman, Birleşik Devletler askeri evin önünde atından iniyordu. Tek bacaklı adamla ve yaşlı siyah adamla konuşmak için. Büyükbaba onları duymak için yaklaştı.

Kısa bir süre sonra Birleşik Devletler askeri yaşlı katırla saban sürmeye başladı. Sabanın bağlarını boynuna bağladı. Büyükbaba, onun işi bildiğini söyleyebilirdi. Uzanıp bir avuç yeni sürülmüş toprak alıyor ve kokluyordu. Bazen tadına bile bakıyordu. Sonra elindeki toprağı silkeliyor ve yeniden sürmeye başlıyordu.

Onun bir onbaşı ve Illinoisli bir çiftçi olduğu ortaya çıktı. Saban sürmeye neredeyse günbatımına kadar gelmezdi. Görevinden ancak o zaman sıvışabiliyordu. Ama neredeyse her gün geliyor ve saban sürüyordu. Bir akşam yanında bir deri bir kemik bir er getirdi. Er, orduda olmayacak kadar genç görünüyordu ama ordudaydı. Her akşam onbaşıyla birlikte gelmeye başladı. Yanında küçük çalılar getirdi. Bunlar elma ağaçlarıydı.

Bir çalıyı tarlanın kenarına koyup çalıştı. Dikti ve suladı. Çevresine toprak koyup, budadı. Etrafına tahtalar

dikti. Sonra geri çekilip şimdiye dek gördüğü ilk elma ağacıymış gibi baktı.

İki küçük kız ona yardım etmişti. Bir ay içinde tarlanın çevresini elma ağaçlarıyla çevirmişlerdi. Adamın New York'lu ve elma yetiştiricisi olduğu ortaya çıktı. O elma ağaçlarını dikerken, diğerleri vadiye mısır ektiler.

Büyükbaba bir günhava karardıktan sonra ön sundurmaya bir düzine kedi balığı bıraktı. Ertesi akşam kedi balığını pişirmişlerdi. Avludaki bir ağacın altına konulmuş masada balıkları yiyorlardı. Ara sıra, yemek yerlerken, onbaşı ya da kadın ayağa kalkıyor ve dağlara el sallayarak Büyükbaba'yı davet ediyordu. Bir yerlinin balıkları bıraktığını biliyorlardı ama asla Büyükbaba'yı göremediler, yalnızca dağlara el salladılar. Bir yerli olmadıkları için ağaçların arasında yanlış bir rengi nasıl ayıracaklarını bilemezlerdi. Büyükbaba hiçbir zaman oraya gitmedi. Gerçi biraz daha balık bıraktı. Avlunun yakınındaki ağaç dallarına balık asardı, çünkü artık ön sundurmaya gitmeye korkuyordu.

Büyükbaba dedi ki onlara balık bırakmış, çünkü onlar yerli olmadıkları ve dolayısıyla cahil oldukları için ürünleri yetişmeden önce açlıktan ölebilirlermiş. Birleşik Devletler askerine yenilecek değildi, ne de ikisine birden.

Bir deri bir kemik asker ve küçük kızlar her akşam günbatımında kuyudan su çekerlerdi. Kovaları su sıçratarak taşır ve elma ağaçlarını sularlardı. Diğerleri mısır çapalar ve inceltirken, onlar bu işi yaparlardı. Büyükbaba, Birleşik Devletler onbaşısının çapalama konusunda saban sürmede olduğu kadar tam deli olduğunu anladı. Mısır yetişti, koyu yeşil ki bu iyi bir ürün anlamına geliyordu. Elma ağaçları yeşil filizler verdi.

Yazdı; günler uzundu ve akşam yavaş yavaş olurdu. Onbaşı ve er ayrılıp ordu görevine dönmeden önce iki üç saat daha çalışabilirlerdi.

Akşamın serinliğinde, çobanaldatanlar şarkı söylemeye başladığı sırada, hepsi ön avluda durur ve tarlaya bakardı. Onbaşı piposunu içer ve iki küçük kız bir deri bir kemik ere olabildiğince yakın dururlardı. Erin elleri elma ağaçlarını çapalamaktan kir doluydu, çünkü bir çapanın iş görmesine güvenmezdi.

Onbaşı piposunu eline alırdı. Gözleri tarlada, yapabilse toprağı yiyecekmiş gibi, "İyi bir toprak..." derdi.

Tek bacaklı adam, "Evet!.." derdi, "İyi bir toprak..."

Yaşlı siyah adam, "Gördüğüm en iyi mısır ürünü." derdi. Bunu her akşam söylerdi. Büyükbaba dedi ki usulca yakına sokulmuş, hepsinin tek yaptığı ayakta durup tarlaya bakmakmış... Ve her akşam aynı şeyleri söylemekmiş. Tarla hepsinin bakmak zorunda olduğu bir tür doğa harikası gibi...

Bir deri bir kemik kalmış asker her zaman, "Bir yıl bekleyin –elma ağaçları tomurcuk vermeye başlayınca... Asla böyle bir şey görmeyeceksiniz." derdi. Küçük kızlar kıkırdardı ki bu onları daha da küçük gösterirdi.

Onbaşı piposuyla işaret ederdi. "Şimdi önümüzdeki yıl, uzaktaki dağın karşısındaki şu küçük çalılık boğazını temizlemek isteyeceksiniz. Belki üç dört hektarlık mısır tarlası olacak."

Büyükbaba, küçük vadinin başka hiçbir şeyin yapılamayacakmış gibi göründüğünü anlayabiliyordu. Dedi ki her şey yerli yerindeymiş. Her şeye ilgisini kaybetmeye başladı. Sonra "Düzenleyici"ler geldi.

Güneşin hâlâ tepede olduğu bir akşam atla geldiler, bir düzine. Güzel üniforma ve silahları vardı. Yeni konulan yasaları kabul eden ve vergileri artıran politikacıları temsil ediyorlardı.

Evin avlusuna kadar atla gelerek, avluya bir direk diktiler ve direğin tepesine de kırmızı bir bayrak koydular. Büyükbaba, kırmızı bayrağın ne anlama geldiğini biliyordu. Yerleşim yerlerinde görmüştü. Bazı politikacıların senin mülkünü istediği ve dolayısıyla ödeyemeyeceğin kadar yüksek vergiler koyduğu anlamına geliyordu. Sonra kırmızı bayrağı dikerlerdi, devralacakları anlamına.

Tek bacaklı adam, kadın, yaşlı siyah adam ve çocuklar, Düzenleyiciler'i görünce tarladan çapalarıyla geldiler. Avluda toplandılar. Büyükbaba tek bacaklı adamın çapasını fırlatıp eve girdiğini gördü. Bir dakika içinde geri döndü ve ellerinde eski bir tüfek vardı. Tüfeği Düzenleyiciler'e doğrulttu.

Birleşik Devletler onbaşısı atla geldi. Bir deri bir kemik er yanında değildi. Onbaşı atından indi ve Düzenleyiciler ile tek bacaklı adamın arasına girdi. Tam o sırada bir Düzenleyici silahını ateşledi ve onbaşı geri geri sendeledi, şaşırmış ve yaralanmış görünüyordu. Şapkası başından yuvarlandı ve onbaşı yere düştü.

Tek bacaklı adam tüfeğini ateşledi ve bir Düzenleyiciyi vurdu. Düzenleyiciler silahlarını ateşlemeye başladılar. Tek bacaklı adamı öldürdüler. Adam sundurmaya düştü. Kadın ve çocuklar ona doğru bağırarak koştular. Adamı kaldırmaya çalıştılar ama Büyükbaba onun öldüğünü biliyordu, çünkü boynu gevşekti.

Büyükbaba, yaşlı siyah adamın havaya kaldırdığı çapasıyla Düzenleyiciler'e koştuğunu gördü. Düzenleyiciler ona iki üç kez ateş ettiler ve yaşlı siyah adam çapasının sapı üzerine düştü. Sonra Düzenleyiciler atlarına binerek gittiler.

Büyükbaba arka patikaya girdi, çünkü Düzenleyiciler'in görülmediklerinden emin olmak için çevreyi kuşatacaklarından emindi. Baba'sına bundan söz etti.

Büyükbaba yerleşim yerinde olayın nasıl geçtiğini öğrendi. Politikacılar olayın bir ayaklanmaya benzediğini, bunu halletmek için yeniden seçilmeleri gerektiğini ve daha fazla para almaları gerekeceği söylentisini yaymışlardı. İnsanlar bunu düşündüler ve politikacılara doğru bildiklerini yapmalarını söylediler. Ki onlar da öyle yaptı.

Zengin bir adam vadiyi aldı. Büyükbaba, kadın ile çocuklara ne olduğunu hiç öğrenemedi. Zengin adam ortakçılar getirdi. Toprak ve hava senin olunca, para kazanmak için elmaları yeteri kadar yetiştiremezsin, dolayısıyla elma ağaçlarını kestiler.

New York'lu bir erin ordudan kaçtığı haberi yayıldı. Bir ayaklanmadan kaçtığı için ona korkak denildi.

Büyükbaba, onbaşıyı paketleyip geriye kalanları Illinois'e postaladıklarını söyledi. Dedi ki onu giydirmek ve toparlamak için gittiklerinde, ellerinden biri yumruk halindeymiş. Elini açmaya çalışmışlar ve sonunda bunu yapmak için alet kullanmışlar. Yumruğu açmışlar ama elde kayda değer bir şey yokmuş. Yere dökülen bir avuç kara çerçöpten başka hiçbir şey...

Dağda Bir Gece

BÜYÜKBABA ile yerli gibi düşünürdük. Daha sonra insanlar bana bunun çocukça olduğunu söyleyecekti –oysa ben biliyordum– ve Büyükbaba'nın "sözcükler" hakkında neler söylediğini hatırladım. Bu çocukluk olsa bile önemli değil, çünkü aynı zamanda iyiydi. Büyükbaba bunun beni her zaman ileri götüreceğini söyledi... Ki öyle de oldu.

Büyükbaba yarı İskoç'tu ama yerli gibi düşünürdü. Başkaları için de böyleydi herhalde; büyük Kızıl Kartal, Bill Weatherford ya da İmparator McGilvery ya da McIntosh gibi. Onlar kendilerini, yerlilerin yaptığı gibi doğaya verdiler; ona boyun eğdirmeye ya da bozmaya çalışmak için değil, doğayla birlikte yaşamak için. Ve bu düşünceyi o kadar sevdiler, sevgi içlerinde öyle büyüdü ki artık beyaz adam gibi düşünmeleri mümkün değildi.

Büyükbaba bana anlattı. Yerli satmak istediği bir şey getirir ve beyaz adamın ayaklarının dibine koyardı. İstediği bir şey olmazsa, mallarını toplar, çekip giderdi. Anlayamayan beyaz adam ona "Yerli verici", yani veren, sonra geri alan adam adını taktı. Hiç de böyle değil. Yerli bir

armağan verirse, bunu hiç gösterişsiz yapar, bulunabilecek bir yere bırakır, o kadar.

Büyükbaba, yerlilerin, "barışçı" oldukları, silahları olmadığını anlatmak için avuç içlerini gösterdiklerini söyledi. Bu Büyükbaba'ya göre mantıklıydı, oysa başka herkese acayip komik geliyordu. Büyükbaba dedi ki beyaz adam aynı şeyi el sıkarak anlatırmış, yalnız bir farkla: Sözleri o kadar çarpıktı ki arkadaş olduğunu iddia eden adam kol yeninden fırlamış silahı sıkmaya çalışırdı. Büyükbaba el sıkışmaya pek yatkın değildi. Bir adamın kendisini arkadaş olarak tanıttıktan sonra kol yeninden çıkan bir şeyi sıkmaya çalışmasından hoşlanmıyordu çünkü. Bir adamın verdiği söze tam sadakatsizliğiydi bu. Ki mantıklıydı.

İnsanların bir yerli gördüğü zaman "Nasıl!" deyip sonra gülmelerine gelince, Büyükbaba dedi ki bu birkaç yüzyıl önce başlamış. Ne zaman bir yerli bir beyaz adamla karşılaşsa, beyaz adam ona sormaya başlarmış: "Nasıl hissediyorsun?", "Nasıl geçiniyorsun?" ya da "Geldiğin yerde av eti nasıl?" Yerli, beyaz adamın en sevdiği konunun 'nasıl' olduğuna inanmaya başlamış. Nazik olduğundan, beyaz adamla karşılaştığı zaman, yalnızca nasıl demeyi, sonra da orospu çocuğunun istediği nasıl üzerinde konuşmasına izin vermeyi düşünmüş. Büyükbaba dedi ki nazik ve ilgili olmaya çalışan bir yerliye gülüyormuş insanlar.

Mallarımızı dörtyol ağzındaki dükkâna teslim ettik ve Bay Jenkins iki büyük şehir insanının orada olduğunu söyledi. Adamların Chattanooga'dan olduklarını ve uzun siyah bir otomobille geldiklerini söyledi. Bay Jenkins dedi ki Büyükbaba ile konuşmak istiyorlarmış.

Büyükbaba, büyük şapkasının altından Bay Jenkins'e baktı: "Vergi Yasası mı?"

Bay Jenkins, "Hayır!" dedi. "Hiç mi hiç yasa değil. Viski işinde olduklarını söylediler. Senin iyi bir yapımcı olduğunu duyduklarını ve seni büyük bir damıtım yerine koymak istediklerini ve onlar için çalışarak zengin olabileceğini söylediler."

Büyükbaba bir şey söylemedi. Büyükanne için biraz kahve ve şeker aldı. Ben odunları toplayıp Bay Jenkins'in avucundan eski şekeri aldım. Bay Jenkins, Büyükbaba'nın bu konuda söyleyeceklerini duymak için etrafta dolandı ama Büyükbaba'yı, ne düşündüğünü sormayacak kadar iyi tanıyordu.

Bay Jenkins, "Geri geleceklerini söylediler." dedi.

Büyükbaba biraz peynir aldı ... Ki bu hoşuma gitti, çünkü peyniri severdim. Yürüyüp dışarı çıktık ve dükkânın önünde durmadık. Patikaya doğru yola koyulduk hemen. Büyükbaba hızlı yürüyordu. Kiraz toplayacak zamanım yoktu ve Büyükbaba'nın ardında sürekli tırıs giderken eski şekerimden uzak durmak zorundaydım.

Kulübeye gelince, Büyükbaba, Büyükanne'ye büyük şehir adamlarını anlattı. Dedi ki, "Sen burada kal, Küçük Ağaç. Ben damıtım yerine gidiyorum ve üzerine biraz daha koruyucu dal koyacağım. Adamlar gelirse, haberim olsun." Çukur patikasından yola çıktı.

Büyük şehir adamlarını gözleyerek ön sundurmaya oturdum. Adamları görüp Büyükanne'ye söylediğim zaman, Büyükbaba henüz gözden kaybolmuştu. Büyükanne eşikte durarak arkasına yaslandı ve onların patikadan gelip su kaynağının üzerindeki kütüğü geçişlerini seyrettik.

Politikacılar gibi güzel giysileri vardı. İri şişman adam lavanta rengi bir takım elbise ve beyaz bir kravat takmıştı. Zayıf adamın beyaz bir takım elbisesi ve parlayan siyah bir gömleği vardı. İyi hasırdan yapılmış büyük şehir şapkaları giymişlerdi.

Sundurmaya doğru yürüdüler ama basamakları çıkmadılar. İri adam çok kötü terliyordu. Büyükanne'ye baktı. "Yaşlı adamı görmek istiyoruz." dedi. Hasta olduğunu düşündüm, çünkü kötü soluk alıyordu ve gözlerini görmek zordu. Şişkin gövdesinde gözleri çizgi gibiydi.

Büyükanne bir şey söylemedi. Ben de söylemedim. İri adam zayıf adama döndü. "Yaşlı kızılderili İngilizce anlamıyor, Slick."

Bay Slick başını çevirmiş, çevreye bakınıyordu, gerçi arkasında bir şey yoktu. Ses tonu yüksekti. "Yaşlı kızılderiliyi boşver gitsin." dedi, "Buradan hoşlanmadım, Chunk... Çok uzak. Buradan gidelim." Bay Slick'in küçük bir bıyığı vardı.

Bay Chunk, "Çeneni kapat!" dedi. Şapkasını geri itti. Hiç saçı yoktu. İskemlede oturan bana baktı. "Oğlan meleze benziyor." dedi. "Belki İngilizce anlar. İngilizce anlıyor musun, çocuk?"

"Sanırım..." dedim.

Bay Chunk, Bay Slick'e baktı. "Bunu bir dinle... Sanırsammış." Bundan hoşlandılar ve hemencecik orada yüksek sesle güldüler. Büyükanne'nin geri dönüp Mavi Çocuk'u saldığını gördüm. Mavi Çocuk, Büyükbaba'ya gitmek için yola koyuldu.

Bay Chunk, "Baba'n nerede, çocuk?" dedi. Ona Baba'yı hatırlamadığımı; Büyükbaba ve Büyükanne ile birlikte

burada yaşadığımı söyledim. Bay Chunk, Büyükbaba'nın nerede olduğunu bilmek istiyordu, ben de arkadaki patikayı gösterdim. Cebine uzanıp tüm bir dolar çıkardı ve bana doğru gösterdi. "Bizi Büyükbaba'na götürürsen, bu doları alabilirsin, çocuk."

Parmaklarında büyük yüzükler vardı. Zengin olduğunu ve doları gerçekten de verebileceğini hemencecik anladım. Doları aldım ve cebime koydum. Çok fazla ettiğini biliyordum. Büyükbaba ile paylaşsam bile, elli sentim olacaktı ki Hıristiyan'a kaptırdığım paraydı bu.

Patikada önlerinden giderken iş konusunda kendimi gayet iyi hissediyordum. Ama yürüdükçe düşünmeye başladım. Onları damıtım yerine götüremezdim, üst patikaya götürdüm.

Üst patikada yürürken, kendimi biraz kötü hissettim. Ne yapacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Bay Chunk ve Bay Slick ise çok iyilerdi. Paltolarını çıkardılar ve arkamda uzun süre yürüdüler. Her birinin belinde bir tabanca vardı. Bay Slick, "Baba'nı hatırlamıyorsun, ha çocuk?" dedi. Ben durdum ve onu hiç mi hiç hatırlamadığımı söyledim. Bay Slick, "Bu seni piç yapar, değil mi, çocuk?" dedi. Ben, "Sanırım..." dedim ama sözlükte P'ye gelmemiştim ve o sözcüğü incelememiştim. Her ikisi de öksürmeye başlayana kadar güldü. Mutlu insanlar gibi görünüyorlardı.

Bay Chunk, "Allah kahretsin, bir sürü hayvan var." dedi. Ben, dağlarda çok hayvanımız olduğunu söyledim... Vahşi kediler ve vahşi domuzlar; Büyükbaba ile ben bir keresinde siyah bir ayı görmüştük. Bay Slick son günlerde ayı görüp görmediğimizi bilmek istiyordu. Görmediği-

mizi ama belirtileri olduğunu söyledim. Bir ayının pençe izinin bulunduğu bir kavak ağacı gösterdim. "Tam şurada işaret var," dedim. Bay Chunk, bir yılan ona çarpmış gibi yana sıçradı. Bay Slick'e çarptı ve onu yere devirdi. Bay Slick deliye döndü. "Allah seni kahretsin! Chunk, neredeyse beni yoldan aşağıya atıyordun! Beni oraya yuvarlasaydın bari..." Bay Slick çukuru gösterdi. O ve Bay Chunk, ikisi de eğilip aşağıya baktılar. Çok aşağımızdaki su kaynağı belli belirsiz görünüyordu.

Bay Chunk, "Ulu Tanrım!" dedi, "Ne kadar yüksekteyiz? Allah kahretsin, bu patikadan düşmüş olsaydın, boynun kırılırdı." Bay Chunk'a ne kadar yüksekte olduğumuzu bilmediğimi ama hayli yüksekte olduğumuzu söyledim. Gerçi bu konuda hiç düşünmemiştim.

Ne kadar yükseğe çıkarsak, Bay Chunk ile Bay Slick o kadar çok öksürüyordu. Ayrıca gittikçe daha da arkamda kalmaya başladılar. Bir keresinde onları arayarak patikadan geri döndüm, beyaz bir meşenin altına serilmişlerdi. Beyaz meşenin köklerinin çevresinde zehirli sarmaşık vardı. Sarmaşıkların ortasında yatıyorlardı.

Zehirli sarmaşık güzel ve yeşildir ama üstüne yatmasan daha iyi olur. Her yanına batar ve aylar süren izler bırakır. Zehirli sarmaşık konusunda hiçbir şey söylemedim. Zaten üzerindeydiler ve onların kendilerini kötü hissetmelerine neden olmak istemedim. Çok kötü görünüyorlardı.

Bay Slick, başını kaldırdı. "Dinle, seni küçük piç!" dedi, "Daha ne kadar gitmemiz gerekiyor?" Bay Chunk başını kaldırmadı. Gözleri kapalı, zehirli sarmaşıkların üstünde yattı. Neredeyse geldiğimizi söyledim.

Düşünüyordum. Büyükanne'nin benim ardımdan Büyükbaba'yı üst patikaya göndereceğini biliyordum. Dolayısıyla dağın tepesine çıktığımızda, Bay Slick ile Bay Chunk'a oturup bekleyeceğimizi; Büyükbaba'nın hemen geleceğini söyleyecektim. Ki gelecekti. İşe yarayacağını ve onları öyle ya da böyle Büyükbaba'ya götürdüğümü gördükleri için doların bende kalacağını tahmin ettim.

Yukarı doğru yürümeye başladım. Bay Slick, Bay Chunk'ın zehirli sarmaşıkların üzerinden kalkmasına yardım etti ve arkamda sendeleyerek yürüdüler. Paltolarını zehirli sarmaşıklarda bırakmışlardı. Bay Chunk, dönerken paltolarını alacaklarını söyledi.

Onlardan önce dağın tepesine vardım. Patikanın ikiye ayrıldığı bir çalının altına oturdum. Bir yol dağın tepesine gidiyor, diğeri dağın öbür yanından aşağıya iniyordu. Bay Chunk ile Bay Slick'i beklemeyi ve sonra da oturup Büyükbaba gelene kadar orada beklemeyi düşündüm.

Gelmeleri uzun süre aldı. Sonunda dağın tepesine vardıklarında, Bay Chunk'ın kolu Bay Slick'in omuzlarındaydı. Ayağını iyice incitmişti, çok kötü topallıyor ve hopluyordu.

Bay Chunk, Bay Slick'e, piç olduğunu söylüyordu. Ki bu beni şaşırttı, çünkü Bay Slick, onun da piç olduğu konusunda bir şey söylememişti. Bay Chunk, Bay Slick'in dağlı köylülerin kendileri için çalışmaları fikrini ilk ortaya atan olduğunu söylüyordu. Bay Slick, bu hayvan yerliyi alma fikrinin Bay Chunk'a ait olduğunu ve onun bir orospu çocuğu olduğunu söylüyordu.

O kadar yüksek sesle konuşuyorlardı ki... Tam yanımdan geçtiler. Onlara beklememiz gerektiğini söyleme şansım yoktu, çünkü Büyükbaba bana insanlar konuşurken

onların sözünü kesmemeyi öğretmişti. Dağın diğer yanındaki patikadan aşağıya indiler. Dağların arasında derin bir yarığa giderek ağaçların arasında kaybolana kadar onları seyrettim. Büyükbaba'yı beklemenin daha iyi olacağını tahmin ettim.

Uzun süre beklemem gerekmedi. Önce Mavi Çocuk göründü. Benim izimi kokladığını gördüm ve kuyruğunu sallayarak geldi. Bir dakika içinde bir çobanaldatan sesi duydum. Tam tamına bir çobanaldatan sesi gibiydi... Ama henüz akşam karanlığı çökmediği için onun Büyükbaba olduğunu biliyordum. Neredeyse onun kadar iyi çobanaldatan taklidi yaptım.

Akşam güneşinde gölgesinin ağaçların arasında kaydığını gördüm. Patikadan gelmiyordu ve duyulmak istemiyorsa onu asla duyamazdın. Bir dakika içinde yanımdaydı. Onu görmekten memnun oldum.

Büyükbaba'ya, Bay Slick ile Bay Chunk'ın patikadan aşağıya indiğini söyledim. Konuşmalarından hatırlayabildiğim her şeyi de anlattım. Büyükbaba homurdandı, bir şey söylemedi ama gözlerini kıstı.

Büyükanne bize bir torba içinde erzak göndermişti. Büyükbaba ile sedir ağacının altına oturup yedik. Mısır ekmeği ve pişirilmiş kedi balığı dağ havasında çok lezzetliydi. Hepsini yiyip bitirdik.

Büyükbaba'ya bir doları gösterdim ki Bay Chunk işimi yaptığımı düşünürse bende kalabilirdi sanırım. Büyükbaba'ya, hemen bozdurursak ikiye bölebileceğimizi söyledim. Büyükbaba, burada Bay Chunk'ı görmek için bulunduğundan işimi yaptığımı söyledi. Büyükbaba dedi ki bütün dolar benim olabilirmiş.

Büyükbaba'ya, Bay Jenkins'in dükkânındaki yeşil ve kırmızı kutuyu anlattım. Dedim ki o kutu bir dolardan fazla değildir. Büyükbaba, kendisinin de öyle tahmin ettiğini söyledi. Uzaktan, dağ yarığında bir bağırış duyduk. Bay Chunk ile Bay Slick'i toptan unutmuştuk.

Karanlık çöküyordu. Çobanaldatanlar ve çipviller dağın diğer yanında şarkı söylemeye başlamıştı. Büyükbaba ayağa kalktı ve ellerini ağzına koydu. "HUUUUUUUUUUİİİİİİİİİİİİİ!" Büyükbaba aşağıya doğru bağırdı. Ses diğer dağda, Büyükbaba oradaymış gibi berrak yankılandı. Sonra yarıkta ve çukurlarda yankılandı ve gittikçe zayıfladı. Sesin nereden geldiğini tahmin etmenin hiç yolu yoktu. Yankılar henüz bitmişti ki yarıktan üç silah sesi duyduk. Ses yankılandı ve ötelere doğru gitti.

Büyükbaba, "Tabancalar!" dedi, "Tabanca atışıyla karşılık veriyorlar."

Büyükbaba yeniden bağırdı. "HUUUUUİİİİİİİİİİİİİ!" Ben de bağırdım. İkimizin bağırması atlayıp zıplayan yankılar yaptı. Silahlar yeniden ateşlendi, üç kez.

Büyükbaba ile bağırmaya devam ettik. Yankıları dinlemek eğlenceliydi. Her seferinde tabanca bize karşılık verdi, ta ki sonunda yanıt vermeyene kadar.

Büyükbaba, "Mermileri bitti." dedi. Artık karanlıktı. Büyükbaba gerinip esnedi. "Bu gece onları kurtarmaya çalışarak burada dolanmamızın gereği yok, Küçük Ağaç. Onlar iyi olacaklar. Yarın gideriz."

Büyükbaba ile uyumak için sedir ağacının altına dallar koyduk. Baharda ve yazın dağlarda uyumaya gideceksen, dallar üzerinde uyuman iyi olur. Bunu yapmazsan, kızıl böcekler seni yer bitirir. Kızıl böcekler o kadar küçüktür ki

çıplak gözle pek göremezsin onları. Milyonlarcası yapraklarla çalıların üzerindedir. Üzerine tırmanır ve gövdene batarak her yerinde yumrular çıkarırlar. Bazı yıllar diğerlerinden daha kötü olurlar. Bu yıl, kötü kızıl böcek yılıydı. Ağaç kurtları da vardı.

Büyükbaba, ben ve Mavi Çocuk dalların üzerine kıvrıldık. Mavi Çocuk yanıma kıvrıldı ve keskin havada sıcaklığını hissettim. Dallar yumuşak ve yay gibiydi. Esnemeye başladım.

Büyükbaba ile ellerimizi başımızın altına koyduk ve çıkan ayı seyrettik. Dolunaydı ve sarıydı. Uzaktaki bir dağın üzerindeydi. Büyükbaba dedi ki ayışığında dağlar bata çıka gider, çukurlarda gölgeler ve derin eflatunlar yaratırmış. Çok aşağımızda pus, iplikler halinde yayıldı... Çukurlara doğru giderek, dağların kenarlarına sinsice sokularak... Küçük bir pus parçası gümüş rengi gemi gibi dağın sonuna gelir ve diğerine toslardı. Sonra birlikte eriyip bir çukura inerlerdi. Büyükbaba dedi ki pus canlı gibiymiş. Ki öyleydi.

Bir alaycı kuş büyük karaağaçta tam yakınımızda şarkı söylemeye koyuldu. Dağların uzaklarında iki vahşi kedinin eşleştiğini duyduk. Deli bağırıyormuşçasına çıkıyordu sesleri. Büyükbaba dedi ki kediler kendilerini o kadar iyi hissederlermiş ki bağırmaktan başka çareleri yokmuş.

Büyükbaba'ya her gece bir dağın tepesinde uyumayı neredeyse seveceğimi söyledim. Büyükbaba, kendisinin de seveceğini söyledi. Bir cüce baykuş aşağımızda tiz bir çığlık attı ve sonra bağırışlar, haykırışlar oldu. Büyükbaba, bunların Bay Chunk ile Bay Slick olduğunu söyledi.

Dedi ki sakinleşmezlerse, dağlardaki bütün kuş ve hayvanları rahatsız ederlermiş. Aya bakarak uyudum.

Büyükbaba ile şafakta uyandık. Dağın tepesinde şafağı seyretmek gibisi yoktur. Büyükbaba, ben ve Mavi Çocuk şafağı seyrettik. Gökyüzü hafif griydi. Yeni güne hazırlanan kuşlar ağaçlarda yaygara koparıyor ve cıvıldıyordu.

Yüz mil kadar ötede, dağ dorukları, altımızda yüzen siste adalar gibi girintili çıkıntılıydı. Büyükbaba doğuyu gösterip, "Seyret!" dedi.

En uzaktaki dağın yamacının altında, bir pembe çizgi hızla hareket etti. Sabah rüzgârı ortaya çıktı ve yüzümüze vurdu ve Büyükbaba ile renklerin ve sabahın canlandığını biliyorduk. Dağın kenarı ateşe tutulmuşa benziyordu. Sonra güneşi, ağaçları ortaya çıkardı. Pusu, aşağımızda yükselen ve hareket eden pembe bir okyanusa çevirdi.

Güneş, Büyükbaba ile benim yüzümüze vurdu. Dünya yeniden doğuyordu sanki. Büyükbaba doğduğunu söyledi ve şapkasını çıkardı. Uzun bir süre güneşi seyrettik. Büyükbaba ile ben bir şey hissediyorduk ve dağ tepesine yeniden gelip güneşin doğmasını seyredeceğimizi hemencecik bildim.

Güneş dağı berraklaştırdı ve gökyüzünde özgürce yüzdü. Büyükbaba iç çekip gerindi. "Şey..." dedi, "Seninle benim yapılacak bir işimiz var. Ne olduğunu söyleyeceğim." Büyükbaba başını kaşıdı, gene, "Ne olduğunu söyleyeceğim." dedi, "Sen kulübeye gidip Büyükanne'ye kısa bir süre sonra oraya geleceğimizi söyleyeceksin. Ona, seninle bana biraz yiyecek hazırlamasını ve kâğıt bir torbaya koymasını söyle. İki büyük şehir adamına da yiyecek hazırlasın ve kıtık bir torbaya koysun. Şimdi dediklerimi

hatırlayabiliyor musun; kâğıt torba ve kıtık torba?" Hatırlayabileceğimi söyledim. Yola koyuldum.

Büyükbaba beni durdurdu. "Küçük Ağaç..." dedi ve sırıtmaya başladı, "Büyükanne iki adama yiyecek hazırlarken, ona adamların sana söylediklerinden hatırlayabildiklerini anlat." Yapacağımı söyledim ve patikadan aşağıya inmeye başladım. Mavi Çocuk benimle birlikteydi. Büyükbaba'nın, Bay Chunk ile Bay Slick'e seslenmeye başladığını duydum. Büyükbaba, "HUUUUUUUUİİİİİİİİİİ!" diye bağırıyordu. Durup ben de bağırmak isterdim ama patikadan aşağıya inerken aldırmadım.

Sabahın bu saatinde bütün yaratıklar canlanan gün için dışarı çıkarlardı. Bir kestane ağacının üstünde iki rakun gördüm. Bana baktılar ve altlarından geçerken konuştular. Yol boyunca sincaplar sohbet ediyor ve atlayıp zıplıyorlardı. Yanlarından geçerken durup bana bağırdılar. Kuşlar bütün yol boyunca kanatlarını çırptılar ve dalış yaptılar. Bir alaycı kuş benimle Mavi Çocuk'u uzun bir yol boyunca takip etti, başıma konarak beni rahatsız etti. Alaycı kuşlar, onları sevdiğini biliyorlarsa bunu yaparlar. Ki ben seviyordum.

Kulübenin önündeki açıklığa geldiğimde Büyükanne arka sundurmada oturuyordu. Kuşları seyrederek geldiğimi bildiğini tahmin ettim. Gerçi Büyükanne'nin gelen birinin kokusunu alabildiğinden de kuşku duymuyordum. Hiç şaşırmazdı çünkü.

Büyükanne'ye, Büyükbaba'nın benim ve onun için bir kâğıt torbaya yiyecek koymasını, Bay Chunk ve Bay Slick için ise kıtık torbaya yiyecek koymasını istediğini söyledim. Büyükanne erzakları pişirmeye başladı.

Benimkiyle Büyükbaba'nınkini hazırladı. Bay Chunk ile Bay Slick için balık kızartırken, ona adamların söylediklerini anlatmayı hatırladım. Büyükanne'ye anlatırken, birden tavayı ateşten çekti ve suyla doldurduğu bir kap aldı. Balıkları kızartmak yerine kaynatmaya karar vermişti sanırım. Ama onun yemek pişirirken kök unları kullandığını hiç görmemiştim. Unu kaba koydu. Balıklar iyice kaynadı.

Büyükanne'ye, Bay Chunk ile Bay Slick'in iyi ruhlu insanlar gibi göründüğünü söyledim. Ona, önce hepimiz piç olduğumuz için güldüğünü sandığımı ama sonra Bay Slick'in de bir piç olmasına güldüklerinin ortaya çıktığını anlattım. Bay Chunk'ın ona hatırlattığını duymuştum çünkü.

Büyükanne kaba biraz daha kök unu koydu. Ona bir doları anlattım... Büyükbaba'nın işimi yaptığımı ve paranın bende kalabileceğini söylediğini de anlattım. Büyükanne de bende kalabileceğini söyledi. Doları benim için meyve kavanozuna koydu ama ona kırmızı ve yeşil kutuyu anlatmadım. Etrafta hiç Hıristiyan yoktu, bildiğim kadarıyla, yine de işi şansa bırakmayacaktım.

Büyükanne buhar koyulaşana kadar balığı kaynattı. Gözlerinden sular süzülüyordu ve burnunu çekiyordu. Buhardan olduğunu söyledi sanırım. Büyükanne büyük şehir adamları için balığı kıtık torbaya koydu. Üst patikaya doğru yola koyuldum. Büyükanne bütün köpekleri saldı ve köpekler benimle birlikte geldiler.

Dağın tepesine vardığım zaman, Büyükbaba'yı göremedim. Islık çaldım ve Büyükbaba diğer taraftan, yarım yol aşağıdan karşılık verdi. Yoldan aşağıya indim. Yol dardı ve ağaçlarla gölgelenmişti. Büyükbaba, Bay Chunk

ile Bay Slick'i yarıktan çıkmaları için çağırdığını söyledi. Dedi ki ona çok düzenli karşılık vermişler ve çok yakında ortaya çıkmaları gerekirmiş.

Büyükbaba onların balık torbalarını aldı ve bir ağaç dalına astı. Büyükbaba ile ben yoldan geri döndük ve yemeğimizi yemek için hurma çalılarının altına oturduk. Güneş neredeyse tam dimdikti.

Büyükbaba köpekleri yatırdı ve mısır ekmeğiyle balığımızı yedik. Büyükbaba dedi ki Bay Chunk ile Bay Slick'in sese doğru hangi yola gitmelerini kavramaları biraz zaman almış ama sonunda geliyorlarmış. Sonra onları gördük.

Onları tanımasam, daha önce hiç görmediğimi sanacaktım. Gömlekleri yırtılmıştı. Kollarında ve yüzlerinde büyük kesiklerle çizikler vardı. Büyükbaba dedi ki fundaların arasında koşmuş gibi görünüyorlarmış. Yüzlerindeki bütün bu büyük kırmızı şişliklerin nasıl olduğunu tahmin edemezmiş. Ben bir şey söylemedim ama zehirli sarmaşıklardan olduğunu tahmin ettim. Bay Chunk'ın ayakkabılarından biri kaybolmuştu. Patikadan yukarıya yavaş yavaş ve başları önde geliyorlardı.

Patikada sallanan kıtık torbayı gördüklerinde ağaç dalından aldılar ve yere oturdular. Büyükanne'nin bütün balığını yediler ve kim daha çok yedi, diye tartıştılar. Onları iyice duyabiliyorduk.

Yemeği bitirdikten sonra, gölgede yola uzandılar. Büyükbaba'nın gidip onları kaldıracağını tahmin ettim ama gitmedi. Yalnızca oturup seyrettik. Bir süre sonra, Büyükbaba, onların bir süre dinlenmesine izin vermenin daha iyi olacağını söyledi. Fazla uzun dinlenmediler.

Bay Chunk ayağa sıçradı. Eğildi ve midesini tuttu. Yolun kenarındaki çalılara koştu ve pantolonunu aşağıya indirdi. Çömeldi ve bağırmaya başladı: "Oh! Allah kahretsin! İçim dışıma çıkıyor!" Bay Slick de aynı şeyi yaptı. O da bağırdı. Homurdandılar, bağırdılar ve yerde yuvarlandılar. Bir süre sonra ikisi de çalılardan emekleyerek çıktı ve yola yattı. Sonra gene ayağa sıçrayıp aynı şeyi sil baştan yaptılar. O kadar yüksek sesle konuşuyorlardı ki köpekler heyecanlandılar ve Büyükbaba'nın onları sakinleştirmesi gerekti.

Büyükbaba'ya, bana zehirli sarmaşıkların üzerinde yatıyorlarmış gibi geldiğini söyledim. Büyükbaba öyle göründüğünü söyledi. Ayrıca Büyükbaba'ya dedim ki zehirli sarmaşık yapraklarıyla kendilerini siliyorlardı. Büyükbaba bunun mümkünden de öte olduğunu söyledi. Bay Slick bir ara yoldan tekrar zehrin sarmaşıklara doğru koştu ama pantolonunu zamanında indiremedi. Bundan sonra üzerinde vızıldayan sineklerle başı biraz derde girdi. Bu neredeyse bir saat kadar devam eti. Bundan sonra dinlenerek yola dümdüz uzandılar. Büyükbaba dedi ki onlara uymayan bir şey yemeleri mümkünmüş. Büyükbaba yola çıktı ve onlara ıslık çaldı. Her ikisi de elleri ve ayakları üzerine dikilip Büyükbaba'ya baktılar. İliç olmazsa bize baktıklarını sandım ama gözleri neredeyse kapalı gibi şişmişti. Her ikisi de bağırdı.

Bay Chunk, "Bir dakika bekle!" diye bağırdı. Bay Slick haykırdı, "Çabuk ol, adam!.. Tanrı aşkına!" Ayağa kalktılar ve yolda sendeleye sendeleye yürüdüler. Büyükbaba ile dağın tepesine doğru yürümeye başladık. Geriye baktığımızda, arkamızdan topallayarak geliyorlardı.

Büyükbaba dedi ki patikadan kulübeye de inebilirmişiz. Adamlar yollarını bulmuşlardı çünkü ve hemen gelirlerdi. Bu yüzden öyle yaptık.

Büyükbaba ile kulübeye vardığımızda güneş batmak üzereydi. Arka sundurmaya Büyükanne ile birlikte oturduk ve Bay Chunk ile Bay Slick'in gelmesini bekledik. Açıklığa geldiklerinde iki saat geçmişti ve tam karanlık çökmüştü. Bay Chunk diğer ayakkabısını da kaybetmişti ve ayak uçlarına basarak yürüyor gibiydi.

Kulübenin çevresinde geniş bir daire çizdiler ki Büyükbaba'yı görmek istediklerini sandığımdan bu beni şaşırttı ama fikirlerini değiştirmişlerdi. Büyükbaba'ya doların bende kalma konusunu sordum. İşimi yapmış olduğum için kalabileceğini söyledi. Fikir değiştirmeleri benim suçum değilmiş. Ki bu da mantıklıydı.

Kulübe çevresinde onların peşinden gittim. Su kaynağının üzerindeki kütüğü geçtiler ve ben onlara bağırıp el salladım, "Güle güle Bay Chunk. Güle güle Bay Slick. Dolar için teşekkür ederim, Bay Chunk."

Bay Chunk dönüp bana bir yumruk sallayacakmış gibi göründü. Kütükten su kaynağına düştü. Bay Slick'e tutundu ve nerdeyse onu da çekiyordu ama Bay Slick dengesini korudu ve kurtuldu. Bay Slick, Bay Chunk'a bir orospu çocuğu olduğunu hatırlattı ve Bay Chunk, su kaynağından sürünerek çıkarken Chattanooga'ya döndüğünde –dönebilirse– Bay Slick'i öldüreceğini söyledi. Gerçi birbirleriyle neden dalaştıklarını bilmiyordum.

Çukur patikasında gözden kaybolup gittiler. Büyükanne arkalarından köpekleri göndermek istedi ama Büyükbaba, 'hayır' dedi. Tam tükendiklerini tahmin ettiğini söyledi.

Büyükbaba dedi ki sanırsa her şeyin nedeni Bay Chunk ile Bay Slick'in yanlış anlamasından kaynaklanıyormuş. Benim ve Büyükbaba'nın viski işinde onlar için çalışacağını düşünmüşler. Öyle olduğunu tahmin ettim ben de.

Her şey Büyükbaba ile benim zamanımızın en iyi iki gününü almıştı. Ama sonunda bir dolarım vardı. Büyükbaba'yı, ortak olduğumuz için doları ikiye bölmeyi hâlâ istediğimi söyleyerek uyardım. Büyükbaba, hiçbir şeyin karşılığını eksik ödemediğini söyledi. Ki eksik ödememişti.

Söğüt John

EKİM yapmak yoğun bir uğraştı ve bol zaman gerekirdi. Ekime ne zaman başlayacağımıza Büyükbaba karar verirdi. Parmağını toprağın üzerinde gezdirir ve sıcaklığını hissederdi. Sonra başını sallardı. Bu da ekime başlamayacağımız anlamına gelirdi.

Böyle zamanlarda, o hafta viski işi üzerinde çalışmıyorsak, balık avlamaya, kiraz toplamaya ya da ağaçlar arasında dolaşmaya giderdik.

Ekime başlayınca dikkatli olmak gerekir. Ekim yapılmayacak zamanlar vardır çünkü. Turp ya da patates gibi yerin altında yetişen şeylerin karanlıkta, ay yokken ekilmesi gerektiğini yoksa turplarla patatesin kalemden daha büyük olmayacağını hatırlayarak işe başlamalı...

Mısır, bezelye, şeftali gibi yerin üstünde büyüyen şeyler ay ışığında ekilmelidir. Yoksa hiç ürün alamazsın onlardan.

Bunların yanında başka şeyler de vardır. Birçok insan takvimdeki işaretlere uyar. Örneğin işaret en iyi bezelye yetiştirecek zamanı gösteriyorsa, bezelye ekersin. Böyle zamanlarda ekmezsen, birçok tomurcuğun olur ama bezelyen olmaz.

Her şey için bir işaret vardır. Ama Büyükbaba'nın takvime gereksinimi yoktu. Yıldızlara göre hareket ederdi.

Bahar akşamında sundurmada otururduk ve Büyükbaba yıldızları incelerdi. Dağın kenarında nasıl oluştuklarını, sıraya dizildiklerini seyrederdi. "Yıldızlar tam bezelye havasında." derdi. "Doğu rüzgârı esmezse yarın bezelye ekeceğiz." Yıldızlar doğru olsa bile, doğu rüzgârı esiyorsa, Büyükbaba bezelye ekmezdi. Böyle havalarda bezelyelerin yetişmeyeceğini söylerdi.

Sonra ekim için toprak uygun olmayabilirdi. Çok ıslak ya da çok kuru oluşu gibi. Kuşlar sustuysalar da ekim yapılmazdı. Ekim çok hassas bir konudur çünkü...

Sabah kalktığımızda, bir gece önceki yıldızlara uyarak hepimiz ekim yapmak için hazırlanırdık. Ama rüzgârın doğru olmadığını ya da kuşların sustuğunu fark eder ve toprağın çok ıslak ya da çok kuru olduğunu hemencecik görürdük. Bu yüzden balık avlamaya giderdik.

Büyükanne dedi ki Büyükbaba'nın balıkçılık duygularıyla bazı işaretlerin ilgisi olduğundan kuşku duyuyormuş. Ama Büyükbaba, kadınların karışık işleri anlayamayacağını söyledi. Dedi ki kadınlar her şeyin basit ve dümdüz olduğunu düşünürmüş. Ki öyle değildi. Dedi ki kadınlar bunu düşünmemezlik edemezlermiş, çünkü daha doğduklarında kuşkuluymuşlar. Büyükbaba dedi ki emilen meme başına kuşkulu bakan yaşlı mı yaşlı kadınlar görmüş.

Her şeyin doğru olduğu günlerde, çoğunlukla mısır ekerdik. Mısır bizim ana ürünümüzdü. Yemek yemek ve Yaşlı Sam'ı beslemek için ona güvenirdik. Ayrıca viski yapımında da para eden ürünümüzdü.

Büyükbaba, saban ve Yaşlı Sam ile tarlaya çizgiler çekti. Ben hiç çizgi çekmedim. Büyükbaba, benim daha çok saban adamı olduğumu söyledi. Büyükanne ile ben çizgilere tohum attık ve üstlerini örttük. Dağ kenarlarında Büyükbaba bir Çeroki ekim çubuğuyla mısır ekti. Biz yalnızca yeri açtık ve tohumu bıraktık.

Birçok başka şey de ektik: Bezelye, bamya, tater, turp ve fasulye. Fasulyeleri tarlanın kenarına, ormana yakın yere diktik. Bu, sonbaharda geyiği cezbederdi. Geyikler fasulyeye deli olur. Fasulye tarlasına yirmi mil uzakta bile olsa gelirdi. Böylece kışın yemek için kolay bir geyik elde ederdik. Karpuz da ektik.

Büyükbaba ile ben tarlanın gölgeli bir kenarını seçtik ve epeyce karpuz ektik. Büyükbaba dedi ki büyük bir karpuz tarlası olacakmış. Ama Büyükbaba, yiyemediğimizi dörtyol ağzındaki dükkâna her zaman götürebileceğimizi ve onları satarak çok para kazanmanın mümkün olduğunu söyledi.

Karpuzlar olgunlaşırken, Büyükbaba ile ben karpuz pazarının çöktüğünü keşfettik. Sahip olduğun en büyük karpuz için alacağın en iyi para beş sentti. Satabilirsen tabii... Ki bu da pek mümkün değildi.

Büyükbaba ile bir akşam mutfak masasında bunu hesap ettik. Büyükbaba dedi ki bir fıçı viski yaklaşık sekiz ya da dokuz kilo geliyormuş, ondan iki dolar alıyormuşuz. Bu nedenle on iki kilo ağırlığındaki bir karpuzu dörtyol ağzındaki dükkâna beş sente satacak bir yol göremiyormuş. Viski işinin çökmesi dışında. Ki bu da pek mümkün değildi. Büyükbaba'ya, bana bütün karpuzları yemek zorunda kalacakmışız gibi geldiğini söyledim.

Karpuzlar ekilenlerin arasında en yavaş büyüyen şeylere yakındır. Bezelyeler hemen olgunlaşırdı. Bamya ve fasulyeler de... Ama karpuzlar orada yatar dururdu: Sürekli yeşil ve büyüyerek. Karpuzları sık sık kontrol ettim.

Karpuzlar olgunlaştığından emin olduğun zaman bile olgunlaşmamışlardı. Olgun bir karpuzu bulmak ve test etmek, neredeyse ekim kadar karmaşıktı.

Yemek masasında Büyükbaba'ya birkaç kez, olgun bir karpuz bulduğumdan kuşku duyduğumu söyledim. Her sabah ve akşam, yanılıp yanılmadığımı anlamak için tarlayı kontrol ettim. Her seferinde tarlaya giderdik ve Büyükbaba bakardı: Olmamışlardı. Bir akşam yemek masasında, Büyükbaba'ya, aradığımız karpuzu bulduğumdan emin olduğumu söyledim. Büyükbaba da ertesi sabah bakarız, dedi.

Ertesi sabah erken kalkıp bekledim. Tarlaya güneş doğmadan önce gittik ve Büyükbaba'ya karpuzu gösterdim. Koyu yeşildi ve büyüktü. Büyükbaba ile karpuzun yanına çömelip inceledik. Bir akşam önce zaten iyiden iyiye incelemiştim ama Büyükbaba ile birlikte bir kez daha tekrarladım. Bir süre inceledikten sonra, Büyükbaba, vurma testinden geçirecek kadar olgunlaşmış göründüğüne karar verdi.

Bir karpuza vurma testi yaparken ne yaptığını bilmen ve bundan bir anlam çıkarman gerekir. Vurursan ve karpuz "tink" sesi çıkarıyorsa tam yeşildir. "Tenk" sesi çıkarıyorsa yeşildir ama olgunlaşmaktadır. "Tank" sesi çıkarıyorsa, o zaman olgun bir karpuzun vardır. Büyükbaba'nın her şey için geçerli olduğunu söylediği gibi yarı yarıya şansın vardır.

Büyükbaba karpuza vurdu. Sert vurdu. Bir şey söylemedi ama ben yüzünü yakından inceliyordum. Başını sallamadı. Ki bu iyi bir işaretti. Kafa sallamama karpuzun olgun olduğu anlamına gelmiyordu ama Büyükbaba'nın ondan vazgeçmediği anlamına geliyordu. Büyükbaba yeniden vurdu.

Büyükbaba'ya, sesin bana "tank" gibiye yakın geldiğini söyledim. Büyükbaba çömeldi ve biraz daha inceledi. Ben de...

Güneş doğdu. Bir kelebek, kanatlarını esneterek karpuzun üzerine kondu ve orada durdu. Büyükbaba'ya bunun iyi bir işaret olup olmadığını sordum. Karpuza konan bir kelebeğin, karpuzun olgunlaşmış olduğunu neredeyse kesin olarak gösterdiğini duyduğumu söyledim. Büyükbaba, böyle bir işareti hiç duymadığını ama doğru olabileceğini söyledi.

En yakın söyleyebileceği şeyin, bunun bir sınır olayı olduğunu söyledi. Dedi ki ses "tenk" ile "tank" arasında bir yerlerdeymiş. Ben, bana da öyle geldiğini söyledim ama "tank"a biraz daha eğilmiş gibi görünüyordu. Büyükbaba dedi ki bunu öğrenmenin bir yolu daha varmış. Gidip bir ayakotu sapı aldı.

Bir ayakotu sapını karpuzun üzerine çapraz koyarsan ve sap orada durursa, karpuz yeşildir. Ama ayakotu sapı çaprazdan uzunluğuna dönerse, o zaman olgun bir karpuzun olur. Büyükbaba ayakotu sapını karpuzun üzerine koydu. Sap bir an orada durdu, sonra döndü ve durdu. Oturup onu izledik. Başka dönmedi. Büyükbaba'ya sapın fazla uzun olduğunu ki karpuzun içindeki olgunun onu döndürmek için çok fazla uğraştığını söyledim. Büyük-

baba sapı aldı ve kısalttı. Bir daha denedik. Bu kez daha fazla döndü, neredeyse uzunluğuna...

Büyükbaba vazgeçmeye hazırdı, ancak ben değildim. Eğildim ki sapı yakından seyredebileyim. Büyükbaba'ya sapın yavaş ama düzenli hareket ediyormuş gibi göründüğünü söyledim. Büyükbaba vazgeçmemeye karar verdi. Güneş tepemizde dik olana kadar sapı orada bırakırsak, terekten onu alabiliriz dedi.

Gözümü güneşten ayırmadım. Çevresinde yuvarlanıyor ve uzun bir sabah yapmaya kararlı, dağ yamacında duruyor gibiydi. Büyükbaba dedi ki güneş bazen, saban sürerken ve akşam çayda yıkanmayı düşünürken böyle davranırmış.

Büyükbaba dedi ki bir şeyle meşgul olur ve güneşin ne kadar ağır hareket ettiğine zerre kadar önem vermezsek, vazgeçer ve kendi işine dönermiş. Ki biz de öyle yaptık.

Kendimizi bamya kesmekle meşgul ettik. Bamya çabuk büyür ve kesmen gerekir. Ne kadar çok bamya kesersen, o kadar çok büyüyecektir.

Büyükbaba'nın önündeki çizgide ilerledim ve kısa büyümüş bütün bamyaları kestim. Büyükbaba peşimden geldi ve yüksek bamyaları kesti. Büyükbaba dedi ki onunla benim eğilmek ya da çekmek zorunda kalmadan bamyaların nasıl kesileceğini bilen tek insanlar olduğumuzdan kuşku duymuyormuş. Bütün gün bamya kestik.

Bir çizginin ucuna vardık ve orada Büyükanne vardı. Sırıttı. "Akşam yemeği zamanı." dedi. Büyükbaba ile ben bir koşu karpuz tarlasına gittik. Oraya önce ben vardım ve dolayısıyla karpuzu terekten çeken ben oldum. Ama

kaldıramadım. Büyükbaba karpuzu su kaynağına taşıdı ve suya yuvarlamama izin verdi –şap diye suya düştü; o kadar ağırdı ki soğuk suyun altında battı.

Karpuzu çıkardığımız sırada güneş batmak üzereydi. Büyükbaba kıyıya yattı ve suya uzanarak karpuzu çıkardı. Karpuzu büyük bir karaağaçın gölgesine taşıdı. Büyükanne ile ben arkasındaydık. Oraya daire halinde oturarak koyu yeşil kabuklu soğuk karpuzu seyrettik. Bu bir törendi adeta...

Büyükbaba uzun bıçağını çıkardı ve elinde tuttu. Büyükanne'ye baktı, sonra bana, açık ağzıma ve seyreden büyük gözlerime güldü; karpuzu kesti. Karpuz bıçak darbesiyle birlikte ikiye ayrıldı ki bu iyiydi. Karpuz açıldığı zaman, kırmızı etin üzerindeki karpuz suyu aktı.

Büyükbaba dilimler kesti. Karpuz suyu ağzımdan gömleğime akarken Büyükanne ile birlikte güldüler. İlk karpuzumdu.

Yaz uzadıkça uzadı. Benim mevsimimdi. Doğum günüm yazın olduğu için benim mevsimim oluyordu; bu Çerokiler'in bir geleneğiydi.

Mevsim sırasında doğum yerinin söylenmesi, babanın yaptıklarının, annenin sevgisinin söylenmesi gelenektir.

Büyükanne şanslı olduğumu söyledi. Dedi ki ben doğadan, *Mon-o-lah*'tan doğmuşum ve dolayısıyla dağlardaki ilk gecemde şarkı söylediği bütün kız ve erkek kardeşlere sahipmişim.

Büyükanne dedi ki çok az insan ağaçlara, kuşlara, sulara –yağmura ve rüzgâra– tam sevgi duymak için seçilirmiş. Dedi ki yaşadığım sürece her zaman eve, onların yanına, diğer çocukların ölmüş anne-babalarını bulacak-

ları ve yalnızlık hissetmeyecekleri yere dönecek ve asla yalnızlık hissetmeyecekmişim.

Yaz akşamlarının karanlığında arka sundurmada otururduk. Büyükanne yumuşak sesiyle konuşurken çukurlara karanlık sinerdi. Bazen Büyükanne susar ve uzun bir süre konuşmazdı, sonra yüzünü yumuşatır ve biraz daha konuşurdu.

Büyükanne'ye her şeyden gurur duyduğumu söyledim. Artık çukurlardaki karanlıktan korkmadığımı söyleyebilirdim.

Büyükbaba dedi ki karanlıktan korkma kuşkusuyla her zaman canını sıkarmış ve artık karanlık durumlarda ona yol gösterebileceğime tam güvenebilirmiş. Ki yol göstereceğimi söyledim.

Artık altı yaşındaydım. Büyükanne'ye zamanın geçtiğini hatırlatan şey doğum günümdü. Neredeyse her akşam lambayı yaktı ve okudu. Beni sözlük çalışmasına zorladı. P'ye gelmiştim ve sayfalardan biri yırtılmıştı. Büyükbaba, o sayfanın önemli olmadığını söyledi. Yerleşim yerine birlikte gittiğimiz zaman, parasını ödeyerek sözlüğü kütüphaneden satın aldı. Sözlük yetmiş beş sente mal oldu.

Büyükbaba'nın o parada gözü yoktu. Her zaman bu tür bir sözlük istediğini söyledi. İçinde yazan bir sözcüğü okuyamadığı için başka bir kullanımı olduğundan kuşku duydum ama sözlüğe dokunduğunu hiç görmedim.

Çam Billy geldi. Karpuzlar olgunlaştıktan sonra daha sık gelmeye başladı. Çam Billy karpuzları seviyordu. Kızıl Kartal enfiye şirketinden aldığı para konusunda da, büyük şehir suçlularına verilen ödül konusunda da hiç mi

hiç kibirli değildi. Bundan hiç söz etmedi, dolayısıyla biz de ona asla sormadık.

Çam Billy, dünyanın sona ermek üzere olduğunu tahmin ettiğini söyledi. Dedi ki bütün işaretler böyle gösteriyormuş. Dedi ki savaş söylentileri varmış ve topraklarda kıtlık başlamış, bankalar çoğunlukla kapalıymış ve kapalı olmayanlar sürekli soyuluyormuş. "Oklahoma'da..." dedi, "Rüzgâr toprağı silip süpürür."

Bunu biliyorduk. Büyükanne Uluslar'daki (Oklahoma'ya her zaman "Uluslar" derdik, çünkü yerlilerden alınıp bir eyalet yapılana kadar böyleydi.) kandaşlarımıza bir mektup yazdı. Kandaşlarımız bize mektuplarda her şeyi anlattı. Beyaz adamların sabanla süzülmesi gereken toprağı nasıl sabanla sürdüklerini... Rüzgârın toprağı önüne katıp nasıl götürdüğünü...

Çam Billy dedi ki son yaklaştığı için arınmaya kararlıymış. Dedi ki zina arınmaya karşı en büyük engeli olmuş, her zaman. Dedi ki müzik çalınan dans partilerinde zina yapmış. Ama suçun çoğunu kızlara attı. Dedi ki onu kendi haline bırakmamışlar. Dedi ki kurtulmak için ağaç dikme toplantılarına gitmeye çalışmışmış ama zina için peşinden koşan kızlar olmuş her zaman. Dedi ki zina yapmayacak kadar yaşlı bir vaiz bulmuş. Zina yapmadığını tahmin etmiş, çünkü bir ağaç dikme toplantısına katılmış ve zinaya karşı vaaz veriyormuş.

Çam Billy dedi ki bu yaşlı vaiz, o sırada kendini zinadan tümüyle vazgeçecek gibi hissetmeni sağlamış. Çam Billy dedi ki seni kurtaracak olan buymuş –o sırada böyle hissetmek. Dedi ki geri dönüp kendini kurtaracakmış, dünya sona eriyormuş ve her şey. Baptistlere göre bir kez

kurtarılınca, her zaman kurtarılmış olursun. Biraz zinaya geri kayarsan, gene de kurtarılmış olursun. Kaygılanacak bir şey olmadığı kesindir.

Çam Billy dedi ki din olarak ilkel Baptistlere daha eğilimliymiş. Ki bu bana mantıklı geldi.

Çam Billy, o karanlık yaz akşamında keman çaldı. Olabilir mi, çünkü dünya sona eriyordu ve müziği hüzünlüydü.

Bunun son akşam olduğunu hissettirirdi. Çalmaya başlamamış olmasını isterdin, çünkü canın acırdı ve sonra durmamasını umut ederdin. Yalnızlıktı bu.

Her pazar kiliseye giderdik. Büyükbaba ile mallarımızı teslim etmek için kullandığımız aynı patikada yürürdük. Kilise dörtyol ağzındaki dükkândan bir mil ötedeydi çünkü.

Gündoğumunda çıkmak zorundaydık, çünkü yol uzundu. Büyükbaba siyah bir takım elbise ve Büyükanne'nin beyaza boyadığı siyah bir çuval gömlek giyerdi. Benim de bir gömleğim vardı ve temiz tulum giyerdim. Büyükbaba ile gömleklerimizin üst düğmesini iliklerdik. Ki bu bizi kiliseye uygun yapardı.

Büyükbaba, parlaması için mum yağı ile yağladığı siyah ayakkabılarını giydi. Yürürken ağır adımlarla gidiyordu. Büyükbaba mokasenlere alışıktı. Büyükbaba için bunun acı dolu bir yürüyüş olduğunu tahmin ettim ama yine de o bir şey demedi, yalnızca ağır ağır yürüdü.

Büyükanne ile benim ayakkabılarımız daha rahattı. Mokasen giymiştik. Büyükanne'nin görünüşünden gurur duydum. Her pazar, turuncu, altın, mavi ve kırmızı bir elbise giyerdi. Elbise bileklerine kadar iniyor ve çevre-

sinde mantar gibi yayılıyordu. Patikadan aşağıya doğru yüzen bir bahar çiçeğine benziyordu.

Giyinmek için olmasa ve Büyükanne dışarı çıkmaktan bu kadar hoşlanmasa, Büyükbaba'nın kiliseye asla gitmeyeceğinden kuşku duydum. Ayakkabılar bir yana, kiliseye gitmekten hoşlanmıyordu.

Büyükbaba dedi ki vaiz ve diyakozların din üzerinde bir baskıları varmış. Dedi ki kimin cehenneme gidip kimin gitmeyeceğini belirleme işini yaparlarmış ve bir kişi buna dikkat etmezse, çok geçmeden vaiz ve diyakozlara taparmış. "Dolayısıyla..." dedi, "Hepsinin canı cehenneme!" Ama şikâyet etmedi.

Kiliseye yürümeyi seviyordum. Yük taşımak zorunda değildik ve kestirme patikadan yürürken gün önümüzde doğardı. Güneş aşağıda vadideki şebnemlere vurur ve yürürken ağaç şekilleri yaratırdı.

Kilise, ağaçlık bir alanda yolun dışına kurulmuştu. Küçük ve boyasızdı ama düzgündü. Her pazar, kilisenin önündeki açıklığa yürürken, Büyükanne bazı kadınlarla konuşmak için dururdu. Büyükbaba ile ben Söğüt John'a giderdik dosdoğru.

Söğüt John her zaman ağaçların arkasında, insanlardan ve kiliseden uzakta dururdu. Büyükbaba'dan daha yaşlıydı ama onun kadar uzundu. Omuzlarına düşen beyaz düz saçları ve gözlerine kadar indirdiği düz kenarlı şapkasıyla –gözleri özelmiş gibi– tam bir Çeroki... Ona baktığın zaman bunun nedenini bilirdin.

Gözleri siyah, açık yaraydı sanki. Kızgın değil ama yaşamsız, çıplak, ölü... Gözlerin donuk olup olmadığını ya da Söğüt John'ın seni delip geçerek uzaktaki bir karan-

lığa bakıp bakmadığını söyleyemezdin. Bir keresinde, yıllar sonra, bir Apaçi bana yaşlı bir adamın resmini gösterdi. Gokhla-yeh, Geronimo'ydu. Söğüt John'ın gözlerine sahipti.

Söğüt John seksenin üzerindeydi. Büyükbaba dedi ki uzun zaman önce Söğüt John Uluslar'a gitmiş. Dağlarda yürümüş. Araba ya da trene binmeksizin. Üç yıl gitmiş ve geri dönmüş ama bundan söz etmemiş. Yalnızca hiç Ulus olmadığını söylemiş.

Böylece, her zaman ağaçların gerisinde duran, onun yanına giderdik. Büyükbaba ile Söğüt John kollarını birbirlerine dolar ve uzun süre sarılırlardı. Uzun, büyük şapkalı ve yaşlı iki adam. Bir şey söylemezlerdi. Sonra Büyükanne gelir ve Söğüt John eğilirdi. Birbirlerine uzun süre sarılırlardı.

Söğüt John dağların çok gerisinde yaşıyordu. Bu yüzden kilise, ikimizin arasında, buluşma yeriydi.

Söğüt John'a çok yakında birçok Çeroki olacağını söyledim. Ona dedim ki ben de bir Çeroki olacaktım. Büyükanne dağlarda doğal olduğumu ve ağaçları anladığımı söylemişti. Söğüt John omzuma dokundu ve gözleri bir an parıldadı. Büyükanne dedi ki yıllardır ilk kez böyle görünmüş.

Herkes içeri girene kadar kiliseye girmezdik. Her zaman arka sıraya otururduk: Söğüt John, sonra Büyükanne, ben ve Büyükbaba. Girişin yanına otururduk. Büyükanne kilisede Söğüt John'ın elini tutardı. Büyükbaba kolunu sıranın arkasına uzatır ve elini Büyükanne'nin omzuna koyardı. Ben Büyükanne'nin diğer elini tutar ve bir elimi Büyükbaba'nın bacağına koyardım. Böylece dışta

kalmış olmazdım, gerçi koltuğun kenarında dimdik durduklarından ayaklarım her zaman havada kalırdı.

Bir keresinde, koltuklarımıza oturduktan sonra, uzun bir bıçak buldum. Büyükbaba'nınki kadar uzundu ve geyik derisi, püsküllü bir kılıfı vardı. Büyükanne dedi ki Söğüt John onu bana vermiş. Bu, yerlilerin hediye verme biçimidir. Bir nedenle yapmadıkları ve niyetli olmadıkları sürece sunmazlar. Bulmanız için bırakırlar. Layık olana kadar hediye almazdın ve layık olduğun bir şey için teşekkür etmek ya da gösteri yapmak aptalcaydı. Ki bu mantıklıydı.

Söğüt John'a beşlikle iri bir kurbağa verdim. Pazar günü. Söğüt John bizi beklerken paltosunu bir ağaca astı. Böylece bende iri kurbağayla beşliği cebine sokuverdim. Su kaynağında yakaladığım büyük bir kurbağaydı ve devleşene kadar böceklerle beslenmişti.

Söğüt John paltosunu giydi ve kiliseye girdi. Vaiz herkesi başlarını eğmeye çağırdı. İnsanların soluğunu duyabileceğin kadar sessizdi. Vaiz dedi ki "Tanrım..." Aynı anda iri kurbağa derin ve yüksek sesle "LARRRRRRRRRRRUPP!" dedi. Herkes yerinden sıçradı ve bir adam kiliseden kaçtı. Bir adam bağırdı, "Ulu Tanrım!" Bir kadın haykırdı, "Tanrı'ya dua edin!"

Söğüt John da sıçradı. Elini cebine soktu ama kurbağayı çıkarmadı. Bana baktı ve gözlerine gene o parıltı geldi; bu kez o kadar uzak değildi. Sonra gülümsedi! Gülümseme yüzüne yayıldı, gittikçe genişleyerek... Ve kahkaha attı! Herkesin ona bakmasını sağlayan derin, patlayan bir kahkaha. Söğüt John onlara hiç mi hiç dikkat etmedi. Korkmuştum ama ben de kahkaha attım. Söğüt John'ın

gözleri yaşarmaya başladı. Yüzünün kırışık ve buruşuklarından aşağıya aktı. Söğüt John ağladı.

Herkes sessizleşti. Vaiz ağzı açık durup seyretti. Söğüt John kimseye önem vermedi. Hiç ses çıkarmadı ama göğsü inip kalkıyor, omuzları sarsılıyordu. Uzun bir süre ağladı. İnsanlar başka yere baktılar; Söğüt John, Büyükbaba ve Büyükanne dümdüz önlerine baktılar.

Vaiz yeniden başlamakta zorluk çekti. Kurbağadan söz etmedi. Söğüt John ile ilgili bir hutbe vermeye çalıştı ama Söğüt John ona asla önem vermedi. Hep dümdüz önüne baktı, vaiz orada değilmiş gibi. Hutbe Tanrı'nın evine saygı gösterme konusundaydı. Söğüt John başını eğmedi ve şapkasını çıkarmadı.

Büyükbaba bu konuda hiç yorum yapmadı. Ve bu yüzden yıllar boyu düşündüm. Ağlamasının Söğüt John'ın söylemek zorunda olduklarını ifade yolu olduğunu tahmin ettim. Halkı kaybolmuş ve kırılmış, evleri olan, dağlardan uzaklaşmış, kilisede vaiz ve diğerleriyle yaşıyordu. Savaşamıyordu ve bu yüzden şapkasını giydi.

Belki vaiz, "Tanrım..." ve kurbağa da "LARRRRRRRRRRUPP!" dediği zaman, Söğüt John'a karşılık veriyordu kurbağa. Ve bu yüzden ağladı. Bir acılığı kırdı. Bundan sonra Söğüt John'ın gözleri, bana baktığı zaman hep parladı ve küçük siyah ışıklar gösterdi.

O sırada üzgündüm ama daha sonra Söğüt John'a kurbağayı verdiğim için memnun oldum.

Her pazar, kiliseden sonra, açıklığın yakınındaki ağaçlara gider ve yemeğimizi açardık. Söğüt John her zaman bir torbada av eti getirirdi. Bir bıldırcın, geyik eti ya da balık olurdu. Büyükanne mısır ekmeği ve sebze getirirdi.

Büyük karaağaçların gölgesinde yemek yer ve konuşurduk.

Söğüt John, geyiğin dağlarda yüksek yerlere doğru hareket ettiğini söylerdi. Büyükbaba, balık sepetlerinin çok ürün verdiğini söylerdi. Büyükanne, Söğüt John'a onarılacak eşyalarını getirmesini söylerdi.

Güneş bir yana yatar ve öğleden sonraya girerken, gitmeye hazır olurduk. Büyükbaba ile Büyükanne, her biri Söğüt John'ı kucaklardı. Söğüt John eliyle omzuma dokunurdu, utangaç.

Sonra kestirme patikamıza doğru açıklıkta yürüyerek oradan ayrılırdık. Söğüt John'ı seyretmek için dönerdim. Hiçbir zaman geriye bakmazdı. Yürürdü, kolları sallanarak değil, iki yanında dümdüz. Uzun, beceriksiz, sıçrayan adımlarla. Ağaçların arasında kaybolur, görebileceğim hiçbir patikadan gitmezdi. Büyükbaba ile Büyükanne'ye yetişmek için hızlanırdım. Pazar akşamlarının karanlığında eve kestirme yoldan yürümek yalnızlık duygusu verirdi ve konuşmazdık.

Benimle yürümek ister misin, Söğüt John? Fazla uzağa değil;
Bir ya da iki yıl, zamanının sonunda.
Konuşmayacağız. Yılların acılığını da anlatmayacağız.
Belki güleceğiz bazen; ya da gözyaşlarının nedenini bulacağız;
Ya da kaybolmuş bir şeyi ikimiz de arayacağız.

Benimle konuşmak ister misin, Söğüt John? Fazla uzun değil;
Dünyadaki uzunluğunla ölçülmüş bir an.
Bir iki kez bakışacağız; her ikimiz de bileceğiz
Ve duyguyu anlayacağız; bu yüzden gittiğimiz zaman
Diğerinin değerine kandaş olduğumuzun rahatlığını alacağız.

Gitmeni ertele, Söğüt John. Yalnızca benim için.
Oyalanmak, ayrılan bizi rahatlatır ve güven tazeler.
Anılar hızlanmış gözyaşlarını yavaşlatmaya yardım eder.
Daha sonra seni hatırlayarak;
Ve hafifletir yüreğin hüznünü biraz.

Kiliseye Gidiş

BÜYÜKBABA dedi ki vaizler kendileriyle o kadar ilgiliymişler ki kapıların anahtarını ellerinde tutarlarmış. Kendileri gibi düşünmeyenleri içeri sokmamak için şifreleri varmış. Büyükbaba, vaizlerin, Tanrı'nın bununla hiç mi hiç ilgisi olmadığını düşündüklerini tahmin ediyordu.

Vaizin çalışması ve bir dolar kazanmanın ne kadar zor olduğunu öğrenmesi gerektiğini söyledi. O zaman paraları, kullanımları yarın sona erecekmiş gibi bir kenara atmazlardı. Büyükbaba dedi ki viski işi olsun ya da başka bir şey olsun, bir vaizi zarar ziyandan kurtarmak iyi ve sıkı bir işmiş. Ki bu da mantıklı görünüyordu.

İnsanlar bu kadar dağınık olduğu için bir kilisenin işlemesini sağlamak yetmezdi. Bu bazı karışıklıklara neden olurdu, çünkü çok fazla farklı din vardı. İnsanlar o kadar farklı şeylere inanıyordu ki anlaşmazlıklar bundan ortaya çıkıyordu.

Olacak olanın mutlaka gerçekleşeceğine ve bu konuda yapılabilecek hiçbir şey olmadığına inanan çetin ceviz Baptistler vardı. Böyle bir düşünceye deli gibi sinirlenen İskoç Presbiteryenler vardı. Her topluluk kendi görüşünü İncil

ile tam kanıtlayabilirdi. Bildiğim kadarıyla İncil'in neden söz ettiği konusunda bir karışıklığa neden oldu bu.

İlkel Baptistler, "sevgi öneren" vaiz için para vermeye inanıyorlardı. Sertler, vaize bir şey ödemeye inanmıyorlardı. Büyükbaba bu noktada sertlere doğru eğilimliydi.

Bütün Baptistler vaftize inanıyordu. Bunsuz kurtulamayacağını söylediler. Metodistler bunun yanlış olduğunu söyledi. Söylediklerini kanıtlamak için orada, kilise avlusunda İncil'leriyle birbirlerine girerlerdi.

Öyle görünüyor ki İncil her iki yolu da söylüyordu. Diğer şekilde yapmamanın iyi olacağını ne zaman söylese aksi halde cehenneme gidileceğini de belirtirdi. Ya da İncil'in anlattığını söyledikleri şey, buydu.

İsa Kilisesi'nden bir kişi, vaize "Efendi" dersen, direk cehenneme gideceğini söyledi. Dedi ki ona "Bay" ya da "Kardeş" demeliymişim. "Efendi" demesem iyi olurmuş. İncil'de de bunu kanıtlayacak bir yer vardı. Ayrıca başkaları da kanıtladı ki gene İncil'de, vaize "Efendi" desem daha iyi olurmuş yoksa cehenneme gidermişim.

İsa Kilisesi'nden bir kişi, inatçıydı ve vazgeçmeyecekti. Her pazar sabahı vaizin yanına gidip ona "Bay" deme noktasına kadar getirdi işi. Bu onunla vaiz arasında sert gerginliğe yol açtı. Bir keresinde kilise avlusunda neredeyse yumruk yumruğa geldiler ama ayrıldılar.

Din konusuyla ilgili hiç mi hiç bir şey yapmayacağıma karar verdim. Ve vaize de hiçbir şey demeyecektim. Büyükbaba'ya, böyle yapmanın bana en güvenli şey gibi geldiğini söyledim. O zaman İncil'in beni nasıl kolayca cehenneme gönderebileceğini de söyledim.

Büyükbaba dedi ki Tanrı, böyle hafif konularda tartışan o aptallar kadar dar kafalıysa, o zaman Cennet nasılsa yaşamaya uygun bir yer olmazmış. Ki bu mantıklı görünüyordu.

Episkopallardan bir aile vardı. Zenginlerdi. Kiliseye arabayla gelirlerdi. Kilise avlusundaki tek arabaydı: Adam şişmandı ve neredeyse her pazar ayrı bir takım elbise giyerdi. Kadın büyük şapkalar takardı; o da şişmandı. Her zaman beyaz elbiseler giyen ve küçük şapkalar takan küçük bir kızları vardı. Her zaman bir şeye bakardı, gerçi nereye baktığını asla belirleyemedim. Her zaman para toplama tabağına bir dolar koyarlardı. Her pazar tabakta tek dolar olurdu. Vaiz onları araba kapısında karşılar ve kapıyı onlar için açardı. Ön sıraya otururlardı.

Vaiz vaaz verirdi. Bir noktayı belirtir ve ön sıraya bakıp, "Bu doğru mu, Bay Johnson?" diye sorardı. Bay Johnson başıyla küçük bir hareket yapar, bunun gerçek olduğunu az çok onaylardı. Herkes Bay Johnson'ın baş hareketini görmek için bakar, sonra her zamanki gibi tatmin olarak yerine dönerdi.

Büyükbaba dedi ki sanırsa Episkopalların tüm şeyler hakkında tam bir bilgileri varmış. Su ve benzeri konularda kaygılanarak uç noktaları tartışmak zorunda değillermiş. Dedi ki nereye gittiklerini biliyorlarmış ve başkalarının öğrenmesine izin verme konusunda ağızları sıkıymış.

Vaiz zayıf bir adamdı. Her pazar aynı siyah takımı giyerdi. Saçları yanlara yapışmıştı ve sürekli sinirli bir görüntüsü vardı. Ki sinirliydi.

Kilise avlusundaki insanlara karşı dostçaydı. Gerçi hiçbir zaman onun yanına gitmedim ama kürsüde tam

denetimi aldığı zaman, huysuzlanırdı. Büyükbaba dedi ki bunun nedeni, vaaz verirken birinin ortaya çıkıp ona karşı gelmesinin kurallara aykırı olmasıymış.

Vaiz hiçbir zaman sudan söz etmedi ki bu hayal kırıcıydı. "Suyu kullanmasan daha iyi olur"un yolunu bulmakla ilgileniyordum. Ama Ferisilere daha ağırlık verdi. Ferisiler üzerinde konuşur, kürsüden iner ve bize doğru gelirdi. Bazen neredeyse soluksuz kalırdı, onlara o kadar deli olurdu.

Bir keresinde Ferisiler hakkında kötü konuştu ve girişe geldi. Onlar hakkında bağırdı ve o kadar soluksuz kaldı ki boğazı tıkandı. Bizim durduğumuz yere doğru koştu ve Büyükbaba ile beni göstererek, "Onların ne yapacağını siz biliyorsunuz..." dedi. Büyükbaba ile beni Ferisilerle ilgili bir şeye sahip olmakla suçluyormuş gibiydi. Büyükbaba koltuğunda oturdu ve vaize sert bir bakış fırlattı. Söğüt John vaize baktı ve Büyükanne onun kolunu tuttu. Vaiz başka birini göstererek döndü.

Büyükbaba dedi ki hiç Ferisi tanımamış. Kendisini onların yapmış oldukları şeyi bilmekle suçlayan bir orospu çocuğu da olmayacakmış. Büyükbaba dedi ki vaiz parmağıyla başka birini göstermeye başlasa daha iyi olurmuş. Ki vaiz daha sonra böyle yaptı. Sanırım Büyükbaba'nın gözlerindeki bakışı gördü. Söğüt John, vaizin deli olduğunu ve yakından izlenmesi gerektiğini söyledi. Söğüt John her zaman uzun bir bıçak taşırdı.

Vaiz Filistinlilerden de hiç hoşlanmıyordu. Sürekli onları incelerdi. Onların da az çok Ferisiler kadar aşağılık olduğunu söyledi. Ki Bay Johnson, öyle oldukları konusunda başıyla onay verdi.

Büyükbaba dedi ki vaizin sürekli birini incelemesinden yorulmuş. Dedi ki Ferisiler ile Filistinlileri kışkırtmak için hiçbir dünyevi neden görmüyormuş; yeterince sorun varmış zaten.

Büyükbaba para toplama tabağına her zaman bir şey koyardı, gerçi vaizlere ödeme yapılmasından yana değildi. Dedi ki sanırsa sıramızın kirasını ödüyormuşuz. Bazen tabağa koymak için beş sent verirdi. Büyükanne hiçbir zaman tabağa bir şey koymadı ve Söğüt John tabağı gezdirirlerken içine bakmadı.

Büyükbaba dedi ki toplama tabağını sürekli Söğüt John'ın burnunun dibine sokmaya devam ederlerse, Söğüt John içinden bir şey alacakmış; sürekli ona bir şey ikram ettiklerini sanarak.

Ayda bir tanıklık zamanıydı. O günlerde insanlar birer birer ayağa kalkar ve Tanrı'yı ne kadar sevdiklerini ve yaptıkları bütün kötü şeyleri anlatırlardı. Büyükbaba bunu hiçbir zaman yapmadı. Dedi ki yapılan her şey soruna neden oluyormuş. Dedi ki yaptıkları şeyi anlattıktan sonra vurulan birkaç kişiyi bizzat tanıyormuş. Şahıs kilisede duyana kadar bu konuyu bilmiyormuş. Büyükbaba bunun insanın kendisinden başka kimsenin işi olmadığını söyledi. Büyükanne ile Söğüt John da ayağa kalkmadılar.

Büyükbaba'ya, bu konuda yaptığını az çok sevdiğimi ve benim de ayağa kalkmayacağımı söyledim.

Bir adam kurtarıldığını söyledi. İçki içmekten vazgeçeceğini söyledi. Dedi ki yıllardır çok içki içermiş ve artık bunu hiç yapmayacakmış. Ki bu herkesin kendisini iyi hissetmesine neden oldu. Kendisini daha iyi etmeye çalışan insanlar bağırdı: "Tanrıya hamd olsun!" ve "Amin!"

Ne zaman biri ayağa kalkıp yaptığı kötü şeyleri anlatmaya başlasa, köşedeki bir adam bağırırdı: "Her şeyi anlat! Her şeyi anlat!" Ne zaman anlatmayı keseceklermiş gibi görünseler bunu yapardı. İnsanlar da yaptıkları başka bir kötü şey var mı, diye düşünmeye çalışırlardı. Bazen çok kötü şeyler anlatırlardı ki adam bağırmasa anlatmayabilirlerdi. Adam asla ayağa kalkmadı.

Bir keresinde bir kadın ayağa kalktı. Tanrı'nın onu günahkâr yollardan kurtardığını söyledi. Köşedeki adam bağırdı: "Her şeyi anlat!"

Kadının yüzü kıpkırmızı oldu ve zina yapmış olduğunu söyledi. Bundan vazgeçeceğini söyledi. Dedi ki bu doğru değilmiş. Adam bağırdı: "Her şeyi anlat!" Kadın dedi ki Bay Smith ile zina yapmış. Bay Smith oturduğu sıradan kalkıp giriş koridorunda yürürken bir karışıklık oldu. Bay Smith hızla yürüdü ve kilise kapısından dışarı çıktı. O sırada arka sıradaki iki kişi kalkıp hiç mi hiç karışıklık olmadan kapıdan çıktılar.

Kadın zina yaptığı iki isim daha söyledi. Herkes onu övüyor ve doğru yapmış olduğunu söylüyordu.

Kiliseden çıktığımız zaman, bütün erkekler kadından uzakta yürüdüler ve onunla konuşmadılar. Büyükbaba dedi ki onunla konuşurken görülmekten korkuyorlarmış. Ama bazı kadınlar onun başına üşüştüler ve sırtına vurdular ve doğru şeyi yapmış olduğunu söylediler.

Büyükbaba dedi ki bunlar, kendi erkeklerini tanımak isteyen kadınlarmış. Konuşmanın ne kadar rahatlatıcı olduğunu ve konuştuğu için ne kadar iyi muamele gördüğünü gösterirlerse, zina yapan kadının daha fazla açıklama yapabileceğini tahmin ediyorlarmış.

Büyükbaba dedi ki zina yapmışlarsa, cehennem gibi bir karışıklık olurmuş. Ki öyle olurdu.

Büyükbaba dedi ki kadının fikrini değiştirmeyeceğini ve zinaya dönmeyeceğini umuyormuş. Dedi ki hayal kırıklığı geçirebilirmiş. Dedi ki zina yapacak kadının eğer bir adam sarhoş ya da kendinden geçmiş değilse birini bulması çok zormuş.

Her pazar vaaz başlamadan önce, herkesin ayağa kalkıp yardıma ihtiyacı olan insanları anlattığı özel bir zaman ayrılırdı. Bazen taşınmalar arasında ailesi için yiyecek bir şeyi olmayan bir ortakçı ya da evi yanmış biri olurdu bu.

Kilisedeki herkes yardım için bir şeyler getirirdi. Biz yazın her zaman bir sürü sebze getirirdik. Ki bizde çok vardı. Kışın et taşırdık. Bir keresinde Büyükbaba, bütün mobilyalarını bir yangında kaybetmiş aile için cevizden, kollu bir iskemle yaptı ve oturma yerine geyik derisinden şeritler koydu. Büyükbaba adamı kilise avlusunda bir kenara çekip iskemleyi ona verdi ve nasıl yaptığını göstermek için uzun bir zaman harcadı.

Büyükbaba dedi ki verdiğin bir şeyi nasıl yaptığını ona anlatmak, yalnızca "bir şey" vermekten daha iyiymiş. Dedi ki, "Bir adama kendi başına yapmasını öğretirsen, o zaman adam iyi olur. Oysa yalnızca bir şey verip hiçbir şey öğretmezsen, o zaman adama geri kalan yaşamı boyunca, sürekli veriyor olursun." Büyükbaba dedi ki, "O adama yanlış hizmet yapmış olursun, çünkü sana bağımlı olursa, o zaman onun kişiliğini alır ve çalarsın."

Büyükbaba dedi ki bazı insanlar yalnızca sürekli vermeyi severmiş, çünkü bu onları kibirli, verdiği kişiden daha iyi kılarmış. Yapmaları gereken tek şey in, kişiye

kendisine bağımlı olmamasını sağlayacak küçük bir şey öğretmek olduğu halde...

Büyükbaba dedi ki insan doğası, olduğu gibi olduğundan, bazı kişiler bazı insanların kibir hissetmekten hoşlandıklarını keşfetmişler. Dedi ki bu kişiler o kadar üzgün insanlarmış ki onları avlayacak herhangi birinin köpeğiymişler. Kendi kendilerinin insanı olmak yerine Bay Kibirlilerin köpeği olmayı tercih edecek kadar alçalmışlar. Dedi ki ihtiyaçları olan şey, sırtlarında sert bir bot tekmesiyle yapılan eğitimken, ihtiyaç duydukları şeyler konusunda sürekli sızlanırlarmış.

Büyükbaba dedi ki bazı uluslar aynı şekilde kibirliymiş, dolayısıyla kendilerine büyükbaşlar denilebilirmiş. Yürekler doğru yerde olsa, verdikleri insanlara nasıl yapılacağını öğretirlermiş. Büyükbaba dedi ki bu uluslar bunu yapmazlarmış çünkü o zaman diğer insanlar onlara bağımlı olmazmış ve ilk ağızda peşinde oldukları şey de buymuş.

Büyükbaba ile ben bunları konuşurken çayda yıkanıyorduk. Büyükbaba her şey üzerinde çok düşündü. Kıyıya sürünerek gitmezse suda uyuyakalacağını söyledi. Büyükbaba'ya Musa'nın kim olduğunu sordum.

Büyükbaba, vaizin bağırıp çağırmalarından dolayı Musa'nın tam net bir resmini hiçbir zaman elde edemediğini söyledi. Vaiz, Musa'nın bir havari olduğunu söylemişti.

Büyükbaba, kendi sözlerini bağlayıcı yemin olarak almama konusunda beni uyardı çünkü Musa hakkında duyduklarının dışında bir şey anlatamazdı.

Musa'nın, anladığı kadarıyla, nehir kenarında yetişen bazı hasırotu kamışları arasında bir kızla arkadaşlık kur-

duğunu söyledi. Bunun doğal olduğunu söyledi çünkü kız zengindi ve aslında Faro adlı alçak bir orospu çocuğuna aitti. Büyükbaba dedi ki Faro her zaman insanları öldürürmüş. Faro, kesinlikle kız nedeniyle Musa'nın peşine düşmüş. Ki bu bu bazı sorunlara neden olmuş.

Büyükbaba dedi ki Musa saklanmış ve Faro'nun öldürmeye çalıştığı insanları yanına almış. Büyükbaba dedi ki Musa içinde hiç su olmayan bir ülkeye gitmiş. Musa bir sopa almış, kayaya vurmuş ve kayadan su çıkmış. Büyükbaba dedi ki bunu nasıl yaptığı hakkında hiç mi hiç fikri yokmuş... Duyduğu böyleymiş.

Büyükbaba dedi ki Musa, nereye gideceği hakkında hiç fikri olmadan yıllarca dolanıp durmuş. Aslında oraya hiç gitmemiş ama onu takip eden insanlar oraya gitmişler. Neresiyse oraya gidiyorlarmış. Büyükbaba dedi ki Musa hâlâ dolanıp dururken ölmüş.

Büyükbaba dedi ki Samson bir yerlerden oraya gelmiş ve her zaman sorun çıkaran birçok Filistinliyi öldürmüş. Dedi ki savaşın ne hakkında olduğunu ya da Filistinlilerin Faro'nun adamları olup olmadığını bilmiyormuş.

Büyükbaba dedi ki suç ortağı bir kadın Samson'u sarhoş etmiş ve saçlarını kesmiş. Dedi ki kadın, düşmanları onu alabilsin diye Samson'u bağlamış. Büyükbaba kadının adını hatırlayamıyordu ama bunun iyi bir İncil dersi olduğunu söyledi. Seni sarhoş etmek isteyen suç ortağı kadınlara dikkat etmek zorundasın. Ki ben de dikkat edeceğimi söyledim.

Büyükbaba bana bu İncil dersini öğretmekten büyük tatmin duymuştu. Bu ders, kesinlikle şimdiye kadar birine öğrettiği tek dersti.

Geriye dönüp baktığımda, Büyükbaba ile İncil konusunda çok cahil olduğumuzu gördüm. Ve sanırım, Cennet'e gitmenin bütün teknik yolları konusunda da kafamız karışıktı. Büyükbaba ile az çok her şeyin, teknik aklın dışında olduğumuzu tahmin ettik çünkü hiç mi hiç anlam çıkaracak kadar mantıklı bir sonuca varamadık.

Bir şeyden vazgeçersen, o zaman bir tür seyirci olursun. Büyükbaba ile ben, konu teknik kilise dinine geldi mi seyirciydik ve bu konuda hiç mi hiç kaygı dolu duygularımız yoktu... Vazgeçmiştik çünkü.

Büyükbaba dedi ki su durumunu da unutmalıymışım. Dedi ki bundan uzun bir süre önce tamamen vazgeçmiş. O zamandan beri kendisini daha iyi hissediyormuş.

Dedi ki özel olarak konuşursa, kahrolası suyun bununla bir ilgisi olmasının nedenini göremiyormuş.

Ben de aynı şekilde hissettim ve dolayısıyla sudan vazgeçtim.

Bay Şarap

BÜTÜN kış ve bahar boyunca geldi. Ayda bir kez. Günbatımı kadar düzenli. Ve geceyi bizde geçirdi. Bazen bir gün ve bir gece daha bizimle kalırdı. Bay Şarap bir seyyar satıcıydı.

Yerleşim yerinde yaşıyordu ama sırtında çıkınıyla dağ yollarında yürürdü. Geleceği günü her zaman bilirdik ve köpekler havlayınca Büyükbaba ile onu karşılamak için çukur yoluna çıkardık. Çıkınını kulübeye taşımasına yardım ederdik.

Büyükbaba çıkını taşırdı. Bay Şarap'ın yanında, taşımama izin verdiği bir saat olurdu genellikle. Saatler üzerinde çalışırdı. Bir saati yoktu ama mutfak masasında saatler üzerinde çalışmasına yardım ederdik.

Büyükanne lambayı yakar, Bay Şarap masanın üzerine bir saat koyar ve içini açardı. Masanın üzerini görecek kadar uzun değildim. Bu yüzden her zaman Bay Şarap'ın yanındaki bir iskemlede ayakta durur, onun küçük zemberekler ve altın vidalar çıkarmasını seyrederdim. Saatler üzerinde çalışırken Büyükbaba ile Bay Şarap konuşurlardı. Bay Şarap belki yüz yaşındaydı. Uzun beyaz bir sakalı vardı ve siyah bir palto giyerdi. Başının arkasında duran

yuvarlak siyah bir kepi vardı. Bay Şarap, onun tam adı değildi. Adı Şarap ile başlıyordu ama o kadar uzun ve karışıktı ki tam anlayamadık ve bu yüzden ona Bay Şarap dedik. Bay Şarap, bunun önemli olmadığını söyledi. Dedi ki isimler önemli değilmiş. Önemli olan az çok nasıl söylendiğiymiş. Ki bu doğru. Bay Şarap dedi ki bazı yerli isimleri, düzgün söyleyebileceği bir şeyin ötesindeymiş, bu yüzden isimleri kendisi uydururmuş.

Paltosunun cebinde her zaman bir şey olurdu. Genellikle elma, bir keresinde portakalı vardı. Ama hiçbir şey hatırlayamıyordu.

Akşam yemek yerdik. Sonra Büyükanne masayı temizlerken, Bay Şarap ile Büyükbaba sallanan iskemlelere oturur ve konuşurlardı. Ben de kendi iskemlemi onların arasına çekip otururdum. Bay Şarap konuşur ve susardı. "Öyle geliyor ki bir şeyi unutuyorum ama ne olduğunu bilmiyorum." derdi. Ne olduğunu ben biliyordum ama bir şey söylemezdim. Bay Şarap kafasını kaşır ve sakalını parmaklarıyla tarardı. Büyükbaba hiç mi hiç yardımcı olamazdı. Sonunda Bay Şarap bana bakıp, "Ne olduğunu hatırlamama yardım eder misin, Küçük Ağaç?" derdi.

Ben ona, "Evet, efendim! Kesinlikle cebinizde hatırlayamadığınız bir şey getirdiniz." derdim.

Bay Şarap iskemlesinden fırlar, cebine vurur ve "Kör olayım! Hatırlattığın için teşekkür ederim, Küçük Ağaç. Yaşlanıyorum, bu yüzden düşünemiyorum." derdi. Ki öyleydi.

Dağlarda yetişen bütün türlerden daha büyük bir kırmızı elma çıkarırdı. Yolda rastladığını ve aldığını, elmaları sevmediği için atmaya niyetlendiğini söylerdi. Ben de

her zaman ona, üzülmemesini elmayı, elinden alacağımı söylerdim. Büyükbaba ve Büyükanne ile paylaşmaya hazır beklerdim ama onlar da elma sevmezlerdi. Ki ben severdim. Tohumlarını sakladım ve bu tür elma veren birçok ağaç yetiştirmek için su kaynağı boyunca tohumları ektim.

Bay Şarap gözlüğünü nereye koyduğunu hatırlayamıyordu. Saatler üzerinde çalışırken, burnunun ucuna küçük gözlük takardı. Camlar bir telle birbirine bağlıydı ve kulaklarına taktığı sapların üzerine kumaş sarılıydı.

Çalışmayı bırakır ve Büyükbaba ile konuşurken gözlüklerini başının üstüne iterdi. Yeniden çalışmaya başladığı zaman, gözlüğünü bulamazdı. Ben nerede olduğunu biliyordum. Masada arar, Büyükbaba ve Büyükanne'ye bakar ve "Gözlüğüm hangi şeytanın torbasına girdi şimdi?" derdi. Bay Şarap, Büyükbaba ve Büyükanne birbirlerine sırıtır, bilmedikleri için kendilerini aptal hissederlerdi. Ben onun başını işaret ederdim ve Bay Şarap, gözlüğü orada bıraktığını tam unutmuş halde, kendi başına vururdu.

Bay Şarap dedi ki gözlüğünü bulmasına yardım etmek için orada olmasam saatler üzerinde çalışamazmış. Ki çalışamazdı.

Bana zamanı söylemeyi öğretti. Saatin kollarını döndürür ve bana zamanın ne olduğunu sorardı, kaçırdığım zaman da gülerdi. Hepsini öğrenmem için de uzun süre geçmedi.

Bay Şarap dedi ki iyi bir eğitim alıyormuşum. Lady Macbeth ya da Napolyon'u bilen ya da sözlükleri inceleyen benim yaşımda bir genç çok azmış. Bana rakamları

öğretti. Viski işinde olduğum için bir şekilde zaten paranın nasıl olduğunu çıkarabiliyordum ama Bay Şarap, bir kâğıda küçük bir kalemle rakamlar yazardı. Bana rakamların nasıl yazılacağını, nasıl toplanacağını, nasıl çıkarılacağını ve çarpılacağını gösterirdi. Büyükbaba dedi ki rakamlar konusunda şimdiye kadar gördüğü herkesten daha iyiye yakınmışım.

Bay Şarap bana bir kalem verdi. Uzun ve sarıydı. Kalemi açmanın belirli bir yolu vardı, böylece ucunu fazla ince yapmazdın. Ucu fazla ince yaparsan kırılırdı ve yeniden açman gerekirdi; ki bu da kalemi hiç mi hiç gerek olmadan kısaltırdı.

Bay Şarap dedi ki bana gösterdiği kalem açma yolu tutumlu bir yolmuş. Dedi ki tutumlu olmak ile cimri olmak arasında fark varmış. Cimriysen, paraya tapan büyükbaşlar kadar kötüymüşsün ve paranı zorunlu olduğun şeyler için kullanmazmışsın. Dedi ki, "Bu şekildeysen, o zaman para senin Tanrındır ve bütün bunlardan iyi bir şey çıkmaz."

Dedi ki, "Tutumluysan, paranı zorunlu olduğun şeyler için kullanırsın ama gevşek davranmazsın." Bay Şarap dedi ki bir alışkanlık başka bir alışkanlığa yol açar ve bunlar kötü alışkanlıklarsa, sana kötü bir kişilik verirmiş. "Parana karşı gevşek davranırsan, zamana karşı da gevşek davranırsın. Düşüncelerine ve başka her şeye karşı da... Bütün insanlar gevşek davranırsa, o zaman politikacılar kontrolü alabileceklerini görürler. Gevşek insanlar üzerinde kontrol kurarlar ve çok geçmeden bir diktatörün olur." Bay Şarap dedi ki tutumlu insanlar hiçbir zaman bir diktatörün kontrolüne girmezlermiş. Ki bu doğruydu.

Politikacılar konusunda Büyükbaba ve benimle aynı şekilde düşünüyordu.

Büyükanne, Bay Şarap'tan genellikle biraz iplik alırdı. Küçük iplik makaralarının ikisi beş sentti. Tanesi beş sent olan büyük makaralar vardı. Büyükanne bazen düğme satın alırdı ve bir keresinde üzerinde çiçekler olan kırmızı kumaş almıştı.

Torbada her tür şey vardı. Her renkten kurdeleler, güzel kumaş ve çoraplar, yüksükler, iğneler ve küçük parlak aletler. Bay Şarap torbayı yere açtığı zaman torbanın yanına çömelirdim. Bay Şarap bana eşyaları gösterir ve ne olduklarını anlatırdı. Bana bir rakam kitabı verdi.

Kitapta hep rakamlar vardı ve nasıl yapacağını sana söylüyordu. Böylece bütün ay boyunca rakamları kullanmayı öğrenebilirdim. O kadar ilerledim ki Bay Şarap geldiğinde şaşırdı.

Bay Şarap rakamların önemli olduğunu söyledi. Dedi ki eğitim iki parçalı bir meseleymiş. Bir parçası teknikmiş ki işinde nasıl ilerleyeceğin anlamına gelirmiş bu. Dedi ki eğitimin bu ucu daha modern olmaktan yanaymış. Ama, dedi, diğer parçaya sıkı sıkı yapışsan ve değiştirmesen iyi olurmuş. Bu parçaya değer ver dedi. Bay Şarap dedi ki dürüst ve tutumlu olmaya, elinden geleni yapmaya ve başkalarını önemsemeye değer vermeyi öğrenmişsen, bu her şeyden daha önemliymiş. Dedi ki, "Bu değerleri öğrenmemişsen, teknik parçada ne kadar modern olursan ol, gene de hiç mi hiç bir yere varamazsın. Doğrusu şu ki bu değer vermeler olmadan ne kadar modern olursan, modern şeyleri kötülük, yakıp yıkma için kullanman mümkünden de ötedir." Ki bu doğruydu.

Arada bir saatleri tamir etmede zorluk çekerdik. Bu yüzden Bay Şarap bizimle bir gün ve bir gece daha kalırdı. Bir keresinde Kodak olduğunu söylediği siyah bir kutu getirmişti. Bununla fotoğraf çekebiliyordu. Dedi ki kendisi fazla iyi değilmiş fotoğraf çekmede. Dedi ki bazı insanlar Kodak siparişi vermiş ve kendisi de götürüyormuş ama fotoğrafımızı çekerse hiç mi hiç zarar vermeyeceğini ya da herhangi bir yarar göstermeyeceğini söyledi.

Benim ve de Büyükbaba'nın fotoğrafını çekti. Kutu yüzünü tam güneşe dönene kadar fotoğraf çekmiyordu. Bay Şarap mekanizmaya kendisinin de alışık olmadığını söyledi. Büyükbaba da alışık değildi. O şeyden kuşku duyuyordu ve bir fotoğrafın dışında durmayacaktı. Büyükbaba dedi ki, "Eşyaları asla bilemezsin ve bir süre sonra ne olacağını görene kadar bunun gibi yeni bir şeyi kullanmamak en iyisi olur."

Bay Şarap, Büyükbaba'dan kendisiyle birlikte durduğum bir fotoğraf çekmesini istedi. Fotoğrafı çekmek bütün akşamımızı aldı. Bay Şarap ile ben hazır olduk. Bay Şarap elini başıma koydu ve ikimiz de kutuya sırıttık. Büyükbaba küçük delikten bizi göremediğini söyledi. Bay Şarap, Büyükbaba'nın yanına giderek kutuyu düzeltip geri döndü. Yeniden duracaktık. Büyükbaba biraz hareket etmemiz gerektiğini söyledi, çünkü bir koldan başka bir şey göremiyordu.

Büyükbaba kutu konusunda sinirliydi. İçinde dışarı çıkmakla sorumlu bir şey olduğunu tahmin ettiğinden kuşku duydum. Bay Şarap ile güneşe yüzümüzü verdik ki Büyükbaba fotoğrafı çekerken hiç kimse ve hiçbir şey görünmesin istiyordu adeta. Gerçi işe yaramadı. Ertesi ay

Bay Şarap fotoğrafları getirdiğinde, benimkiyle Büyükbaba'nınki iyi gösteriyordu ama Bay Şarap ile ben, Büyükbaba'nın çektiği fotoğrafta yoktuk bile. Bazı ağaçların tepelerini ve ağaçların üstündeki bazı noktaları çıkarabiliyordum ki fotoğrafı bir süre inceledikten sonra Büyükbaba onların kuşlar olduğunu söyledi.

Büyükbaba kuş fotoğrafından gurur duydu. Ben de... Fotoğrafı dörtyol ağzındaki dükkâna götürdü ve Bay Jenkins'e gösterdi. Ona kuşların fotoğrafını kişisel olarak çektiğini söyledi.

Bay Jenkins iyi göremiyordu. Büyükbaba ile ben bunun üzerinde kuşları göstererek neredeyse bir saat çalıştık ve sonunda Bay Jenkins kuşları gördü. Bay Şarap ile benim kuşların altında bir yerlerde durmuş olduğumuzu kesinlikle tahmin ettim.

Büyükanne fotoğraf çektirmedi. Nedenini söylemedi ama kutudan kuşku duyuyordu.

Fotoğrafları aldıktan sonra Büyükanne onlara tutuldu. Fotoğrafları çok inceledi ve ateş yerinin üzerindeki kütüğe koydu ve sürekli onları seyretti. Bundan sonra bir fotoğraf için duracağına inanıyorum ama Kodak'ımız yoktu çünkü Bay Şarap, kutuyu ısmarlayan insanlara onu vermek zorundaydı.

Bay Şarap dedi ki başka bir Kodak alacakmış ama bu, yaz sonundan önce olmazmış.

Yaz ölmeye hazırlanıyor, sonunda günleri kısaltıyordu. Yaz, beyaz yaşam ısısından, öğleden sonraları esen ve yazın ölmesine yardımcı olan sarı ve altın bir sise dönüştü. Büyükanne dedi ki büyük uykuya hazırlanıyormuş yaz.

Bay Şarap son yolculuğunu yaptı. O sırada bunu bilmiyorduk, gerçi Büyükbaba ile onun eşiği geçip sundurmanın basamaklarını çıkmasına yardım ettik. Belki o biliyordu.

Torbasını kulübenin döşemesine boşalttığımız zaman, sarı bir palto çıkardı. Elinde tuttu ve lamba paltonun üzerinde altın gibi parladı. Büyükanne, bunun ona vahşi kanaryaları hatırlattığını söyledi. Şimdiye kadar gördüğümüz en güzel paltoydu. Bay Şarap paltoyu lambanın ışığında döndürdü de döndürdü ve hepimiz ona baktık. Büyükanne paltoya dokundu ama ben dokunmadım.

Bay Şarap, aklının başında olmadığını ve hep unuttuğunu söyledi ki öyleydi. Dedi ki paltoyu büyük suların ötesinde yaşayan büyük büyük torunlarından biri için yaptırmış ama büyük büyük torunlarının yıllar önceki hali için yaptırmış. Yaptırdıktan sonra tam uygun olmadığını hatırlamış. Şimdi paltoyu giyecek kimse yokmuş.

Bay Şarap dedi ki birinin kullanabileceği bir şeyi fırlatıp atmak günahmış. Dedi ki o kadar kaygı duyuyormuş ki uyuyamıyormuş, çünkü yaşlanıyormuş ve daha fazla günaha katlanamazmış. Dedi ki sanırsa paltoyu giyerek ona iyilik edecek birini bulamazsa, tam kendini kaybedecekmiş. Hepimiz bunu bir süre inceledik.

Bay Şarap başını eğdi ve zaten kendini kaybetmiş gibiydi. Ona giymeye çalışacağımı söyledim.

Bay Şarap başını kaldırdı ve yüzündeki kırışıklıklar arasında bir sırıtma belirdi. Dedi ki o kadar unutkanmış ki bana sormayı tam unutmuş. Ayağa kalkıp biraz dans etti ve üzerinden bir günahı ve büyük bir yükü kaldırdığımı söyledi. Ki kaldırmıştım.

Herkes paltoyu bana giydirdi. Paltoyla orada dururken, Büyükanne kollarını çekti. Bay Şarap arkasını düzeltti ve Büyükanne eteğini aşağıya indirdi. Kusursuz uydu; Bay Şarap'ın büyük büyük torunlarını hatırladığı boyuttaydım.

Büyükanne'nin her yanını görmesi için ışıkta çevremde döndüm. Kollarımı kaldırdım ki Büyükbaba kolları görebilsin ve hepimiz onu hissedebilelim. Palto ellerimizin altında yumuşak, düzgün ve kaygandı. Bay Şarap o kadar mutluydu ki ağladı.

Yemek yerken paltomu giydim ve ağzımı tabağın üstünde tutmaya ve paltonun üzerine hiçbir şey dökmemeye dikkat ettim. Onunla uyuyacaktım ama Büyükanne onunla uyumanın buruşmasına neden olacağını söyledi. Yatağımın direğine astı, böylece ona bakabilecektim. Penceremden giren ayışığı paltoyu daha da parlatıyordu.

Orada yatıp paltoya bakarken, kiliseye ve yerleşim yerine giderken onu giyeceğime hemencecik karar verdim. Mallarımızı teslim ederken, dörtyol ağzındaki dükkânda bile giyebilirdim. Bana öyle geliyordu ki ne kadar çok giyersem, Bay Şarap'ın üzerindeki günahı o kadar çok kaldıracaktım.

Bay Şarap bir palet şilte üzerinde uyudu. Oturma odasının yerine, uyku odalarımızın arasındaki köpek geçitine şilteyi serdi. Ona yatağımı kullanabileceğini söyledim, çünkü bir palet üzerinde uyumak hoşuma gidiyordu ama bunu yapmadı.

O gece, yatarken, Bay Şarap'a iyilik yapmış olmama rağmen belki sarı palto için şu ya da bu şekilde ona teşekkür etmek gerektiğini düşündüm. Ayağa kalktım ve

köpek geçitinde ayak ucuna basarak kapıyı araladım. Bay Şarap paletine diz çökmüş ve başını önüne eğmişti. Dua ediyor, diye düşündüm.

Ona bu kadar mutluluk getiren küçük bir çocuğa teşekkür ediyordu; ki sanırım onun büyük suların ötesindeki büyük büyük torunuydu. Mutfak masasının üzerinde yanan bir mumu vardı. Sessizce durdum, çünkü Büyükanne insanlar dua ederken gürültü yapmamayı öğretmişti bana.

Bay Şarap bir anda başını kaldırıp beni gördü. Bana içeri girmemi söyledi. Ona bir lambamız varken neden mumu yaktığını sordum.

Bay Şarap dedi ki bütün kandaşları büyük suların ötesindeymiş. Dedi ki onlarla birlikte olmanın tek bir yolu varmış. Dedi ki bazı zamanlarda yalnızca bir mum yakarmış ve onlar da aynı anda mum yakarmış ve düşünceleri bir arada olduğu için mum yaktıkları zaman beraber olurlarmış. Ki mantıklı görünüyordu.

Ona, Uluslar'da çok uzaklara dağılmış kandaşlarımız olduğunu söyledim ve onlarla birlikte olmak için böyle bir yolu düşünemediğimi anlattım. Ona Söğüt John'dan söz ettim.

Dedim ki Söğüt John'a mumdan bahsedeceğim. Bay Şarap, Söğüt John'ın anlayacağını söyledi. Bay Şarap'a sarı palto için teşekkür etmeyi unuttum.

Bay Şarap ertesi sabah gitti. Onun su kaynağının üzerindeki kütüğü geçmesine yardım ettik. Büyükbaba bir ceviz dalı kesti ve Bay Şarap yürürken onu kullandı.

Ceviz sopasını kullanarak, yavaşça patikadan aşağıya indi, torbasının ağırlığıyla iki büklüm olmuştu. Unuttuğu-

mu hatırladığım sırada gözden kaybolmuştu. Patikadan aşağıya koştum, ancak çok aşağımdaydı. Bağırdım: "Sarı palto için teşekkür, Bay Şarap!" Geri dönmedi ve dolayısıyla beni duymadı. Bay Şarap yalnızca unutmakta kötü değildi; iyi de duyamıyordu. Patikadan geriye dönerken, her zaman unuttuğu için benim de unuttuğumu anlayacağını tahmin ettim.

Gerçi ona bir iyilik yapmıştım; sarı paltoyu giyerek.

Dağdan İniş

O yıl dağlara güz erken geldi. Önce gökyüzüne doğru uzanan yüksek kenarlarda, kırmızı ve sarı yapraklar sert rüzgârla düştü. Don onlara dokunmuştu. Güneş kehribar rengine döndü ve ağaçların arasında çukura doğru ışıklar gönderdi.

Don, her sabah dağdaki yolunu daha da ilerletirdi. Mahcup bir don. Öldürücü değil ama yaz mevsiminin zamanı daha fazla elinde tutamayacağını, ölümünün geldiğini bildiren...

Güz doğanın merhamet zamanıdır. Sana ölmekte olanlar için işleri düzene sokma şansı verir. Ve böylece, işleri düzene soktuğunuz zaman yapmanız gereken ama yapmamış olduğunuz her şeyi tasnif edersiniz. Hatırlama zamanıdır bu... Pişmanlık duyma ve yapmamış olduğunuz bazı şeyleri yapma zamanıdır. Söylememiş olduğunuz şeyleri söylemiş olma zamanı...

Sarı palto için Bay Şarap'a teşekkür etmiş olmayı istedim. Bay Şarap o ay gelmedi. Akşam geç saatlerde verandaya çıkar, çukur yolunu gözler ve dinlerdik ama gelmedi. Büyükbaba ile onu görmek için yerleşim yerine gitmeye karar verdik. Don çukura dokundu. Hafif, zar zor

hatırlatır bir şekilde. Hurmaları kırmızıya çevirdi. Kavak ve isfendan yapraklarının kenarlarında sarı süsler oluşturdu. Kışın kalmak zorunda olan yaratıklar, ölmemek için depolarında daha sıkı çalıştılar.

Mavi kargalar, yüksek meşelere ileri geri uçarak ve yuvalarına meşe palamudu taşıyarak uzun hatlar yaptılar. Artık ne oynuyor ne de sesleniyorlardı.

Son kelebek çukurdan uçup gitti. Büyükbaba ile mısır soyarken bir mısır sapına kondu. Kanatlarını açmadı. Yalnızca kondu ve bekledi. Yiyecek depolama amacı yoktu. Ölecekti ve bunu biliyordu. Büyükbaba dedi ki kelebek birçok insandan daha akıllıymış. Bu konuda üzülmezdi. Amacını yerine getirdiğini ve şimdi amacının ölmek olduğunu biliyordu. Bu nedenle güneşin son sıcaklığında orada bekledi.

Büyükbaba ile soba odunu ve ocak için kütükler getirdik. Büyükbaba dedi ki bütün yaz ağustosböcekliği yapmışız ve şimdi kış sıcaklığımızı kurmak zorundaymışız. Ki öyleydik.

Ölü ağaç gövdelerini ve ağır dalları dağdan açıklığa sürükledik. Büyükbaba'nın baltası akşam güneşinde parladı ve çukurda yankılandı. Mutfak kömürlüğü için odun kıymıkları getirdim ve ocak kütüklerini kulübenin bir yanına taşıdım.

Politikacılar geldiği sırada yaptığımız buydu. Onlar politikacı olmadıklarını söylediler ama politikacıydılar. Bir kadın ve bir erkek.

Onlara sunulan sallanan iskemleyi almadılar ve yüksek arkalıklı iskemlelere oturdular. Adam gri bir takım elbise giymişti ve kadın gri bir elbise giymişti. Elbise boynunu o

kadar sıkı sarmıştı ki kadının olduğu şekilde görünmesine neden olduğunu tahmin ettim. Adam bir kadın gibi dizlerini bitiştiriyordu. Şapkasını dizlerine koydu ve sinirliydi. Şapkasını sürekli olarak döndürdükçe döndürüyordu. Kadın sinirli değildi.

Kadın, benim odadan çıkmam gerektiğini söyledi ama Büyükbaba dedi ki karar verilmesi gereken her şeye ben de karar verirmişim. Bu yüzden odada kaldım ve küçük sallanan iskemleme oturup sallandım.

Adam boğazını temizledi ve insanların benim eğitimim ve benzeri şeylerle ilgilendiklerini söyledi. Eğitimin önemli olduğunu söyledi. Büyükbaba dedi ki, "Bu önemli!" Onlara Bay Şarap'ın söylediklerini anlattı.

Kadın, Büyükbaba'ya, Bay Şarap'ın kim olduğunu sordu ve Büyükbaba ona Bay Şarap hakkındaki her şeyi anlattı (Tabii Bay Şarap'ın sürekli her şeyi unuttuğunu söylemedi.). Kadın burnunu çekti ve Bay Şarap'ın buralarda bir yerlerde olduğunu ve elbisesinin altına girecekmiş gibi eteklerini düzeltti.

Onun Bay Şarap'ı hiçe saydığını hemencecik gördüm; ki bizi de hiçe saydı. Büyükbaba'ya bir kâğıt verdi ki o da kâğıdı Büyükanne'ye verdi.

Büyükanne lambayı yaktı ve kâğıdı okumak için mutfak masasına oturdu. Yüksek sesle okumaya başladı ve durdu. Gerisini kendi kendine okudu. Bitirince ayağa kalkıp lambayı söndürmek için eğildi. Politikacılar bunun ne demek olduğunu bilirdi. Ben de bilirdim. Yarı ışıkta ayağa kalktılar ve sendeleyerek kapıya gittiler. İyi günler demediler.

Onlar çıktıktan uzun bir süre sonraya kadar karanlıkta bekledik. Büyükanne lambayı yaktı ve mutfak masasına

yerleştik. Kâğıtta neler olduğunu göremiyordum, çünkü başım masanın kenarının ucuna geliyordu, yalnızca dinledim.

Kâğıt, bazı insanların yasayla dosyalandıklarını söylüyordu. Bana doğru davranılmadığı, Büyükbaba ile Büyükanne'nin beni yanlarında tutmaya hakları olmadığını, onların yaşlı ve eğitimsiz olduğunu söylüyordu. Büyükanne'nin bir yerli olduğunu, Büyükbaba'nın da melez olduğunu söylüyordu. Büyükbaba'nın kötü bir ünü olduğunu söylüyordu.

Kâğıt diyordu ki Büyükanne ile Büyükbaba bencilmiş ve böyle oldukları için yaşamının geri kalanında sürekli bana engel olacaklarmış. Diyordu ki onlar bencilmiş, çünkü yaşlılıklarında rahat olmak istiyorlarmış yalnızca ve bu rahatlığı onlara sağlamak beni az çok feda etmekmiş.

Kâğıtta benim hakkımda şeyler vardı ama Büyükanne yüksek sesle okumadı. Kâğıt diyordu ki Büyükbaba ile Büyükanne'nin mahkemeye gelip buna yanıt vermesi gerekiyormuş. Diyordu ki yoksa bir yetim yurduna konulurmuşum.

Büyükbaba apışıp kalmıştı. Şapkasını çıkarıp masanın üzerine koydu; eli titriyordu. Eliyle şapkasını ovuşturdu ve şapkaya bakıp ovuşturarak öylece oturdu.

Ben kalkıp ateş yerinin yanındaki sallanan iskemleye gittim ve sallandım. Büyükbaba ile Büyükanne'ye, bir haftada sözlükten pratik on sözcük öğrenebildiğimi tahmin ettiğimi söyledim. Onlara dedim ki daha da fazlasını kesinlikle öğrenebilirdim, belki yüz sözcük. Okumayı öğreniyordum ve okumamı iki katına çıkaracağımı hemencecik gördüğümü söyledim. Onlara Bay

Şarap'ın rakamlar konusunda söylediklerini hatırlattım; gerçi politikacılar onu hiçe saymışlardı ama bu gene de ilerlediğimi gösterirdi.

Konuşmamı kesemedim. Durmaya çalıştım ama yapamadım. Gittikçe daha fazla sallandım ve gittikçe daha hızlı konuştum.

Büyükbaba'ya hiç mi hiç engel olunmayacağını söyledim; her konuda ilerlediğimi sandığımı söyledim. Büyükbaba bana yanıt vermedi. Büyükanne kâğıdı aldı ve baktı.

Kendilerinin kâğıdın söylediği gibi olduklarını düşündüklerini hissettim. Öyle olmadıklarını söyledim. Dedim ki başka bir yol vardı; beni rahatlatıyorlardı. Büyükbaba'ya onlara çok ağır yük olduğumu ve onların hiç de bana yük olmadıklarını söyledim. Yasaya bunu anlatmaya hazır olduğumu söyledim. Ama onlar konuşmuyorlardı.

Dedim ki bir iş öğrenerek de başka türlü ilerliyordum. Büyükbaba'ya dedim ki benim yaşımda iş öğrenen başka bir genç olmadığından emindim.

Büyükbaba ilk kez bana baktı. Gözleri donuktu. Belki dedi, işten söz etmemiz gerekirdi.

Masaya gittim ve Büyükbaba'nın bacağına oturdum. Ona ve Büyükanne'ye yasaya uymayacağımı söyledim. Dedim ki dağlara geri döner ve Söğüt John ile otururdum, ta ki yasa her şeyi unutana kadar. Büyükanne'ye bir yetim yurdunun ne olduğunu sordum.

Büyükanne masanın ucundan bana baktı. Onun gözleri de doğru dürüst değildi. Büyükanne dedi ki bir yetim yurdu, anneleri ve babaları olmayan çocukların konulduğu yermiş. Dedi ki orada çok çocuk varmış. Dedi ki geri dönüp Söğüt John ile kalırsam, yasa beni aramaya gelirmiş.

Aramak istediği takdirde yasanın damıtım yerimizi bulabileceğini hemencecik gördüm. Bir daha Söğüt John'dan söz etmedim.

Büyükbaba sabah yerleşim yerine gidip Bay Şarap'ı göreceğini söyledi.

Gündoğumunda çukur patikasında yola koyulduk. Büyükbaba, Bay Şarap'a göstermek için kâğıdı yanına almıştı. Onun nerede yaşadığını biliyordu. Yerleşim yerine varınca bir yan sokağa döndük. Bay Şarap bir yemek dükkânının üstünde yaşıyordu. Uzun merdiveni tırmandık. Ki gıcırdıyordu. Kapı kilitliydi. Büyükbaba kapıyı sarstı ve vurdu... Kimse karşılık vermedi. Camın üzerinde toz vardı. Büyükbaba tozu silerek içeriye baktı. İçeride kimsenin olmadığını söyledi.

Yavaşça merdivenden aşağıya indik. Yemek dükkânının önüne giden Büyükbaba'yı izledim ve içeriye girdik.

Öğle zamanı güneşinden çıkınca, dükkânın içi karanlık geldi. Büyükbaba ile bir an görebilmek için durduk. Bir adam tezgâha yaslanmıştı.

"Nasılsınız?" diye sordu, "Ne istersiniz?" Midesi pantolon kemerinin üzerinden sarkmıştı.

Büyükbaba, "Teşekkür!" dedi, "Bay Şarap'a bakmıştık, dükkânınızın üstünde oturan şahıs."

Adam, "Onun adı Bay Şarap değil." dedi. Ağzında iki yana oynattığı bir kürdan vardı. Kürdanı emdi ve ağzından çıkardı, tadı kötüymüş gibi kaşlarını çattı.

"Aslında..." dedi, "Artık hiçbir adı olmayacak. Öldü!" Büyükbaba ile afalladık. Bir şey söylemedik. İçimde boşluk hissettim ve dizlerim zayıfladı. Durumumuzu ele alma konusunda Bay Şarap'a çok ağır bir bağımlılık yarat-

mıştım. Büyükbaba'nın da buna çok güvendiğini tahmin ettim çünkü şimdi ne yapacağını bilemiyordu.

Şişman adam, "Adın Wales mi?" diye sordu.

Büyükbaba, "Öyle." dedi. Şişman adam tezgâhın arkasına geçti. Altına uzandı ve bir kıtık çuval çıkardı. Çuvalı tezgâhın üzerine koydu. İçi doluydu.

"Yaşlı adam bunu senin için buraya bıraktı." dedi. "Görüyorsun, etiket. Üzerinde adın var." Büyükbaba etikete boş boş baktı, çünkü okuyamıyordu.

Şişman adam, "Her şeyi etiketlerdi." dedi. "Öleceğini biliyordu. Bileğinde bile ölü vücudunu nereye götüreceğinizi söyleyen bir etiket bağlıydı. Ne kadara mal olacağını tam olarak biliyordu... Parayı bir zarfta bıraktı... Son kuruşuna kadar. Cimri. Geriye hiç para kalmadı. Lanet bir Yahudi gibi."

Büyükbaba şapkasının altından sertçe baktı. "Yükümlülüklerini ödedi, değil mi?"

Şişman adam ciddileşti. "Ha, evet!.. Evet!.. Yaşlı adama karşı bir şeyim yok, onu tanımam. Kimse pek tanımazdı. Bütün zamanını dağlarda dolaşarak geçirirdi."

Büyükbaba kıtık çuvalı omzuna attı. "Bize bir yasa adamını gösterebilir misiniz?" Şişman adam sokağın karşısını gösterdi. "Tam önünde, merdivenin üstünde, şu binaların arasında."

Büyükbaba, "Teşekkür!" dedi. Kapıya yürüdük.

Şişman adam arkamızdan, "Komik şey..." dedi, "Yaşlı Yahudi, onu bulduğumuzda; etiketlemediği tek şey bir mumdu. Saçma adam mumu yakmıştı ve tam yanında yanıyordu."

Mumu biliyordum ama bir şey söylemedim. Parayı da biliyordum. Bay Şarap cimri değildi; tutumluydu ve yükümlülüklerini ödemişti. Bu paranın doğru şekilde kullanıldığını görmüştü.

Sokağın karşısına geçtik ve merdiveni çıktık. Büyükbaba çuvalı taşıyordu. Büyükbaba üzerinde cam ve yazılar olan bir kapıyı çaldı.

"Gelin... Gelin!" Ses, kapıyı vurmamanız gerekiyormuş gibi çıkıyordu. İçeri girdik.

Bir adam, masanın arkasında iskemlesinde geriye yaslanmıştı. Beyaz saçlıydı ve yaşlı görünüyordu. Beni ve Büyükbaba'yı gördüğü zaman yavaşça ayağa kalktı.

Büyükbaba şapkasını çıkardı ve kıtık çuvalını yere koydu. Adam masasına eğildi ve elini uzattı. "Benim adım Taylor..." dedi, "Joe Taylor."

Büyükbaba, "Wales!" dedi. Büyükbaba onun elini tuttu ama sıkmadı. Eli bıraktı ve Bay Taylor'a kâğıdı uzattı.

Bay Taylor oturdu ve yelek cebinden gözlüğünü çıkardı. Masaya eğildi ve kâğıdı okudu. Onu seyrettim. Kaşlarını çattı. Kâğıda uzun bir süre baktı.

Bitirdiği zaman, kâğıdı yavaşça katladı ve Büyükbaba'ya geri verdi. Başını kaldırdı. "Hapisteydin... Viski yapımı mı?"

Büyükbaba, "Bir kere..." dedi.

Bay Taylor ayağa kalkıp büyük bir pencerenin önüne yürüdü. Sokağa uzun süre baktı. İçini çekti. Büyükbaba'ya bakmadı. "Paranı alabilirim ama bir işe yaramaz. Bu işleri yürüten hükümet bürokratları dağ insanlarını anlamazlar. Anlamak da istemezler. Orospu çocuklarının hiçbir şeyi anladıklarını sanmam." Pencereden uzaktaki

bir şeye bakıyordu. Öksürdü. "Yerlileri de... Kaybederiz. Çocuğu alırlar."

Büyükbaba şapkasını giydi. Pantolonunun ön cebinden cüzdanını çıkardı, çıt çıtını açtı ve çevresine bakındı. Bay Taylor'ın masasına bir dolar bıraktı. Çıktık. Bay Taylor hâlâ pencereden dışarıya bakıyordu.

Yerleşim yerinden yürüyerek uzaklaştık, Büyükbaba önde, kıtık çuvalını taşıyarak. Bay Şarap gitmişti. Kaybettiğimizi biliyordum.

Büyükbaba'ya ilk kez kolayca yetişebildim. Yavaş yürüyordu. Mokasenlerini çamurda sürüyordu. Yorulduğunu tahmin ettim. Ona, "Büyükbaba, lanet Yahudi ne demektir?" diye sorduğumda çukur yolundaydık.

Büyükbaba durdu ve dönüp bana bakmadı. Sesi de yorgun çıkıyordu. "Bilmiyorum; İncil'de onlar için bir şey söyleniyor, bir yerlerde; uzun bir yol gitmek gerek."

Büyükbaba geriye döndü. "Yerli gibi... Onların da ulusu olmadığını söylediklerini duydum." Büyükbaba bana baktı. Gözleri Söğüt John'ınkiler gibiydi.

Büyükanne lambayı yaktı. Kıtık çuvalını mutfak masasının üzerine koyduk. Büyükanne için sarı, yeşil, kırmızı kumaşlar vardı; iğneler, yüksükler ve iplik makaraları. Büyükanne'ye, Bay Şarap sanki torbasını kıtık çuvalına boşaltmıştı neredeyse, dedim.

Büyükbaba için her tür alet vardı. Ve kitaplar. Bir rakam kitabı ve Büyükbaba'nın içinde benim için değerli sözler olduğunu söylediği küçük bir siyah kitap. Oğlan ve kız çocuklarıyla köpek resimleri olan bir kitap vardı. İçinde yazılar vardı ve yepyeniydi, çünkü hâlâ parlıyordu.

Bay Şarap'ın unutmazsa bir sonraki yolculuğunda bunu getireceğini düşündüm. Hepsi buydu; düşündük.

Büyükbaba boş çuvalı kaldırdı ve yere koydu. Çuvalda bir şey ses çıkardı. Büyükbaba çuvalı ters çevirdi. Masaya kırmızı bir elma yuvarlandı. Bay Şarap'ın elmayı hatırladığı ilk seferdi bu. Başka bir şey daha yuvarlandı ve onu Büyükanne aldı. Bir mumdu ve üzerinde Bay Şarap'ın etiketlerinden biri vardı. Büyükanne okudu. Etikette, Söğüt John yazıyordu.

Fazla yemek yemedik. Büyükbaba yerleşim yerine yaptığımız yolculuğu anlattı; Bay Şarap'ı ve Bay Taylor'ın söylediklerini...

Büyükanne lambayı söndürdü ve pencereden giren yarımayın yarı karanlığında ocağın yanına oturduk. Ateş yakmadık. Sallandım.

Büyükbaba ile Büyükanne'ye, bu konuda kendilerini kötü hissetmemelerini söyledim. Dedim ki ben hissetmiyorum. Yetim yurdunu seveceğim kesindi, oradaki bütün çocuklar ve benzeri şeylerle. Dedim ki yasayı tatmin etmek uzun sürmeyecekti ve kesinlikle geri dönecektim.

Büyükanne, üç günümüz olduğunu söyledi, sonra yasaya verilmem gerekiyordu. Başka bir şey konuşmadık. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Üçümüz de sallandık, iskemlelerimiz gecenin içinde sessizce gıcırdıyordu ve konuşmadık.

Yatağa gittiğimiz zaman, Anne öldüğünden beri ilk kez ağladım ama battaniyeyi ağzıma çektim ve Büyükbaba ile Büyükanne beni duymadı.

Yapabildiğimiz kadar zor yaşayarak üç günü doldurduk. Büyükanne her yere benimle ve Büyükbaba ile birlikte gitti, Dar Yerler'e ve Asılı Uçurum'a.

Mavi Çocuk'u ve köpekleri aldık. Bir sabah, daha karanlıkken, üst patikaya gittik. Dağın tepesine oturduk ve dağ kenarlarından gündoğumunu izledik. Büyükbaba ile Büyükanne'ye gizli yerimi gösterdim.

Büyükanne, pişirdiği her şeye şeker döktü. Büyükbaba ile ben kurabiyeleri yedik.

Gitmem gereken günden bir gün önce, kestirme yoldan dörtyol ağzındaki dükkâna gittim. Bay Jenkins, kırmızı ve yeşil kutunun eski olduğunu ve dolayısıyla onu altmış beş sente satacağını söyledi ki ona parayı ödedim. Büyükbaba için bir kutu kırmızı şeker aldım ki yirmi beş sent tuttu. Bu bana, Bay Chunk'tan aldığım dolardan geriye bir onluk bıraktı.

O gece Büyükbaba saçımı kesti. Bunun gerekli olduğunu söyledi, çünkü bir yerli gibi görünmek benim için zor olabilirdi. Büyükbaba'ya, aldırmadığımı söyledim. Dedim ki çok geçmeden Söğüt John gibi görünecektim.

Mokasenlerimi giymemeliydim. Büyükbaba eski ayakkabılarımı uzattı. Bir parça demir aldı ve ayakkabıların içine koyarak tabanın üzerindeki deriyi çaktı. Ayaklarım büyümüştü.

Büyükanne'ye, mokasenlerimi yatağın altında bırakacağımı söyledim, çünkü kesinlikle çok yakında dönecektim ve mokasenler el altında olacaktı. Geyik derisi gömleğimi yatağa koydum. Büyükanne'ye dedim ki ben gelene kadar kimse yatağımda uyumayacağından orada kalabilirlerdi.

Kırmızı ve yeşil kutuyu Büyükanne'nin yemek kömürlüğüne sakladım, bir iki gün sonra bulurdu. Bir kutu şekeri Büyükbaba'nın takım elbisesine koydum. Pazar

günü bulurdu. İyi olduklarını kanıtlamak için yalnızca bir parça şeker almıştım. İyiydi. Büyükanne ayrılırken yerleşim yerine gelmeyecekti. Büyükbaba açıklıkta beni bekledi ve Büyükanne sundurmada diz çöküp beni Söğüt John'ı kucakladığı gibi kucakladı. Ben de onu kucakladım. Ağlamamaya çalıştım ama ağladım, biraz. Eski ayakkabılarımı giymiştim ki parmaklarımı uzatmazsam acıtmıyorlardı. En iyi tulumumu ve beyaz gömleğimi giydim. Sarı paltoyu giydim. Kıtık çuvala Büyükanne iki gömlek daha ve diğer tulumumla çoraplarımı koydu. Başka bir şey taşımıyordum, çünkü geri döneceğimi biliyordum. Büyükanne'ye döneceğimi söyledim.

Orada, sundurmada diz çöken Büyükanne dedi ki, "Köpek Yıldızı'nı hatırlayacak mısın, Küçük Ağaç? Akşam karanlığında baktığımızı?" Hatırlayacağımı söyledim. Ve Büyükanne dedi ki "Nerede olursan ol –nerede olduğun önemli değil– akşam karanlığında Köpek Yıldızı'na bak. Büyükbaba ile ben de bakıyor olacağız. Seni hatırlayacağız." Ona benim de hatırlayacağımı söyledim. Bay Şarap ve mumu gibi... Büyükanne'den, Söğüt John'a da Köpek Yıldızı'na bakmasını söylemesini istedim. Ki o da söyleyeceğini belirtti.

Büyükanne omuzlarıma sarıldı ve bana baktı. Dedi ki, "Çerokiler Anne'n ve Baba'nı evlendirdiler. Bunu hatırlayacak mısın, Küçük Ağaç? Ne denilirse denilsin... Hatırla."

Hatırlayacağımı söyledim. Büyükanne beni bıraktı. Kıtık çuvalımı aldım ve açıklıkta Büyükbaba'nın peşinden gittim. Su kaynağının üzerindeki kütükten geriye baktım. Büyükanne sundurmada durup seyrediyordu. Elini kal-

dırdı ve yüreğine koydu ve arkamdan elini itti. Ne demek istediğini biliyordum.

Büyükbaba'nın üzerinde siyah takım elbise vardı. Ayakkabıları da ayağındaydı ve her ikimiz de topallıyorduk. Çukur patikasında çam dalları aşağıya sarkmıştı ve kollarımı tuttu. Bir meşe dalı parmaklarını uzattı ve kıtık çuvalı omzumdan çekti. Bir hurma çalısı bacağımı yakaladı. Su kaynağı daha hızlı akmaya, sıçramaya ve yaygara koparmaya başladı ve bir karga üzerimizde uçup gakladı da gakladı... Sonra yüksek bir ağacın tepesine konup gakladı, gakladı... Hepsi, "Gitme, Küçük Ağaç!.. Gitme, Küçük Ağaç!" 'diyordu. Ne dediklerini biliyordum. Ve dolayısıyla gözlerim kör oldu ve Büyükbaba'nın arkasında sendeledim. Rüzgâr esti, homurdandı ve sarı paltomun eteğini kaldırdı. Can çekişen fundalar patikaya uzanıp kendilerini ayaklarımın altına attılar. Yas tutan bir güvercin seslendi, uzun ve yalnız –ve karşılık alamadı, çünkü beni çağırdığını biliyordum.

Büyükbaba'yla ben çukur patikasında yürürken zorluk çekiyordum.

Otobüs durağında bekledik; Büyükbaba ile ben bir sıraya oturarak. Kıtık çuvalımı kucağıma koydum. Yasayı bekliyorduk.

Büyükbaba'ya, yanında yardım edecek biri olmadan viski işini nasıl yapacağını pek bilemediğimi söyledim. Büyükbaba dedi ki zor olacakmış. Çalışma zamanında iki kat çalışmak zorundaymış. Büyükbaba'ya dedim ki kesinlikle çok yakında dönecektim ve iki kat çalışmak zorunda kalmayacaktı. Büyükbaba, mümkünden de öte döneceğimi söyledi. Başka bir şey konuşmadık.

Bir saat duvarda tıkırdadı. Zamanı söyleyebilirdim ve Büyükbaba'ya söyledim. Otobüs durağında fazla insan yoktu. Bir kadın ve bir erkek. Büyükbaba dedi ki zor zamanlar olduğundan insanlar para ödeyerek yolculuk etmiyorlarmış. Ki etmiyorlardı.

Büyükbaba'ya, dağların, yetim yurdu kadar uzak olup olmadığını sordum. Bilmediğini söyledi. Oraya gitmemiş. Biraz daha bekledik.

Kadın içeri girdi. Onu tanıyordum. Gri elbiseli kadındı. Bana ve Büyükbaba'ya doğru geldi. Büyükbaba ayağa kalktığı zaman ona birkaç kâğıt verdi. Büyükbaba onları cebine koydu. Kadın, otobüsün beklediğini söyledi. Dedi ki, "Artık yaygara istemiyoruz. Buna alışalım. Yapılması gerekenler yapılmalıdır; herkes için en iyisi bu."

Ki kadının neden söz ettiğini bilmiyordum. Büyükbaba da... Kadın işini yapıyordu. Cüzdanından bir şerit çıkardı ve boynuma bağladı. Üzerinde bir etiket vardı, Bay Şarap'ın etiketleri gibi. Etikette bir yazı vardı. Büyükbaba ile ben onun arkasından otobüs durağından çıkıp otobüse gittik.

Kıtık çuvalımı omzuma atmıştım. Büyükbaba orada, otobüsün açık kapısının yanında diz çöktü ve beni, Söğüt John'ı kucakladığı gibi kucakladı. Beni uzun süre kucakladı. Kaldırımda diz çökerek. Büyükbaba'ya fısıldadım. Dedim ki, "Mümkünden de öte döneceğim, dosdoğru." Büyükbaba beni sıktı ki işitmişti.

Kadın, "Artık gitmen gerek." dedi. Benimle mi, Büyükbaba ile mi konuştuğunu bilmiyordum. Büyükbaba doğruldu. Döndü ve yürüyüp gitti, arkasına bakmadan.

Kadın beni kaldırdı ve otobüsün basamağına koydu; ki ben bunu kendim de yapabilirdim. Otobüs şoförüne etiketimi okumasını söyledi, bu yüzden o okurken orada durdum.

Otobüs şoförüne biletim olmadığını ve param olmadığı için gitme konusunda emin olmadığımı söyledim. Şoför güldü ve kadının biletimi verdiğini söyledi. Otobüste üç kişiden başka kimse yoktu. Arkaya gittim ve pencere kenarına oturdum ki belki Büyükbaba'yı görebilirdim.

Otobüs yola çıktı ve istasyondan ayrıldı. Gri elbiseli kadının seyrettiğini gördüm. Sokaktan geçtik ve Büyükbaba'yı hiçbir yerde bulamadım. Sonra onu gördüm. Otobüs durağının yanındaki sokağın köşesinde duruyordu. Şapkasını indirmişti ve elleri iki yanından sarkıyordu.

Yanından geçtik ve pencereyi kaldırmaya çalıştım ama nasıl olacağını bilmiyordum. El salladım, ancak o beni görmedi.

Otobüs geçerken, arkaya koştum ve arka camdan baktım. Büyükbaba hâlâ oradaydı. El sallayıp bağırdım, "Güle güle, Büyükbaba. Çok yakında geri döneceğim." Beni görmedi. Biraz daha bağırdım. "Mümkünden de öte dosdoğru döneceğim, Büyükbaba." Ama Büyükbaba yalnızca durdu. Akşam güneşinde giderek küçüldü, küçüldü. Omuzları çöktü. Büyükbaba yaşlı görünüyordu.

Köpek Yıldızı

NE kadar uzağa gittiğini bilmiyorsan, çok uzaktır. Kimse bana söylememişti. Sanırım Büyükbaba da bilmiyordu.

Önümdeki koltukların arkalıklarından göremiyordum ve bu yüzden camdan dışarıyı seyrettim; evler ve ağaçlar geçiyor, sonra yalnızca ağaçlar. Karanlık bastı ve hiçbir şey göremez oldum.

Koltuğun arasından baktım ve otobüsün ışığında parlayan yolu gördüm. Hepsi aynı yola benziyordu. Bir kasabadaki otobüs istasyonunda durduk ve uzun süre bekledik ama koltuğumdan kalkmadım, hareket etmedim. Bulunduğum yerde güvenli olduğumu düşündüm.

Kasabadan çıktıktan sonra seyredecek hiçbir şey yoktu. Kıtık torbamı kucağımda tuttum, çünkü onu Büyükbaba ve Büyükanne gibi hissediyordum. Mavi Çocuk gibi kokuyordu. Sızmışım.

Otobüs sürücüsü beni uyandırdı. Sabahtı ve serpiştiren bir yağmur vardı... Yetim yurdunun önünde durduk ve otobüsten inince bir bayanın şemsiyenin altında beklediğini gördüm. Yere kadar inen siyah bir elbisesi vardı. Gri elbiseli bayana benziyordu ama o değildi. Bir şey söylemedi. Eğildi

ve etiketimi tutarak okudu. Otobüs şoförüne başını salladı. Şoför de kapısını kapatıp gitti. Bayan doğruldu ve bir an kaşlarını çatıp iç çekti. "Beni takip et" dedi ve yavaş yavaş yürüyerek demir kapıların arasından bana yol gösterdi. Kıtık çuvalımı omzuma koyup onun peşinden gittim.

İki yanda biz geçerken hışırdayan ve konuşan büyük akçaağaçlar olan kapılardan geçtik. Ama kadın ağaçlara hiç bakmadı bile, ben baktım. Onlar beni duymuşlardı. Büyük bir avludan binalara doğru gittik. Bayana kolayca yetişebiliyordum. Bir binanın kapısına geldiğimiz zaman, bayan durdu. "Efendi'yi göreceksin!" dedi. "Sakin ol, ağlama ve saygılı ol. Konuşabilirsin, ancak sana bir soru sorduğu zaman. Anladın mı?" Ki ona anladığımı söyledim.

Karanlık bir koridorda arkasından gittim, bir odaya girdik. Efendi bir masada oturuyordu. Başını kaldırmadı. Bayan beni masanın önündeki dik bir iskemleye oturttu. Ayak ucuna basarak odadan çıktı. Kıtık çuvalımı kucağıma koydum.

Efendi meşguldü. Kâğıtlar okuyordu. Pembe bir yüzü vardı ki çok fazla yıkıyormuş gibi görünüyordu çünkü parlıyordu. Sözünü etmeye değer saçı yoktu, gerçi kulaklarının oralarda biraz gördüm.

Duvarda bir saat vardı ve zamanı söyledim. Yüksek sesle söylemedim. Efendi'nin arkasındaki pencerede yağmurun aktığını görebiliyordum. Efendi başını kaldırdı.

"Bacaklarını sallama!" dedi. Bunu sert söyledi. Ki sallamadım.

Efendi biraz daha kâğıtlarla çalıştı. Eline sürekli çevirdiği bir kalem aldı. Dirseklerini masaya koydu ve beni görmek için –fazla uzun olmadığımdan– eğildi.

"Bunlar zor zamanlar," dedi. Zor zamanları bizzat yaratmış gibi kaşlarını çattı. "Devletin bu işler için parası yok. Kurumumuz seni almayı kabul etti."

Bütün bu işleri karıştıran Kurum hakkında kötü şeyler hissetmeye başladım. Bana soru sormadığı için bir şey söylemedim.

Efendi kalemi çevirdikçe çevirdi. Ki kalem tutumlu açılmamıştı, çünkü ucu fazla inceydi. Bir varlık olmak yerine bir kaybeden olduğundan kuşku duydum. Yeniden başladı. "Gidebileceğin bir okulumuz var. Sana küçük iş ayrıntıları verilecek. Buradaki herkes iş yapar. Muhtemelen sen alışkın değilsin. Kurallara uymak zorundasın. Uymazsan cezalandırılacaksın." Öksürdü. "Burada hiç yerli yok, melez ya da başka türlüsü de... Ayrıca annenle baban da evli değiller. Şimdiye kadar kabul ettiğimiz ilk ve tek piç sensin."

Ona Büyükanne'nin söylediklerini anlattım: Çerokiler'in Anne'yle Baba'yı evlendirdiklerini. Efendi, Çerokiler'in ne yaptığının hiç mi hiç sayılmayacağını söyledi. Bana bir soru sormamış olduğunu söyledi. Ki sormamıştı.

Her şeyi anlatmaya başladı. Ayağa kalktı ve Kurum'unun herkese karşı nazik olmaya inandığını söyledi; hayvanlara ve benzerlerine karşı nazik.

Kiliseye ve akşam ayinlerine gitmek zorunda olmadığımı söyledi; İncil'e göre piçler kurtarılamayacağından... Sessiz durur, arkaya oturur ve hiç katılmazsam, dinleyebileceğimi söyledi. Ki aldırmıyordum, çünkü Büyükbaba ile ben zaten bütün işten teknik anlamda vazgeçmiştik.

Efendi dedi ki masasındaki kâğıtlardan, Büyükbaba'nın bir çocuk yetiştirmeye uygun olmadığını ve kesin-

likle hiç disiplin almadığımı görmüş. Ki almamıştım, sanırım. Dedi ki Büyükbaba hapse girmiş.

Ona bir keresinde neredeyse benim de enselendiğimi söyledim. Kalemi havada kaldı ve ağzını açtı. "Sen ne?" diye bağırdı.

Dedim ki bir keresinde yasa tarafından neredeyse enseleniyordum ama kaçtım. Ona köpekler olmasa sanırım enseleneceğimi söyledim. Ona damıtım yerinin nerede olduğunu söylemedim, çünkü bu Büyükbaba ile beni viski işinin dışına çıkarabilirdi.

Masasına oturdu ve yüzünü ellerinin arasına aldı, ağlıyormuş gibi. Başını ileri geri salladı. "Bunun yanlış bir şey olduğunu biliyordum." dedi. Bunu iki üç kez söyledi. Ki hangi yanlıştan söz ettiğinden emin değildim.

Başını ellerinin arasında sallayarak o kadar uzun süre durdu ki ağladığından kuşkulandım. Her şey konusunda kendimi neredeyse onun kadar kötü hissettim ve neredeyse enseleneceğim konusunu açtığım için üzüldüm. Bir süre böyle durduk.

Ona ağlamamasını söyledim. Ona dedim ki hiç mi hiç zararı olmadı. Bu konuda düşünmemiştim ve düşünmeyecektim. Ama ona bizim Ringer'ın öldüğünü söyledim. Ki bu benim hatamdı.

Efendi başını kaldırdı ve "Kes sesini! Ben sana soru sormadım!" dedi. Ki sormamıştı. Kâğıtlarına gömüldü. "Göreceğiz... Deneyeceğiz, Tanrı'nın yardımıyla. Bir reform okuluna verilebilirsin." dedi.

Masasındaki küçük zili çaldı. Bayan odaya atlayarak girdi. Sanırım sürekli kapının dışında duruyordu.

Onu takip etmemi söyledi. Kıtık çuvalımı aldım ve omzuma asarak "Teşekkür!" dedim ama Efendi'ye söylemedim. Ben bir piç olsam ve cehenneme gideceksem bile, bunu hızlandıracak yollar arayacak değildim, çünkü "Efendi" ya da "Bay" deme konusu çözülmüş değildi. Büyükbaba'nın söylediği gibi zorunlu olmadığın takdirde gereksiz risklere atılmanın hiç mi hiç anlamı yoktu.

Odadan çıkarken rüzgâr esti ve pencereyi sertçe salladı. Kadın durup baktı. Efendi de dönüp pencereye baktı. Benim için bir söz geldiğini biliyordum; dağlardan...

Şiltem bir köşeye kurulmuştu. Diğerlerinden ayrıydı, biri dışında. O da benimkine çok yakındı. Büyük bir odaydı ve orada kalan yirmi, otuz erkek çocuk vardı. Çoğu benden büyüktü.

Görevim her sabah ve her akşam odanın süpürülmesine yardım etmekti. Kolayca yapıyordum ama yatakların altını yeterince iyi süpürmediğim zaman, bayan bir kez daha süpürtürdü. Ki bu da çok sık olurdu.

Wilburn, bana en yakın yatakta uyuyordu. Benden çok büyüktü; belki on bir. On iki olduğunu söyledi. Uzun ve sıskaydı ve bütün yüzünde çiller vardı. Kimsenin onu hiç evlatlık almayacağını ve neredeyse on sekiz olana kadar orada kalacağını söyledi. Wilburn dedi ki buna metelik vermiyormuş. Dedi ki buradan çıkınca, geri dönüp yetim yurdunu yakacakmış.

Wilburn yamuk ayaklıydı. Yamuk olan sağ ayağıydı bu ve içe dönüktü. Yürürken yüksek ayağının ucu sol ayağını değer ve sağ yanı sıçrardı.

Wilburn ile ben avludaki oyunların hiçbirinde oynamadık. Wilburn koşamıyordu ve sanırım ben de çok küçük-

tüm ve nasıl oynanacağını bilmiyordum. Wilburn dedi ki metelik vermiyormuş. Oyunların bebekler için olduğunu söyledi. Ki bu doğruydu.

Wilburn ile ben oyun zamanında avludaki köşede büyük bir meşenin altına otururduk. Bazen top avludan kaçınca, ben koşar, topu alır ve oyun oynayan oğlanlara fırlatırdım. İyi fırlatabiliyordum.

Meşe ağacıyla konuşurdum. Wilburn bunu bilmiyordu, çünkü sözcük kullanmazdım. Ağaç yaşlıydı. Yaklaşan kışla birlikte konuşan yapraklarının çoğunu kaybetmişti ama rüzgârda çıplak parmaklarını kullanırdı.

Ağaç dedi ki uykusu gelmiş ve burada olduğumu dağdaki ağaçlara söylemek için uyanık kalacakmış. Bunu rüzgârla göndereceğini söyledi. Ona Söğüt John'a anlatmasını söyledim. Ki anlatacağını söyledi.

Ağacın altında mavi bir bilye buldum. İçini görebiliyordum ve bir gözüne tutup diğer gözünü kapattığın zaman, her şey mavi görünüyordu. Wilburn bunun ne olduğunu söyledi, çünkü hiç bilye görmemiştim.

Bilyelerden bakılmayacağını, yerde parmakla fırlatılacağını söyledi. Ama ben benimkini fırlatırsam, biri onu benden alırdı. Birinin kaybettiği gibi...

Wilburn dedi ki bulan tutar, kaybeden ağlar ve cehenneme kadar yolları varmış. Bilyeyi kıtık çuvalıma koydum.

Arada bir bütün oğlanlar ofisin yanındaki koridorda sıraya dizilir ve erkeklerle bayanlar gelerek onlara bakardı. Evlatlık edinecekleri birini arıyorlardı. Bizden sorumlu beyaz kafalı bayan benim sıraya girmeyeceğimi söyledi. Ki girmedim.

Onları kapıdan seyrettim. Kimin seçildiğini söyleyebilirdim. İstedikleri çocuğun önünde durur ve onunla konuşurlardı ve hepsi birden ofise giderlerdi. Kimse Wilburn ile konuşmadı.

Wilburn metelik bile vermediğini söyledi ama veriyordu. Ne zaman sıraya girme günü olsa, Wilburn üzerine temiz bir gömlek ve tulum giyerdi. Wilburn'ü izledim.

Sıraya girdiğinde gelen herkese sırıtır ve yumru ayağını kaldırıp diğer bacağının arkasına saklardı. Ama kimse onunla konuşmazdı. Sıraya girme gününden sonra her gece Wilburn yatağına işerdi. Bunu kasten yaptığını söyledi. Dedi ki kahrolası evlatlık konusunda ne düşündüğünü onlara göstermek için yapıyormuş.

Wilburn ne zaman yatağa işese, beyaz saçlı kadın ertesi sabah ona şilteyi ve battaniyeleri dışarıya çıkarttırır ve güneşe koydururdu. Wilburn, aldırmadığını söyledi. Dedi ki onu bu kadar rahatsız ederlerse, her gece yatağa işeyecekmiş.

Wilburn bana, büyüdüğüm zaman ne yapacağımı sordu. Ona, Büyükbaba ve Söğüt John gibi bir yerli olacağımı ve dağlarda yaşayacağımı söyledim. Wilburn dedi ki kendisi bankaları ve yetim yurtlarını soyacakmış. Dedi ki kiliseleri de soyacakmış, paraları nereye sakladıklarını bulabilirse. Dedi ki kesinlikle banka ve yetim yurdu yöneten herkesi öldürecek ama beni öldürmeyecekmiş.

Wilburn geceleri ağlardı. Bildiğimi hiçbir zaman açığa vurmadım, çünkü battaniyesini ağzına kapatırdı ki kimsenin bilmesini istemediğini düşündüm. Wilburn'e dedim ki yetim yurdundan çıktığı zaman kesinlikle ayağını dikleştirilecekti. Ona mavi bilyeyi verdim.

Ayinler akşam karanlığında, yemek zamanından hemen önce olurdu. Ben gitmedim ve yemeği de kaçırdım. Bu bana Köpek Yıldızı'nı seyretme şansı verdi. Yatağımdan yarım oda kadar ötede bir pencere vardı ve oradan Köpek Yıldızı'nı görebiliyordum. Alacakaranlıkta bir yanıp bir sönerek yükseldi ve gece karardıkça parlaklaştı.

Büyükbaba ile Büyükanne'nin onu seyrettiğini biliyordum ve Söğüt John'ın da. Her akşam bir saat pencerenin yanında durdum ve Köpek Yıldızı'nı seyrettim. Wilburn'e bir gece akşam yemeğini kaçırmak isterse benimle birlikte seyredebileceğini söyledim ama onu ayine gönderdiler ve yemekten de vazgeçmeyecekti. Hiç seyredemedi.

Köpek Yıldızı'nı seyretmeye başladığım zaman, gün sırasında o gece hatırlayacağım şeyleri düşünmeye çalıştım ama bunun gerekli olmadığını anladım.

Yapmam gereken tek şey seyretmekti. Büyükbaba, bana benim anılarımı gönderdi ve kendisi dağın tepesinde oturmuş güneş buza çarpıp parlarken gündoğumunu seyrediyordu. Onun "Canlanıyor!" dediğini açık seçik duydum. Ve orada, pencerenin kenarında, "Evet, efendim, canlanıyor!" diyecektim.

Büyükbaba ile Köpek Yıldızı'nı seyrederek tilki avına gittik; Mavi Çocuk, Küçük Kızıl, Yaşlı Rippitt ve Yaşlı Maud ile birlikte. Yaşlı Rippitt'e o kadar çok güldük ki neredeyse düşüyorduk.

Büyükanne kök toplama ve meşe palamuduna şeker dökme anlarının anılarını gönderdi. Ve Büyükbaba ile beni mısır tarlasında Yaşlı Sam'e bir katır gibi kişnerken, dört ayak üzerinde yakaladığı zamanı...

Bana gizli yerimin bir fotoğrafını gönderdi. Yaprakların hepsi dökülmüştü. Kahverengi, pas rengi ve sarı yapraklar yerdeydi. Kırmızı sumak, benden başka kimseye izin vermeyen ateş meşaleleriyle bir daire gibi gizli yerimi kuşatmıştı.

Söğüt John, bana yüksek yerlerdeki geyiğin fotoğraflarını gönderdi. Söğüt John ile paltosunun cebine kurbağa koyduğum zamanı düşünerek güldük. Söğüt John'ın fotoğrafları belirsizdi, çünkü duygusu bir şey üzerinde güçlüydü. Söğüt John deliydi.

Her gün bulutları ve güneşi seyrederdim. Hava bulutluysa, Köpek Yıldızı'nı seyredemezdim. Bu olduğunda, pencerenin kenarında durur ve rüzgârı dinlerdim.

Sınıflardan birine konuldum: Sayılar yapıyorlardı. Ben zaten biliyordum çünkü Bay Şarap bana öğretmişti. İri, şişman bir bayan öğretmen işinin başındaydı. İşini tam yapıyordu ve aptallığa hiç mi hiç hoşgörü göstermeyeceği belliydi.

Bir keresinde, su kaynağından çıkan bir geyik sürüsü resmi gösterdi. Geyikler birbirlerinin üzerine atlıyorlardı ve sudan çıkmaya çalışıyor gibiydiler. Bayan geyiklerin ne yaptığını bilen olup olmadığını sordu.

Bir oğlan, bir şeyden, kesinlikle avcıdan kaçtıklarını söyledi. Başka bir çocuk, suyu sevmediklerini ve karşıya geçmek için acele ettiklerini söyledi. Bayan bunun doğru olduğunu söyledi. Elimi kaldırdım.

Geyiklerin eşleştiğini hemencecik gördüğümü söyledim çünkü dişi geyiğin üstüne atlayan erkek geyikti. Ayrıca çalılar ve ağaçlardan eşleşme zamanı olduğunu söyleyebilirdim.

Şişman bayan şaşakaldı. Ağzını açtı ama bir şey söylemedi. Biri güldü. Bayan elini alnına vurdu ve gözlerinin etrafına duvar çekti ve resmi düşürdü. Hasta olduğunu hemencecik gördüm. Kendisine gelmeden önce bir iki adım geriye sendeledi. Sonra bana koştu. Herkes sessizleşti. Bayan beni boynumdan yakaladı ve sarsmaya başladı. Yüzü kıpkırmızı oldu ve bağırmaya başladı: "Bilmeliydim... Hepimiz bilmeliydik... Pislik... Pislik... İçinden çıkıyor... Seni... Küçük piç!"

Neden bağırdığını bilmemin dünyada yolu yoktu ve durumu düzeltmeye hazırdım. Bayan beni biraz daha sarstı ve sonra elini boynumda sıkı sıkı tutarak odadan dışarıya itti.

Efendi'nin ofisine giden koridora geldik. Bayan beni dışarıda bekletti. Kapıyı arkasından kapattı. Onların konuştuklarını duyabiliyordum ama söylediklerini anlayamıyordum.

Birkaç dakika sonra Bayan, Efendi'nin ofisinden çıktı. Bana bakmadan koridorda yürüyüp gitti. Efendi kapıda duruyordu. Sakin bir şekilde, "İçeriye gir!" dedi. İçeriye girdim.

Dudakları sırıtacakmış gibi ayrılmıştı ama sırıtmadı. Dilini dudaklarında gezdirdi sürekli. Yüzünde ter vardı. Gömleğimi çıkartmamı söyledi. Ki çıkarttım.

Tulumumun bağlarını omuzlarımdan çekmek zorundaydım. Bu yüzden gömleği çıkarttığım zaman her iki elimle tulumu tutmak zorunda kaldım. Efendi masasının arkasına uzandı ve uzun bir sopa çıkarttı.

Dedi ki, "Kötülükten doğmuşsun, bu yüzden tövbe etmeyeceğini biliyorum ama ulu Tanrım, kötülüğünü

Hıristiyanlara yaymaman gerektiğini öğreneceksin. Tövbe edemezsin ancak ağlayacaksın!"

Büyük sopayı sırtıma indirdi. İlk seferinde acıdıysa da ağlamadım. Büyükanne bana öğretmişti. Bir keresinde ayak tırnağım çıkmıştı... Büyükanne bana yerlilerin acıya nasıl katlandığını öğretti. Yerli, beden aklının uyumasına izin verir ve ruh aklıyla bedeninden çıkar ve acıyı görür; acıyı hissetmek yerine.

Beden aklı, yalnızca beden acısını hisseder. Ruh aklı, yalnızca ruh acısını hisseder. Bu yüzden bıraktım, beden aklım uyusun.

Sopayı sırtıma vurdukça vurdu. Sopa bir süre sonra kırıldı. Efendi bir sopa daha aldı. Zorlukla soluyordu; soluk alırken, "Şeytan inatçıdır." dedi. "Ama ulu Tanrım, doğru egemen olacak."

Ben düşene kadar yeni sopasını sallamaya devam etti. Sallanıyordum, yine de ayağa kalktım. Büyükbaba dedi ki kendi ayakların üzerinde durabiliyorsan, mümkünden de öte iyi olurmuş.

Döşeme biraz lekelendi ama başardığımı hemencecik anladım. Efendi soluksuz kalmıştı. Gömleğimi giymemi söyledi. Ki ben de giydim.

Gömlek biraz kana bulandı. Kanın büyük kısmı bacaklarımdan ayakkabılarıma aktı, çünkü kanı tutacak iç çamaşırım yoktu. Bu yüzden ayaklarım yapışkan oldu.

Efendi, yatağıma gidip bir hafta akşam yemeği yemeyeceğimi söyledi. Ki zaten akşam yemeği yemiyordum. Dedi ki bir hafta derse de gitmeyecek ve odadan çıkmayacakmışım.

Pantolon askılarımın kullanılmadığı iyi oldu. Böylece alacakaranlıkta pencerenin kenarında durup Köpek Yıldızı'nı seyrederken tulumuma sarıldım.

Büyükbaba ile Büyükanne'ye ve Söğüt John'a bunu anlattım. Onlara, Bayan'ı nasıl hasta ettiğimi bilmenin dünyada yolu olmadığını söyledim; Efendi'ye ne olduğunu da. Onlara dedim ki amin demeye hazırdım ama Efendi diyemeyeceğimi söyledi, çünkü kötü doğmuştum ve nasıl olacağını bilemezdim.

Büyükbaba'ya, "Bana öyle geliyor ki mümkünden de öte bu durumu hiç mi hiç düzeltemem." dedim. Eve dönmek istediğimi söyledim.

İlk kez Köpek Yıldızı'nı seyrederken uykuya daldım. Wilburn yemekten dönünce beni uyandırdı. Dedi ki beni görmek için yemekten erken ayrılmış. Yüzükoyun uyumuştum.

Wilburn dedi ki büyüdüğü, yetim yurdundan ayrıldığı ve yetim yurtlarıyla, bankaları soyduğu zaman Efendi'yi de hemencecik öldürecekmiş. Dedi ki cehenneme gitse bile aldırmıyormuş...

Bundan sonra her akşam, alacakaranlık Köpek Yıldızı'nı getirdiği zaman, Büyükbaba, Büyükanne ve Söğüt John'a, eve dönmek istediğimi söyledim. Gönderdikleri resimleri görmeyecek, dinlemeyecektim. Eve dönmek istediğimi söyledim. Köpek Yıldızı kırmızıya döndü ve beyazlaştı ve gene kırmızıya döndü.

Üç gece sonra Köpek Yıldızı ağır bulutlarla gizlendi. Rüzgâr bir ışık direğini devirdi ve yetim yurdu karanlıkta kaldı. Duyduklarını biliyordum. Bunu hissettim.

Onları beklemeye başladım. Rüzgâr esti. Rüzgâr keskinleşti ve gece binanın çevresinde ağladı. Bazıları bundan hoşlanmadı ama ben hoşlandım.

Dışarıda, bütün zamanımı meşe ağacının altında geçirdim. Meşe ağacının uyuması gerekirdi ama benim yüzümden uyumuyordu. Yavaş –ve alçak sesle– konuştu.

Bir akşam geç saatte, içeri girmeden hemen önce Büyükbaba'yı gördüğümü sandım. Uzun boylu bir adamdı ve büyük bir siyah şapka giymişti. Sokakta benden uzaklaşıyordu. Demir çite koşup bağırdım: "Büyükbaba! Büyükbaba!" Dönmedi.

Çit boyunca koştum ama gözden kayboluyordu. Yapabildiğim kadar yüksek sesle bağırdım: "Büyükbaba! Benim, Küçük Ağaç!" Ancak duymadı ve gitti.

Beyaz Kafalı Bayan, Noel'in bize yakın olduğunu söyledi. Herkesin mutlu olmasını ve şarkı söylemesini istedi. Wilburn dedi ki küçük kilisede her tür şarkıyı söylemişler. Dedi ki şarkıları öğrenmek zorundaymışlar ve küçükler Efendi'nin çevresinde, üzerlerinde beyaz çarşaflarla tavuklar gibi ayağa kalkıp şarkıları böğürmüşler. Onları duyabiliyordum.

Beyaz Kafalı Bayan, Noel Baba'nın geldiğini söyledi. Wilburn dedi ki bu saçmalıkmış.

İki adam bir ağaç getirdiler. Politikacılar gibi takım elbiseleri vardı. Güldüler, sırıttılar ve "Buraya bakın çocuklar, size ne getirdik? Güzel değil mi? Kendi Noel ağacınız var!" dediler.

Beyaz Kafalı Bayan, bunun gerçekten güzel olduğunu söyledi ve herkesten iki politikacıya ağacın gerçekten

güzel olduğunu söylemelerini ve teşekkür etmelerini istedi. Ki herkes öyle yaptı.

Ben yapmadım. Ağaç kesmenin hiç mi hiç nedeni yoktu. Erkek çamdı ve yavaşça öldü. Orada koridorda.

Politikacılar saatlerine baktılar ve uzun kalamayacaklarını söylediler ama herkesin mutlu olmasını istiyorlardı. Herkesin kırmızı bir kâğıt alıp ağaca koymasını istediklerini söylediler. Benden ve Wilburn'den başka herkes yaptı. Politikacılar gittiler. Kapıya vardıklarında "Mutlu Noeller!" diye bağırdılar.

Beyaz Kafalı Bayan, yarın Noel arifesi olduğunu ve Noel Baba'nın öğle sıralarında hediyelerle geleceğini söyledi. Wilburn dedi ki, "Noel Baba'nın Noel arifesinde gelmesi komik bir zaman değil mi?" Beyaz Kafalı Bayan, Wilburn'e kaşlarını çattı. Dedi ki, "Wilburn, bunu her yıl söylersin. Noel Baba'nın birçok yere gitmek zorunda olduğunu çok iyi biliyorsun. Onun ve yardımcılarının Noel arifesinde evlerinde aileleriyle olma hakkı olduğunu da biliyorsun. Gelip size Noel armağanı vermeye zaman –herhangi bir zaman– ayırdıkları için minnettar olmalısın.

Wilburn, "Saçmalık!" dedi

Elbette, ertesi gün dört beş araba kapıya geldi. Kadınlarla erkekler indiler ve kollarında paketler vardı. Komik küçük şapkalar giymişlerdi. Bazılarının elinde küçük çanlar vardı. Çanları çaldılar ve "Mutlu Noeller!" diye bağırdılar. Bunu defalarca bağırdılar. Noel Baba'nın yardımcıları olduklarını söylediler. Noel Baba en son geldi.

Noel Baba'nın üzerinde kırmızı bir takım vardı. Beline yastıklar tıkıştırılmıştı. Sakalı gerçek değildi, Bay Şarap'ınki gibi bağlanmıştı ve ağzından aşağıya sarkıyor-

du. Konuştuğu zaman hareket etmiyordu. "Ho! Ho! Ho!" diye bağırdı. Bunu defalarca bağırdı.

Beyaz Kafalı Bayan, hepimizin mutlu olması ve onlara "Mutlu Noeller!" diye bağırmamız gerektiğini söyledi. Ki herkes öyle yaptı.

Bir bayan bana bir portakal verdi ki ona teşekkür ettim. Yanımda durdu ve "Güzelim portakalı yemek istemiyor musun?" diye sordu defalarca. Bu yüzden beni seyrederken portakalı yedim. Güzeldi. Ona tekrar teşekkür ettim. Ona iyi bir portakal olduğunu söyledim. Bir tane daha isteyip istemediğimi sordu. Ona, "Sanırım..." dedim. Bir yerlere gitti ve asla başka bir portakal getirmedi. Wilburn bir elma aldı. Bay Şarap'ın cebinde olduğunu her zaman unuttuğu elmalar kadar büyük değildi.

O zaman portakalımın bir kısmını saklamış olmayı istedim. Bayan beni yemeye zorlamasaydı saklayacaktım da... Wilburn'ün elmasının bir kısmıyla takas edebilirdim. Elmalara daha yakındım.

Bütün bayanlar çanlarını çalmaya ve "Noel Baba hediyeler verecek! Çember olun! Noel Baba'da sizin için bir şey var!" diye bağırmaya başladı. Hepimiz çember olduk.

Noel Baba adını okuduğu zaman, öne çıkıp ondan hediyeni alman gerekiyordu. Sonra Noel Baba başına vurur ve saçını okşarken orada duracaktın. Sonra ona teşekkür edecektin.

Kadınlardan biri, "Hediyeni aç! Güzel bir hediyeyi açmak istemez misin?" diye tam tepende bağırırdı. Ki bu kafa karıştırıcıydı. Her kafadan bir ses çıktı. Bayanlar herkesi takip etmeye çalışarak bir şu yana bir bu yana koşuşturdukları için...

Hediyemi aldım ve Noel Baba'ya teşekkür ettim. Noel Baba başımı okşadı ve "Ho! Ho! Ho!" dedi. Bir bayan hediyeyi açmam için bağırmaya başladı. Ki açmaya çalışıyordum. Sonunda paketi açtım.

Üzerinde hayvan resmi olan karton bir kutuydu. Wilburn dedi ki aslan resmiymiş. Kutunun içinde bir delik vardı ve delikteki ipi çekmen gerekiyordu. Wilburn dedi ki aslan gibi ses çıkaracakmış. İp kopuktu ama tamir ettim. Ucuna bir düğüm attım. Düğüm delikten çıkmayacaktı ki bu da aslanın fazla kükrememesini sağlardı. Wilburn'e bana bir kurbağa sesi gibi geldi, dedim.

Wilburn bir su tabancası aldı ama su kaçırıyordu. Ateş etmeye çalıştı ve su yere döküldü. Wilburn dedi ki bundan daha uzağa işeyebilirmiş. Wilburn'e, biraz sakızımız olsaydı onu tamir edeceğimi söyledim ama buralarda tatlı sakız ağacının nerede olduğunu bilmiyordum.

Bir bayan herkese bir parça çubuk şeker dağıtarak dolaşıyordu. Bir şeker aldım. Bayan yeniden bana rastladı ve bir parça daha verdi. Fazlayı Wilburn ile bölüştüm.

Noel Baba bağırmaya başladı: "İyi günler herkese! Önümüzdeki yıl görüşürüz! Mutlu Noeller!" Bütün erkekler ve bayanlar aynı şeyi bağırmaya ve çanlarını çalmaya başladılar.

Ön kapıya gittiler ve arabalarına binip uzaklaştılar. Bundan sonra her şey sakin göründü. Wilburn ile yataklarımızın yanına, yere oturduk.

Wilburn dedi ki erkeklerle bayanlar kasabadaki bir komisyondan ve bir kulüpten geliyorlarmış. Dedi ki her yıl gelirler ve böylece gidip içtikleri zaman kendilerini iyi hissedebilirlermiş. Wilburn, bunların hepsinden bıktığını

söyledi. Dedi ki yetim yurdundan çıktığı zaman Noel'e falan hiç önem vermeyecekmiş.

Alacakaranlık çökmeye başlarken, hepsi Noel arifesi için küçük kiliseye gitmek zorundaydılar. Ben kendi başıma kaldım. Hava kararkığında onların şarkı söylemelerini duyabiliyordum. Pencerenin kenarında durdum. Hava berraktı ve rüzgâr esmiyordu. Bir yıldız hakkında şarkı söylediler ama Köpek Yıldızı değildi, çünkü yakından dinledim. Köpek Yıldızı'nın parıldayarak yükselmesini seyrettim.

Küçük kilisede şarkı söyleyerek uzun süre kaldılar. Bu yüzden Köpek Yıldızı yükselene kadar seyredebildim. Büyükbaba ile Büyükanne ve Söğüt John'a eve dönmek istediğimi söyledim.

Noel Günü büyük bir yemek yedik. Her birimiz bir tavuk bacağı, boyun ya da taşlık aldık. Wilburn dedi ki her zaman böyleymiş. Dedi ki tahminince bacaklar, boyunlar ve taşlıklardan başka şeyi olmayan özel tavuklar yetiştiriyorlarmış. Ben kendiminkini sevdim ve hepsini yedim.

Yemekten sonra istediğimiz şeyi yapabilirdik. Dışarısı soğuktu ve benim dışımda herkes içeride kaldı. Ben avluya çıktım, karton kutumu yanıma aldım ve meşe ağacının altına oturdum. Uzun bir süre oturdum.

Neredeyse alacakaranlık zamanıydı ve içeri girmem gerekiyordu ki binaya doğru başımı kaldırdım.

Büyükbaba vardı! Ofisten çıkmıştı ve bana doğru yürüyordu. Karton kutumu düşürdüm ve ona koştum, olabildiğince hızlı. Büyükbaba diz çöktü, birbirimize sarıldık ve konuşmadık.

Ortalık kararıyordu ve Büyükbaba'nın yüzünü büyük şapkasının altında göremiyordum. Beni görmeye geldiği-

ni ama eve dönmesi gerektiğini söyledi. Dedi ki Büyükanne gelememiş.

Gitmek istiyordum –şimdiye kadar hissettiğim en feci şekilde– ama Büyükbaba'ya sorun yaratmaktan korkuyordum. Bu yüzden eve dönmek istediğimi söylemedim. Onunla kapıya kadar yürüdüm. Birbirimize gene sarıldık ama Büyükbaba yürüdü. Yavaş yürüyordu. Orada bir dakika durdum ve karanlıkta uzaklaşmasını seyrettim. Büyükbaba'nın otobüs durağını bulmakta zorluk çekebileceği düşüncesi aklıma geldi. Peşinden gittim, gerçi otobüs istasyonunun nerede olduğunu bilmiyordum ama yardımcı olabilirdim belki.

Öylece yürüdük. Ben arkadaydım. Büyükbaba'nın peşinde. Sonra bazı sokaklara girdik: Büyükbaba'nın bir sokağın karşısına geçtiğini ve otobüs durağının arkasına geldiğini gördüm. Durduğu yerde ışıklar vardı. Bulunduğum köşede bekledim.

Noel Günü olduğu için sakindi ve ortalıkta kimse yoktu. Bir süre bekledim ve sonra bağırdım. "Büyükbaba, otobüs yazılarını okumana yardım edebilirim." Büyükbaba hiç mi hiç afallamış gibi görünmedi. Yanına gelmem için el etti. İstasyonun arkasında durduk ama hangi yazının hangisi olduğunu çıkaramadım.

Kısa bir süre sonra hoparlör Büyükbaba'ya hangisinin onun otobüsü olduğunu söyledi. Otobüse onunla birlikte gittim. Kapı açıktı ve orada bir an durduk. Büyükbaba başka yerlere bakıyordu. Pantolonunun bacaklarını çektim. Anne'nin cenazesinden sonra yaptığım gibi yapışmadım ama çektim. Büyükbaba bana baktı. Dedim ki, "Büyükbaba. Eve dönmek istiyorum."

Büyükbaba bana uzun bir süre baktı. Uzandı, beni kollarına aldı ve otobüs merdiveninin üstüne koydu. Merdiveni çıktı ve çıt çıtlı cüzdanını çıkardı. "Kendimin ve çocuğun parasını ödüyorum." dedi ve bunu sert söyledi. Otobüs şoförü ona baktı ve gülmedi.

Büyükbaba ile ben otobüsün arkasına yürüdük. Otobüs şoförünün acele edeceğini ve kapıyı kapayacağını umuyordum. Sonunda yaptı ve otobüs durağını arkada bırakarak yola çıktı.

Büyükbaba kolunu bana uzattı ve kucağına kaldırdı. Başımı onun göğsüne koydum ama uyumadım. Pencereyi seyrettim. Pencere buzla donmuştu. Otobüsün arkasında hiç sıcaklık yoktu ama aldırmadık.

Büyükbaba ile ben eve dönüyorduk.

Dağların iniş çıkışına bak
Gündoğumuna ve güneşin patlamasına
Ve sis tabakalarının dizine dolanmasına
Ve rüzgârın parmak-ağaçlarıyla tıngırdamasına
Ve sırtını gökyüzüne uzatmasına...

Bulutların yuvarlanıp kalçalarına vurmasını seyret
Dallardan ve çalılardan iç çekiş fısıltıları düşüren
Rahim-çukurlarının yaşamın mırıltısıyla hareket edişini dinle

Bedeninin sıcaklığını hisset, soluğunun tatlılığını
Ve gürüldeyen ve ağlayan eşleşme ritmini.

Karnında su damarları atar
Ve onların yaşamını emen kökler, meme ucudur
Ve göğüslerinden sıvı olarak akan nehirler
Sevgiyle beşiğini salladığı çocuklarına yaşam veren
Ve Ruh aklından bir oynak şarkı ekleyen
Akarsu şarkısının mırıltılı ezgisi.

Büyükbaba ile ben eve dönüyoruz.

Yeniden Ev...

SAATLERCE gittik, Büyükbaba ile... Başım onun göğsünde, konuşmadan ama uyumadan da... Otobüs iki ya da üç kez durdu; inmedik. Belki bizi geri götürecek bir şeyin olmasından korkuyorduk. Belki de başka bir şeyden...

Saatin erken olmasına rağmen, Büyükbaba ile yol tarafında otobüsten indiğimizde, hava hâlâ karanlıktı. Soğuktu ve yerde buzlar vardı.

Yola koyulduk ve bir süre sonra demiryoluna doğru döndük. Dağları gördüm. Büyük görünüyorlardı ve çevremizdeki karanlıktan daha karanlıktılar. Neredeyse bir koşu tutturacaktım.

Demiryolundan çukur yoluna girince, karanlık grileşti. Büyükbaba'ya birden bir şeyin ters gittiğini söyledim.

Büyükbaba durdu. "Ne oldu Küçük Ağaç?"

Oturdum ve ayakkabılarımı çıkardım. "Sanırım yolu hissedemiyorum, Büyükbaba." dedim. Toprak ıslaktı ve bacaklarımdan geçerek tüm bedenime yayıldı. Büyükbaba güldü. O da oturdu. Ayakkabılarını çıkardı ve çoraplarını onların içine tıktı. Sonra ayağa kalktı ve ayakkabıları yola olanca hızıyla fırlattı.

Büyükbaba, "Alın sizin olsun be!" diye bağırdı. Ben de benimkini yola fırlattım ve aynı şekilde bağırdım. Büyükbaba ile gülmeye başladık. Ben yere düşene kadar güldük. Büyükbaba da neredeyse düşüyordu. Yüzünden yaşlar aktı.

Neye güldüğümüzü tam olarak bilmiyorduk ama daha önce güldüğümüz her şeyden daha komikti. Büyükbaba'ya, "Çocuklar bizi görseydi, beyaz viski sarhoşu olduğumuzu söylerlerdi." dedim. Büyükbaba, "Sanırım..." dedi... Belki sarhoştu... Belki değildi... Hiç bilemedim...

Çukur yoluna gelince ilk pembe, doğu yakasına değdi. Hava ılıklaştı. Çam dalları patikaya eğilmişti ve yüzüme dokundular, her tarafını gezdiler. Büyükbaba dedi ki ben olduğumdan emin olmak istiyorlarmış.

Su kaynağını duydum, mırıldanıyordu. Koşup yere uzandım. Büyükbaba beklerken yüzümü suya döndüm. Su kaynağı yüzüme hafifçe çarptı ve bedenimin üzerinden geçerek beni hissetti ve gittikçe daha yüksek sesle şarkı söyledi.

Su kaynağının üzerindeki kütüğü gördüğümüz zaman ışık iyiydi. Rüzgâr esti, Büyükbaba dedi ki ne yas tutuyormuş ne de iç çekiyor... Çamlar şarkı söylüyordu ve dağlardaki her şeye benim evde olduğumu anlatıyordu. Yaşlı Maud havladı.

Büyükbaba bağırdı, "Kes sesini Maud!" Köpekler su kaynağının üzerindeki kütüğe geldiler.

Hepsi bir anda üstüme atladılar ve beni yere devirdiler. Yüzümün her yanını yaladılar. Ne zaman ayağa kalkmak istesem, biri sırtıma atlıyordu ve yeniden yere devriliyordum.

Küçük Kızıl dört ayağını da havaya kaldırıp havada takla atarak bana gösteri yapmaya başladı. Sıçrarken bağırıyordu. Yaşlı Maud aynı şeyi yapmaya başladı ve Yaşlı Rippitt de denedi ama su kaynağına yuvarlandı.

Büyükbaba ile bağırıyor, gülüyor ve kütüğe yaklaşırken köpeklere vuruyorduk. Sundurmaya baktım ama Büyükanne orada değildi.

Kütüğün yarısını geçmiştim ki korktum, çünkü onu göremiyordum. Bir şey beni arkama döndürttü. Büyükanne oradaydı.

Hava soğuktu ama üzerinde yalnızca geyik derisinden bir elbise vardı ve saçları sabah güneşinde parlıyordu. Beyaz bir meşe ağacının çıplak dalları altında dağ tarafında durdu. Görülmeden bana ve Büyükbaba'ya bakmak istiyormuş gibi seyrediyordu.

"Büyükanne!" diye bağırdım. Ve kütükten aşağıya düştüm. Canım acımadı. Suda ellerimi çırptım; sabah ayazına karşın sıcaktı.

Büyükbaba havada sıçradı ve bacaklarını birbirine çarptı. "Huuuuuuuuüüüi!" diye bağırdı ve suya vurdu. Büyükanne dağlardan aşağıya koştu. Su kaynağına geldi, yanıma daldı ve su sıçratarak, bağırarak döndük durduk. Biraz ağlayarak sanırım.

Büyükbaba su kaynağında duruyor ve havaya su fırlatıyordu. Köpeklerin hepsi kütükte durmuş bize bakıyorlardı, olan bitenden afallamışlardı. Büyükbaba dedi ki, "Bizim kaçık olduğumuzu düşündüler herhalde. Onlar da suya atladılar"

Bir çamın tepesinde duran karga gaklamaya başladı. Gaklayarak yakınımızdan uçtu ve çukura doğru yöneldi.

Büyükanne dedi ki herkese eve döndüğümü söylemeye gidiyormuş. Büyükanne sarı paltomu kuruması için ateşin yanına astı. Büyükbaba yetim yurduna geldiği zaman üzerime giymiştim. Odama gittim ve geyik derisi gömleğimle pantolonumu ve mokasenlerimi giydim...

Kapıya koşup çukur patikasına seyirttim. Köpekler benimle birlikte geldiler. Geriye baktım ve Büyükbaba ile Büyükanne'nin arka sundurmada durup seyrettiklerini gördüm. Büyükbaba hâlâ yalınayaktı ve kolunu Büyükanne'ye dolamıştı. Koştum.

Yaşlı Sam ağıldan geçerken anırdı ve arkamdan tırıs geldi. Çukur patikasına, Dar Yerler'e Asılı Uçurum'a giden bütün yollara kadar koştum. Koşmaktan vazgeçmek istemiyordum. Rüzgâr benimle birlikte şarkı söylüyordu. Sincaplar, rakunlar ve kuşlar beni seyretmek ve bağırmak için dal uçlarına gelmişlerdi. Parlak bir kış sabahıydı.

Patikadan yavaş yavaş aşağıya indim ve gizli yerimi buldum. Büyükanne'nin bana gönderdiği resim gibiydi. Pas rengi yapraklar yerde, çıplak ağaçların altındaydı. Kırmızı sumaklar kimsenin göremeyeceği yerlere gizlenmişti. Uzun bir süre yerde yattım ve uyuyan ağaçlarla konuştum, rüzgârı dinledim.

Çamlar fısıldadı, rüzgâr esti ve şarkı söylemeye başladılar: "Küçük Ağaç evde!.. Küçük Ağaç evde! Şarkımızı dinleyin! Küçük Ağaç bizimle! Küçük Ağaç evde!" Alçak sesle mırıldandılar ve daha yüksek sesle şarkı söylediler. Su kaynağı da onlarla birlikte söyledi. Köpekler fark etti, çünkü toprağı koklamayı bıraktılar ve kulaklarını dikip dinlediler. Köpekler biliyordu ve yanıma gelip yattılar, duygudan tatmin olmuşlardı.

O kısa kış gününde gizli yerimde yattım. Artık ruhum acımıyordu. Rüzgârın, ağaçların, su kaynağının ve kuşların şarkısını hissederek yıkanıp temizlendim.

Onlar beden akıllarının nasıl çalıştığına aldırmıyordu ve beni anlıyorlardı. Bu yüzden bana cehennemi anlatmadılar ya da nereden geldiğimi sormadılar. Hiç mi hiç kötü bir şey söylemediler. Böyle sözcük-duygularını bilmiyorlardı ve kısa bir süre sonra onları ben de unuttum.

Güneş dağ yamacının arkasına geçip son ışıklarını Asılı Uçurum'a gönderince, köpeklerle çukur patikasından aşağıya doğru yürüdük.

Çukur maviyi yumuşatırken, Büyükbaba ile Büyükanne'nin arka sundurmada otururak çukura doğru baktıklarını gördüm. Bekliyorlardı ve arka sundurmaya gelirken eğildiler ve birbirimize sarıldık. Sözcüklere ihtiyacımız yoktu ve bu yüzden söylemedik. Biliyorduk. Evdeydim.

O gece gömleğimi çıkarırken Büyükanne kamçı yaralarını gördü ve sordu. Ona ve Büyükbaba'ya anlattım ama acımadığını söyledim.

Büyükbaba dedi ki Büyük Şerif'e söyleyecekmiş ve bir daha kimse buraya gelmeyecekmiş. Büyükbaba karar verdiği ve söylediği zaman biliyordum; gelmeyeceklerdi. Büyükbaba dedi ki Söğüt John'a kamçıyı anlatmamak en iyisi olurmuş. Ki anlatmayacağımı söyledim.

O gece ateş yerinin yanında Büyükbaba bana anlattı. Köpek Yıldızı'nı seyrederken nasıl kötü duygular hissetmeye başladıklarını...

Bir akşam alacasında Söğüt John gelmişti. Kapıda duruyordu. Dağlardan kulübeye kadar yürümüştü. Bir şey söylemedi ama onlarla birlikte ateşin ışığında yemek

yedi. Lambayı yakınadılar ve Söğüt John şapkasını çıkarmadı. O gece benim yatağımda uyudu. Sabah kalktığımızda Söğüt John gitmişti.

O pazar Büyükbaba ile Büyükanne kiliseye gittiklerinde, Söğüt John orada değildi. Her zaman buluştukları büyük karaağacın bir dalında Büyükbaba bir mesaj kemeri buldu. Kemer, Söğüt John'ın geri geleceğini ve her şeyin iyi olduğunu söylüyordu. Ertesi pazar kemer hâlâ oradaydı ama ondan sonraki pazar günü Söğüt John onları bekliyordu. Nerede olduğunu söylemedi ve bu yüzden Büyükbaba sormadı.

Büyükbaba dedi ki Büyük Şerif yetim yurdundan istendiği mesajını göndermiş ve Büyükbaba gitmiş. Dedi ki Efendi hasta görünüyormuş ve benim hakkımda feragat kâğıtlarını imzaladığını söylemiş. Demiş ki iki gün bir Vahşi onu takip etmiş ve Vahşi sonunda ofisine gelip Küçük Ağaç'ın dağlardaki evine dönmesi gerektiğini söylemiş. Vahşi'nin bütün söylediği bu olmuş ve yürüyüp gitmiş. Müdür demiş ki Vahşi, Putatapan ya da benzerleriyle başı derde girsin istemiyormuş.

O zaman, yolda yürürken Büyükbaba sandığım şahsın kim olduğunu bildim.

Büyükbaba dedi ki ofisten çıkıp beni gördüğü zaman, bırakıldığımı biliyormuş ama çocuklara daha çok alışıp alışmadığımı ya da eve dönmek isteyip istemediğimi bilmiyormuş... Bu yüzden kararımı beklemiş.

Büyükbaba ile Büyükanne'ye, Wilburn'ü anlattım. Karton kutumu meşe ağacının altında bıraktım ve Wilburn'ün onu bulacağını biliyordum. Büyükanne dedi ki Wilburn'e geyik derisi bir gömlek gönderecekmiş. Ki gönderdi.

Büyükbaba dedi ki ona uzun bir bıçak göndermek gerekirmiş. Büyükbaba'ya, Wilburn'ün bıçağı Efendi'ye saplayacağını söyledim. Büyükbaba bıçağı göndermedi. Bundan sonra da Wilburn hakkında hiçbir şey duymadık.

O pazar kiliseye gittiğimiz zaman, açıklığa gelen ilk insan ben oldum. Büyükbaba ile Büyükanne'nin önünden koştum. Söğüt John ağaçların arkasında duruyordu. Duracağını bildiğim yerde. Başının tepesinde duran eski düz kenarlı siyah şapkayla... Olanca gücümle koştum ve Söğüt John'ın bacaklarına sarıldım ve onu kucakladım. "Teşekkür, Söğüt John!" dedim. Söğüt John bir şey söylemedi ama uzanıp omzuma dokundu. Başımı kaldırdığımda gözleri kara kara ve derin derin parıldıyordu.

Ölüm Şarkısı

İYİ kışladık; gerçi Büyükbaba ile ağaç kesimiyle uğraştığımızdan zor durumdaydık. Büyükbaba geri dönmeseydim, bu kış donmaktan beter olacaklarını söyledi. Ki öyle olurlardı.

Sert ve dondurucu bir kıştı. Çoğu zaman damıtım yerinde ateş yakmak ve buzları çözmek gerekiyordu.

Büyükbaba, sert kışların zaman zaman gerekli olduğunu söyledi. Bu, doğanın işleri temizleme ve daha iyi büyümesini sağlama yoluydu. Buz, ağaçların zayıf dallarını kırıyor, böylece yalnız güçlüler gelişiyordu. Zayıf meşepalamudunu, ceviz ve kestaneleri temizliyor ve dağlarda daha iyi bir ürün için hazırlık yapıyordu.

Bahar geldi... Ekim zamanı. Mısır ekimine hazırdık. Sonbaharda mallarımızı biraz daha büyüteceğimizi tahmin ediyorduk.

Zor zamanlardı ve Bay Jenkins dedi ki başka her şey aşağıya giderken viski yapımı hızlanıyormuş. Dedi ki sanırsa bir insan ne kadar kötü olduğunu unutmak için daha fazla içki içmek zorundaymış.

Yaz geldiğinde yedinci yaşa yaklaşmıştım. Büyükanne, Anne ile Baba'nın evlilik çubuğunu bana verdi. Üzerin-

de fazla çizik yoktu çünkü uzun süre evli kalmamışlardı. Çubuğu odama, yatağımın baş ucuna koydum.

Yaz, güze yol verdi ve bir pazar günü, Söğüt John gelmedi. O pazar açıklığa çıktık ama onu karaağacın altında dururken görmedik. Uzaklardaki ağaçların arasına koştum ve "Söğüt John!" diye bağırdım. Ama orada değildi. Geri döndük ve kiliseye gitmedik. Eve geldik.

Büyükbaba ile Büyükanne kaygı duydular. Ben de... Söğüt John hiçbir işaret bırakmamıştı, çünkü baktık. Büyükbaba dedi ki bir şey ters gidiyormuş. Büyükbaba ile gidip onu bulmaya karar verdik.

O pazartesi sabahı, gün doğmadan önce yola çıktık. İlk ışıkla birlikte dörtyol ağzındaki dükkânı ve kiliseyi geçtik. Sonra neredeyse dimdik yukarı yürümeye başladık.

Şimdiye kadar yürüdüğüm en yüksek dağdı. Büyükbaba yavaşlamak zorunda kaldı ve ona kolay yetiştim. Eski bir patikaydı. O kadar karanlıktı ki neredeyse birbirimizi görmüyorduk. Yukarı doğru eğimlenen ve başka bir dağa geçen yamaç boyunca gidiyordu. Patika dağda yan yan gidiyordu ama her zaman yukarı doğruydu.

Ağaçlar daha kısaydı ve yıpranmıştı. Dağın tepesinde, küçük bir kıvrım yana doğru iniyordu. Bir çukur denilecek kadar derin değildi. Yanlarda ağaçlar yetişmişti ve çam iğneleri yeri halı gibi kaplamıştı. Söğüt John'ın kulübesi oradaydı.

Bizim kulübemiz gibi büyük kütüklerden değil, küçük direklerden yapılmıştı ve karşısındaki ağaçların oraya kurulmuştu, üstü kapalıydı.

Mavi Çocuk ile Küçük Kızıl'ı yanımızda getirmiştik. Köpekler kulübeyi gördükleri zaman burunlarını kal-

dırdılar ve sızlanmaya başladılar. Bu iyi bir işaret değildi. Önce Büyükbaba gitti; kapıdan geçmek için eğilmek zorunda kaldı. Ben onun peşinden gittim.

Kulübede yalnızca bir oda vardı. Söğüt John, dalların üzerine serilmiş geyik derilerinden yapılmış bir yatakta yatıyordu. Çıplaktı. Uzun esmer gövdesi, yaşlı bir ağaç gibi çürümüştü. Bir eli yerde hareketsiz yatıyordu.

Büyükbaba fısıldadı: "Söğüt John!"

Söğüt John gözlerini açtı. Gözleri uzaklardaydı ama sırıttı. "Geleceğini biliyordum." dedi. "Bu yüzden bekledim." Büyükbaba demir bir kap buldu ve beni su getirmeye yolladı. Suyu buldum, kulübenin arkasındaki kayaların arasından akıyordu.

Kapının hemen içinde bir ocak vardı. Büyükbaba bir ateş yakarak kabı üstüne koydu. Suya geyik eti parçaları attı ve etler kaynadıktan sonra Söğüt John'ın başını koluna koyarak yemeği kaşık kaşık içirdi.

Bir köşeden battaniyeler aldım ve Söğüt John'ın üstünü örttük. Gözlerini açmadı. Gece oldu. Büyükbaba ile ocaktaki ateşi koruduk. Dağın tepesinde rüzgâr fısıldadı ve kulübenin köşelerinde esti.

Büyükbaba ateşin önüne bağdaş kurarak oturdu. Işık yüzünü yaladı ve onu yaşlıdan daha yaşlıya çevirdi. Elmacık kemiklerinin gölgesinde kayalık ve yamaçlar gibi gösterdi. Ta ki bütün görebildiğim ateşe bakan gözler olana kadar: Kara kara yanan alevler gibi değil, sönmekte olan korlar gibi. Ocağın yanına kıvrılıp uyudum.

Uyandığım zaman sabahtı. Ateş, kapıdan sızan pusla savaşıyordu. Büyükbaba hâlâ ateşin yanındaydı. Hiç mi hiç kımıldamamış gibi... Gerçi ateşi sürekli yanık tuttu-

ğunu biliyordum. Söğüt John kıpırdadı. Büyükbaba ile yanına gittik. Gözleri açıktı. Elini kaldırıp gösterdi. "Beni dışarı çıkarın."

Büyükbaba, "Dışarısı soğuk." dedi.

Söğüt John fısıldadı, "Biliyorum."

Büyükbaba, Söğüt John'ı kollarına almakta güçlük çekti, çünkü tam kötürümdü. Yardım etmeye çalıştım.

Büyükbaba onu kapıya taşıdı. Ben de onların arkasında dalları sürükledim. Büyükbaba kıvrımın kenarını yüksek bir noktaya kaldırdı ve Söğüt John'ı dalların üzerine koydu. Battaniyelere sardık ve mokasenlerini ayağına geçirdik. Büyükbaba derileri katladı ve başının altına koydu.

Güneş arkamızda doğdu ve gölge arayarak pusu derinliklere doğru kovaladı. Söğüt John batıya, vahşi dağlara ve derin çukurlara bakıyordu. Gözünün görebildiği yere kadar: Uluslar'a...

Büyükbaba kulübeye gitti ve Söğüt John'ın uzun bıçağıyla geri döndü. Bıçağı eline koydu. Söğüt John bıçağı kaldırdı ve eğilip bükülmüş yaşlı bir köknarı gösterdi. Dedi ki, "Gittiğim zaman, bedenimi oraya, köknara yakın koyun. Birçok genç yetiştirdi ve beni ısıttı, barındırdı. İyi olacak. Ona iki mevsim daha yiyecek verecek."

Büyükbaba, "Koyarız." dedi.

"Bee'ye söyle..." diye fısıldadı Söğüt John, "Bir dahaki sefere daha iyi olacak."

Büyükbaba, "Söylerim." dedi.

Söğüt John'ın yanına oturdu ve elini tuttu. Ben öbür yanına oturdum ve diğer elini tuttum.

Söğüt John, Büyükbaba'ya, "Sizi bekleyeceğim!" dedi. Büyükbaba, "Geleceğiz," dedi.

Söğüt John'a, bunun grip olduğunu, Büyükbaba'nın her yerde yaygın olduğunu söylediğini anlattım. Ona dedim ki onu ayağa kaldıracağımızdan ve dağlardan indirip bizimle kalabileceğinden neredeyse emindim. Ona dedim ki bütün iş ayağa kalkmaktı, sonra kesinlikle başaracaktı.

Söğüt John bana sırıttı ve elimi sıktı. "İyi bir yüreğin var, Küçük Ağaç. Ama kalmak istemiyorum. Gitmek istiyorum. Seni bekleyeceğim."

Ağladım. Söğüt John'a, biraz daha kalmayı düşünüp düşünmediğini sordum. Belki önümüzdeki yıl, daha sıcak olunca giderdi. Ona dedim ki ceviz ürünü bu kış iyi olacaktı. Ona dedim ki geyiğin şişman olacağını hemencecik görebilirdi.

Sırıttı ama bana karşılık vermedi.

Dağların üzerinden uzaklara, batıya doğru baktı. Büyükbaba ile artık orada değilmişiz gibi. Ölüm şarkısına başlamıştı. Ruhlara geleceğini söylüyordu.

Boğazında hafifçe başladı ölüm şarkısı, yükseldi ve zayıflamaya başladı.

Kısa bir süre sonra duyduğunun rüzgâr mı, Söğüt John mı olduğunu söyleyemezdin. Gırtlak kasları zayıflarken gözleri donuklaştı.

Büyükbaba ile gözlerinden ruhun akıp gittiğini gördük ve bedeninden çıktığını hissettik. O zaman gitmişti.

Rüzgâr bizi fırlattı ve yaşlı köknara yaslandı. Büyükbaba dedi ki bu Söğüt John'mış ve güçlü bir ruhu varmış. Onu seyrettik. Yamaçlardaki ağaçların tam üzerinde eğilerek, dağın yanından geçerek ve bir karga sürüsünü havalandırarak. Kargalar gakladıkça gakladı ve Söğüt John ile birlikte dağdan çekip gittiler.

Büyükbaba ile oturduk ve onun dağların iniş çıkışlarında gözden kaybolmasını seyrettik. Uzun bir süre oturduk.

Büyükbaba dedi ki Söğüt John geri gelecekmiş. Onu rüzgârda hissedecek, ağaçların parmaklarıyla konuştuğunu duyacakmışız. Ki duyacaktık.

Büyükbaba ile uzun bıçaklarımızı çıkardık ve çukur kazdık. Olabildiğince yaşlı köknara yakın. Büyükbaba, Söğüt John'ın bedenine bir battaniye daha sardı ve onu çukura koyduk. Söğüt John'ın şapkasını da çukura koyduk. Uzun bıçağını elinden almadık. Sıkı sıkı tutmuştu.

Söğüt John'ın bedeninin üstüne ağır ve derin kayalar yığdık. Büyükbaba dedi ki rakunlar uzak tutulmalıymış çünkü Söğüt John ağacın gıda almasına kararlıymış.

Dağ doruğundan aşağıya doğru Büyükbaba'nın peşinden giderken güneş batıyordu. Kulübeyi bulduğumuz gibi bıraktık. Büyükbaba, Büyükanne'ye vermek üzere Söğüt John'ın geyik derisi bir gömleğini götürüyordu.

Çukura geldiğimiz zaman, gece yarısını geçmişti. Uzaklardan seslenen bir yas tutan güvercin duydum. Karşılıksız bırakıldı. Onun Söğüt John'ı çağırdığını biliyordum.

İçeri girdiğimiz zaman Büyükanne lambayı yaktı. Büyükbaba, Söğüt John'ın gömleğini masaya koydu ve bir şey söylemedi. Büyükanne biliyordu.

Bundan sonra kiliseye gitmedik. Buna aldırmadım, çünkü Söğüt John orada olmayacaktı.

İki yıl daha bir arada olacaktık: Ben, Büyükbaba ve Büyükanne. Belki zamanın yaklaştığını biliyorduk ama bundan söz etmedik. Büyükanne artık her yere benimle ve Büyükbaba ile birlikte gidiyordu. Dolu dolu yaşadık.

Diğerlerinin de görmesi için sonbaharda yaprakların en kırmızısı, baharda en mavi yerli menekşe gibi şeyleri gösterirdik. Böylece hep birlikte tattık ve duyguyu paylaştık.

Büyükbaba'nın adımları giderek yavaşladı. Mokasenleri yürürken biraz ayağını acıtıyordu. Kıtık çuvalımda daha çok meyve kavanozu taşıdım ve ağır işin çoğunu yapmaya başladım. Bunun sözünü etmedik.

Büyükbaba bir baltanın nasıl kavranacağını bana gösterdi. Böylece kütüğü hızlı ve kolayca işlemeyi öğrendim. Ondan daha çok mısır çektim ve en kolay kulakları ona bıraktım ama bir şey söylemedim. Büyükbaba'nın Yaşlı Ringer'in hâlâ değerli olma duygusundan söz ettiğini hatırladım. O son güz Yaşlı Sam öldü.

Üst patikaya düzenli giderdik: Ben, Büyükbaba ve Büyükanne. Tırmanış onlar için yavaştı ama oturup dağ kenarlarını seyretmeyi seviyorlardı.

Büyükbaba üst patikada kaydı ve düştü. Ayağa kalkmadı. Büyükanne ile onu dağa yasladık. Büyükbaba, "Besbelli iyi olacağım." diyordu. Ama olmadı. Onu yatağa yatırdık.

Çam Billy geldi. Bizimle birlikte kaldı ve Büyükbaba ile oturdu. Büyükbaba onun kemanını duymak istiyordu ve Çam Billy çaldı. Lambanın ışığında, boynundan sarkan ev yapımı mısır bıçağı ve kemanın üzerine eğilmiş uzun boynuyla, Çam Billy çaldı. Gözyaşları, yüzünden kemana aktı ve tulumuna düştü. Büyükbaba dedi ki, "Ağlamayı kes, Çam Billy. Müziği berbat ediyorsun. Kemanı duymak istiyorum."

Çam Billy boğuk bir sesle, "Ağlamıyorum. Ü... Ü... Üşütmüşüm!" dedi. Sonra kemanını bırakıp kendisini

Büyükbaba'nın ayak ucuna attı ve başını yatak takımlarına koydu. Hıçkıra hıçkıra ağladı. Çam Billy, hiçbir konuda, asla kendisini tutabilen insanlardan değildi.

Büyükbaba başını kaldırıp zayıf zayıf bağırdı: "Seni kahrolası aptal! Kızıl Kartal enfiyesini yatak çarşafına döküyorsun!" Ki döküyordu.

Ben de ağladım ama Büyükbaba'nın beni görmesine izin vermedim.

Büyükbaba'nın beden aklı teklemeye ve uyumaya başladı. Ruh aklı egemen oldu. Söğüt John ile çok konuştu.

Büyükanne onun başını kollarına aldı ve kulağına fısıldadı.

Büyükbaba, beden aklına geri döndü. Şapkasını istedi ki ben almıştım; şapkayı başına koydu. Elini tuttum ve bana sırıttı. "İyiydi, Küçük Ağaç. Bir dahaki sefere daha iyi olacak. Görüşürüz." Ve kayıp gitti; Söğüt John'ın yaptığı gibi.

Bunun olacağını biliyor ama inanmıyordum. Büyükanne, ona sıkı sıkı sarılarak, Büyükbaba'nın yanına yattı. Çam Billy yatağın ucunda feryat figan ediyordu.

Kulübeden yavaşça çıktım. Köpekler havlıyor ve sızlanıyorlardı, çünkü biliyorlardı. Çukur patikasında yürüdüm ve kestirme yola gittim. Büyükbaba'nın peşinden gitmiyordum. O zaman dünyanın sonunun geldiğini anladım.

Kör oldum ve düştüm. Ayağa kalktım ve yürüdüm. Yeniden düştüm. Bilmiyorum kaç kez. Dörtyol ağzındaki dükkâna geldim ve Bay Jenkins'e anlattım. Büyükbaba ölmüştü.

Bay Jenkins yürüyemeyecek kadar yaşlıydı ve benimle birlikte gelmesi için yetişkin oğlunu gönderdi. Oğlu elimi

tuttu, neredeyse bir bebekmişim gibi, çünkü yolu göremiyordum. Nereye gittiğimi de bilemiyordum.

Bay Jenkins'in oğlu ve Çam Billy kutuyu yaptılar. Yardım etmeye çalıştım. Büyükbaba'nın, insanlar senin için bir şeyler yapmaya çalışırken beraber çalışmakla yükümlü olduğunu söylediğini hatırladım ama bu konuda pek güvenilemezdim. Çam Billy o kadar çok ağladı ki ona da güvenilemezdi. Parmağına çekiçle vurdu.

Büyükbaba'yı üst patikaya taşıdılar. Büyükanne öndeydi, Çam Billy ile Bay Jenkins'in oğlu kutuyu taşıyorlardı. Ben ve köpekler arkadan geliyorduk. Çam Billy sürekli ağladı; ki bu da Büyükanne'ye sorun çıkarmamak için kendimi tutmamı zorlaştırdı. Köpekler sızlandı.

Büyükanne'nin, Büyükbaba'yı nereye götüreceğini biliyordum: Gizli yerine. Gündoğumunu seyrettiği ve bundan asla usanmadığı, sanki ilk kez seyrediyormuşçasına, "Canlanıyor!" demekten hiç vazgeçmediği dağ tepesine. Belki de ilk kezdi. Belki her doğum farklıdır. Büyükbaba farklı olduğunu görebiliyor ve biliyordu.

Büyükbaba'nın beni ilk götürdüğü yerdi. Bu yüzden Büyükbaba'nın kandaşım olduğunu bildim.

Büyükbaba'yı yere indirirken Büyükanne bakmadı. Uzaktaki dağlara baktı ve ağlamadı.

Rüzgâr şiddetliydi, dağ tepesinde. Büyükanne'nin saç örgülerini kaldırdı ve arkasına attı. Çam Billy ile Bay Jenkins'in oğlu patikadan aşağıya inip gittiler. Köpeklerle ben bir süre Büyükanne'yi seyrettik. Sonra biz de sessizce uzaklaştık.

Büyükanne'nin gelmesini yarı yoldaki bir ağacın altında bekledik. Alacakaranlıkta Büyükanne geldi.

Büyükbaba'nın yükünü ve de kendiminkini omuzlamaya çalıştım. Damıtım işini sürdürdüm ama mallarımızın eskisi kadar iyi olmadığını biliyordum.

Büyükanne, Bay Şarap'ın bütün rakam kitaplarını çıkardı ve beni öğrenmeye zorladı. Yerleşim yerine tek başına gittim ve başka kitaplar getirdim. Artık onları ateşin yanında ben okuyordum. Büyükanne de dinleyip ateşi seyrediyordu. İyi okuduğumu söyledi.

Yaşlı Rippitt öldü ve daha sonra da Yaşlı Maud.

Bahardan hemen önceydi. Dar Yerler'den çukur patikasına indim. Büyükanne'nin arka sundurmada oturduğunu gördüm. Sallanan iskemlesini oraya taşımıştı.

Çukurdan inerken beni seyretmedi. Başını üst patikaya doğru kaldırmadı. Gittiğini biliyordum.

Büyükbaba'nın sevdiği turuncu, yeşil, kırmızı ve altın renkli elbisesini giymişti. Bir not yazmış ve göğsüne iğnelemişti. Şöyle yazıyordu:

Küçük Ağaç,
Gitmeliyim. Ağaçları hissettiğin gibi bizi de hisset. Seni bekleyeceğiz. Bir dahaki sefere daha iyi olacak. Her Şey yolunda.
Büyükanne

Küçük bedenini kulübeye taşıdım ve yatağa yatırdım ve gün boyunca onunla oturdum. Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl da oturdu.

O akşam gidip Çam Billy'yi buldum. Çam Billy, gece Büyükanne'yle ve benimle oturdu. Ağladı ve kemanını çaldı. Rüzgârı çaldı... Ve Köpek Yıldızı'nı... Ve dağ yamaçlarını... Ve gündoğumunu... Ve ölümü. Çam Billy de ben de, Büyükanne ile Büyükbaba'nın dinlediğini biliyorduk.

Ertesi sabah kutuyu yaptık ve onu üst patikaya taşıyarak Büyükbaba'nın yanına koyduk. Eski evlilik çubuğunu alarak, Çam Billy ile iki mezarın başına koyup taş yığınlarına gömdük.

Benim için yaptıkları çizikleri gördüm. Çubuğun ucuna yakın yerde. Derin ve mutlu çiziklerdi.

Bir kış geçirdim. Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl'la bahara kadar. Sonra Asılı Uçurum'a giderek, damıtım yerinin bakır kabını ve vidayı gömdüm. Bu işte fazla iyi değildim ve ticareti gerektiği kadar öğrenmemiştim. Büyükbaba'nın aletlerini kimsenin kötü mallar yapmak için kullanmasını istemediğini biliyordum.

Büyükanne'nin bana bıraktığı viski işi parasını aldım. Ve batıya, dağlardan geçerek Uluslar'a gitmeye karar verdim. Mavi Çocuk ve Küçük Kızıl benimle birlikte geldi. Bir sabah kulübenin kapısını kapayıp yola çıktık.

Çiftliklerde iş aradım, Küçük Kızıl ve Mavi Çocuk'un yanımda kalmasına izin vermezlerse, oradan taşınırdım. Büyükanne demişti ki bir kişi köpeklere bu kadarını borçluymuş.

Batıya doğru giderek çiftliklerde çalıştık. Sonra da düzlüklerdeki büyük çiftliklerde çalıştık.

Bir akşam geç vakit Mavi Çocuk atımın yanına geldi. Yere yattı ve kalkamadı. Artık yürüyemiyordu. Onu eyerimin üstüne aldım ve sırtımızı Cimarron'un batan kırmızı güneşine verdik. Doğuya gittik.

Bu şekilde gidersem işimi geri alamazdım ama aldırmıyordum. On beş dolara atı ve eğeri satın almıştım ve benimdiler.

Mavi Çocuk ile bir dağ arıyorduk.

Gün doğmadan bir dağ bulduk. Pek dağ sayılmazdı, daha çok bir tepeydi ama Mavi Çocuk onu görünce inledi. Güneş doğarken onu tepeye götürdüm. Bir mezar kazdım, Mavi Çocuk'u içine koydum ve seyrettim.

Başını kaldıramıyordu ama bildiğini hissettirdi bana. Çünkü bir kulağını dikleştirdi ve gözlerini benden ayırmadı. Daha sonra Mavi Çocuk'un başını tuttum. Mavi Çocuk yapabildiği zaman elimi yaladı.

Kısa bir süre sonra gitti. Kolayca ve başı kolumun üstüne düştü. Onu derine gömdüm ve yaratıklara karşı mezarının üstünü ağır taşlarla çevirdim.

Duyarlı burnuyla, Mavi Çocuk'un dağlara zaten yakın olduğunu düşündüm.

Büyükbaba'ya yetişmek için hiç mi hiç zorluk çekmeyecekti.

KÜÇÜK AĞAÇ'IN EĞİTİMİ
HAKKINDA YAZILANLAR

Küçük Ağaç'ın Eğitimi

Bir Çeroki Kızılderilisidir Küçük Ağaç. Beş yaşında annesi ölür. Babası daha önce ölmüştür, dört yaşındayken. Büyükbaba ve büyükannesinin yanında dağlarda büyür. Dağlarda ilk gecesini şöyle anlatır: "Birden annemi ve bulunduğum yerin yabancılığını düşünmeye başladım. Bir el başımı okşadı. Yanıma yere oturan Büyükanne'ydi bu; etekleri etrafına yayılmıştı, örgülü saçları omuzlarına ve kucağına yumuşak bir şekilde iniyordu. Büyükanne de pencereden dışarıya bakar ve yavaş, yumuşak bir sesle şarkı söylemeye başlar. Çok hoş bir Kızılderili şarkısıdır bu. Orman, koru rüzgârı ve dağ babanın Küçük Ağaç'a aramıza hoşgeldin demesini anlatan. Su kaynağı, karatavuk ve karganın da katıldığı şarkı. *Küçük Ağaç yüreklidir. / Ve onun gücü inceliğindedir./ Ve Küçük Ağaç asla yalnız kalmayacak* sözleriyle biter. Ufaklık mutludur. Küçük Ağaç'ın ben olduğumu biliyordum ve onların beni sevip istemelerinden dolayı mutluydum. Böylece uyudum ve ağlamadım."

Bu ilk bölüm nasıl bir kitapta ilerlediğini anlatır okura. Yüreği olan bir kitaptır bu. "Çerokiler için" ithafıyla başlaması da bunu gösterir zaten egemenlik ve güç tutkusu peşinde koşan Beyaz Adam'ın yayılmacı emelleri sonucu acımasızca yok edilen bir ırka ithaf edilen bu kitap, kendini dünyanın efendisi sanan Beyaz Adam'a bir cevaptır aynı zamanda. Varoluşsorunuyla bağlantılı bu cevap, "umursayan" ve yaşamın bütünselliğini savunan bir kültürün mesajıdır. "Kendimizi başka canlıların hükümdarı ya da sömürücüsü alarak görmüyoruz. Kültürümüz hiçbir zaman özdeksel gelişime ve özdeksel zevke önem vermedi, kendimizi hep yaradılışın bir parçası olarak gördük. Bizim amacımız barışı, uyumu ve yeryüzünün tüm canlıları ile dengede yaşamayı aramaktır." (Tanrı Taşta Uyur, s. 64) sözlerinde anlatımını bulan bir mesaj.

Büyükbabanın Gidişat'ı anlatışında da görülür bu: "Yalnızca gereksinim duyduklarını al. Geyik alıyorsan en iyisini alma. En küçük ve

yavaş olanını seç; o zaman geyik daha güçlü olur ve her zaman sana et verir. Pa-koh (panter) bunu bilir; sen de bilmelisin." (s. 17) Canlı-cansız tüm görünümleriyle hüküm süren yaşamın sorumluluğunu duyan, evrendeki her şeyin ruhu olduğuna inanan bu kültürden, Çeroki Kızılderilisi J. Durham'ın haykırışının nedeni de budur: "Bu ülkede böyle bir yıkıma (bir balık cinsinin yokedilmesine) yol açan, diğer yaşam biçimlerine karşı o inanılmaz kibirdir. Kendini Tanrı yerine koymaya ve bizimle aynı güç tarafından yaratılan tüm bir canlı türünün ölümüne ya da yaşamasına karar vermeye kimin hakkı var, bu hakkı kendinde görmek ne demektir?"

Büyükbaba "Gidişat"ı öğretirken Büyükanne de boş durmaz: "Büyükanne herkesin iki aklı olduğunu söyledi. Akıllardan biri bedenin yaşaması için gerekli olan şeylerle ilgiliydi... Bu aklı taşıyabildiğimiz kadar taşımamız gerektiğini söyledi. Ama bu tür şeylerle hiç mi hiç ilgisi olmayan başka bir aklımız da varmış. Dedi ki bu ruh aklıymış." (s. 77)

Bu aklı açgözlü ya da hırslı kullanan, onunla her zaman insanları kandıran ve onlardan nasıl maddi kâr sağlayacağını düşünenlerin ruh aklını, "bir cevizden daha büyük olmayan bir boyuta düşüreceğini" anlatır Büyükanne. Hatta, "Bedenin yaşaması aklı her şeyi ele geçirirse, bir fındık büyüklüğüne küçülebilir ve ortadan kaybolabilir. Böyle bir durumda ruhunu tümüyle kaybedersin. Böylece ölü insan olursun " (s. 77) der. Ölü insanların baktıkları her şeyde kötülük pislik ve çirkinlik gördüğünü, hiçbir zaman güzellik görmediğini anlatır. Ruh aklının gelişebilmesinin tek yolunun onu anlamak için kullanmak olduğunu söyler. "Beden aklınla açgözlü ve benzeri olmaktan kurtulana kadar ona kapıyı açamazdın." der, "Açtığın zaman anlayış gelişmeye başlar ve ne kadar anlamaya çalışırsan, ruh aklı o kadar büyürdü. Doğal olarak anlayış ve sevgi aynı şeydi." (s. 77)

Küçük Ağaç bu sözlerden sonra düşünür. Kararını verir: 'Toplam her şeyi anlamaya başlayacağımı hemencecik görüyordum, çünkü bir ceviz ruha sahip olmak istemem elbette:' (s. 78) Küçük Ağaç'ın 5 yaşında gördüğünü, ilerlemiş yaşlarında göremeyen yetişkinlerle dolu Beyaz Adam'ın kültürü. Çünkü: "Bizim yaşamımız kardeşçe, mutlu, erinçli bir yaşam değil; çılgınlık durumuna tehlikeli bir biçimde yaklaşan manevi kargaşanın ve aymazlığın damgasını taşıyan bir yaşamdır." (E. Fromm) Küçük Ağaç dünyaya karşı açık ve duygulu olmayı

öğreniyor. Rüzgârın, ağaçların, su kaynağının, kuşların; otların sesine kulak veriyor. Saygı, nezaket, incelik dolu bir tavırla dinliyor. Çünkü kültürü, "Her şeyin kutsal olduğunu ve bir amacı bulunduğunu, bu nedenle de bunlara zarar verilmemesi gerektiğini öğretti." ona.

Yaşamın bütünselliği içinde kabul edildiği bir kültür bu. Tüm canlılara saygılı. Kendi varlığının evrenin bir parçası olduğunun bilincinde.

Dünya Kızılderilinin evi gibidir. Açıkhavada, dağlarda dolaşır, korkusuzdur. Kaygılı nevrotik, yabancılaşmış değil. Beyaz Adam'ın canlı olan her şeyden korktuğunu anlar. Bir şiirde dile getirir bunu: "*Korkuyorlar/ dünyadan korkuyorlar/ yok ediyorlar korktuklarını/ kendilerinden korkuyorlar/ keşfedeceklerinden korkuyorlar/ insan haklarından korkacaklar/ öldürüyorlar ne ise korktukları.*"

Bu korku ona yabancıdır. Çünkü sınırlı değil, kuşatıcı düşünür varlığını. Şu şiirde olduğu gibi: "*Sona ermiyorum/ kolumda ayağımda, derimde,/ uzanıyorum sürekli dışarıya/ tüm mekânın ve zamanın içersine/ sesimle ve düşüncelerimle/ çünkü ruhum evrendir.*"

Doğayla, yaratılışla uyum içinde olmayı öğrenir Küçük Ağaç. Esenliği deneyimler. Çünkü, "Esenlik, insanın insana ve doğaya duyguyla bağlı olması demektir, ayrılıktan, bölüklükten, kopukluktan, yabancılaşmadan kendini kurtarıp varolan her şeyle bir olduğunu bir yaşantı durumuna getirmek demektir." (E. Fromm)

Kitap, Beyaz Adam'ın yaratıcılığı körelten eğitimini sorgulamaya çağırıyor okuru. Yalın, duygulu diliyle de büyülü bir dünya sunuyor.

Buket Öktülmüş (*Varlık*)

İnsani duyarlılığın görkemli direnişi "Sanırım, yabancıyız"

Küçük Ağaç'ın Eğitimi, insana kendisiyle, çevresiyle ve bütün evrenle dost ve barışık olmayı öğreten bir hayat hikâyesi... İlişkilerin yüzeyselleştiği, algılamanın mekanikleştiği, kalabalıkların bunalttığı, niceliğin egemen olduğu dünyamızda, sevgiyi, duyarlılığı, dürüstlüğü, samimiyeti Kızılderili mantığıyla işleyen muhteşem bir kitap; iletişim özürlü anne-babalara, öğretmenlere duyurulur...

İlişkilerin yüzeyselleştiği, algılamanın mekanikleştiği, kalabalıkların bunalttığı, niceliğin egemen olduğu dünyamızda sevgiyi, duyarlı-

lığı ve samimiyeti kızılderili mantığı ile işleyen bir kitap *Küçük Ağaç'ın Eğitimi.*

Öksüz ve yetim kalan 5 yaşındaki bir çocuğun, her türlü yapaylıktan uzak herşeyin güzel yanını görmeyi öğreten bir büyükbaba ve büyükannenin şefkatli himayesi altında gördüğü eğitimi anlatan kitap, klâsikleşmeye aday olarak görülüyor.

Elinize aldığınızda bitirmeden bırakamayacağınız mümkünden de öte. Zaman zaman sevinçten uçacakmış gibi hafifleten, bazen ağlayacak kadar hüzünlendiren, sık sık da kıkır kıkır güldüren hoş bir eser. Hayatı ve ölümü, aynı oranda sevdiren üslubu bambaşka bir kitap. Kitabın üslûbu, zaman zaman, çevirmenden kaynaklanan bazı ifade zorluklarına rağmen, bir çocuğun ağzıyla anlatıldığı için rahatsız etmiyor hatta bir şiir okuyormuş duygusu veriyor: "Dedi ki gidecekleri yeni yerde ürün yetiştikten sonra bir bebeği olacakmış. Dedi ki Anne'si gerçek sazlar ve açılıp kapanan gözleri olan bir dükkân bebeği olacağını söylemiş. Dedi ki tam zengin olacakları için başka birçok şey olması da mümkünden de öteymiş."

Küçük Ağaç'ın öğretmeni Büyükbaba, melez bir Çeroki (Kızılderili kabilesinin ismi)dir ama iyi bir çiftçi ve daha da önemlisi bir bilgedir. Kuşları, ağaçları, hayvanları, rüzgarı anlayabilir ve hissedebilir; insanları iyi anlayabilir; dünyadaki doğal dengeyi iyi kavramıştır. Buna "gidişat" der Büyükbaba... Şahin, bir bıldırcını yakaladığında, bir fare bıldırcının yumurtalarını yediğinde; "üzülme Küçük Ağaç, gidişat böyle" der, "Tal-con (şahin) yavaş olanı yakaladı ve yavaş olan, gene yavaş olan çocuklar yetiştiremeyecek. Tal-con bıldırcın yumurtalarını yiyen bir fare yer, yani Tal-con Gidişat sayesinde yaşar. Bıldırcına yardım eder." Gidişat Allah'ın tabiattaki düzenidir.

Büyükbaba'nın kendisiyle yerli olduğu için alay eden, otobüs sürücüsüne kızmaz. Torunu olayı hatırlattığı zaman, "Hindi gibi sesler çıkarıyordu. Ama bu onun için taşınacak bir yük Küçük Ağaç. Bizim için kafamızı yoracak hiçbir yük yok" diye gülerek cevap verir.

Büyükbaba torununa bir şeyi anlatacağı zamanı iyi bilir: onun yaşayarak öğrenmesine yardımcı olur. Emir vermez. Ama öğrendiği zaman unutamayacak bir biçimde öğretir. Büyükbaba kesin bilmediği konularda kendisine öyle geldiğini, mümkün olduğunu söyleyerek karşılık verir.

Büyükanne de bir filozof edasıyla bazen derin metafizik konulara da girer ve bunları metaforlarla bir çocuğun anlayabileceği biçimde

anlatır. Örneğin, herkesin iki aklı vardır. Akıllardan biri kaderin yaşaması için gerekli olan şeylerle ilgilidir. Bir de ruh aklı vardır. İnsan ruh aklını güçlendirirse beden aklını ve bedenini kontrol edebilir. Bu bilgi, Küçük Ağaç'ın, zorla gönderildiği kimsesizler yurdunda müdür tarafından haksız yere dövülürken bedenindeki acıya katlanmasına yardım eder: "Yerli, beden aklının uyumasına izin verir. Ve ruh aklıyla bedeninden çıkar ve acıyı görür acıyı hissetmek yerine. Beden aklı, yalnızca beden acısını hisseder. Ruh aklı yalnızca ruh acısını. Bu yüzden bıraktım, beden aklım uyusun."

Büyükanne torununa herhangi resmî bir okula gitmeden okumayı ve kelimeleri de öğretir. Tarih okur, kavramları öğretir. Müzakereleri yaparlar, tartışırlar. Politikacılar ve şehirli insanları değerlendirirler.

Doğayla sağlıklı ve yalın ilişkiler kuran bilge kızılderililerin "modern" aletlere ve kolaylıklara ilişkin yargıları hayli çekicidir. Örneğin, sözlük'e karşı büyükbabanın alerjisi vardır. Çünkü, az fakat öz sözle derdini yalın dolaysız biçimde anlatmayı yaşam biçimi haline getiren yaşlı kızılderili için sözlük yaşamı zorlaştıran, "aynı şeyin anlamının rengini değiştirebilen yarım düzine daha sözcük uydurmak"tır. Ya da, anlattığı çoğu şeye keskin yargılar getirmeyip, "sanırım" gibi yanılsamalı bir yan tutması da, kesinliğe yer olmayan fakat sürekli anlamayı canlı tutan bir zihne işaret ediyor. Sırf bu tutum bile, modern zamanların bize hediye ettiği dogmaların zihnimizi ve ilişkilerimizi nasıl da daralttığını çok iyi yansıtıyor.

Kitap unuttuğumuz birçok insani duyguyu tüm sıcaklığıyla bizlere tattırıyor. Sevgiyi, kaygı duymayı, sevinci, hüznü, kederi, sorumluluğu, gurur ve onuru, özgürlüğü, geçmişi bilmeyi ve Gidişat'ı... *Küçük Ağaç'ın Eğitimi*, anlatılması değil, hissedilmesi gereken türden bir kitap... Yitirilen insani değerlerimizi taptaze bir biçimde önümüze koyan bir klâsik... Körleştiren, duyarsızlaştıran, duygusuzlaştıran, mekanikleştiren günümüz atmosferini yırtıp atan insanî duyarlılığın görkemli bir direnişi...

Ayrıca, kitapta hayatla ilgili her konuya ilişkin orijinal bilgiler ve çocuk eğitimiyle ilgili güzel yöntemler bulmak mümkün. Bu bakımdan her anne-babanın, her öğretmenin sanırım her insanın okuması çok çok güzel şeyler kazandıracaktır.

Osman Özkul (*Matbuat*)

ABD'deki Faşist Sanat ve Edebiyata Karşı Bir Kızılderili Direnişçi: FORREST CARTER

Brezilyalı romancı J. M.'de Vasconcelos'un *Kavık* adlı romanının kahramanı Ze Oroca'ya tımarhanede şunu öğretmeye, çalışırlar: "Ağaç ağaçtır ve ağaçlar konuşamazlar."

Ağacın ağaç olduğunu ve ağaçların konuşamayacağını söyleyenler, duygusallıkla, gerçeklerden kaçmakla suçlamış oluyorlar karşı çıktıkları bu davranışı. Sanatçıları, nesneleri, gerçeklikleri olduğu gibi gündelik yaşamda, kanıksadığımız gibi değil de bilime aykırı bir biçimde dile getirmekte suçlarınış oluyorlar. Bilimsel yasalara göre, ırmaklar tersine akamayacağı, duvarlar ses veremeyeceği için; Ferhat'ın Şirin'e kavuşmak için tek başına dağı delip kente su getirmesi, Orpheus'un çalgısından yayılan ezgilerle her sabah güneşi doğurması olanaksız olduğu için gerçek yaşamda yeri yoktur ve bilimsel olmadığı için de duygusal şeylerdir, bir çocukluktur demeye getiriyorlar. Bunlardaki gerçek üstü öğeleri ileri sürerek sanatın çocuksu uğraşlar olduğunu söylemeye dek vardırıyorlar işi. (Hoş; Ferhat, Şirin'in düğmelerini çözseydi de düşüncelerinin pek değişeceğini sanmıyorum ya...) Bu anlayışla giderek tüm türküleri, masalları, mitolojiyi, yarattıkları imgelerle yüzyıllardır bilime kaynaklık eden tüm sanatçıları gerçeklerden kaçmakla suçlayabiliyorlar rahatlıkla.

(...)

İşte, bu anlayışın en belirgin örneği ABD'de görülür. Amerikalı kızılderililerin kültürlerinin ve uygarlıklarının yok sayılması, ortadan kaldırılması, çağımızın en büyük yüzkaralarından birisidir.

Atalarından aldıkları o güzelim ülkeyi kendi çocuklarına bırakamayan kızılderililer, Western filmlerindeki "iyi beyaz"ın soykırımına uğramış ve kabilelerin yeryüzünden silinmesiyle büyük bir trajedi yaşamışlardır. Şen Süer Kaya'nın dilimize kazandırdığı Forrest Carter'in kaleme aldığı "Dağlardan Sorun Beni" bu trajediyi en iyi anlatan bir roman... Yapıtın arka kapağında; "Topraklarından atılan, çoluk çocuk katledilen, göçmen kamplarında açlıktan ve hastalıktan ölmeye terkedilen, ihanetlere uğrayan bir kızılderili boyunun, Apaçilerin başkaldırısının romanı" olarak tanımlıyor Öner Yağcı...

Gerçekten de Western romanı ve filmlerinin son zamanlarda yaratılmış en seçkin kahramanları Josey Wales ve Geronimo'dur. Bu karak-

terlerin yaratıcısı da Forrest Carter'dir. 1976'da kaleme aldığı, kendi çocukluğunu anlatan otobiyografik yapıt "Küçük Ağaç'ın Eğitimi"nde (Yazarın yerli adı, Gunyi Usi, Küçük Ağaç'tı) anlattığı gibi beş yaşında yetim kalan yazar, on yaşındayken onların da ölmesine dek Çeroki büyükannesi ve yarı Çeroki büyükbabası ile yaşar. Küçük Ağaç, iyi bir Hıristiyan olduğu ileri sürülen bir adamdan ölmekte olan bir buzağı satın aldığında, büyükannesi Hıristiyanlara güvenmemek gerektiğini söyler. Çocuğun gönderildiği yetim yurdunu yöneten Metodist okul müdürü, ana-babası Hıristiyan töreniyle evlenmediği için Küçük Ağaç'ın ruhu olmadığını söyleyince de, çocuk ırksal hoşgörüsüzlük ve bağnazlığı yaşar. Politikacılar küçük dağ köyünün insanlarına nutuk attığı zaman, Küçük Ağaç siyasal aldatmayı ve hileyi tanır. M. Twain'in Huckleberry Finn'i gibi saf oğlan okuyucuyu hileden gerçekliğe yöneltir. Kısacası, kapitalist sistemin yitirmek için tüm olanaklarını kullandığı insansal değerleri gözler önüne sererken duyarsızlaştırılan, yabancılaştırılan bir dünyanın karşısına insansal duyarlılığı seçenek olarak koyar.

Dağlardan Sorun Beni'nin kahramanı Apaçi lideri Geronimo, siyasal sisteme göre kanun kaçağı sayılmasına karşın; o olağanüstü kişiliği, aklı ve aklını kullanması, inancı, boyuneğmez kişiliğiyle bir gerilladır. Bir direnişçidir. Doğal olarak da roman bir direniş romanıdır. Zaman zaman şiddet öğeleri içerdiği söylense de; bunu yazarın "mutlak anlatılması gereken" bir ayrıntı olarak yazdığı düşünülmelidir. Çünkü; yazar, aynı zamanda yumuşaklık ve ironiyi ustaca kullanmaktadır. Kendi inançları uğruna sonuna dek savaşan biri, sosyal gerçekliği de olduğu gibi yansıtacaktır doğal olarak... Öncelikle yazarın iyi bir romancı olarak malzemesini kullanmayı tam anlamıyla bildiği bir gerçek. Ülkesinin coğrafyası ve tarihini de çok iyi biliyor olmalı ki; Wales'in yerli topraklarına ve oradan Texas'a yaptığı yolculuklarda anlatılan yerleri haritada belirlemek olası. Dahası, gerilla liderliği ve taktiklerine, yerli efsanelerine ve bilgisine, silaha ve atlara vb. ilişkin bilgileri dikkat çekicidir. Gerek "Dağlardan Sorun Beni", gerek "Batı Barut Kokuyor", gerekse "Kan Yerde Kalmaz" romanlarının ortak paydası olan kanun kaçakçısı tipinin yaratılmasında yukarıda saydıklarım birer kurgu malzemesi konumundadır.

"Batı Barut Kokuyor" ve "Kan Yerde Kalmaz"; Amerikan'ın Vahşi Batı tarihinde efsanevi bir tip olan Josey Walles'in yaşam öyküsüdür.

Walles, içsavaşın ilk yıllarında karısının ve küçük oğlunun öldürmelerinin öcünü almak için (Batı Barut Kokuyor) Yanki askerlerini öldüren savaşın acımasızlaştırdığı bir Konfederasyon gerillasıdır. Savaş bittikten sonra kan davasından vazgeçmeyi reddeder. İyi at sürme ve iyi silah kullanma becerilerini banka soymak için uyguladığı gerilla taktiklerine dönüştürür. Yaşamak için öldürmek zorunda kalan, aranan kanun kaçağı durumuna düşer ve ölü ya da diri yakalanması için başına ödül konulmuştur.

Peki, yazar bu tipi hangi gerçeklerden yakalamıştır?

Carter, Josey Wales karakterini geliştirken Western kanun kaçağına ilişkin varolan tarihsel ve mitsel geleneklere dayanır. Wales'in kanun kaçaklarının beşiği "Missouri"deki geçmişi mükemmel bir seçimdir, çünkü hepsi gerilla şiddetinin tescilli uzmanları olan William Clarke, Guantrill, Bloody Bill Anderson ve Flecher Taylor gibi adamlar bu bölgeden çıkmıştır: Missouri halkının Birlik'e, kurumlarına ve liderlerine duyduğu nefret Wales'in kişiliğine sinmiştir. Wales'e yüklenen türlü eylemler, yaşamı kurgusal varlığıyla çarpıcı benzerlikler içeren Missourili kanun kaçağı. Jesse James ile özdeşleşen eylemlerdir. James, Quantrill'in en iyi teğmenlerinden biri olan Bloody Bill Anderson'ın dolaysız etkisiyle gerilla eğitimi alır. Carl Breihan Jesse James'in "gerillaların bile insanlık dışı olduğunu kabul etmek zorunda kaldığı bir öfkeyle" savaşır. Anderson'a göre James, "gruptaki en iyi savaşçı"ydı ve kendi yarattığı şeytandan korkmuyordu." Savaş sırasında James'in Yerli Toprakları'nı çok sık ziyaret ettiği biliniyor. Savaş bittikten sonra James-Younger çetesi ilk soygununu Şubat 1866'da Liberty (Missouri)'deki Clayy County Savings Bank'da yapar. Aynı olayı Carter, Wales'ın kariyerini başlatmak için kullanır. Az da olsa Josey Walles'in kimi özelliklerini Cole Younger'ın yaşamında da bulabiliriz. Younger'ın evi Kızılbacaklılar tarafından yakılır; annesiyle kızkardeşi Birlikçiler'in saldırısına uğrar. Bunun gibi başka ayrıntılar Wales'in geçmişinde görülür.

"Batı Barut Kokuyor" "Kan Yerde Kalmaz" Machiavelli'nin prensi gibi yazarın ideal lider fantezisinin kişileşmiş biçimidir: Kötü politikacıları ve kurumları yok etmek, yandaşlarını korumak için her hola, dahası şiddete başvuran lider tipidir bu.

Carter'in bu yapıtları yüzeyde heyecan verici Western romanları örneğidir. Ne ki derinlere inilirse, toplumsal ve dinsel eleştirilere

yönelik ciddi eğilimler görülür, çünkü bu iki etken yazarın belirgin dünya görüşünün yansımasıdır. Bu ikinci düzey, Carter'in popüler bir yazarın ya da Western romanı kalıplarının sınırlarının ötesine geçtiğini düşündürüyor. Önemli bir romancı olduğu yadsınamaz ama yazar çözümlemelerini toplumsal ve dinsel adaletsizlik ve düzensizliğe karşı sürdürdüğü savaşımın bir aracı olarak başarılı bir biçimde kullanmıştır.

Yılmaz Yeşildağ (*Kitap Gazetesi*)

Yazıda adı geçen yapıtlar:

CARTER, Forrest: *Küçük Ağaç'ın Eğitimi*/ Çev.: Şen Süer Kaya, İst., Say Yay., 1995, 266 s., 13,5x19,5 cm., ISBN 975-468-094-9

CARTER, Forrest: *Daglardan Sorun Beni: Son Apaçi Savaşçısı Geronimo'nun Romanı* / Çev.: Şen Süer Kaya, İst., Say Yay., 1995, 294 s., 13,5x19,5 cm., ISBN 9-5-468-096-5

CARTER, Forrest: *Batı Barut Kokuyor: Josey Wales'in Kader Dönemeci* / Çev.: Şen Süer Kaya, İst., Say Yay., 1995, 247 s., 13,5x19,5 cm., ISBN 975-468-117-1

CARTER, Forrest: *Kan Yerde Kalmaz: Josey Wales'in Üç Günlüğü* / Çev., Şen Süer Kaya, İst., Say .Yay., 1995, 261 s., 13,5x19,5 cm., ISBN 975-468-118-X

Küçük Ağaç'ın Eğitimi

Klasikleşmeye aday, çağdaş bir anlatıyla hüzünlenmek, coşmak, duyarlığınızı çoğaltmak; yitirilen insani değerlerin önünüze bir bir serildiğini ve damarlarınızdaki kanın zaptedilmez biçimde kaynaştığını duyumsamak ister misiniz?

Heidi'den *Küçük Prens*'e *Anna Frank*'tan *Martı*'ya, *Şeker Portakalı*'ndan, *Kardelen*'e, çocuk duyarlılığının insanları nasıl sevecenlikle ve sevgiyle doldurarak sarstığına tanıklık ettiniz mi?

Öyleyse, hüzünlenmeye, coşmaya, sevgiyle dolmaya ve sarsılmaya bir kez daha hazırlanın. Çünkü, insanın özgürlük arayışının yeni bir simgesi olarak kabul edeceğiniz çağdaş bir insan destanını okuyacaksınız: *Küçük Ağaç'ın Eğitimi*'ni.

Körleştirilen, duyarsızlaştırılan bir dünyada, insani duyarlılığın görkemli direnişini okuyacağınız *Küçük Ağaç'ın Eğitimi* ile yaşamı okumanın ve okuyarak yaşamanın keyfini çıkaracaksınız.

Öner Yağcı

Çeroki'nin özgür ruhu

'Küçük Ağaç'ın Eğitimi' beş yaşındaki Kızılderili bir çocuğun bilgeliğe ermesini anlatırken, yitirilmiş değerlerden dem vuruyor.

Hem annesiz hem babasız kaldığında beş yaşındadır Küçük Ağaç. Büyükannesiyle büyükbabasının yanında, Toprak Ana' nın göğsünde başlayan yeni yaşamıyla birlikte küçük Çeroki' nin eğitimi de başlar bir anlamda. Okulda verilen türden bir eğitim değildir bu. Daha çok yaşamı doğru algılamaya, doğanın dilinden anlamaya, onun bir parçası olup, ondan beslenmeye, 'Gidişat'ı öğrenmeye, bütün Çerokiler'in ruhuna ermeye yöneliktir.

Forrest Carter'ın Çerokiler'e adadığı ve küçük bir çocuğu anlatıcı olarak seçtiği yapıtı 'Küçük Ağaç'ın Eğitimi'nin arka planını, yerinden edilmiş, mülklerine el konmuş, varlıkları ve kültürleri yok sayılmış, buna karşılık dağların özgürlüğünü çıkarlar dünyasına yeğlemiş bir halkın öyküsü oluşturuyor. Küçük Ağaç 'Toprak Ana'nın salınışını ve gerilişini' ayağının altında hissederken, bir yandan da, her bir sözü salt deneyimle edinilmiş bilgeliğe dayanan öğretmeni Büyükbaba'dan, Çerokiler'in gidişatını, doğanın düzenini, ölüm olmaksızın yaşamın da olamayacağını, "gereksindiğinden fazlasını almaması" koşuluyla doğanın onu her zaman besleyeceğini öğrenir. Büyükbaba, Küçük Ağaç'ın eğitim sürecinde her şeyi bizzat yaşayarak öğrenmesine, kendi kararlarının sonuçlarını görerek bilinçlenmesine izin verecektir.

Büyükanne ile büyükbaba, küçük Çeroki'ye geçmişini öğretmeyi de ihmal etmezler: Hükümet askerlerinin gelişini, Beyaz Adam tarafından ektikleri zengin topraklardan edilen Çerokiler'in binlerce kayıp vererek yaptıkları ölüm yürüyüşünü... Halkının nereden geldiğini de bilir böylece. Büyükanne'nin dediği gibi, "Geçmişi bilmezsen bir geleceğin olmaz çünkü"

Küçük Ağaç'ın eğitiminin bir boyutunu da, kütüphaneden ödünç aldıkları, Büyükanne'nin akşamları okuduğu Bay Shakespeare'in trajedileriyle, bazı tarih kitapları, viski üreticisi Büyükbaba'nın Shakespeare karakterleriyle, bazı politikacılar üzerine yaptığı yorumlar oluşturur.

Ancak, Küçük Ağaç'ın büyükannesi ve büyükbabasıyla Toprak Ana'nın kucağında, ağaçlardaki rüzgârın şarkısı eşliğinde sürdürdüğü bu mutlu yaşama, yine Beyaz Adam'ın müdahalesiyle gölge düşe-

cektir. Hükümetin denetim mekanizması, kendinden görmediği, bir yabancı saydığı Küçük Ağaç'ın eğitimine kadar uzanacaktır. Gönderildiği yetim yurdunda uğradığı işkence sırasında, büyükannesinden aldığı insanlık dersi işe yarar. Büyükanne herkesin beden aklı ve ruh aklı olmak üzere iki aklı olduğunu, bedenin aklını kendi gereksinimlerini karşılamak, açgözlü ve hırslı olmak için kullandığını söylemiş ve eklemiştir: "Ruh aklı bütün diğer kaslar gibidir. Kullandığın zaman büyür ve güçlenir. Onu anlamak için kullanmak gerekir. Ama beden aklınla açgözlü ve benzeri olmaktan kurtulana kadar ona kapıyı açamazsın. Açtığın zaman anlayış gelişmeye başlar ve ne kadar anlamaya çalışırsan, ruh aklı o kadar büyür."

Küçük Ağaç yetim yurdunda sırtına sopa darbeleri inerken, yerliler gibi acıya katlanır. Beden aklını uyumaya bırakır ki acıyı hissetmesin...

Carter yabancılık kavramını beş yaşındaki bir çocuğun gözünden aktarırken, iki farklı dünyayı da gözler önüne seriyor. İktidar tutkusunun, zalimliğin hüküm sürdüğü çıkarlar dünyasıyla, sevginin, dostluğun, karşılıksız iyiliğin dünyası kitap boyunca çatışıyor. Büyükbaba'nın deyişiyle, 'Kendi kendilerinin insanları' olanlarla, 'Bay Kibirlilerin Köpeği' olanların dünyası arasındaki çatışmadır bu. Yabancılık kavramı belki de nereden baktığınıza bağlıdır. Küçük Ağaç, bütün değerlerin yitip gittiği, güçlünün güçsüzü ezdiği, acımasız bir dünyaya yabancıdır belki. Oysa sevginin, dürüstlüğün, içtenliğin, Çeroki'nin kendini adadığı gidişatın, doğanın düzeninin hüküm sürdüğü bir dünyada hiç yabancılık çekmeyecektir. Çünkü o 'ağaçlara, kuşlara, sulara, yağmura, rüzgara tam bir sevgi duymak için seçilmiştir' ve yaşadığı sürece her zaman 'eve', hiçbir zaman yalnızlık hissetmeyeceği, kendisini bağrına basan doğaya dönecektir. O, doğanın çocuğudur artık. Tıpkı Büyükanne'nin mırıldandığı ezgide dile getirdiği gibi:

'Küçük Ağaç yüreklidir.
Ve onun gücü inceliğindedir
Ve Küçük Ağaç asla yalnız kalmayacak.'

'Küçük Ağaç'ın Eğitimi'nin bugün yaşadığımız dünyanın gidişatından umudunu kesmiş her yaştan okura umut aşılaması 'mümkünden de öte'dir.

Gamze Varım (*Radikal Kitap*, 31 Ağustos 2001)

Yaşamanın Yedi Rengi Var
Gözyaşı Yolu

Yaşama bir çocuğun gözleriyle bakmak nasıldır düşündünüz mü hiç? Dünyada olup bitenleri onun duygularıyla algıladığı biçimde yorumlamak... Doğayla ve yaşamla kurulan ilişkide onun düşlerinden ve fantazilerinden yola çıkmak. Örneğin; ormanda ya da koruda dolaşırken rüzgârla söyleşmek... Dağın homurdanışını ya da toprağın inil-tisini duymak. Mor menekşenin iç çekişini duyup hüzünlenmek. Derelerin, pınarların şarkısına eşlik etmek. Otlarla, böceklerle söyleşmek. Bir köpeğin ıslak gözlerindeki anlamı, bir kedinin keyifli mırıltılarının nedenini düşünmek... Doğadaki canlı cansız varlıkların birbirleriyle ilişkilerindeki uyumu, doğadaki o sonsuz zenginliği ve kendi içinde kurduğu dengeyi, yaşamın bütünselliğini ve sürekli ileriye akışını, yani 'gidişat'ı anlamaya çalışmak... Kendimizden başka bütün canlıların yaşam hakkına saygı duyup bütün canlılarla doğru, doğal ilişkiler kurabilmek.

İnsan, doğanın bir parçasıdır. Ne var ki yeryüzündeki serüveni sırasında, geliştirdiği teknoloji sonucunda doğadan uzaklaşmıştır. Büyük çoğunluk, doğadan, yaşamın içsel zenginliklerinden kopuk yaşamaktadır. Oysa, yaşamın henüz başındaki çocuk, doğaya hâlâ çok yakındır. Duygu ve düşünceleri; istek ve gereksinimleri doğrultusunda doğaldır ve yalındır. Yaşamak için beslenmeye gereksinimi vardır, bir de güven ve sevgiye. Gereksinimi olan besin kaynakları ve sevgi ise, doğada fazlasıyla vardır. Yaşama tutunmanın, direncin pek çok örneği de...Bu gerçeği; doğadaki bütün varlıkların bir ruhu olduğuna inanan kızılderililer ya da doğadan kopmamış insanlar bilirler.

Küçük Ağaç, beş yaşında anasız babasız kalmış bir çocuktur. Yarım kan Çeroki olan büyükbabası, yaşadıkları doğal ortam içinde, ona yaşama ilişkin ilk bilgileri verir:

"Büyükbaba bıçağıyla topraktan tatlı bir kök çıkararak kabuğunu soydu, kökten yaşamın sulu kış hazinesi damladı. Büyükbaba kökü ikiye böldü ve büyük parçayı bana verdi."

Yumuşak bir şekilde, 'Gidişat böyle,' dedi. 'Yalnızca gereksinim duyduklarını al. Geyik alıyorsan, en iyisini alma. En küçük ve en yavaş olanını seç, o zaman geyik daha güçlü olur ve her zaman sana et verir. Pa-koh, panter bunu bilir. Sen de bilmelisin!'

"Güldü; 'Yalnızca Ti-bi, yani arı, kullanabileceğinden daha fazlasını depolar... Bu yüzden ayı tarafından soyulur. Rakun ve Çerokiler tarafından da... Paylarından fazlasını depolayan ve kendilerini besleyen insanlar için de bu böyledir. Ellerindekini kaptırırlar. Bu konuda savaşlar olur... Uzun konuşmalar yaparak paylarından fazlasını ellerinde tutmaya çalışırlar. Bir bayrağın onlara bunu yapma hakkını verdiğini söylerler... Erkekler, sözler ve bıçaklar yüzünden ölürler ama Gidişat'ın kurallarını değiştiremezler."

Büyükbaba; kuşaktan kuşağa aktarılarak kendisine ulaşmış olan bu yaşam felsefesini Küçük Ağaç'a öğretir. Yaşama ilişkin aktardığı bilgiler; deneyler ve gözlemler sonucu elde edilmiştir, gerçektir. Büyükbabanın sözlerinde büyük bir bilgelik ve derinlik vardır. Ancak o, bunları son derece yalın ve doğal bir biçimde aktarır, beş yaşındaki çocuğa.

Küçük Ağaç'ın yanına sığındığı büyükbaba ve büyükanne; yüz yıllar önce toprakları aç gözlü beyaz adam tarafından işgal edilen ve kendi topraklarında bir sürgün yaşamı süren kızılderililerin son temsilcilerindendir. Birbirlerine büyük bir sevgi ve saygıyla bağlıdırlar. Aynı sevgi ve saygıyı doğadaki öteki varlıklara karşı da duymaktadırlar. Büyükanne okumaya tutkun bir kadındır. Kentteki kütüphaneden alınan kitaplar hep birlikte okunur. Böylece Küçük Ağaç, bir yandan yaşamı, yani gidişatın kurallarını öte yandan, insanlığın oluşturduğu bilgi, kültür birikimini öğrenir.

Öğrendikleri arasında, Çeroki'nin geçmişi de vardır. Büyükanne ve büyükbaba ona; Çeroki'nin bir zamanlar özgürce yaşayıp ürettiği bu topraklara hükümet askerlerinin nasıl geldiğini ve onlara bir kağıt imzalattığını anlatırlar. Sonra beyaz adam, kendi imzalattığı kâğıtta yazılanları unutup uzun bıçaklı silahlarla gelmiştir. Çerokileri sığır sürüleri gibi çembere alıp, güneşin battığı topraklara, kendi deyimleriyle vahşi batının kıraç topraklarına sürmek istiyordu. Çeroki'yi sürgüne götürmek için atlar ve arabalar getirmişti. "Çerokiler'in hiçbir şeyi kalmamıştı. Ama atla gitmeyeceklerdi, yani bir şeyi korudular. Onu ne görebilir, ne giyebilir, ne de yiyebilirdin ama bir şeyi korudular. Atla gitmeyeceklerdi. Yürüdüler./...../ Çeroki, dağlarından uzaklaştıkça ölmeye başladı. Ruhu ölmedi, zayıflamadı da. Ruhu çok genç, bedeni çok yaşlı ve hastaydı.

Askerler onların ölülerini gömmek için durmalarına izin vermedi önce./.../ Arabaların ölülerini taşıyabileceğini söylediler ama Çeroki ölülerini arabalara koymadı. Kendisi taşıdı. Yürüyerek./..../Koca, ölü karısını taşıdı. Oğul, ölü annesini, babasını taşıdı. Anne, ölü bebeğini taşıdı. Onları kollarında taşıdılar. Ve askerlere bakmak için başlarını bile çevirmediler. Onların geçişini izlemek için yolun iki yanına dizilen insanlara da bakmadılar. Bazı insanlar ağladı. Çeroki ağlamadı. Ağlamasını dışa vurmadı çünkü Çeroki onların ruhunu görmesine izin veremezdi; arabalara binmediği gibi. Ve bu yüzden o yola Gözyaşı Yolu adını verdiler. Çeroki ağladığı için değil...Yola, Gözyaşı Yolu adını verdiler, çünkü bu ad romantik geliyor ve yoldan geçenlerin hüznünü anlatıyordu. Bir ölüm yürüyüşü romantik değildir, oysa..."

Küçük Ağaç'ın Eğitimi, bir otobiyografik roman. 1927-1979 tarihleri arasında yaşayan kızılderili yazar Forrest Carter'in doğrudan kendi yaşamını anlattığı bir yapıt. İlk kitabını 45 yaşında yayınlayabilen Carter'in öteki yapıtları da kendisinin ve halkının yaşadıklarına tanıklık ediyor.

Küçük Ağaç'ın Eğitimi; yaşama ve doğaya büyük bir duyarlılıkla bağlı kızılderili ruhunu yansıtıyor. Yaşamı öğrenmeye çalışan bir çocuğun gözleri ve duygularıdır bize yol gösteren. Yalınlık, yaşama ve doğaya beslenen sevgiden kaynaklanan coşku ve duyarlılık, yapıtın özgün anlatımını oluşturuyor. Kitabı okurken bazen hüzünleniyor, bazen gülümsüyor insan; bazen de derin derin düşündürüyor.

Yüz yıllar önce; özgürce yaşadıkları topraklardan Amerikalı yerli halkı sürüp çıkaran ve kendi topraklarında yabancı durumuna düşüren yayılmacı beyaz adam; bugün, bütün dünya halklarını tehdit etmektedir. ABD yayılmacılığı; kendi payından fazlasını isteyen bütün açgözlüler gibi, başka ülkelerin topraklarına, zenginlik kaynaklarına el koymak istiyor. Bu yüzden savaşlar çıkarıyor; Balkanlar'da, Afganistan'da, Irak'ta ve bütün dünyayı bir Gözyaşı Yolu'na çevirmek istiyor. O yüzden; Küçük Ağaç'ın Eğitimi'ni, tam da bu günlerde okumak daha bir anlamlı ve gerekli. Herşeye karşın özgürlüğe ulaşmak isteyen insanın o yoğun gücünü bir kez daha duyumsayıp anımsayabilmek için.

Gülsüm Cengiz (*Evrensel gazetesi*, 7 Aralık 2001)

SAY KLASİKLERİ

Sevgiyi, duyarlılığı, dürüstlüğü, samimiyeti Kızılderili mantığıyla işleyen muhteşem bir kitap...

Egemenlik ve güç tutkusu peşinde koşan Beyaz Adam'ın acımasızca yok ettiği Çerokilere ithaf edilen bu kitap, insanı umursayan, acılarını paylaşan, yaşamın bütünselliğini savunan bir kültürün mesajı... Evrensel dostluk ve barışın hikâyesi... İnsani duyarlılığın görkemli direnişi... Yüzeysel ve mekanik ilişkilerin hâkim olduğu günümüzde, yitirilen değerlere saygı duruşunda bulunma denemesi... ***Heidi, Küçük Prens, Şeker Portakalı*** ve ***Martı***'daki samimiyeti, dürüstlüğü özleyenler; coşmak, sevmek, özgür olmak, hüzünlenmek, doya doya ağlamak isteyenler için... En çok da kitle iletişim araçlarının kölesi olanlar, yaratıcılığı körelten eğitimi sorgulamak isteyenler için...

internet satışı:
www.saykitap.com
17,50 TL
ISBN 978-975-468-094-2
9 789754 680942
SAY YAYINLARI